THEODORETI VRBIS CYRI EPISCOPI, IN VISIONES DANIELIS PROPHETAE COMMENTARIVS,

Ioanne Baptista Gabio Veronensi interprete.

Cum indice verborum, ac rerum omnium memorabilium.

ROMAE, M. D. LXII.
Apud Paulum Manutium, Aldi F.

A

PIVN

in

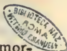

uibus, fluxis, &
errores deflexit
perpetuamque
destiterit. prop
rum hominum
per Abraam et I
tempestate uiri
est; per Ioseph f
sem Aegypti re
iustis non obte
exemplum iusti
teriecto deinde t
sit, qui non cum
que loquerentu
scelera; & tame
is redeuntibus u
concedi, qua pos
mentia & benign
than, Dauid, H
Ezechiel, & alii,
talia, tum multo

AD SANCTISS. D. N. PIVM IIII. PONT. MAX.

in commentarios Theodoreti in Danielis uisiones

PRAEFATIO.

MAXIMAE semper humanum genus immortali Deo curæ fuisse, Beatissime Pater, cum multis aliis ex rebus sanæ mentis homines possunt intelligere, tum ex eo potisimum, quòd qui proprio consilio iam inde ab initio a recta ueritatis, religionis, pietatisque uia lapsi aberrassent, summoque bono breuibus, fluxis, & caducis uoluptatibus postposito, in infinitos errores deflexissent, eos uariis rationibus ad ueram, propriam, perpetuamque felicitatẽ, id est ad se ipsum reuocare nunquam destiterit. propterea olim per Noë diluuium, quo nequissimorum hominum libidines prorsus extinguerentur, prædixit; per Abraam et Lot pessima facinora, quæ a perditissimis illa tempestate uiris patrabantur, seuere se puniturum minatus est; per Ioseph fratres illius nefarii criminis arguit; per Moysem Aegypti regem Pharaonem diuersis cruciatibus, diuinis iussis non obtemperantem, acerbe uexatum insigne posteris exemplum iustissimæ suæ iræ tandem futurũ præmonuit. interiecto deinde tempore sanctissimos uiros alios prophetas misit, qui non cum præsentibus tantum, sed cum posteris quoque loquerentur, eosque docerent nulla unquam fore inulta scelera; & tamen impietatẽ deserentibus, & ad sanitatem mentis redeuntibus ueniam non denegari, eamque ipsis facultatem concedi, qua possint sua culpa amissa bona incredibili Dei clementia & benignitate recuperare. hinc profecti Samuel, Nathan, Dauid, Helias, Helisæus, Esaias, Hieremias, Daniel, Ezechiel, & alii, quorum nobis extant oracula, cum multa alia, tum multo ante impendentia Iudæis mala prænuntia-

runt, ut, dum acerbissimæ seruitutis iugo non semel, sed sæpius premerentur, memores eorum, quæ sibi a sanctis prophetis essent multo ante prædicta, non ignorarent quò sibi confugiendum esset, ut a calamitatibus in pristinum statum uindicarentur. tanta profecto Dei prouidentia humanæ res administrantur, ut non uni tantum nationi, sed omnibus hominibus totum terrarum orbem incolentibus, non quæ hoc, uel illo tempore, sed quæ sæculis omnibus essent euentura, per eos significasse uoluerit, quos ad id muneris non simplici ratione, sed multis modis impulsos uidere licet. nam modo Deus ipse sola uoce, nulla extrinsecus illis obiecta specie, ut de Samuele accepimus, futura perdocuit; modo aliquam indutus effigiem diuinæ suæ uoluntatis arcana nudauit; modo sanctos uiros, aut angelos mittens consilia sua illis aperuit, ita tamen ut interdum dormientibus, interdum uigilantibus uisa quædam diuinitus oblata illis multo post tempore futuras res indicarint. Horum igitur alii alia ad humani generis salutem pertinentia tradidere, multaque de domini ac redemptoris nostri ortu incredibili, miraculis, doctrina, cruce, morte, resurrectione, in cælos ascensu prædixere; sed in his Daniel, uir tanta uitæ integritate, tantaque sanctitate insignis, ut eius probitati Deus testimonium dederit, & in iustorum Noe, & Iob numerum adscripserit, ita aperte tempus, quo humanam Deus naturam suscepturus esset, prodidit, ut hoc uno ipsius testimonio impia Iudæorum conuicta perfidia eò confugere coacta sit, ut e prophetarum cœtu illum frustra eximere conetur, cuius oracula tam certo rerum ac temporis euentu sint comprobata. uerum sicut diuino consilio factum est, ut alia obscurius litteris mandarentur, ne diuina mysteria omnibus paterent, & ea re ludibrio haberentur; alia apertius declarata, minime tamen ab omnibus percipi possent, sed ab iis, quibus Deus, quando ei placuit, hoc munus est impertitus: ita non sine causa, quo tempore uoluit, pios homines excitasse putandus est, qui omne suum studium, operam, industriamque in explicandis ipsorum prophetarum prædictionibus collocarent. in quibus Theodore-

tus,

tus, uir ſanctiſsimus, idemque diſertiſsimus, græca lingua lucu lentiſsimos in Danielis uiſiones edidit cōmentarios, effecitque ut tam pretioſa margarita, quæ ueluti in maris profundo abſtruſa delituerat, ea natio potita frueretur. eâdemque diuina prouidentia, quæ pro ſuo omnia arbitrio moderans te Beatiſsime Pater in ſummo dignitatis gradu merito locauit, ut optime rebus noſtris conſuleretur, animum tuum impulit ad id faciendum, ne Latinorum aures tam pulchro munere, quodque illis, quo latius eſſent per orbem terrarum propagati, eo maiori uſui foret, diutius carerent. Quamobrē ſapientiſſimis Cardinalibus mandaſti, ut nulli neque labori, neque ſumptui parcentes, hanc eandem margaritā latino ſermone expoliendam curarent: a quibus mihi hoc tuo nomine munus eſt impoſitū. itaq; in his commentariis in latinam linguam uertendis, cuperem ego quidē pro rei dignitate ſanctiſſimæ atque optimæ tuæ uoluntati ſatisfeciſſe; pro ea tamen, quæcunque in me eſt facultas, operam me, ut id fieret, dediſſe, teſtis locuples eſt Cardinalis Vitellius, cui mea ſtudia aliquot abhinc annis ſua liberalitate ſuſtentanti, nihil tamen antiquius fuit, quàm ut, relictis aliis rebus omnibus, in hanc unam potiſsimum incumberem, ut quamprimum, quod te uelle ſenſerat, huiuſcemodi doctrina cum Latinis hominibus cōmunicaretur: idque ut facilius perfici poſſet, ne ue diutius ab iis uiris, qui ueræ pietatis ſtudioſi pro uiribus Chriſtianæ fidei prodeſſe cupiunt, requireretur, tua nunquam ſatis digne laudata cura effectum eſt, ut ſtatim opus hoc impreſſum ederetur. cui quidem toto muneri, quo haud ſcio an ex multis, quæ utiliſsima & glorioſiſsima hoc tempore excogitaſti, & ad exitum ſtudes perducere, utilius quidquam, aut tibi in perpetuum glorioſius inueniri queat, præfectus a te Paulus Manutius nihil deſiderari paſſus eſt. de quo uiro eam iure optimo & ipſe, & omnes boni opinionem ceperunt, ut, quemadmodum cum antiquis diſertiſsimis ſcriptoribus certat eloquentia, ita in hoc ſtudio iuuandi bonas artes ex Aldi parentis inſtituto uinci ſe uel induſtria, uel ingenio a nemine patiatur. atque utinam ſuperioribus Pontificibus

hæc

hæc res in mentem uenisset, aut, si fortasse in mentem uenit, eam perficere licuisset. profecto Christiana religio iam pridem tot hæresum procellis ac tempestatibus agitata minus hodie laboraret, didicissentque peruersi ac temerarii homines in explanandis diuinæ scripturæ sensibus haud suo iudicio standum, sed eorum, quibus diuinitus id præcipuo quodam munere concessum esset. Accipe igitur Beatissime Pater opus a te profectum, & qua cœpisti, ut par est, benignitate prosequere, quo acriore ingenio alii, & uberiore facundia excitentur, ut & huiuscemodi & alia alacrius aggredi ne uereantur, quæ Christianæ reipub. utilitatis non minimum sint allatura.

Sanctitatis uestræ seruus humillimus

Ioannes Baptista Gabius.

Lectori S.

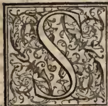

MINIME secutus uidetur Theodoretus eam græcam editionem sacrorum librorum, quæ apud nos extat, sed aliam quandam, quæ cum non solum a græca discrepet, sed etiã, paucis tamen in rebus, a uulgata latinorum editione, id nobis faciendum existimauimus, ut eam adscriberemus, quæ duobus his uerbis in margine scriptis indicaretur, Vulg. Lat. id est uulgata latinorum. posuit etiam quædam hebraica uerba, ueluti Parthemim, Baddim, Phelmoni, quæ quia interpretatus est ipse, nos quoque ita reliquimus. et quia duobus in locis in græco codice nescio quid desideratur, idcirco ibi appositus est id innuens asteriscus. Matthias, qui ita scribitur ab auctore, idem est, qui Mattathias dictus est apud alios. et finis quarti Regum citatur pro principio primi Paralipomenon. Illud præterea non uidetur omittendum, hos commentarios ita scripsisse auctorem, ut eos quoque ad populum recitarit, quare in fine cuiuslibet orationis auditores hortatur, ut ueram pietatem imitentur. neque enim in capita, sicut nos habemus, Danielis librum distinxit, sed in decem tantũ orationes, & cum decima caput undecimum, duodecimum, & tertiumdecimum, & quartumdecimum, sicut nos adscriptis suo loco in margine capitibus annotauimus, omissa tamen Susannæ, & Belis, Draconisque, quæ apud nos extat historia, coniunxit. fuisse uero apud hunc ipsum auctorem non mediocris auctoritatis Maccabæorum libros, ex eo cuiuis est perspicuum, quòd non primum & secundum tantum, sed tertium quoque fideliter testatur. porro idem Ecclesiasticum prophetam uocat, ut hinc facile conuincantur hæretici, qui adeo pertinaciter repudient, quæ suis peruersis opinionibus minime consentiant. Discent autem pietatis ueræ studiosi ex hoc libro multa, quibus sanctorum patrum confirmetur auctoritas, quæ quia legentibus erunt in promptu, a nobis consulto omissa sunt.

THEODORETI CYRI VRBIS EPISCOPI, IN VISIONES DANIELIS PROPHETAE COMMENTARIVS,

Ioanne Baptista Gabio interprete.

SI FACILE omnibus esset diuinorum prophetarum oracula explicare, & ab iis quæ litterarum superficie continentur, in profundum penetrare, ibique abstrusam sententiæ margaritam uenari: fortasse non iniuria superuacaneum censeri potuisset, litterarum monimentis eorum prodere interpretationem, nullo quippe negotio propheticam mentem cunctis ipsa lectione percipientibus. uerum quando omnes, & si unam sortiti naturam sumus: non tamen omnibus cognoscendi par concessa est facultas: Vnicuique enim datur, inquit, manifestatio spiritus ad utilitatem, & alii quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ [1.ad Cor. 12] secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, & quæ deinceps sequuntur, omnia pari diuisionis ratione distribuuntur; nihil me, quod a ratione abhorreat, arbitror facturum, si diuinarum rerum rudibus earundem doctrinam his scriptis impertiar; si quidem mihi a puero in illis educato plures etiam pii scriptores mediocrem quandam cognitionem contulere: etenim diuina lex præcipit, ut, quæ a parentibus didicimus, ea filios nostros edoceamus. Docebis ea, inquit, filios tuos & nepotes. [Deut.4.] quare magnus ille quoque doctor Dauid, Attendite, inquit, popule meus legem meam, inclinate aurem uestram in uerba oris mei. aperiam in parabolis os meum, loquar propositiones ab initio. [Psal. 77.] deinde, unde hæc didicerit, ostendit: Quanta audiuimus, inquit, & cognouimus ea, & patres nostri narrauerunt nobis, non sunt occultata a filiis eorum in generatione altera, docensque cognitionis causam, Legem posuit, inquit, in Israel, quanta mandauit patribus nostris nota facere ea filiis suis, ut cognoscat generatio altera, filii, qui nascentur, & exurgent, & narrabunt filiis suis. utilitatem itidem, quæ ab hac doctrina proficiscitur demonstrans subiicit. ut ponant in Deo spem suam, & non obliuiscantur operum Dei, & mandata eius exquirant. hanc itaque doctrinam a parentibus acceptam quasi iusto ære alieno obstricti iis, qui nobis natu minores sunt, ac posteris debemus, gratoque animo par est persoluere. neque solum nos diuina lex excitat, uerum etiam plerique illustres uiri nobis familiaritate coniuncti ardentiore studio contendentes, ut hoc certamen audacter iniremus, impulerunt. Age itaque beatissimi Danielis prophetiam quàm maxime licet ignaris perspicuam faciamus, & fortasse ne iis quidem, qui consecuti sunt, ut intelligerent, labor hic noster erit inutilis. nam uel plura comperient, quàm opinati sint, uel sua in nostris deprehendentes, quod a se quasi uenatione indagatum & inuentum fuerit, communi consensione stabilient. consueuit enim quodam modo plurium consensus intellecta corroborare. hunc autem prophetam in præsenti conamur interpretari, non quasi alios, quod Deus prohibeat, contemnentes, omnes enim nouimus esse diui-

ni spiritus instrumenta, sed primum quia ipsius interpretationem a nobis familiares efflagitarunt, æquumque censuimus beneficium iis, qui petierunt, non denegare. deinde Iudæorum amentia, atque adeo impudentia factum est, ut aliis in præsenti omissis, huius prædictiones enudare, atque aperire operæ pretium ducamus: eò siquidem impudentiæ processere, ut uel a prophetarum choro ipsum segregent, propheticoque cognomento defraudent. Impudens quidem certe hoc ipsorum est commentum, non tamen ab eorum proposito fine abhorrens. cum enim multo apertius, quàm alii omnes, magni Dei, & saluatoris nostri Iesu Christi prædixerit aduentum; neque solum ea, quæ facturus esset, ante commemorarit, sed etiam tempus præsignificarit, numerumq; ascripserit annorum, qui usque ad illius aduentum intercessere, aperte collectis iis omnibus calamitatibus, quæ mox post admissum perfidiæ scelus, in eos essent inuasuræ, merito, utpote Deo infesti, & ueritatis hostes audent impudenter asserere non esse prophetam, qui hæc, & infinita alia ediderit oracula, satis idoneum rati ad hoc mendacium confirmandum suam esse sententiam. nil mirum est autem, si qui in nnigenitum tanta rabie insanierunt, bene de suo Domino sentientes ministros calumniis insectantur, prioribus enim posteriora
Ioan.15. consequuntur. quare ipse quoque Dominus ait, Si me persecuti sunt, & uos
Matth.10 persequentur. ac rursus, Si patrem familias beelzebul uocauerunt, quanto magis domesticos eius? ut autem ipsorum impudentiam abunde admodum redarguamus, ita eos interrogemus, quidnam prophetæ proprium asseritis? atqui fortasse respondebunt, futura prænoscere, eademque prædicere. inspiciamus itaque num hæc & prænouerit, & prædixerit beatus Daniel. et quæ de Domino Christo locutus est interim silentio contineamus, alias uero ipsius prædictiones in medium proferamus. Comperimus igitur de Babyloniorum, de Persarum ac Macedonum, de Romanorum regno ipsum complura prædixisse. quænam uidelicet Babylonio regi euentura essent, & quemadmodum Persæ illius regnum occupaturi, deinde ut iis euersis Macedo ipse quamcelerrime e uita decessurus, quattuor uero pro uno, regno quasi hæreditate potituri, nec non ut ex uno ipsorum quidam oriundus infinita damna Iudæis illaturus, qui diuina impetrata ope ab illius tandem feritate uindicarentur. Tum inde digressus prædicit Romanorum potentiam, qui regnis omnibus debellatis ab omnibus essent exacturi tributa. nam quid ea cõmemorem, quæ de Aegyptiorum ac Syrorum regibus uaticinatus est? quantas sibi illi mutuo clades illaturi, & pacis post modum fœdera, & connubiorũ iura, ac necessitudinis: tum rursus post factam reconciliationem bella, neque ea per præconem indicta? qui igitur hæc omnia & prænouit, & prædixit, eorumque memoriam litteris commendatam reliquit, quo modo non impinm ac nefarium sit, si quis hunc a prophetarum exterminet cætu? si enim hæc a prophetia sunt aliena, quænã erunt propria prophetiæ? quòd si, propterea quòd propriæ orationi non ascribat, hæc dicit Dominus: idcirco e prophetarum choro exemptum uolunt, nobis dicant, quid tale dixerit Abraam patriarcha, qui ab omnium rerum auctore Deo propheta nuncupatus est: de Abraam enim dictum est, Et nunc redde uxorem uiro, quia propho-
Gen. 20. ta est, & orabit pro te, & saluaberis tu, & omnis domus tua. beatus item Da-
Psal. 104. uid de ipso, & filio, ac nepote ait. Et corripuit pro eis Deus reges dicens, nolite tangere Christos meos, & in prophetis meis nolite malignari. maximus quoque propheta Samuel, ille a puero æditiuus, non quemadmodum alii prophetæ habet

habet prophetiæ uisionem, sed ipse etiam uel per somnia, uel per quædam sibi interdiu diuinitus reuelata, prænoscendi, intelligendi, & prædicendi munere donatus est. cum illis igitur palam contendite, eosque e prophetarum cœtu aperte eiicite. quòd si in illos debacchari ueremini, in hunc quoque cauete ne calumniam inferatis.propheta est enim,& propheta,qui summo studio & cupiditate futurorum cognitionem est adeptus: sudore,& laboribus, ieiunio, & afflictione futura perdoctus, quique non ea modo, quæ solis Iudæis euentura essent,sed etiam quemadmodum res cōmunes in toto orbe terrarum administrandæ forent & prænouit, & præsignificauit. considerate itaque num admodum iniustū sit, Abdiam,qui mala in Iudæos inuasura duntaxat prædixerit, & Ionam, atque Naum de una tantum ciuitate Niniue uaticinatos, ascribere in numerum prophetarum, at beatum Danielem, qui non de una ciuitate, aut de exigua natione, sed de maximis regnis Chaldaico, Persico, Macedonico, Romano,& de iis, quæ ab ipsis sigillatim gesta sunt, prænuntiarit,prophetico cognomine defraudare, & a diuini spiritus beneficio alienum asserere. atqui oportebat uos uel iniquissimos iudices pudore aliquo perfundi ob Nabuchodonosor impium illum, agrestem, barbarum, diuinis mysteriis minime initiatum, qui de Daniele exclamans ita loquitur, quia spiritus Dei sanctus est in ipso. etenim re uera di- Dan. 4. uini spiritus munus erat, & somnium illud, quod cum alius conspexisset, oblitus fuerat, enarrare, & eiusdem accuratam ac ueram interpretationem afferre. uos uero ne hac quidem re adduci potestis, ut in prophetam desinatis insanire: sed per prophetam prophetæ domino repugnatis: at propheta ipse nihil uestris machinis læditur, quem prophetam diuina uolumina demonstrant: cuiusque præcognitio prædictionis confirmatur euentu. uerum enimuero nos nunc res ipsas cernentes, antiqua illa intelligimus oracula, & ab ipsis rebus ducti facile comprehendimus ipsum rerum euentum. uos autem propriam insaniam etiam per hæc declaratis. et nos nunc summatim uestram impudentiam redarguimus: at singularum rerum interpretatio amentiam uestram euidentius confutabit. Age itaque, cum & pro nobis idonea defensione usi simus, & Iudæos abunde accusauerimus: primum prophetiæ declaremus argumentum, deinde uerborum interpretationem aggrediamur. Post Iosiam, fuit hic pius rex, Iudææ regno potitus est eius filius Ioachaz menses tres totos ac dies paucos. duplex huic 4.Reg.23. nomen fuit. in libris enim regum, & paralipomenon Ioachaz appellatur, sed 2.Para.36 beatus Hieremias propheta ipsum Selim uocat: hunc bello captum Aegypti rex Pharao Echao in Aegyptum captiuum abduxit, & in eius locū Eliacim fratrem eius regem suffecit, & Ioacim nuncupauit. regnauit hic annos undecim, menses paucos insuper.regni cuius anno tertio Nabuchodonosor Babyloniorum rex cum exercitu profectus haud paucos ex iis, qui generis nobilitate præstarent, bello cepit. et nonnulla sacra uasa diuinis tantum usibus dedicata corripuit,impositoque ipsi Ioacim tributo Babylona se recepit. deinde cum ille imperatum tributum nollet persoluere, rursus ad Hierosolyma adduxit exercitum, captaque urbe, & Ioacim interfecto, pro eo regem creat illius filium, a Iudæis itidem Ioacim uocatum, sed mutato nomine rursus Eliacim nuncupatum. atque hunc beatus Hieremias propheta Iechoniam nominat.

Viuo ego, inquit, dicit dominus,quia si fuerit Iechonias filius Ioacim regis Iuda sigillum in manu dextera mea, inde euellam te, & tra- Hier. 22.

dam te in manus quærentium animam tuam, quorum tu formidas faciem, in manus Chaldæorum.

Vulg. La. Viuo ego dicit dominus, quia si fuerit Iechonias filius Ioacim regis Iuda annulus in manu dextera mea, inde euellam eum, & dabo te in manum quærentium animam tuam, & in manu, quorum tu formidas faciem, & in manu Nabuchodonosor regis Babylonis, & in manu Chaldæorum.

Cumque hic regnum menses tres, dies præterea paucos administrasset, tunc rursus Nabuchodonosor Babyloniorum rex misso duce cum exercitu ipsum captiuum Babylona perducendum curauit, & Sedeciæ, eius patruo, regnum tradidit. qui cum annos undecim regnasset, ac postea non persoluisset impositum sibi tributum, cum maximis copiis Babyloniorum rex ad Hierosolyma proficiscitur, quæ deinde obsidione oppugnans, auxilio famis ad id sibi opitulantis usus, admotisque machinis muros demolitur, & plurimis occisis reliquos in seruitutem redactos captiuos abducit, igne & urbe & templo succensis. Verum auctor rerum omniũ Deus, qui hæc Iudæos propter eorum multa scelera pati permisit, ne penitus quidem eos puniens propria tutela destituit, sed iis, qui in Iudæa erant, quasi puerorum magistros tradidit Vriam Samæi, & Hieremiam Chalcii uirum sacerdotio & prophetia clarissimum: iis uerò, qui in prima captiuitate bello capti abducti fuere Babylonẽ, una cum beato Daniele misit Ezechielem, Ananiam, Azariam, & Misaelem, ut habentes legitimæ reipublicæ perfectos in doctrina magistros, haud multum ex barbarorum commercio perciperent detrimenti, sed exempla haberent quæ patriæ ipsos uirtutis ac philosophiæ commonefacerent: tantam rerum omnium auctor Deus adhibet regendis peccatoribus prouidentiam, ut qui ex animo illi seruientes eum sibi in omni uita colendum præ ceteris rebus studiose proposuere, eos utilitatis ipsorum causa captiuos abduci permiserit, ac difficilem perferre seruitutem, & in multa pericula incidentes per fluctus ac tempestates uitam traducere. ita enim per Oseam prophetã loquitur, Quia propter uos occidi prophetas in uerbis oris mei: ita etiam

Ose. 6. ille qui orbi terrarum salutem subministrauit, sanctos permisit apostolos ea pati, quæ litteris commendata sunt. eadem prouidentia Iudæos excipiens, eos qui cum beato Daniele erant, uoluit in Babylonem cum ipsis peruenire. qui cum & iuuenis esset, & forma floreret, cum piis illis adolescentibus in regia educatus, & a puero in se ulgentem diuinam gratiam adeptus, omnique sapientiæ genere & cognitionis imbutus, multam apud principem loquendi nactus est libertatem, & quasi præconio commendata religione illi quoque utilitatis auctor fuit, neque illi soli, sed omnibus etiam illius imperio subiectis. quæ enim ab huius doctrina didicit ille, ea transmittenda ad eos curauit, qui in sua ditione erant, imposita lege, quæ palam iuberet, ut omnes sibi subiecti Deum, quem ipse Daniel prædicauerat, adorarent. Qua tempestate igitur Babylonem admirabilis iste propheta, & qua de causa abductus fuerit, & quot bonorum non iis modo, qui bus erat cognatione coniunctus, sed etiam barbaris fuerit auctor, breuiter dissseruimus. ipsius uero prophetiæ uim ea interpretatione, quam ad singula adhibebimus, accuratius exponemus. diuina itaque implorata nobiscum cooperante gratia, eam declarare exordiamur.

Oratio

ORATIO PRIMA.

Anno tertio regni Ioacim regis Iuda uenit Nabuchodonoſor rex Babylonis in Hieruſalem, & obſedit eam.

Neceſſario ante alia omnia, & de rege, qui tunc regnabat, mentionem fecit: & tempus nos edocuit, ut primæ captiuitatis tempus a nobis poſſit aperte cognoſci. Anno enim tertio regni Ioacim, qui Eliacim quoque dictus eſt, qui poſt Ioachaz regnauit, pater autem ipſius Ioachaz fuit is, qui Ioacim & Iechonias appellabatur; primo capta fuere Hieroſolyma; atque hinc, quòd regum, qui tunc erant, & temporum meminerit, propheticus character indicatur. ita enim alios quoque prophetas feciſſe comperimus. Viſio, inquit, quam uidit Eſaias filius Esa. 1. Amos in diebus Oziæ, & Ioatham, & Achaz, & Ezeciæ, qui regnauerunt in Iudæa. et factum eſt uerbum domini ad Hieremiam in diebus Ioſiæ filii Amos re- Hiere. 1. gis Iuda anno tertiodecimo in regno eius. et Ezeciel, & alii omnes prophetæ ut plurimum hoc prophetiæ proœmio uſi ſunt. Et hoc igitur ad conuincendam Iudæorum iniquitatem, & prophetam reuera prophetam oſtendendum ſatis eſt.

Et tradidit Dominus in manu eius Ioacim regem Iuda, et de parte uaſorum domus Dei.

Et tradidit Dominus in manu eius Ioacim regem Iudæ, et partem Vulg. La. uaſorum domus Dei.

Hôc quoque gratiam illius ſpiritalem declarat. neque enim omnium eſt diuinam procurationem nouiſſe. hic autem diuino ſpiritu donatus & aperte nouit, & alios docet, auctoris omnium rerum Dei permiſſu propter populi & regis ſcelera, ingentemque impietatem, tum urbem captam, tum ſacrorum uaſorum partem in hoſtium poteſtatem conceſſiſſe. et admodum neceſſario adiecit: Dedit Dominus in manu eius regem Iuda, ne quis ſuſpicaretur propriis uiribus uſum Nabuchodonoſor urbem Deo dicatam ſuperaſſe; omneſque plane intelligant, propterea quòd Deus eam ante tradiderit, & eam gratiam, quæ ciuitatem pridem cuſtodiebat, ademerit, idcirco ſubiectam hoſtibus fuiſſe. hoc item per Eſaiam prophetam declarans auctor omnium rerum Deus ita ait:

Nunquid gloriabitur ſecuris ſine eo, qui ſecat in ea? aut exaltabitur Esa. 10. ſerra ſine eo, a quo trahitur?

Nunquid gloriabitur ſecuris contra eum, qui ſecat in ea? aut exal- Vulg. La. tabitur ſerra contra eum, a quo trahitur?

Et his quidem nos admonet, ſe hominibus inferre ſupplicia, & inſtrumentis ad hoc idoneis uti. Et aſportauit, inquit, ea in terram Sennaar, in domum Dei ſui, & uaſa intulit in domum theſauri Dei ſui. Dixerit fortaſſe aliquis, curnam, cum homines peccarint, ſancta uaſa Deo dedicata impiis hominibus tradita ſunt? uerum hæc aiunt ii, quibus eſt diuinæ prouidentiæ incognita ratio. animalis enim homo non percipit ea, quæ ſunt ſpiritus Dei, ſtultitia enim eſt illi, ſpiritualis autem ſecundum diuum Apoſtolum iudicat omnia, & explo- 1. ad cor. 2 ratum habet a diuina prouidentia nihil fruſtra adminiſtrari, a diuino autem ſpi-

ritu illustratus etiam causas perdiscit. quemadmodum tandem & id quod nunc quæritur, ab eo comprehendi potest, qui secundum spiritũ instituit intelligere. hinc enim non Iudæis tantum, sed ipsis etiam barbaris allata est utilitas. primum enim docti sunt Iudæi eiusmodi esse diuinam naturam, quæ nulla re prorsus indigeat, neque enim ut indigens omnium rerũ auctor Deus accipit ea, quæ sibi ab hominibus offeruntur, sed ut illos gratos esse doceat, eisque sui colendi, & gratiæ, quam possint referendæ, offerat occasionem. qua enim alia ratione potuissemus pro beneficiis acceptis benemeritum de nobis Deum pro uiribus remunerari, nisi hæc exigua, & tenuia ab offerentibus accepisset? uolens itaque Iudæis persuadere, non ut proprios usus expleret, sed ut illorum se imbecillitati accommodaret, accepisse se oblata ab illis sacrificia, merito illos auersatus, & ipsos & uasa ab illis dedicata, quibus eum colere consueuerant, una capi uoluit. nam qui ratione præditos homines supplicio affecerat, cur inanimis uasis pepercisset? His autem rebus docet eos a Babyloniis, barbaris, impiis nihil differre, æque enim atque illi impie agunt. illi enim neque accepta lege, neque concessis sibi, quibus ducibus uterentur prophetis, in ignoratione degebant. Iudæi uero ab innumerabilibus tum priscis, tum recentibus prophetis illustrati, & infinitorum spectatores ipsi miraculorum rerum omnium auctorem Deum contemnebant, & inanima simulacra colere perseuerabant: tradidit itaque barbaris uasa, tantum non rebus ipsis ita eos obiurgans. nullum inter uos barbarosque discrimen est, æque enim & uos sceleribus ea polluitis, & tantundem est & uos, & Babylonios ea possidere. Impietas enim & uobis & illis dominatur. Ad conuincendos Iudæos, & erudiendos, & haud mediocrem illis utilitatem afferendam satis hoc erat. Babylonii autem dum in honore habuerunt, ut consueuerant, uasa, neque ad humanos usus ea adhibuere, diis, quos ipsi colebant dedicata, nihil prorsus malorum experti sunt. at ubi Baltasar rex illis in conuiuio uti ausus est, statim punitus debitas pœnas luit, suoque supplicio omnes docuit, quanta illorum esset uasorum uis; Deumque ipsum non inuitum suis rebus priuatum fuisse, sed uolentem propter ingentia populi scelera ea tradidisse. Hoc itidem de arca olim fecit, nam postquam Ophni, & Phinees
1. Reg. 4. Heli sacerdotis filii, impii & detestabiles ea secum assumpta ad suppetias cognatis ferendas exiere, redarguit ipsorum impietatem Deus, nullaque eos prouidentia dignatus digna cæde interficiendos curat, arcam uero alienigenis tradit, Israelem rursus erudiens & commonefaciens, ea sibi arca nihil opus esse, sed ipsorum causa illam construxisse. et superuacaneum ipsis quoque illius usum sine metu diuinam uiolantibus legem, & impie uiuere instituentibus. ne uero superbia elati alienigenæ gloriarentur, quasi ipsi Deum uicissent, quando pro Deo Iudæorum arcam habebant, de suis Idolis, quæ ipsi construxerant, coniecturam facientes, ne ue propterea ingens illi detrimentum acciperent, ut qui Iudæorum Deum quasi captiuum cepissent, & ueluti quoddam uictoriæ trophæum suis diis consecrassent, id efficit ut Dagon Idolum, quod ipsi colebant, ante arcam cadens conteratur: & adorationis speciem præ se ferens rebus ipsis uictum se fateatur, & incolentis ibi dæmonis ostendat seruitutem: idque non semel, sed iterum, ac sæpius. diuersas etiam plagas illis infligit, donec arcam reddidere, & munera supplicium testantia dedicarunt. duplex itaque & eo tempore, & regnante Nabuchodonosor percepta est utilitas. neque enim Iudæis tantum, sed barbaris etiam profuit, quod ad breue tempus a Deo permissum est.

Et

Et ait rex Aſphenez principi eunuchorum ſuorum, ut introduceret de filiis captiuitatis Iſrael, & de ſemine regni, & de Parthemim iuuenes, in quibus nulla eſſet macula, pulchros aſpectu, & intelligentes in omni ſapientia, & ſcientes ſcientiam, & doctrinam, & intelligentes prudentiam, & quibus eſſet robur, ut ſtarent in domo regis, ut doceret eos litteras, & linguam chaldæorum.

Et ait rex Aſphenez præpoſito eunuchorum, ut introduceret de filiis Iſrael, & de ſemine regio, & tyrannorum, pueros, in quibus nulla eſſet macula, decoros forma & eruditos omni ſapientia, cautos ſcientia & doctos diſciplina, & qui poſſent ſtare in palatio regis, ut doceret eos litteras, & linguam chaldæorum. Vulg. La.

Auctor igitur omnium rerum Deus ſtulta mundi elegit, & infirma, & contemptibilia, ut his ſapientes, potentesque confundat. homines autem corporum pulchritudinem & magnitudinem, ac robur requirunt, neque eam ſapientiam qua diuina cognoſcantur, ſed artificioſam & faſtu elatam eloquentiam: licet itaque hinc etiam percipere, quanto humana diuinis diſtent interuallo; hoc item regis ſuperbiam declarat, quòd non ſolum alios captiuos ſibi miniſtros aſciſcere uoluit; ſed etiam eos, qui e regio genere eſſent oriundi. attamen hic perficitur id, quod Eſaias Ezeciæ regi prædixerat. 1. ad cor. 1

Audi, inquit, uerbum Domini exercituum, quod locutus eſt ad me, Ecce dies ueniunt, & auferentur omnia, quæ in domo tua ſunt, & quæcunque congregauerunt patres tui uſque in diem hanc, in Babylonem uenient, & nihil relinquent dixit Deus, quia & de filiis tuis, quos genueris tollent, & facient ſpadones in domo regis Babyloniorum. Eſa. 39.

Ecce dies uenient & auferentur omnia quæ in domo tua ſunt, & quæ theſaurizauerunt patres tui usque ad hanc diem in Babylonem, non relinquetur quidquam, dicit Dominus, & de filiis tuis, qui exibunt de te, quos genueris, tollent, & erunt eunuchi in palatio regis Babylonis. Vulg. La.

Huius nos prophetiæ admonens beatus Daniel, regem ait mandaſſe, ut introducerentur de captiuis filiis Iſrael, & regia ſtirpe ortos, & de Parthemim, Parthemim autem, uirgines, hebræorum lingua uocauit: at Symmachus Parthemim interpretatus eſt, electos.

Et conſtituit eis rex cotidianum cibum de menſa regis, & de uino, unde bibebat ipſe, & ut nutrirentur tres annos, & poſtea ſtarent ipſi in conſpectu regis: et fuerunt in eis de filiis Iuda, Daniel, et Ananias, et Azarias, et Miſael.

Vulg. La. Et constituit eis rex annonam per singulos dies de cibis suis, & de uino unde bibebat ipse, ut enutriti tribus annis postea starent in conspectu regis. fuerunt ergo inter eos de filiis Iudæ Daniel, Ananias, Misael, et Azarias.

Hic igitur nos regis edocet munificentiam, qui non, ut bello captis, uilia quædam, & qualia seruos decent, præbuit alimenta, sed eos regia mensa frui iussit. ac paulo post suam & sociorum continentiam, philosophiamq; declarat, non gloriæ cupiditate id faciens, sed utilitatem persequentibus utilitatis doctrina proposita. licet autem mentis illius intueri modestiam. cum enim supra dixerit imperasse regem, ut eligerentur e stirpe regia iuuenes forma conspicui, & magnitudine decori, & hic personarum nomina posuerit, tribus Iuda simpliciter mentionem fecit, & regiam cognationem occultauit.

Et imposuit eis princeps eunuchorum nomina, Danieli Baltasar, & Ananiæ Sidrach, & Misaeli Misach, & Azariæ Abdenago.

Vulg. La. Et imposuit eis præpositus eunuchorum nomina, Danieli Baltasar, Ananiæ Sidrach, Misaeli Misach, & Azariæ Abdenago.

Et hoc dominii ius apud quosdam est in more, qui seruos ementes eorum mutant nomina, ut nominis mutatione seruitutem agnoscant. quod hic quoque ab eunuchorum principe factum est; nam demptis hebraicis nominibus, chaldaica illis imposuit, si quidem & rex iusserat, ut Chaldæorum linguam iuuenes illi perciperent.

Et posuit Daniel in corde suo ne pollueretur in mensa regis, & in uino potus eius, & rogauit principem eunuchorum ne contaminaretur.

Vulg. La. Proposuit autem Daniel in corde suo ne pollueretur de mensa regis, neque de uino potus eius, & rogauit eunuchorum præpositum ne contaminaretur.

Pii enim homines Deum, qui in omnibus est, non in loco quærunt, sed quocunque peruenerint, eodem illum cultu uenerantur, & cum aduersis rebus affliguntur, suum itidem colunt opificem. Ingens atque eximium licet hoc loco nobis reperire miraculum: pueri enim apud Iudæos educati doctique Deum in certo loco colendum, deinde externã regionem incolentes, ac seruire cõpulsi iuuenili admodum ætate, & alienis legibus uiuere coacti patriam pietatem retinere accurate student. & quia uidebant Babylonios idolorum imploratione opsonia inquinantes, uinum libationibus polluentes, neglecta certa salute, & conculcata regii conuiuii omni ciborum genere referti uoluptate, eunuchorum præfecto supplicant, ut sibi regios cibos recusantibus, illorum expertibus esse concedat.

Et dedit Deus Danielem in misericordiam & miserationem in conspectu principis eunuchorum.

Dedit

Dedit autem Deus Danieli gratiam, & misericordiam in conspectu principis eunuchorum. Vulg. La.

Sequitur enim uoluntates diuina cura, & simulatque diuina persequi instituerunt, statim diuino fruuntur auxilio. Hoc item Ioseph usu uenisse comperimus. Fuit, inquit, Dominus cum Ioseph, & uoti compos fuit, & effudit illi misericordiam, & dedit ei gratiam in conspectu principis carceris. (Gen. 39.) Hinc itaque docemur, eorum, qui in ipsum crediderunt, neminem unquam aliquo pacto a Deo neglectum & derelictum fuisse. quare alius quoque propheta exclamat; Interrogate generationes, quæ fuerunt ante uos; quis sperauit in Domino, & confusus est? (Eccl. 2.)

Et dixit princeps eunuchorum Danieli, Timeo ego Dominum meum, regem, qui constituit cibum, & potum uestrum, ne quando uideat uultus uestros tristes præ pueris coæuis uestris, & condemnetis caput meum regi.

Et ait princeps eunuchorum ad Danielem, Timeo ego Dominum meum regem, qui constituit uobis cibum & potum, qui si uiderit uultus uestros macilentiores præ ceteris adolescentibus coæuis uestris, condemnabitis caput meum regi. Vulg. La.

Haud bonus certe principis eunuchorum metus erat, homo enim erat, qui spiritualem gratiam haudquaquam sensu suo gustarat, & humano more humana considerans, opinatus solo sumptuosorum ciborum alimento corpora nutriri atque florescere, ueritus est, ne cum illi opipare alerentur, hi parce & continenter uictitarent, in eorum uultu discrimen aliquod appareret, & extremum subire supplicium a rege, qui contra iusserat, cogeretur. sed ubi hunc metuere animaduertit beatus Daniel, transferr ad Amelasar deprecationem, quem constituit princeps eunuchorum curatorem ipsius, & Ananiæ, & Azariæ, & Misaelis; et ait.

Tenta, obsecro, seruos tuos dies decem, & dent nobis de seminibus terræ, & comedemus, & aquam bibemus, & appareant coram te uultus nostri, & uultus puerorum comedentium mensam regis: & sicut uideris facito cum seruis tuis.

Tenta nos obsecro seruos tuos diebus decem, & dentur nobis legumina ad uescendum, & aqua ad bibendum, & contemplare uultus nostros, & uultus puerorum qui uescuntur cibo regio, & sicut uideris facies cum seruis tuis. Vulg. La.

Fide in Deum ualidius nihil est; quod cum multis aliis ex locis percipi potest, tum præcipue ex his diuini Danielis uerbis. nam quòd crediderit, & confisus fuerit fore, ut ope diuina subleuaretur, & non comedens comedentibus, ac delicate uiuentibus, & regio luxu potitis, magis decorus, & longe pulchrior, atque

atque adeo maior uideretur, id uero quid pietatis cuiquam reliquum fecit? recte autem persuasioni preces commiscuit. Tenta, inquit, seruos tuos decem dies, & dent nobis de seminibus, & comedemus, & aquam bibemus: & esto tu uultuum iudex. quòd si inueneris ab huiusmodi alimento corporibus nostris detrimenti aliquid accidisse, quodcunque tibi uisum fuerit, iubebis, nos minime repugnabimus; tantam habuit a puero diuinus hic uir & diuinarum legum curam, & erga latorem legis fidem: & hic quidem hæc dixit. Amalasar precibus consensit.

Et audiuit, inquit, eum in uerbo hoc, & tentauit eos dies decem; & post finem decem dierum uisi sunt uultus eorum boni, & ipsi fortes carnibus, præ pueris comedentibus mensam regis.

Vulg La. Qui audito sermonē huiuscemodi tentauit eos diebus decem. post dies autem decem apparuerunt uultus eorum meliores, & corpulentiores præ omnibus pueris, qui uescebantur cibo regio.

Assecutus est enim, quæ uoluit diuinus iste propheta, & pollicitationes suas ei, cui ipsorum cura commissa fuerat, ueras ostendit. diuina enim gratia potiti longe præstantiores uisi sunt iis, qui regia mensa fuerentur.

Et Amelasar auferebat cænam eorum, & uinum poculi ipsorum, dabatque eis semina.

Vulg. La. Porro Malasar tollebat cibaria, & uinum potus eorum, dabatque eis legumina.

Et duplicem quæstum tulit: primum enim didicit posse aliquem uel ieiunio corporis robur, & decorem sibi comparare, deinde alimenta, quæ illis præbebantur ipse accipiens, promptius eis concupita semina suppeditabat. Postea, quia Daniel de se solo disseruit, socios quoque pietatis in medium uocat, & ait.

Et pueris his quattuor dedit Deus intellectum, & prudentiam in omni litteratura & sapientia.

Non enim Chaldæorum, inquit, institutio intelligentes eos fecit, & omni sapientia imbuit, uerum diuina gratia, intelligentia, & sapientia, atque adeo omni scientia impertiti, præstantiores omnibus uisi sunt.

Et Daniel, inquit, intellexit in omni uisione, & somniis.

Vulg. La. Pueris autem his dedit Deus scientiam & disciplinam in omni libro, & sapientia, Danieli autem intelligentiam omnium uisionum, & somniorum.

A puero enim quæ sibi diuinitus reuelabantur, uidebat non in somnis tantum, sed etiam uigilans; & poterat, quæ aliis ostenderentur, interpretari: hoc enim declarat illud uerbum, intellexit. Hinc etiam docemur auctorem omnium

rerum

rerum Deum nullam ætatis rationem habere, ſed pietatem tantum, ac religionis ſtudium requirere, qua in iuuene comperta, multis cum natu maioribus anteponit. quod erga Ioſeph ipſum feciſſe comperimus, nec non erga Samuelem prophetam. nam puero admodum iuueni apparuit, & iuſſit ſeni ſupplicia prædicere, ut ea re & ſenio confectum accuſaret, & gratiam in adoleſcentulo uigentem oſtenderet. 1.Reg.3.

Et poſt finem dierum, quos dixit rex, ut introducerentur ipſi, introduxit eos princeps eunuchorum in conſpectum Nabuchodonoſor, & locutus eſt cum eis rex, & non inuenti ſunt ex omnibus ipſis ſimiles Danieli, Ananiæ, Azariæ, & Miſaeli, & ſteterunt in conſpectu regis, & in omni uerbo ſapientiæ, & ſcientiæ, quæcunque quæſiuit ab eis rex, inuenit eos decuplo præſtantiores, ſuper omnes incantatores & magos, qui erant in regno eius.

Completis itaque diebus, poſt quos dixerat rex ut introducerentur, introduxit eos præpoſitus eunuchorum in conſpectu Nabuchodonoſor, cumque iis locutus fuiſſet rex, non ſunt inuenti tales de uniuerſis ut Daniel, Ananias, Miſael, & Azarias, & ſteterunt in conſpectu regis, & omne uerbum ſapientiæ & intellectus, quod ſciſcitatus eſt ab eis rex inuenit in eis decuplum, ſuper cunctos Ariolos & magos, qui erant in uniuerſo regno eius. Vulg. La.

Verùm Amelaſar nouit ciborũ diſcrimen, & prorſus didicit diuinæ gratiæ uim, rex uero fortaſſe nihil horum nouerat. qui enim cognoſcere potuit, cum æque cibos ipſe ſuppeditaret, & illi ab Amelaſar conſumerentur? uerumtamen ipſe quoque haud mediocrem percepit utilitatem, cum comperiſſet ipſos omnibus iis, qui ex aliis nationibus iuſſi fuerant, pulchritudine & magnitudine corporis præſtantiores, ſapientia uero & prudentia animi, ac uerborum eloquentia, & omni ſcientia, quæ ratione continetur, peritiores. neque ſimpliciter facta collatione, ſed adhibitis quibuſdam interrogationibus experientiam cepit ueritatis magiſtram, ipſoſque inuenit haud ſimpliciter, ſed decem partibus meliores, & tum didicit eſſe Iudæos aliis omnibus nationibus ſapientiores. his dictis ſubiecit.

Et fuit Daniel uſque ad annum unum Cyri regis.

Fuit autem Daniel uſque ad annum primum Cyri regis. Vulg. La.

Non ſine cauſa hoc adiecit, ſed quia uoluit omnis prophetiæ tempus indicare. et iccirco nos & prophetiæ principium edocuit, & finem ipſius addidit, ut regum, qui interceſſere, annos recenſentes, omne prophetiæ tempus ediſcamus, ad hæc nobis oſtendit, ut captiuos a Cyro dimiſſos conſpexit, & præſentem uitam tribulium ſuorum libertate, quam ipſe uidit, conſolatus eſt: ipſo enim ſui regni anno primo Iudæos, quicunque uellent, in Iudæam reuerti iuſſit Cyrus,

ſacrumque

ſacrumque templum inſtaurauit, prædictionem Eſaiæ prophetæ ab ipſo beato Daniele perdoctus: ille enim aperte exclamabat his uerbis.

Eſa. 44. Dicens Hieruſalē ædificaberis, & ciuitatibus Iudææ habitabimini, dicens Cyro ut ſapiat, & omnes uoluntates meas faciat: Hæc dicit Do-

Eſa. 45. minus Chriſto meo Cyro, cuius apprehendi dexteram, ut ſubiiciam ante ipſum gentes, & ciuitates non claudentur, ego enim præibo ante faciem tuam, & montes complanabo, portas æreas conteram, & uectes ferreos confringam, theſauros tenebroſos, aſconditos uiſibiles aperiam tibi.

Vulg. La. Qui dico Hieruſalem habitaberis, & ciuitatibus Iudæ ædificabimini, qui dico Cyro paſtor meus, & omnē uoluntatem meam complebis. hæc dicit Dominus Chriſto meo Cyro, cuius apprehendi dexteram ut ſubiiciam ante faciem eius gentes, & dorſa regum uertam & aperiam coram eo ianuas, & portæ non claudentur, ego ante ibo & glorioſos terræ humiliabo, portas æreas conteram, & uectes ferreos confringam, & dabo tibi theſauros abſconditos, & arcana ſecretorum.

His perceptis Cyrus uolentibus Iudæis reditum in patriam gratificatus eſt: & liber item Paralipomenon hoc tempus nos edocet.

2.Para.36 Anno enim primo, inquit, Cyri regis perſarum poſtquam impletum eſt uerbum Domini per os Hieremiæ, ſuſcitauit Dominus ſpiritum Cyri regis perſarum, & iuſſit Cyrus prædicari in omni regno ſuo in ſermonibus ſcripturæ dicens. Hæc dicit Cyrus rex perſarum. omnia regna terræ dedit mihi Dominus cæli, & ipſe præcepit mihi, ut ædificarem ei domum in Hieruſalem, quæ eſt in Iudæa; quis in uobis ex omni populo eius, Dominus Deus ſit cum eo, & aſcendat.

Vulg. La. Anno autem primo Cyri regis perſarum ad explendum ſermonem Domini, quem locutus fuerat per os Hieremiæ, ſuſcitauit Dominus ſpiritum Cyri regis perſarū qui iuſſit prædicari in uniuerſo regno ſuo etiam per ſcripturam dicens. hæc dicit Cyrus rex perſarum, omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cæli, & ipſe præcepit mihi ut ædificarem ei domum in Hieruſalem, quæ eſt in Iudæa, quis ex uobis eſt in omni populo eius, ſit Dominus Deus eius cum eo, & aſcēdat.

Hac de cauſa beatus etiam Daniel prophetiæ tempus tradens Iudæorum uoluminibus aſcripſit. fuit Daniel usque ad annum unum Cyri regis. nos uero hic iuſſo auditore quieſcere, bonum celebrabimus Dominum percutientem & ſanantem, flagro cædentem, & medentem, pœna & clementia utentem. ipſi gloria in ſecula ſeculorum Amen.

Oratio

ORATIO SECVNDA.

In anno ſecundo Nabuchodonoſor ſomniauit Nabuchodonoſor ſomnium, & ſtupefactus eſt ſpiritus eius, & ſomnium eius fugit ab eo.

In anno ſecundo regni Nabuchodonoſor, uidit Nabuchodonoſor ſomnium, & conterritus eſt ſpiritus eius, & ſomnium fugit ab eo. Vulg. La.

Hinc intelligimus ipſum ſtatim, ſimulatque regnare cœpiſſet, in Iudæam cum exercitu profectum, anno tertio regni Ioacim: cui cum tributum imperaſſet captiuis abductis in Aſsyriorum regionem diſceſſit. Hieremias item propheta teſtatur hoc tempus, cum ita dicit.

Verbum, quod factum eſt ad Hieremiam prophetam ſuper omnem populum Iuda in anno quarto Ioacim filii Ioſiæ regis Iuda, ipſe eſt annus primus Nabuchodonoſor regis Babylonis. Hier. 25.

Verbum quod factum eſt ad Hieremiam de omni populo Iudæ in anno quarto Ioacim filii Ioſiæ regis Iuda, ipſe eſt annus primus Nabuchodonoſor regis Babylonis. Vulg. La.

Hic itaque comperimus tertio exacto anno regni Ioacim, regem Nabuchodonoſor contra Iudæos exercitum duxiſſe. anni uero quarti initio Hieremias propheta populum commonefaciens hunc eſſe aſſeruit annum primum Nabuchodonoſor regis. Beatus quoque Daniel, commemorata prima captiuitate, qua capti ſunt Iudæi anno tertio regni Ioacim regis Iuda, ſubiecit nunc, In anno ſecundo regni Nabuchodonoſor ſomniauit ſomnium: & hæc addidit, non ſine cauſa, ſed ut etiam tempus uere perciperemus. idcirco diuini quoque prophetæ regum mentione facta annorum numerum deſcribunt.

In anno itaque ſecundo regni Nabuchodonoſor ſomniauit ſomnium & ſtupefactus eſt ſpiritus eius, & ſomnium fugit ab eo, & dixit rex, ut conuocarentur incantatores, & magi, & malefici, & chaldæi, ut annuntiarent regi ſomnium eius.

Præcepit autem rex ut conuocarentur arioli, & magi, & malefici, & chaldæi, ut indicarent regi ſomnia ſua. Vulg. La.

Diuina igitur prouidentia iis, qui mentis compotes ſunt, perſpicua: qui cum uellet ab amico ſuo propheta ſomnium illius patefieri, ut inde bonas ac ſalubres acciperet admonitiones, ſomnio ipſum deterret, ſomniique adimit recordationem. uerum quemadmodum auctoris omnium rerum Dei prouidentia perſpicua fuit, ita piis omnibus cognita eſt etiam regis inſania. quo modo enim non extremæ dementiæ eſt ex aliis quærere ſomnii recordationem? uerumtamen

Vocati, inquit, uenerunt & ſteterunt coram rege, & dixit eis rex: ſomniaui ſomnium, & ſtupefactus eſt ſpiritus meus, ut ſcirem ſomnium. & locuti ſunt chaldæi regi ſyriace, et dixerunt regi. rex in

ſæculum uiue: tu dic ſomnium ſeruis tuis,& coniecturam eius annuntiabimus.

Vulg. La. Qui cum ueniſſent ſteterunt coram rege & dixit ad eos rex. uidi ſomnium,& mente confuſus ignoro quid uiderim.reſponderuntque chaldæi regi syriace, rex in ſempiternum uiue, dic ſomnium ſeruis tuis,& interpretationem eius indicabimus.

Et quod petierunt,id reuera rei conſentaneum erat, ſed eorum promiſſum arrogans: neque enim humani ingenii erat quæ diuinitus reuelata fuerant abſque auxilio ſupernæ uirtutis interpretari, & syriace locuti ſunt chaldæi, ut qui, cum ex diuerſis nationibus coacti eſſent, ac propriam ſinguli linguam haberent,communiter tamen Syrorum lingua uterentur, ſtudentes oſtendere ſe conuenienter reſpondere. uerum ne ſic quidem ſuperbo regi perſuaſerunt, ea ne ab hominibus requireret, quæ eſſent præter naturam.

Reſpondit enim ſtatim rex, & dixit chaldæis, Sermo receſſit a me: ſi igitur non indicaueritis mihi ſomnium, & coniecturam eius,in interitum eritis, & domus ueſtræ diripientur: ſi autem ſomnium & coniecturam eius indicaueritis mihi,dona & munera, & honorem multum accipietis a me, uerumtamen ſomnium & coniecturam eius annuntiate mihi.

Vulg. La. Et reſpondens rex ait chaldæis, Sermo receſſit a me,niſi indicaueritis mihi ſomnium, & coniecturam eius,peribitis uos,& domus ueſtræ publicabuntur, ſi autem ſomnium, & coniecturam eius narraueritis, præmia & dona & honorem multum accipietis a me.ſomnium igitur, & interpretationem eius indicate mihi.

Hæc autem non ſolum ipſius temeritatem ac feritatem, ſed etiam ſummam ſtultitiam indicant: extremæ enim dementiæ eſt opinari uel comminatione malorum, uel bonorum pollicitatione,maiorem in chaldæis cognitionem ingeneratum iri. ſtatim itaque illi ipſi dixerunt. dic ſomnium tuum ſeruis tuis, et coniecturam eius renuntiabimus; ſeruitutem enim fatemur, aiunt, uerum etiam humani ingenii uires nouimus, & poterimus, ſi percipiamus, interpretari ſomnium, at ipſum commemorare, quod tibi oſtenſum eſt, ac deinde a te obliuioni traditum, nequaquam poſſumus. Sed nihilominus uanus ille inſtabat quærere ſomnii repetitionem. reſpondit enim rex, inquit, & dixit.

In ueritate ſcio, quòd tempus uos redimitis, quia uidetis quòd diſceſſit a me uerbum.Si igitur ſomnium non renuntiaueritis mihi,una eſt ſententia de uobis, & ſcio quòd uerbum mendax, & corruptum compoſuiſtis,ut dicatis coram me,donec tempus prætereat. ſomnium meum dicite mihi, & ſciam quia & coniecturam eius renuntiabitis mihi.

Reſpondit.

Respondit que rex & ait, certe noui quòd tempus redimitis, scientes quòd recesserit a me sermo. si ergo somnium non indicaueritis mihi, una est de uobis sententia, quòd interpretationem quoque fallacem, & deceptione plenam composueritis, ut loquamini mihi donec tempus pertranseat. somnium itaque dicite mihi, ut sciam quòd interpretationem quoque eius ueram loquamini. Vulg. La.

Horum uerborum procax quidem & insana est efflagitatio, sed accusatio admodum uera. uultis enim somnium, inquit, percipere, ut communiter falsam quandam interpretationem commenti me usitato more decipiatis, auxilio uobis temporis longitudinem accersentes, ac tempus euentus expectantes. His auditis chaldæi, qui, ut par erat, maiorem apud ipsum ceteris obtinebant loquendi libertatem, in reliquum definite cum eo differunt, ac prorsus negant somnium commemorari posse.

Non est enim, dixerunt, homo super terram, qui possit indicare regi, quia rex magnus & princeps uerbum tale non interrogat omnem magum & chaldæum, quia sermo quem rex interrogat grauis, & alius non est qui renuntiet eum coram rege, nisi dii, quorum non est habitatio cum omni carne.

Non est homo super terram qui sermonem tuum rex possit implere, sed neque regum quisquam magnus, & potens uerbum huiuscemodi sciscitatur ab omni ariolo & mago, & chaldæo, sermo enim quem tu quæris rex grauis est, nec reperietur quisquam, qui indicet illum in conspectu regis, exceptis diis, quorum non est cum hominibus conuersatio. Vulg. La.

Quare, non licet ita fieri, quemadmodum petis. humana aiunt a nobis requirito, non ea quæ sint supra naturam, omnium si quidem maxime regibus conuenit iuste regnum administrare, & ea quæ fieri possint a subiectis requirere. quæ uero nunc postulas, haud iuste postulas, neque enim hominum, qui carne circundati sint, huiuscemodi est cognitio, sed naturæ illius, quæ corporis expers cum sit, omnia perfecte cognoscit. Hæc igitur a chaldæis fuere dicta, & ipsius Danielis præparabatur declaratio: Cum enim dixissent illi non esse hominum sed deorũ hæc cognoscere, diuinus Daniel regem somnii admonet, & accurate admodum atque aperte illud interpretatur, docetque regem, talem cognitionem non esse hominum qui in terris incedant, quin etiam neque deorum, qui non sint, sed Dei illius qui condidit uniuersa; uerum unumquodque horum suo loco conuenienter interpretabimur.

Tunc, inquit, rex in furore multo, & ira dixit, perdere omnes sapientes Babylonis, & sententia egressa est, & sapientes interficiebantur, & quæsierunt Danielem, & amicos eius ut interficerent.

Vulg. La. Quo audito rex in furore & in ira magna præcepit ut perirent omnes ſapientes Babylonis, & egreſſa ſententia ſapientes interficiebantur, quærebanturque Daniel & ſocii eius, ut perirent.

Tyrannicus, & non regius conatus, apertiſſime iniuſtus, experſque iuſtitiæ, ſiquidem arrogantia & ſuperbia facultatem nacta ſubiectis Iudæis perniciem machinatur. Ceterum ſanctiſſimus Daniel iniuſtam hanc cædem conſpicatus, de Arioch, cui crudeliſſima iſta nex commiſſa fuerat, percontatur his uerbis.

Princeps regis, qua de cauſa impudens hæc ſententia egreſſa eſt a facie regis?

Vulg. La. Et interrogauit eum, qui a rege poteſtatem acceperat, quam ob cauſam tam crudelis ſententia, a facie regis eſſet egreſſa.

Ignorabat enim, ut uidetur, utpote qui in cætum ſapientum Babylonis non aduocatus fuiſſet. nondum enim tres anni illi præterierant, quibus eos regio cibo nutritos, conſtituto poſtmodum tempore ad ſe iuſſerat Babyloniorum rex intro duci. quòd ſi antea narrauit eos ingreſſos fuiſſe, & aliis prælatos, ut qui præſtantiores uiſi ſint, nemo miretur. cum enim uellet narrationem illam abſoluere, omnia quæ tunc accidere, aperte docuit, deinde rurſus ad ea narranda redit, quæ interiecto tempore geſta ſunt. nondum enim illos apud regem obtinuiſſe libertatem loquendi, quando Babylonis ſapientes coegit, iniuſtæ cædis ignoratio te ſtatur. hanc enim cauſam ignorans Arioch interrogabat. & ubi didicit, audacter cum rege collocutus, ab ipſo petit exiguum ſibi temporis ſpatium dari ad ſomnium inquirendum, illiusque interpretationem indagandam. tum docet nos qua ratione ea inuenerit, non gloriæ cupiditate, ſed ut ad ſimile ſtudium nos prouocet.

Ingreſſus eſt, inquit, Daniel in domum ſuam, & Ananiæ & Azariæ, & Miſaeli amicis ſuis indicauit uerbum, & quærebant miſerationes a Deo cæli, ſuper myſterio hoc, ut non perirent Daniel, & amici eius cum reliquis ſapientibus Babylonis.

Vulg. La. Et ingreſſus eſt domum ſuam, Ananiæque & Miſaeli, & Azariæ, ſociis ſuis, indicauit negotium, ut quærerent miſericordiam a facie Dei cæli, ſuper ſacramento iſto, & non perirent Daniel, & ſocii eius, cum ceteris ſapientibus Babylonis.

Inter ueritatem ac mendacium reuera multum intereſt, nam mendacii opifices a diuina ſocietate deſerti, ſoliſque humanis rationibus a pietate uacuis innitentes omnia tum dicunt, tum faciunt, ut homines ſeducant, at ueritatis alumni abſque ſuperno auxilio nihil neque dicere, neque facere ſuſtinent, ſed petitiones ſuas ad eam, quæ omnia intuetur, prouidentiam referentes, immobiles permanent, nuſquam exagitati, neque huc atque illuc circumlati, immo ab humanarum commentationum tempeſtate incolumes, quod diuinus Daniel teſtatur,

qui

qui cum ad inquirendum ſomnium exiguum ſibi tempus dari petiiſſet, non incaſſum illud in ratiocinando, ſed in precibus ac ſupplicationibus conſumpſit, haud ſe ſolo fretus, ſed ſimilibus quoque ſui æqualibus ad communiter ſupplicandum aſcitis. neque eum ſpes fefellit.

Tunc inquit Danieli in uiſione noctis myſterium reuelatum eſt, & benedixit Daniel Deum cæli & dixit, ſit nomen Domini Dei bene dictum a ſæculo & uſque in ſæculum, quia ſapientia & intellectus eius eſt, & ipſe mutat tempora & annos, conſtituit reges, & transfert dans ſapientiam ſapientibus, & prudentiam ſcientibus intellectum, ipſe reuelat profunda & abſcondita, cognoſcens ea quæ in tenebris ſunt, & lumen cum eo eſt.

Tunc Danieli myſterium per uiſionem nocte reuelatum eſt, & benedixit Daniel Deum cæli, & locutus ait, ſit nomen Domini benedictum a ſæculo & uſque in ſæculum, quia ſapientia, & fortitudo eius ſunt, & ipſe mutat tempora & ætates, transfert regna atque conſtituit, dat ſapientiam ſapientibus, & ſcientiam intelligentibus diſciplinam, ipſe reuelat profunda & abſcondita, & nouit in tenebris conſtituta, & lux cum eo eſt. Vulg. La.

In omnibus propriam grati animi præ ſe fert probitatem, hymnumque connectit non ſimpliciter, ſed illius connectendi argumentum nactus ſomnii ipſius inuentionem. Decet enim, inquit, perpetuum ac ſempiternum Deum continenter celebrare ſapientiæ & intelligentiæ fontem, recte & probe omnia moderantem, rerumque mutationibus arguentem humanæ tranquillitatis inconſtantiam, omnibusque ſuam aperte potentiam indicantem, quippe reges creans rurſus ipſos regno facile abdicat, tribuenſque poteſtatem, eandem, cum uult, adimit: ſapientiamque ac prudentiam ipſe ſuppeditat, quam tamen haud temere impertitur, ſed iis qui illius cognoſcendi ſtudio tenentur, reuelatque, quibus ei uiſum eſt, ea, quæ nuſquam apparent, ſed ueluti quodam profundo occultantur, cum nondum facta ſint, & lumen cum ſit, quod mente percipitur, lucem habitans inacceſſibilem, quæ in tenebris geruntur, omnia perfecte cognoſcit.

Quare tibi Deus patrum meorum confiteor, & laudo quia ſapientiam & uirtutem dediſti mihi, & nunc indicaſti mihi, quæ rogauimus a te, quia uiſionem regis notam feciſti mihi, ut indicarem regi hæc.

Tibi Deus patrum noſtrorum confiteor teque laudo quia ſapientiam, & fortitudinem dediſti mihi, & nunc oſtendiſti mihi quæ rogauimus te, quia ſermonem regis aperuiſti nobis. Vulg. La.

Tales piorum animæ, Deum agnoſcentes illum eſſe, qui ad neceſſarios uſus opportuna ſubminiſtrat, & ad eius portus confugientes, ac poſt ſuppeditata bona haud ſuſtinentes beneficiorum memoriam obliuione delere, uerum laudes de

ſe bene merito Deo reddentes. operæ pretium eſt autem diuini huius uiri nota re modeſtiam: nam & precibus petens, ſocios obſecrationis ſibi ſimiles aſciuit, & pro iis, quæ conſecutus erat, laudem contexens, rurſus eorum mentionem fecit: neque enim dixit indicaſti mihi, quæ petii te, ſed quæ rogauimus a te. ita abſoluta diuina laude.

Et ſtatim uenit, inquit, Daniel ad Arioch, quem conſtituit rex, ut perderet ſapientes Babylonis, & dixit ei, Sapientes Babylonis ne perdas, introduc autem me in conſpectu regis, & coniecturam uiſionis annuntiabo regi.

Vulg. La. Poſt hæc Daniel ingreſſus ad Arioch, quem conſtituerat rex ut perderet ſapientes Babylonis, ſic ei locutus eſt, ſapientes Babylonis ne perdas, introduc me in conſpectu regis, & ſolutionem regi narrabo.

Hæc quoque miſericordia prophetam decet. neque enim tulit ſolus cum amicis ab iniuſta cæde liberari, ſed etiam chaldæis incolumitatem molitur, hoc miraculo confidens eos ab impietate ad omnium rerum auctorem Deum ſe abducturum.

His auditis, Arioch cum feſtinatione introduxit Danielem in conſpectu regis, & dixit ei, inueni uirum de filiis captiuitatis Iudææ, qui coniecturam regi annuntiabit.

Vulg. La. Tunc Arioch feſtinus introduxit Danielem ad regem & dixit ei, inueni hominem de filiis tranſmigrationis Iudæ, qui ſolutionem regi annunciet.

Rurſus hinc nobis perſpicuum factum eſt, a rege nondum de Danielis uirtute factum fuiſſe periculum: neque enim ſi cognitus ille fuiſſet, haud definite dixiſſet Arioch, inueni uirum de filiis captiuitatis Iudææ, qui coniecturam regi annuntiabit.

Rex autem admodum lætus dixit Danieli, cuius nomen Baltaſar, an potes renuntiare ſomnium quod uidi, & coniecturam eius?

Vulg. La. Reſpondit rex & dixit Danieli cuius nomen erat Baltaſar, putaſne uere potes indicare mihi ſomnium quod uidi, & interpretationẽ eius?

Hoc quoque animaduertendum eſt, ut ſe ipſum non ſemper Baltaſar appellat, ſed quando cum rege, qui ſibi nomen illud impoſuerat, colloquitur. uerumtamen interrogatus an poſſet & ſomnium & interpretationem renuntiare regi, ita reſpondit.

Myſterium quod rex interrogat, non eſt ſapientum, magorum, incantatorum, aruſpicum annuntiare regi, ſed eſt Deus in cælo reuelans myſteria.

Et reſpon-

Et respondens Daniel coram rege ait. Mysterium quod rex interrogat sapientes, magi, & Arioli, & aruspices nequeunt indicare regi, sed est Deus in cælo reuelans mysteria. Vulg. La.

Admirabiliter doctrinæ fecit initium: eiecto enim insipientium illorum choro, eorumque detecta imbecillitate, Deũ esse asseruit arcana reuelandi magistrum, & adiecit, in cælo, iis diis, qui deorsum uersantes colerentur, eiectis, & singulari quidem nomine deorum, qui non sunt, expellit multitudinem, eo uero, quòd in cælo degere ipsum dixit, eos qui deorsum uiderentur, non esse deos ostendit; sed fraudem ab humano artificio profectam.

Hic Deus indicauit Nabuchodonosor, quæ oportet fieri in nouissimis diebus.

Qui indicabit tibi rex Nabuchodonosor quæ uentura sunt in nouissimis temporibus. Vulg. La.

Ita exorsus rursus benigne appellando sibi ad audiendum regis beneuolentiam conciliat, rex, inquit, in sæcula uiue. nam, quia somnium dicturus est, & interpretationem allaturus, ipsique regni euersionem prædicturus ita præfatur. cupio ego animo meo in perpetuum uiuere te, ne itaque mihi ascripseris, quod tibi per somnium declaratur. tum ait.

Somnium tuum & uisiones capitis tui in cubili tuo ascenderunt, hoc est, rex, pro iis, quæ nocte uidisti, hæc sunt, cogitationes tuæ in cubili tuo ascenderunt, quæ oportet fieri post hæc.

Somnium tuum & uisiones capitis tui in cubili tuo, huiuscemodi sunt: tu rex cogitare cœpisti, in stratu tuo quid esset futurum post hæc, & qui reuelat mysteria ostendit tibi quæ uentura sunt. Vulg. La.

Cogitabas, inquit, in lecto cubans an semper uicturus esses, an uero humanæ naturæ lege moriturus, cupiebasque ea, quæ nondum accidere, cognoscere. et is qui arcana reuelat, indicauit tibi, quæ oporteat euenire. ubique autem unum Deum prædicat, ut multitudinis deorum excludat errorem; deinde mentis quoque suæ modestiam præ se ferens ait.

Et mihi non in sapientia, quæ est in me præter omnes uiuentes, mysterium hoc reuelatum est, sed ideo ut coniecturam regi indicarem, & ut cognoscas cogitationes cordis tui.

Mihi quoque non in sapientia quæ est in me plusquam in cunctis uiuentibus, sacramentum hoc reuelatum est, sed ut interpretatio regi manifesta fieret, & cogitationes mentis tuæ scires. Vulg. La.

Assecutus, inquit, sum, ut hoc mihi reuelaretur, non quia sim sapientior omnibus hominibus, sed ut tu cognoscas, quæ discere concupisti, meque ut proprio

famulo

famulo huius cognitionis Deus uſus eſt miniſtro. exorditur itaque narrare, ac primum ipſum affert ſomnium.

Tu rex uidebas, & ecce imago una, multa, imago illa magna & facies eius eleuata ſtans a facie tua, & uiſio eius terribilis, imago cuius caput auri puri, manus, & pectus, & brachia eius argentea, uenter & femora ærea, & tibiæ ferreæ, pedes pars quædam ferrea, & pars quædam fictilis.

Vulg. La. Tu rex uidebas, & ecce quaſi ſtatua una grandis, ſtatua illa magna, & ſtatura ſublimis ſtabat contra te et intuitus eius erat terribilis. huius ſtatuæ caput ex auro optimo erat, pectus autem & brachia de argento, porro uenter & femora ex ære, tibiæ autem ferreæ, pedum quædam pars erat ferrea, quædam autem fictilis.

Quadruplicem materiam per prædicta ſignificauit, aurum, argentum, æs, ferrum, nam teſtam haud per ſe, ſed ferro commiſtam dixit, atque per hæc maxima, latiſſimeque patentia regna declarat, quæ cum ſibi deinceps ſucceſſiſſent, maximam orbis terrarum partem obtinuere. alia enim regna uiguiſſe, & in præſenti uigere perſpicuum eſt, non tamen omnibus, aut pluribus ſed uni aut duabus ſolis nationibus imperantia licet uidere, primũ itaque omnium fuiſſe Aſsyriorum aſſerit imperium, quod idem eſt, ac Babyloniorũ, Aſsyrii enim & hi, & illi, ſed alias in Nino, quæ apud Hebræos Nineue uocatur, alias in Babylone regiam obtinuere, & unum horum atque illorum regnum eſſe etiam ipſe propheta teſtatur, qui ſomnium interpretans ait, caput aureum tu es rex. & beatus item Hier. 25. Hieremias propheta, calix, inquit, aureus Babylon in manu Domini inebrians omnem terram, de uino eius biberunt gentes, ideo commotæ ſunt, & ſubito cecidit Babylon, & contrita eſt; quòd ſi aliud ab hoc fuiſſet Aſsyriorum regnum ipſo antiquius, quænam materia ipſius uocari poſſet? teſtatur item ſanctiſſimus Gen. 10. Moyſes hæc ita ſe habere. qui cum in creatione mundi de Nembroth dixiſſet, fuiſſe illum gigantem uenatorẽ corã Domino, ſubiecit, & fuit principium regni eius Babylon, Orech, & Chalane. externi quoq; ſcriptores Babylonios Aſsyrios appellant, & uſque adhuc Aſsyriam ipſam Perſæ nominant. igitur prima materia, quæ aurum eſt, Aſsyriorum & Babyloniorum ſignificat regnum; ipſumq́; caput appellat, ut pote quod primum fuerit, altera autem, ideſt, argentum, Perſarum regnum eſt & Medorum, Cyrus enim utrinque profectus, & materno genere a Medis, paterno a Perſis oriundus Aſsyriorum ſiue Babyloniorum regnum euerſum tranſtulit ad Perſas. pectusque ipſum uocauit & brachia, ut oſten dat cum duabus gentibus cognationem. per dexteram enim paternum, per ſiniſtram maternum ſignificat genus, quarum coniunctio pectori commiſſa eſt cor ipſum rationum penu continenti, ratione autem commercia quoque nuptialia perficiuntur. æs uero Macedonicum regnum nuncupauit, quod poſt deletum perſicum omnibus quoque ſimiliter imperauit: uentremque ipſi ac femora attribuit, per uentrẽ Alexandri ſolum principatum ſignificans, per femora eam, quæ poſt ipſius obitum facta eſt regni diuiſio; ferrum autem Romanum appellauit regnum, quod Macedonicum excepit, ipſique tibias aſſignauit, ut pote quæ

ad finem

ad finem totius corporis sitæ totum etiam corpus ferre ualeant, pedumque bases & ipsas ferreas, sed testæ commistas; & hac re non aliud innuit regnum, sed ipsum seipso imbecillius futurum,& testæ imbecillitati commistum; & materiæ differentiam apposuit, non ut honoris, sed ut uirium discrimen ostenderet, auro enim densius est argentum, argento æs solidius, at ferrũ etiam ipso ære multis partibus robustius. differentia itaque non in honore, sed in uiribus, potentiaque consistit. illud autem necessario quærendum est, qua de causa in imagine multiplicis huiusce materiæ uidit compositionem. nihil enim temere neque frustra ab auctorẽ omnium rerum Deo reuelatur. imago figuras, sed non res habet. talis est & præsens uita, quæ nihil habet perpetuum, neque stabile. quare beatus quoque Paulus exclamabat quia præterit figura huius mundi: & alio loco præcipiens, nolite, inquit,conformari huic sæculo.& beatus Dauid humanæ tranquillitatis arguens uanitatem,uerumtamen, inquit,uniuersa uanitas omnis homo uiuens. uerumtamen in imagine pertransit homo,thesaurizat & ignorat, cui congregabit ea. quando itaque præsens etiam uita celerrimas habet mutationes, mortalia enim omnia quæ uidentur,ad exiguum tempus permanentia, fluxa sunt, & caduca, & imago rerum uim haud continet,sed solas regum ac principum, illisque subiectorum figuras ostendit. ad hæc ipsa quoque figura facillime dissolui potest, merito rerum omnium auctor Deus, qui superbum regem illum docere uoluit, quanta sit humani supercilii uanitas, & quàm facillimam habeant res humanæ mutationem, erudire, imaginem ipsi in somnis proponit, eiusque partes multiplici materia distinguit, crebras regum edocens alius post alium successiones, omnibusque persuadens se solum perpetuo imperio potiri, regnumque & principio & fine carens, & omnino sempiternum obtinere. his beatus Daniel subiiciens reliqua somnii prosequitur.

1.ad cor.7 ad Rom. 12. Psal.38.

Videbas donec abscissus est lapis a monte sine manibus, & percussit imaginem super pedes ferreos, & fictiles, & comminuit eos in finem, tunc comminuta sunt omnino, ferrum, testa, æs, argentum, aurum, & facta sunt quasi puluis ab area æstiua, & extulit ea multitudo uenti, & omnis locus non est inuentus in illis, & lapis qui percussit imaginẽ factus est in montẽ magnum, & impleuit omnem terram.

Videbas ita,donec abscissus est lapis de monte sine manibus & percussit statuam in pedibus eius ferreis, & fictilibus, & comminuit eos, tunc contrita sunt pariter ferrum, testa, æs, argentum,& aurum, & redacta quasi in fauillam æstiuæ areæ, quæ rapta sunt uento, nullusque locus inuentus est eis, lapis autem qui percusserat statuam factus est mons magnus, & impleuit uniuersam terram. Vulg. La.

Talis est somnii finis. Decet autem nos ab extremis interpretationem exordiri. quæremus itaque prius, quisnam sit hic, qui lapis appellatur, & qui prius paruus uisus, mox maximus euasit, & orbem terrarum contexit. igitur audiamus ipsum Deum per Esaiam prophetam dicentem.

Ecce pono in Sion lapidem pretiosum, summoangularem, pre- Esa.28.
tiosum

tiosum electum, in fundamenta eius, & omnis qui credit in ipsum non confundetur.

Vulg. La. Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum angularem pretiosum in fundamento fundatum, qui crediderit non festinet.

Audiamus item beatum Dauid prædicentem & clamantem, lapidem quem re-
Psal. 117. probauerunt ædificantes hic factus est in caput anguli.& hoc testimonium etiam
ipse Dominus Christus in sacris euangeliis protulit Iudæis. non legistis inquit
Matth. 21 lapidem, quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli, a Do
mino factū est istud, & est mirabile in oculis nostris. et beatus item Petrus apud
Iudæos concionem habens adducta in medium Domini prophetia, hic est, in-
Act.4. quit, lapis, qui reprobatus est a uobis ædificantibus, qui factus est in caput an-
ad Eph.2. guli. et beatus quoque Paulus, superædificati, inquit, super fundamentum
apostolorum & prophetarū, ipso summoangulari lapide Christo Iesu. & alibi,
1.ad cor.3 fundamentum, inquit, aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est,
quod est Christus Iesus. ac rursus, bibebant, inquit, de spirituali consequente
1.ad Cor. 10. eos petra, petra autem erat Christus. Docemur igitur tum a ueteri tum a nouo
testamento Dominum nostrum Iesum Christum appellatum fuisse lapidem. hic
enim excisus est a monte sine manibus, natus de uirgine absque nuptiali com
mercio: consueuitque sæpe ortum præter naturam lapidis excisionem diuina scri
ptura nuncupare. Iudæis enim in memoriam redigens Esaias eam filii procrea-
Esa. 51. tionem, quæ præter naturam Abraam concessa fuit, inspicite, aiebat, in soli-
dam petram, ex qua excisi estis. igitur mons quidem Dauidica tribus est, lapis
autem Christus, qui, quantum ad humanitatem attinet, non secundum naturæ
legem excisus est. hic autem cum paruus olim uideretur, propter eam, quam
induerat naturam, confestim maximum se montem ostendit, qui uniuersum
compleuit orbem terrarum.

Esa. 11. Repleta est enim uniuersa terra scientia Domini, sicut aqua multa operiet maria.

Vulg. La. Quia repleta est terra scientia Domini, sicut aquæ maris operientis.

Hic percutiet imaginem super pedes fictiles ac ferreos, hoc est, nouissimo quoque regno finem imponet, ipsumque demolietur, ac delebit. neque enim aliud ipsum excipiet regnum, uerum ipse suum nudabit, & omnibus patefaciet: illorumque omnium regnorum ipsam quoque memoriam pulueris instar delebit, qui ab area partus a uento dissipatur. ita omni somnio regi indicato, subiecit.

Hoc est somnium, & coniecturam eius dicemus coram rege.

Vulg. La. Hoc est somnium, interpretationem quoque eius dicemus coram te rex.

Tu rex regum. non adulans hoc dixit, sed consueta usus est appellatione, etenim in omnes qui tunc gentibus imperabant, regesque appellabantur, imperium obtinebat.

obtinebat. tu, inquit, rex regum, cui Deus cæli regnum forte, ac ualidum & gloriosum dedit in omni loco: nō enim humanis uiribus omnibus superior eua sisti, sed quia Deus supercæleste regnum obtinens, istam tibi concessit potestatem, ut omnibus hominibus qui usquam gentium degunt imperares, eorumque rex esses. bestiasque agri, & uolatilia cæli dedit in manu tua, & constituit te Dominum omnium: & bestias uocat magis ferino more uiuentes barbaros, uolatilia autem prudentia præditos, & aliis hominibus præstantiores, & ad excelsa se cogitatione erigentes: horum, inquit, omnium te regem declarauit, Tu itaque es caput aureum. hoc est tuum regnum, neque enim de persona, sed de ipso regno loquitur, siquidem post obitum ipsius Euilad Marodach Babylonio rum regno potitus est, cui Baltasar successit. quòd si de ipsa persona locutus dixit, tu es caput aureum, quo modo illud intelligemus, post te surget regnum aliud, minus te? neque enim filiorum ipsius regnum indicat, sed Persicum. caput igitur aureum, non ipse Nabuchodonosor est, sed omne Assyriorum siue Babyloniorum regnum. et post te surget regnum aliud minus te, Persicum scilicet, quod minus uocat, non ut imbecillius, sed ut secundum: et tertium regnum quod est æs, quod dominabitur omni terræ

Tu rex regum es, & Deus cæli regnum & fortitudinem & imperium & gloriā dedit tibi & omnia in quibus habitant filii hominum, & bestiæ agri, uolucres quoque cæli dedit in manu tua, & sub ditione tua uniuersa constituit, tu es ergo caput aureum, & post te consurget regnum aliud minus te, argenteum, & regnum tertium aliud æreum, quod imperabit uniuersæ terræ. Vulg. La.

Macedonicum intelligit: Alexander autem Philippi dominatus est omni terræ, duodecim regni sui annis omnibus hominibus in suam ditionem redactis.

Et regnum quartum erit forte, quasi ferrum. quemadmodum enim ferrum comminuit & domat omnia ita cōminuet omnia & domabit.

Et regnum quartum erit uelut ferrum. quo modo ferrum comminuit & domat omnia, sic comminuet & conteret omnia hæc. Vulg. La.

De Romano regno loquitur, quod robustissimum fuit, omnesque nationes, ut ita dixerim, superauit, et ab omnibus tributum ac uectigal exegit. illud enim, comminuet, idcirco ascripsit, ut hoc significaret, & illud domabit, ut indicaret, obedientiam, & ordinem, ác legitimam reipub. administrationem.

Et quia uidisti pedes & digitos partem quandam ferream, partem autem quandam fictilem, regnum aliud diuisum erit, & a radice ferri erit in eo, quemadmodum uidisti ferrum commistum testæ luteæ.

Porro quia uidisti pedum & digitorum partem testeam figuli, & partem ferream, regnum diuisum erit, quod tamen de plantario ferri orietur, secundum quòd uidisti ferrum mistum testæ ex luto, & digitos Vulg. La.

tos pedum ex parte ferreos & ex parte fictiles, ex parte regnum erit ſolidum & ex parte contritum.

Aliud, non ſecundum genus dixit, ſed ſecundum uirium qualitatem: ſi enim ſecundum genus aliud dixiſſet, quintum ipſum appellaſſet, ſicut item tertium & quartum antea dixit. quia uero nouerat regni ferrei extrema imbecilliora fore, adiecit, aliud, propter imbecillitatem, idque iure optimo, ſupra enim longe robuſtiſſimum ipſum oſtendit. talia enim ipſius initia fuere; uerumtamen ne extremas quidem ipſius partes prorſus imbecilles aſſerit futuras.

A radice enim ferri, inquit, erit in eo, quemadmodum uidiſti ferrum commiſtum teſtæ luteæ, commiſti erunt in ſemine hominum, & digiti pedum pars quidem quædam ferri, pars autem quædã teſtæ.

Vulg. La. Quod autem uidiſti ferrum miſtum teſtæ ex luto, commiſcebuntur quidem humano ſemine, ſed non adhærebunt ſibi, ſicuti ferrum miſceri non poteſt teſtæ.

Ne hoc quidem noſtræ indiget interpretationis, ipſe enim propheta interpretans, pars quædam, inquit, regni, erit fortis, & ab ea erit contritum. His adiicit. et quia uidiſti ferrum commiſtum teſtæ luteæ, commiſti erunt in ſemine hominum. et hoc maxime indicat non aliud regnum hoc eſſe a regno ferreo, ſed idem imbecillius affectum, & partem quandam ipſius robuſtam, partem imbecillem, attamen ius cognationis imbecillem partem cum robuſta coniunget. illud enim, commiſti erunt in ſemine hominum, hoc ſignificat, conſortio inquit quædam erit, & ius connubii inter hos & illos. uerumtamen diſcordia cognationis iura peruertet. non enim erunt adhærentes, inquit, hic cum hoc, ſicuti ferrum nõ miſcetur teſtæ. nos igitur in hanc ſententiam diuini Danielis interpretationem intelleximus. decet etiam quorundam eorum, qui ante nos interpretati ſunt, opiniones in medium adducere, ita enim euidentius ueritas patefiet. quidam itaque ſcriptores quartum regnum, hoc eſt ferrum, dixerunt, Alexandrum Macedonem eſſe, pedeſque ac pedum digitos ex ferro & teſta compoſitos Macedonas, qui poſt ipſum regnarunt, Ptolemæos, & Seleucos, & Antiochos, & Demetrios, quorum alii imbecillius, alii admodum uiriliter imperio potiti ſunt. oportebat autem ipſos animaduertere, primum, ipſum dixiſſe, caput aureum eſſe Nabuchodonoſor, hoc eſt Babyloniorum, ſiue Aſſyriorum regnum: quod eodem tempore a Perſarum & Medorum regno exceptum eſt; Cyrus enim ab utraque gente oriundus erat, & his atque illis imperans Babyloniorum euerſo regno Perſis dominatus eſt, regnum uero Perſarum, quod ſecundum fuit, Alexander Macedo demolitur, quem etiã beatus Daniel dominatum eſſe dixit uniuerſæ terræ. hoc regnum tertiũ uocauit, cui nullum aliud præterquam Romanorum ſucceſſit. oportebat itaque ipſos primum ex numero, & rebus præterea declaratis intelligere, atque percipere, tertium eſſe Macedonum regnum, hoc eſt, æs, quartum uero Romanorum hoc eſt ferrum. quòd ſi omnino ipſis illa eſſe obſcuriora uiſa ſunt, at certe ab euentu oportebat omnem ab ipſis prædictionem diſcerni. nam ſimulatque oſtendit ferrei regni imbecillem & fictilem finem, ſtatim ſubiecit, & in diebus regum illorũ, hoc eſt fictilis & ferrei, qui commercium

mercium, mutuamque cognationem complexi, ne propter cognationem quidem concordes fuere.

Suſcitabit Deus cæli regnum, quod in ſæcula non corrumpetur, & regnum eius populo alteri non relinquetur, comminuet, & uentilabit omnia regna, & ipſum ſtabit in æternum quemadmodum uidiſti, quia exciſus eſt de monte lapis ſine manibus, & comminuit teſtam, & ferrum, æs, argentum, aurum.

In diebus autem regnorum illorum ſuſcitabit Deus cæli regnum quod in æternum non diſſipabitur, & regnum eius alteri populo non tradetur, comminuet autem, & conſumet uniuerſa regna hæc, & ipſum ſtabit in æternum. Vulg. La.

Hæc aperte oſtendunt præſentium quidem rerum finem, regnum uero cælorum fine carens. cum enim ferreum regnum imbecilliter affectū fuerit, ac teſtæ commiſtum, tunc apparebit lapis ſine manibus exciſus, & comminuet teſtam, ferrum, & æs, argentum, aurum, & ad nihilum ea prorſus rediget: regnumque ſempiternum ſucceſſionis ac finis expers iis, qui digni eo fuerint, præbebit: in æternum enim, inquit, non corrumpetur, & populo alteri non relinquetur, & comminuet, & domabit omnia regna, & ipſum ſtabit in æternum. quòd ſi quis repugnet, atque hæc ita ſe habere nolit, oſtendat ille ex humanis rebus quidnam ſit æternum, & quodnam hominum regnum ſit fine cariturum. ſtultum enim eſt, atque admodum demens ſæculi præſentis expectare finem, & regnum aliquod in præſenti uita finis expers futurū aſſerere. ſi uero aliquibus quoque uidetur per hæc uerba regnū illud ſignificari, quod dignis impartiturus Deus eſt, non igitur Macedonicum regnum appellauit ferrum, neque enim illo uigente præſenti uitæ impoſitus eſt finis. ſed Romanum euerſo Macedonico orbis terrarum clauos tenet. quòd ſi contendant priſtinum Domini aduentum his uerbis ſignificari, oſtendant Romanorum imperium, ſimulatque Saluator noſter apparuit, periiſſe. omnia enim contra reperiuntur, uiguiſſe ipſum, at non periiſſe cum Saluatoris ortu: ſiquidem Auguſto regnante Dominus in lucem editus eſt. ſecundus quidem ille regnauit, omnes autem, ut ita dixerim, homines ſuæ ditioni ſubiunxit, omnemque terrarum orbem, ut euangelia teſtantur, deſcripſit, tributumque imperauit. Regnum igitur Romanorum, quod illo obtinente uiguit, uſque adhuc permanſit. igitur ſi Domini priſtinus ortus Romanorum haud euertit imperium, relinquitur ſane, ut ſecundum illius intelligamus aduentum. nam lapis qui prius exciſus eſt ſine manibus, quique euaſit in montem magnum, & orbem terrarum cooperuit, hic in ſecundo aduentu percutiet imaginem ſuper pedes fictiles, hoc eſt in ipſo fine ferrei regni, quod iam factū fuerit imbecille, adueniet, & omnia regna demolitus cuidam tradet obliuioni, ſempiternumque ſuum regnum dignis communicabit. hæc ita interpretatus Daniel neceſſario ſubiecit, Luc. 2.

Deus magnus indicauit regi, quæ oportet fieri poſt hæc, & uerum ſomnium & fidelis coniectura eius.

C Deus

Vulg. La. Deus magnus ostendit regi, quæ uentura sunt postea, & uerum est somnium, & fidelis interpretatio eius.

Operæ pretium est admirari auctoris omnium rerum Dei erga omnes homines curam. neque enim impie uiuentes propria destituit prouidentia, sed ipsos etiã omni diligentia dignatur, sicut denique barbarum istum agrestem & impium haud reliquit, neque neglexit, sed primum per ea, quæ ipsi reuelauit, præsentis ei uitæ felicitatem fluxam ostendit, & caducam, regnumque ipsius celerrimæ mutationi obnoxium, ac nihil, quod ad humanam tranquillitatem pertineat, stabile, quæ instar florum siue liliorum arescit, & extinguitur. atque hæc idonea erant ad illius arrogans & superbia inflatum supercilium sedandum, eique persuadendum, ut humana cogitaret, uitæque & regni finem expectaret. primum igitur per hæc ipsius curam habet. deinde somnii obliuione magorum, & chaldæorum arguit mendacium, suorumq; ministrorum ostendit ueritatem. & per eorum, a quibus colitur, sapientiam, diuinam suam uirtutem declarat, & ad se adorandum attrahit, immo potius eos, qui ab omnibus id requirunt, ut adorentur, eò redigit, ut sanctos suos famulos adorent: idque nos edocet historia.

Tunc enim rex Nabuchodonosor inquit, cecidit in faciem, & Danielem adorauit, & Mannaa & bonum odorem dixit libare ei.

Vulg. La. Tunc rex Nabuchodonosor cecidit in faciem suam, & Danielem adorauit, & hostias & incensum præcepit ut sacrificarent ei.

Considera autem quanti sit, arrogantem illum, insaniæ morbo correptum, qui etiam deum esse se existimauerat: cui per alium prophetã Deus dixit, tu autem es homo, & non Deus, qui omnes homines in suam ditionem redegerat, eò ad ductum esse, ut captiuum adoret, Iudæum, in mancipiorum ordinem redactum, sibique persuadeat per ipsum ipsius Deum adorare. hac enim de causa, Mannaa, & bonum odorem libare ei, hoc est thus, & suffimentum ei offerri mandauit, atque per hæc innuit historia, hoc illum præcepisse, ut facerent, iis, qui sacerdotes haberentur, qui enim adorauerat, prorsus etiam odorem attulisset, si modo sacerdotis officio fungi consueuisset. quia uero aliis hoc omnino conueniebat, ipse non aggrediebatur ea facere quæ minus decerent, uerum iis, qui facere consueuerant, id præcipit ut faciant, & ne frustra uideretur hominem adorare, Danieli dicit,

Exe. 28.

In ueritate Deus uester ipse est Deus deorum, & Dominus regum, & reuelans mysteria, quia potuisti reuelare mysterium hoc.

Vulg. La. Loquens ergo rex ait Danieli, uere Deus uester Deus deorum est, & Dominus regum, quoniam tu potuisti aperire hoc sacramentum.

Tantum & ex somnio, & ex somnii obliuione ei attulit utilitatis omniũ rerum moderator; primum enim suam agnouit humilitatem, deinde eorum deorum, quos colebat, didicit imbecillitatem, ad hæc doctus est, quanta sit, Dei illius qui uere est, uirtus. idcirco exclamat, In ueritate Deus uester ipse est Deus deorum,

rum, & Dominus regum, & reuelans mysteria. Deum autem deorum appellat non secundum diuinæ scripturæ sententiam, nam diuina scriptura sacerdotii dignitate honestatos deos uocat. diis, inquit, non detrahes, & principi populi tui non maledices: iste autem Deos appellauit idola, nondum enim potuerat ipsorum imbecillitatem penitus intelligere, discrimen tamen didicit, quare etiam Deum deorum, omnium rerum auctorem Deum & Dominum regum uocat. hæc ita confessus *Exo. 22.*

Magnificauit Danielem, & dona multa dedit ei, & constituit eum super omnem regionem Babylonis, & principem satraparum, & super omnes sapientes Babylonis.

Tunc rex Danielem in sublime extulit, & munera multa & magna dedit ei, & constituit eum principem super omnes prouincias Babylonis, & præfectum & magistrum super cunctos sapientes Babylonis. *Vulg. La.*

Hoc item diuinæ curæ proprium est; maximam subiectis populis principis pietas affert utilitatem, quod etiam erga Ioseph Dominus fecit. de quo breui ueluti compendio narrans, quæ ipsi uidelicet acciderunt, beatus Dauid, & diuinam celebrans prouidentiam, misit, inquit, ante eos uirum, in seruum uenundatus est Ioseph; deinde commemoratis, quæ ei euenere, calamitatibus, & carceris ac uinculorum mentione facta, subiecit: Misit rex, & soluit eum, princeps populorum & dimisit eum, & constituit eum dominum domus suæ & principem omnis possessionis suæ, ut erudiret principes eius sicut semetipsum, & senes eius prudentiam doceret. ita etiam hic fecit omnium rerum moderator. Cum enim principem satraparum, & sapientum Babylonis beatissimum Danielem constituisset exemplar ipsum pietatis, omnisque alius uirtutis proposuit, sed tamen hoc honore solus perfrui non sustinuit propheta, uerum precum socios, honoris etiam sibi socios asciuit. *Psal. 104.*

Postulauit enim a rege inquit, & constituit super omnia opera regionis Babylonis, Sydrach, Misach, & Abdenago, & Daniel erat in aula regis.

Daniel autem postulauit a rege, & constituit super opera prouinciæ Babylonis Sidrach, Misach, & Abdenago, ipse autem Daniel erat in foribus regis. *Vulg. La.*

Hæc etiam accidunt secundum Apostoli doctrinam: nunc enim, inquit, manet, fides, spes caritas, tria hæc, maior autem omniũ caritas: etenim diuinus etiam hic propheta dilexit Deum ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota fortitudine, & ex totis uiribus, cumque feruenter amasset, syncere credidit, & cum syncere credidisset, sperauit ab ipso auxilium se consecuturum, & quæ sperauerat consecutus ostendit erga proximum dilectionem, & participes eorum, quæ acceperat, fecit tribules suos. quæcunque autem ante scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus in Christo Iesu, cũ quo patri gloria cũ sancto spiritu in sæcula. Amen.

Anno decimo octauo Nabuchodonoſor rex fecit imaginem auream, & ſtatuit eam in campo Deira, in regione Babylonis.

Vulg. La. Nabuchodonoſor rex fecit ſtatuam auream altitudine cubitorum ſexaginta, latitudine cubitorum ſex, & ſtatuit eam in campo Dura prouinciæ Babylonis.

Bonus noſter Dominus, & amator hominum, utpote effector & opifex, uult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem ueritatis peruenire, & non uult mortem peccatoris, ſed ut conuertatur ipſe & uiuat, idcirco omnia pro noſtra ſalute molitur. qui uero ſtultitia laborant, & inſanabili arrogantiæ morbo inſeruiunt, nullam ex diuinis remediis utilitatem percipiunt, ſed quibuſdam ægrotis ſimiles ſunt, qui auerſantur adhibitam ſibi ab arte medica curationem, ſed incontinentia magna atque intemperantia morbum ſibi incumbentem cotidie magis augent. Talis fuit ſuperbus iſte rex, qui cum auctor omnium rerum Deus immenſa erga illum clementia uſus eſſet, & poſt infinita ſcelera impiaque facinora remedium ei adhibuiſſet, indicaſſetque & præſentis tranquillitatis fragilitatem & uanitatem & uirtutis præſtantiam & ſplendorem, dum ei bello captos ac ſeruitutis iugum ferre coactos, nitidos oſtendit, ſtatim quidem admiratus eſt prophetæ ſapientiam, et huius Deum, auctorem omnium rerum Deum eſſe confeſſus eſt, ſed breui interiecto tempore ad ingenium ſuum rediit, quemadmodum canis ad proprium uomitum, ut inquit, diuina ſcriptura. et conſtruit imaginem auream altitudine habentem cubitos ſexaginta, latitudine cubitos ſex, quam cum in æqualiter plano campo ſtatuiſſet, ut æqualiter omnes ſuperaret, & ab omnibus æque cerneretur, ab omnibus ſibi ſubiectis eam iubet adorari. non ſimplex autem hic ſuperbiæ modus fuit, ſed Deo aperte repugnans, & Deo infeſtus. nam quia Deus in ſomnis maximam illi oſtenderat imaginem e quadruplici materia confectam, per quam ipſi quattuor regnorum ſucceſſiones declarauit, proprium faſtum, quaſi caſtra, Deo opponens, ipſe quoque ſtatuam conſtruit, tantam ipſi magnitudinem tribuens, quantam potuit ars humana præbere. non autem ipſam etiam ex auro, argento, ære, ferro ædificat, ſed ex una auri materia conficiendam curat: ratus infelix iſte falſas oſtenſurum ſe Dei prædictiones. et quia beatus Daniel ſomnium interpretans, ipſum eſſe aureum caput dixit, hoc eſt, Babyloniorum, ſiue Aſsyriorum regnum, alias uero imaginis partes, ex alia multiplici materia, quæ caput excepit, ipſe omnem ex auro imaginem molitur.

Prou. 26.
2. Petri 2.

Et coegit inquit, omnes ſatrapas, & conſules & præfectos, & toparchas, ducesque, & tyrannos, & qui in magiſtratibus eſſent, & omnes principes regionum, ut conuenirent ad dedicationẽ imaginis, quam ſtatuit Nabuchodonoſor rex.

Itaque Nabuchodonoſor rex miſit ad congregandos ſatrapas, magiſtratus & iudices, duces & tyrannos, & præfectos, omnesque principes

cipes regionum, ut conuenirent ad dedicationem statuæ, quam erexerat Nabuchodonosor rex.

Horum etiam unumquodque summam superbiam declarat, nõ enim quoslibet promiscue ex iis, qui sibi subiecti erant, ad imaginis solennitatem accersiuit, sed toparchas, & præfectos, quibus præfecturarũ imperium commissum esset, & si quod aliud magistratus genus apud illos habebatur. et statim quidem simplex quædam conuocatio existimabatur, mox uero per conuocationem illam tyrannicum imperium deprehensum est. ubi enim conuenerunt omnes,

Præco, inquit, clamabat in fortitudine; hoc est maxima uoce, uobis dicitur, gentes, populi, tribus, linguæ, quacunque hora audieritis uocem tubæ, fistulæque & citharæ, sambucæque & psalterii, & symphoniæ, & omnis generis musicorum, cadentes adorate imaginem auream, quam statuit Nabuchodonosor rex, & quicunque non prostratus adorauerit, eadem hora iniicietur in fornacem ignis ardentem.

Et præco clamabat ualenter, uobis dicitur populis tribubus & linguis, in hora qua audieritis sonitum tubæ, & fistulæ & citharæ, sambucæ, & psalterii & symphoniæ & uniuersi generis musicorum, cadentes adorate statuam auream, quam constituit Nabuchodonosor rex, si quis autem non prostratus adorauerit, eadem hora mittetur in fornacem ignis ardentis. Vulg. La.

Ita usurpauit infelix, ut opinatus est, diuinum honorem, neque satis ipsi fuit, a subiectis sibi populis adorari, quin etiam eodem adorationis cultu imaginem coli lege sanciuit. et omnes materia, & arte & magnitudine statuæ perterrefacit, delinit autem atque demulcet omnis generis musicorum instrumentorum sono, eos uero qui neque magnitudine statuæ obstupescerent, neque musicorum instrumentorum cantu ac uoluptate demulcerentur, fornacis minis deterret; & in aliis omnibus minime a proposito fine excidit. uidebat enim omnes imperata facientes, qui & metu & uoluptate seruire consueuerant, soli autẽ beatissimi adolescentes illi patria nobilitate incorrupta in ipsa etiam seruitute retenta, Ananias, Azarias, & Misael renuerunt adorare. non latuere autem impios chaldæos, qui omnes impietatis participes habere studebant. statim itaque ad regem adeunt, cumque legis constitutæ admonent, quæ aperte iubebat, ut omnes regi subiecti statuam adorarent, & hoc facere recusantibus fornacem minabatur: accusantque sacros uiros illos his uerbis.

Sunt uiri Iudæi, quos constituisti super opera regionis Babyloniæ, Sydrach, Misach, & Abdenago, uiri illi non obedierunt decreto tuo rex.

Sunt ergo uiri Iudæi quos constituisti super opera regionis Babiloniæ, Sidrach, Misach, & Abdenago, uiri isti contempserunt rex decretum tuum. Vulg. La.

His, & propriam inuidiam declarant, & regis accendunt iram, per hæc innuentes ac tantum non dicentes, uide quosnam nobis prætuleris, quibus Babylonio rum commiseris imperium, qui honoris sibi habiti præstantiam animo æstimare noluerunt, neque se ei gratos præbere, a quo sunt hoc honore affecti, immo honoris excellentiam occasionem ignominiæ fecerunt, tuis aperte legibus contradicentes, tuaque decreta exequi recusantes. neque hinc solum conspici potest tyrannicus, & ingratus illorum animus, sed aliis etiam ex rebus, quia nihil eorum præstant, quæ subiectis conueniunt. quos enim tu deos existimas, non existimant illi, neque conuenienti cultu diis, qui a te adorantur, eos ipsi colunt. et statuam, ad quam adorandam omnes conuenere, ipsi adorare aperte recusarunt. quibus auditis mente captus ille rex, & eorum quæ Danieli dixerat oblitus, uere Deus uester iste, est Deus deorum, & Dominus regum, adducit homines in medium, interrogatque an reuera participes esse deorum cultus nolint, & statuam recusent adorare. deinde præcipit & consulit ut id faciant ignis eos minis deterrens.

Si enim, non adoraueritis, inquit, eadem hora iniiciemini in fornacem ignis ardentem.

Vulg. La. Quod si non adoraueritis, eadem hora mittemini in fornacem ignis ardentis.

Tum nefarium illud & ferinũ atque impium audet maledictum proferre. et quis est Deus qui eripiet uos de manibus meis? tam cito, quem confessus fuerat, & Deum deorum uocauerat, ei detraxit, ipsumque homine imbecilliorem opinatus est esse, quem Dominum regum appellarat, & eum uincere se infelix iuueniliter gloriatus est, a maioribus autem suis tales illi audaces conatus. etenim Sennachetim ille, qui maximas contra Hierusalem copias adduxit, per nuntios talia locutus est Ezeciæ. ne te decipiat Deus tuus, in quo tu confisus es, quia e-

Esa. 37. 4.Reg. 18. ruet Hierusalem de manibus meis. nunquid eruerunt dii gentium unusquisque terram suam de manu mea, ubi Deus Emath, & ubi Deus Arphad, & ubi Deus urbis seppharim? nunquid potuerunt eruere Samariã de manu mea, quia eruet Dominus Hierusalem de manu mea? uerum statim atque euestigio maledicti præmia tulit, & multa illa millia ab uno angelo interfecta sunt. et ipse cum se fugæ commisisset, seque in patriam recepisset, ab iis, quos genuerat, interfectus est: nam quia linguam contra opificem suum haud continuit, ab hominibus, quos procreauerat, occiditur. uerum ne hoc quidem exemplum Nabuchodonosoris linguam compescuit. neque somnium illud, quod regũ successiones ostendit, continentem esse docuit; sed contra eum, qui se fecerat, furore insanire perseuerabat, contra quem Deus instruit ueluti in acie non angelum, quod erga illum Sennacherim fecerat, sed tres adolescentes, captiuos, externam regionem incolere coactos, qui seruitutis iugo premebantur, iuuenilem ducentes ætatem, in ipso ueluti ætatis uere. Hi enim simulatque audierunt rabiem illam, & insanum maledictum, iracundia & indignatione perciti, ita regi responderunt.

Non necesse habemus nos de uerbo isto respondere tibi.

Non oportet nos de hac re respondere tibi.

superuacanea,

Superuacanea, aiunt, ista tua est percontatio, quam adhibes nobis. quæ enim sentiebamus, etiã nunc sentimus, nihilque propter tuas minas immutabimur.

Est enim Deus noster in cælis, cui nos seruimus, potens eripere nos de fornace ignis ardente, & ex manibus tuis rex eruet nos.

Ecce enim Deus noster quem colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis o rex liberare. Vulg. La.

Quis non iure admiratus obstupescat horum beatorum iuuenum fortitudinem, sapientiam, pietatem, erga leges iustitiam, omnibus in rebus continentiam? quòd enim minime ueriti sunt tantum illum tyrannum, qui cum omnibus, ut ita dixerim, hominibus sese illis opposuerat, neque maximã illam pyram, non minacibus tantum uerbis ad terrorem propositam, sed reuera conspectam; hoc adamante robustiorem illorum fortitudinem testatur: quòd uero diuinas leges præsenti uitæ antepofuerint, id cuinam iustitiæ quidquam reliquum facit? ipsorum autem continentiam id maxime commendat, quòd neque audacibus erga regem uerbis usi sunt, neque metu rursus genus dedecorarunt; sed prudentiam & sapientiam impiis & nefariis opposita maledictis pietas ostendit. ille enim dicebat, quis Deus, qui eruet uos de manibus meis? at ipsi est, clamabant, Deus noster in cælis, cui nos seruimus, potens eripere nos de fornace ignis ardente, & ex manibus tuis rex eruet nos. ne existimato enim Deum nostrum diis tuis similem esse, illos quippe merito contemnis, qui ab arte & materia hoc habent ut sint, Deus autẽ noster cæli & terræ, omniumque opifex talẽ habet uirtutem, qualem nobis ostendunt ea omnia quæ cernuntur, illam enim, quæ his omnibus superior est, haud facile possunt intueri, qui non sunt diuinis initiati mysteriis. hunc uenerantes ab ipso opẽ & auxilium expectamus; idoneus est enim ad nos e tuis manibus eripiendos, & a fornace ignis quam molitus es. Quæ autem postea dicta sunt, nullam fortitudinis ac religionis exuperantiam reliquam faciunt. Cúm enim dixissent,

Est Deus noster in cælis cui nos seruimus potens eripere nos de fornace ignis ardente, & ex manibus tuis rex eruet nos, statim adiecerunt. quod si noluerit notũ sit tibi rex, quia deos tuos non colimus, & imaginem auream, quam statuisti, non adoramus.

Non enim pro mercede nostra Domino seruimus, sed beneuolentia & amore stimulati omnibus æque Dei nostri præferimus cultum, quare ne ab his malis quidem temere liberari petimus, sed Domini gubernationem ac prouidentiã amamus, & illius, quod futurum est ignari, gubernatori, quocunque ei libuerit, nauem dirigendam committimus. pro certo enim compertum nobis est, posse illum nos a malis, quæ minatus es, eripere: utrum uero id facere uelit ignoramus, sed cum sapiens sit, ei rerum nostrarum moderationem committimus, & iudicii sententiam, nobis eam conferre credentes accipimus. siue igitur nos liberabit, siue nolet, imaginem tuam, deosque tuos adorare recusamus, cum talibus tibi animis certamen est, quacunque uolueris ratione contende, neque honoribus delinies, neque minis deterrebis, omnium enim nobis Deus noster & amabilissimus est, & maxime formidabilis. Quid hisce uerbis sublimius? his

apostolicum

Ad Ro. 8. apostolicū dictum illud conuenit accommodare. quid enim oremus sicut oportet, nescimus; sed ferox & insanissimus tyrānus furore plenus, ita ut uultu etiam præ se ferret animi perturbationem, amplius accendi fornacem præcepit, compedibusque uinciri sanctos uiros imperauit, & ut nulla interponeretur pœnæ mora, dum uestis & calciamenta detraherentur, una cum ipsis in pyram eos coniici iussit. Sarabara autem sunt persicorum indumentorum genera, Tiaræ autem capitum tegumenta, Tibialia uero ea dicit, quæ anaxyrides uocantur, id est braccæ seu femoralia, uel coriaceas extrinsecus, uel ex corio confecta calciamenta, uel extrinsecus ex corio. * ita deuincti sancti uiri in ignem coniecti sunt, & ille quidem celeritatis ac breuitatis causa ipsos ita comburi præcepit: diuina uero gratia aliud hinc moliebatur mysterium. nam circumiecta ipsis ferrea uincula usitato more ignis natura dissoluit, indumenta autem, quæ admodum facilia ad comburendum essent, integra & illæsa conseruauit, & sanctorum uirorum accusatores, & impii imperii ministros, qui foris astabant, flamma consumpsit, ipsisque sanctis appropinquare non potuit, uerum iis, qui intus erant terga præbens, contra proprios adoratores procedebat, quasi pœnas ab ipsis pro Domini cultoribus exigens: tanta autem intus pietatis præcones securitate, Deum colentes fruebantur, ut per ignitos carbones, quasi per quasdam rosas incederent.

Deambulabant, inquit, in medio flammæ, laudantes Deum & benedicentes Dominum.

Vulg. La. Et ambulabant in medio flammæ laudantes Deum, & benedicentes Domino.

Hæc item præstantissimæ illorum philosophiæ apertam significationem habent, neque enim petebant, inquit, a molestiis liberari, sed laudibus eum celebrabant, qui ita res suas moderatus, eosque hac pulchra confessione dignatus fuerat. licet autem uidere recentibus prisca similia. etenim beati apostoli Petrus & Ioannes a pharisæorum conspiratione flagris cæsi, exierunt gaudentes quia digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. et beatissimus Paulus cum sila, post plagas illas in Philippis sibi a magistratibus inflictas in carcere degentes, & compedibus deuincti circiter mediam noctem, orantes, ait, laudabant Deum. ita etiam beati, de quibus loquor, adolescentes in fornace tripudiantes diuinum hymnum contexere perseuerabant, & primum Azarias os commune effectus, & a flammæ fluctibus circumspersus aperiens inquit os suum in medio ignis dixit,

Act. 5. Act. 16.

Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum, & laudabile, & glorificatum nomen tuum in sæcula.

Quis pro dignitate procemii huius sapientiam poterit admirari? neque enim in felicitate aut tranquillitate constitutus, neque in prospero uitæ cursu, sed in fornace, & in eiuscemodi fornace, auctorem omnium rerū celebrat Deum, & mentis præ se fert modestiam, cum etiam patrum prædicat uirtutem, laudamus enim te domine nos, quibus patres illi fuere, quorum Deus uocari uoluisti. tu enim dixisti famulo tuo Moysi, ego Deus Abraam, & Deus Isaach, & Deus Iacob, hoc tuum nomen laudabile est & gloriosum non in aliquo definito, præscriptoque tempore, sed in omnia sæcula.

Quia

Quia iustus es in omnibus quæ fecisti nobis.

Laudamus autem inquit te, iustum tuum iudicium agnoscentes. recta enim & iusta de nobis lata sententia, in seruitutem nos redigi, & procul a patria captiuos abduci præcepisti.

Et uniuersa, inquit, opera tua uera; & uiæ tuæ rectæ, & omnia iudicia tua uera, & iudicia ueritatis fecisti; iuxta omnia quæ induxisti nobis, & super ciuitatem sanctam patrum nostrorum Hierusalem, quia in ueritate & iudicio induxisti hæc omnia super nos.

Iudicia enim uera fecisti iuxta omnia quæ induxisti super nos. Vulg. La.

Eandem sententiam habent omnia quæ dicta sunt, uarie tamen ea protulit iustum Dei celebrans iudicium, & nullum ingrati animi uitio locum relinquens, idcirco cum de Hierusalem mentionem fecisset, & sanctam ipsam appellasset, ac patrum illorum electorum ciuitatem nuncupasset, statim pœnarum causam adiecit.

Hæc omnia, inquit, induxisti super nos propter peccata nostra, peccauimus enim, & iniquè egimus recedentes a te.

Non enim temere, inquit, & quam consecraueras urbem, & nos bello captos hostibus captiuos tradidisti, sed quia peccauimus & inique egimus recedentes a te. multamque emphasim habet illud a te, quasi pro, a te factore, & opifice bono hero, nutritore, & custode, qui ab Aegyptiorum seruitute nos liberasti, qui mare secuisti, qui petram aridam fontes educens alluisti, aliaque omnia bona litteris prodita nobis suppeditasti. peccauimus itaque recedentes a te, & deliquimus in omnibus, neque enim hoc uel illud uiolauimus, sed omnia

Præcepta tua, & mandata legis tuæ non audiuimus, nec obseruauimus ea, nec fecimus sicut præceperas nobis, ut bene nobis esset.

Et hinc rursus pietatis ac sapientiæ præstantiam ostendit, legum enim & mandatorum obseruatio, inquit, tibi latori legis nihil præbebat, nobis autem bonorum abundantiam conciliabat, hac igitur de causa & leges illas posueras, ut nobis subministrares causam salutis. postquam itaque tua iussa uiolauimus,

Omnia quæcunque induxisti super nos, & omnia quæcunque fecisti nobis, in uero iudicio fecisti.

Dignum est enim peccato supplicium. quod deinde ostendens subiicit.

Et tradidisti nos in manus inimicorum, iniquorum, inimicissimorum, præuaricatorum, & regi iniusto, & pessimo ultra omnem terram tradidisti nos.

Et tradidisti nos in manibus inimicorum nostrorum iniquorũ, & pessimorum, Vulg. La.

pessimorum, præuaricatorumque, & regi iniusto & pessimo ultra omnem terram.

Nam quia te non coluimus regem nostrum, uerum bonitatem tuam contempsimus, merito nos crudelissimo, & infestissimo, & omnis iuris prorsus ignaro seruire coegisti regi, cui sunt etiam subiecti populi eidem regiæ improbitati consentientes. et quamuis in tot malis uersemur, attamen omnem loquendi libertatem amisimus, & præ pudore tibi supplicare prohibemur. hoc enim significat cū ait,

Et nunc non possumus aperire os, confusio & opprobrium facti sumus seruis tuis, & iis qui colunt te.

Obturat, inquit, nobis os multitudo scelerum, sed tamen, quamuis opprobriis obnoxii, & ridiculi atque eiusmodi facti sumus, ut nos admodum hostes irrideant: nos qui serui tui uocamur, tibi supplicamus, ut propter illud nomen tuum, quod nos tuetur, quo te Dominum agnoscimus, aduersariis ostendas potentiam tuam, & ne prorsus nos tua prouidentia destituas.

Ne tradas, inquit, nos in perpetuum propter nomen tuum, & ne dissipes testamentum tuum, neque auferas misericordiā tuam a nobis.

Audemus autem, inquit, hæc dicere, cum multa tuæ bonitatis pignora habeamus, primum ipsum tuum nomen, quo te Dominum uocamus, deinde immensam misericordiam, qua uniuersa moderaris, ad hæc pacta illa, quæ cum patribus nostris pepigisti, quibus pollicitus es illorum genus illustre & gloriosum te effecturum. tum etiam patrum nomina commemorat, ut memoria iustorum bonum Dominum prouocet ad misericordiam.

Propter Abraam, inquit, dilectum a te: & propter Isaach seruum tuum, & Israel sanctum tuum, quibus locutus es dicens, multiplicabo semen uestrum sicut stellas cæli, & sicut arenā iuxta labium maris.

Vulg. La. Propter Abraam dilectum tuum & Isaach seruum tuum, & Israel sanctum tuum, quibus locutus es pollicens quòd multiplicares semen eorum sicut stellas cæli, & sicut arenam quæ est in littore maris.

Hæc inquit illis pollicitus es Domine quos amasti, & celebres fecisti, ut arenæ, quod ad numerum attinet, eorum genus compararetur, stellis uero, ut æque splendidum, & excelsum esset, & illustre. deinde res cum pollicitationibus confert. quia Domine, inquit, imminuti sumus ultra omnes gentes, sumusque humiles in uniuersa terra hodie. & ne pollicitationes mendacii argueret, statim adiecit causam, propter peccata nostra, non enim tu, inquit, Domine mentitus es, quæ pollicitus fuisti, sed nos fœdera uiolauimus, & cum multi essemus secundum pollicitationem, & innumerabiles, propter peccata nostra ad paucitatem redacti sumus. hoc enim innuit, cum dixit, imminuti sumus. non enim dixit parui sumus, & pauci ultra omnes gentes. sed imminuti sumus. fuimus quidem innumerabiles secundum tuam pollicitationem, sed uiolatis mandatis tuis pauci pro multis facti sumus. deinde ostendit Deo calamitatem, qua detinebantur, non quasi ignarum docens, sed calamitatum commemoratione ad

clementiam

clementiam eum prouocans, & non eſt, inquit, in tempore hoc, princeps, & propheta, & dux: priuati enim ſumus, inquit, regno, prophetia, ſacerdotio, diuinis tuis, magniſque muneribus, quibus cõtinenter gubernabamur, neque holocauſtum, neque ſacrificium, neque oblatio, neque incenſum: cauſamque oſtendens, cur ſacrificare non liceat, conſequens adiecit,

Neque locus, ut primitias offeramus coram te, & inueniamus miſericordiam.

Neque locus primitiarum coram te, ut inuenire poſſimus miſericordiam tuam. Vulg.La.

Tua enim lex ſacrificiorum miniſterium uno tantum loco circumſcripſit, & aperta legis uiolatio eſt, alibi tibi ſacrificare. Hæc audire nolunt Iudæi, ſed oculis conniuentes, obſtructiſque auribus omnia audent uiolata lege perficere. at hi ſancti adoleſcentes finem legis callentes, non eſſe dicebant locum, ut primitias offerre poſſent coram ipſo, & miſericordiam inuenire. et quando hoc, inquit, aſſequi non poſſumus, cum a ſacra illa ciuitate procul abſimus, modum quendam inuenimus tui colendi Domine.

In anima enim contrita, & ſpiritu humilitatis ſupplicationem tibi offerentes deprecamur, ut ipſam ſuſcipias, ſicut in holocauſtis arietum, & taurorum, & ſicut in millibus agnorum pinguium, ſic fiat ſacrificium noſtrum in conſpectu tuo hodie, ut perficiatur poſt te, quoniam non eſt confuſio confidentibus in te.

Cum enim tua lex, inquit, conſueta ſacrificia tibi offerri, ubique non permittat, pro arietibus, & tauris, & agnis innumerabilibus, contritum tibi & humiliatum cor offerimus, & ſupplices petimus, ut hæc tibi ſint omni ſacrificio gratiora, ſiquidem conſueuiſti in te confiſos ab omni ignominia uindicare. hæc autem haud ita ſimpliciter dixit ſanctus hic uir, ſed a propheta Dauid eruditus, qui in quinquageſimo pſalmo, quia ſi uoluiſſes, inquit, ſacrificium dediſſem utique, holocauſtis non delectaberis. ſacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor cõtritum & humiliatum Deus non diſpiciet. et rurſus ex perſona Dei, Nunquid manducabo carnes taurorum, aut ſanguinem hircorum potabo? immola Deo ſacrificium laudis, & redde altiſſimo uota tua, & inuocabis me in die tribulationis tuæ, & eruam te, & glorificabis me. ac paulo poſt, ſacrificium laudis honorificabit me. et illic iter, quo oſtendam illi ſalutare meum. hæc edoctus diuinus hic uir contritum cor pro omni ſacrificio ſuſcipi ſupplicauit. tum adiicit. Pſal. 49.

Et nunc ſequimur te in toto corde, & timemus te, & quærimus faciem tuam, ne confundas nos.

Multitudo enim calamitatum ex aliis, alios nos fecit, & qui mandata tua uiolauimus, ut toto corde & timeremus, & quæreremus te effecit. faciem autem Dei hoc loco, beneuolentiã uocauit & libertatis recuperationem. qua potiti & ſacrum templum poterant uidere, & quæ ibi peragebantur ſacrificia, per quæ corporis expertem Deum, quique oculis cerni non poteſt, uidere ſe cogitabant. quando itaque tantum nos hoc ſupplicio immutaſti, ne confundas nos, ſed fac nobiſcum iuxta manſuetudinem tuam, & ſecundum multitudinem miſericordiæ tuæ,

diæ tuæ, & erue nos secundum mirabilia tua,& da gloriam nomini tuo. Propter hæc nos, inquit, tua misericordia & clementia dignare, misereri enim tua natura consueuisti, & longanimitate erga omnes homines uti, comitemque uoluntatis habes potestatem. idque testantur ea quæ a te continenter fiunt miracula. quæ enim in nos facta sunt, causa erunt, ut nomen tuum celebretur, non a nobis tantum, qui saluemur incolumes, sed etiam ab iis, qui nostram conspexerint salutem.

Da itaque gloriam nomini tuo Domine, et confundantur omnes qui ostendunt seruis tuis mala, & confundantur ab omni potentia,& robur eorum conteratur, & sciant quia tu es Dominus Deus solus & gloriosus super omnem orbem terrarum.

Hac enim erga nos a te adhibita clementia, aduersariorum infringetur audacia, ipsorumque rabies extinguetur, superbaque eorum cogitatio conteretur,cognoscentque te solum Dominum ac Deum esse ab uniuerso terrarum orbe dignum celebrari, & qui nunc multos adorant deos, suorum deorum cognita imbecillitate, tuam adorabunt potentiam. illi igitur intus in fornace choros ducebant, regis autem ministri, & sanctorum accusatores haud desinebant flammæ materiam subministrare, & uitium sarmenta, ac stupam, naphtamque, id autem genus est, quod in ea regione natum, idoneum est ad accendendum ignem, tantumque pyræ suppeditabatur alimentum,ut ad quadraginta nouem cubitos diffusus sit ignis, & chaldæorum complures, qui proximi aderant, combusserit. & illi qui foris erant, flammam incendebant; sed sanctus angelus flammam dissipabat, & mediam fornacis partem ignitis carbonibus nudans auram quandam frigidam ac mediocriter humidam, quæque sanctis multã afferret uoluptatem, non ignem qui dolorem eis pareret, & cruciatum, parabat, atque hanc in sanctorum corpora immittebat.

Fecit enim, inquit, medium fornacis quasi spiritus roris sibilans, & non tetigit eos omnino ignis, neque contristauit eos, neque molestiam exhibuit ipsis.

Vulg. La. Et fecit medium fornacis quasi uentum roris flantem, & non tetigit eos omnino ignis,neque cõtristauit,nec quicquã molestiæ intulit.

Verum nemo hæc contemplans sanctorum certamen extenuet, sed sacra illa uerba reminiscatur; est Deus in cælis,cui nos seruimus,potens eripere nos de fornace ardenti, & ex manibus tuis rex eruet nos, & si minus, notũ tibi sit rex, quia diis tuis non seruimus, & imaginem auream, quam statuisti, non adoramus. Quamobrem sancti adolescentes illi, flammam illam contempserunt, non ad hunc euentum respicientes, sed mortem expectantes. præfectus autem certaminis perinde ac uoluit, præmia distribuit: ac sceleratos illos ignominia afficiendos, hos uero illustres reddendos curauit. hac itaque salute potiti beati, & beatissimi illi, sæpe, & non uni tantum ut Deum laudibus celebraret, permiserunt,

Sed quasi, ex uno ore laudabant, & glorificabant Deum, & benedicebant in fornace.

optimam ſuam ſymphoniam, & admirabilem hymnorum cantum ei concentui, qui ſtatuæ adhibebatur, opponentes, ſimulque oſtendentes, quanto non adoraſſe præſtantius: & ita hymnum exordiuntur.

Benedictus es Domine Deus patrum noſtrorum, & laudabilis & ſuperexaltatus in ſæcula, & benedictum nomen gloriæ tuæ ſanctum, & ſuperlaudabile, & ſuperexaltatum in ſæcula.

Benedictus es Domine Deus patrum noſtrorum, & laudabilis & gloriosus & ſuperexaltatus in ſæcula, & benedictum nomen gloriæ tuæ ſanctum, & laudabile & ſuperexaltatum in omnibus ſæculis. Vulg. La.

Amoris ardentiſſimi, maximeque inexplebilis hæc uerba ſunt; quo uulnerati nomina quærunt, quibus poſſint illius, quem celebrant, declarare dignitatem, quibus nō inuentis, ſuperlatiuis ea præpoſitionibus contexunt, ſuperexaltatum uocantes, & ſuperlaudabilem, neque ipſum ſolum, ſed etiam nomen gloriæ, ipſius, & recte ubique Dominum ac Deum patrum ſuorum appellant, ſeipſos indignos hac appellatione confitentes.

Benedictus es in templo ſanctæ gloriæ tuæ, & ſuperlaudabilis & ſupergloriosus in ſæcula.

Benedictus es in templo ſancto gloriæ tuæ, & ſuperlaudabilis & ſupergloriosus in ſæcula. Vulg. La.

Indelebilem ſancti templi memoriā retinent, & perfecti legis obſeruatores, ſecundum legis præceptum deprecantur. quod autem dicunt, hoc ſignificat, ad illud templum reſpicientes, ubi tua gloria apparere conſueuerat, hunc tibi hymnum afferimus. nam & ſi millies combuſtum eſſet, tuæ tamen ſanctitatis eſt particeps. et ne quis opinaretur ipſos loco circumſcribere corporis expertē Deum, quique definiri non poteſt, neceſſario ſubiiciunt.

Benedictus es in throno regni tui, & ſuperexaltatus in ſæcula.

Benedictus es in throno regni tui, & ſuperlaudabilis, & ſupergloriosus, & ſuperexaltatus in ſæcula. Vulg. La.

Deinde oſtendentes quemnam thronum uocent, ſtatim addunt.

Benedictus es qui intueris abyſſos, ſedens ſuper cherubim, & ſuperlaudabilis & ſuperexaltatus in ſæcula.

Benedictus es qui intueris abyſſos, & ſedes ſuper cherubim, & laudabilis & ſuperexaltatus in ſæcula. Vulg. La.

Et quia templum illud etiam ipſorum cherubim in ſanctis ſanctorum habebat imagines, ne ullum hinc auditoribus detrimentum accideret, qui Deum circumſcriptum eſſe exiſtimarent, ipſi auditori remedium afferentes occurrunt his uerbis.

Benedictus es in firmamento cæli, & ſuperlaudabilis, & ſupetexaltatus in ſæcula.

Vulg. La. Benedictus es in firmamento cæli, & laudabilis, & glorioſus in ſæcula.

Vbique enim & omnia comples aiunt, & omnem contines creaturam. ita eo celebrato, omnem genitam naturam non ſolum rationalem, ſed etiam rationis & animæ expertem ad laudis & cantus communicationem inuitant.

Benedicite enim, inquiunt, omnia opera Domini Domino, laudate & ſuperexaltate eum in omnia ſæcula.

Vulg. La. Benedicite omnia opera Domini Domino, laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

Neque omnia communiter inuitaſſe dumtaxat contenti ſunt, ſed etiam ſigillatim unumquodque conuocant, neque ea dumtaxat quæ oculis cernuntur, ſed naturam etiam illam, quæ ſub oculorum ſenſum minime cadit.

Benedicite enim, inquiunt, angeli Domini Domino, laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

Et ne ſingula interpretans infinita orationis utar longitudine, ad hanc choræam, & cantum inuitant & cælum, & aquas illas, quæ ſuper cælos ſunt, &, quæ diuinum thronum circumeunt, uirtutes, uocant item ſolem, & lunam, & alia ſidera, neque ſolum quæ in cælo ſunt, ſed etiam quæ in aere gignuntur, imbrem & rorem, & ſpiritus, tum frigus & æſtum, deinde naturam ſimul, & efficaciam, ignem & æſtum, & ignis naturæ nomen eſt, æſtus autem non item natura, ſed ignis efficacitas. uocant etiam rorem & niuem, & glaciem & frigus & pruinas & niues & fulgura & nubes, quæ cognatione quadam naturæ coniuncta ſunt. tum noctes & dies, atque horum efficientia lucem ac tenebras. hæc enim tum
Gen. 1. nomina, tum res exiſtunt. Vocauit enim inquit Deus lucem diem, & tenebras appellauit noctem, nam & ſi tenebræ umbra ſunt, & non ſubſtantia, attamen res eſt, quæ accidit, quæque noctis eſt efficiens. et quia roris & niuis mentionem fecerunt, neceſſario eorum fontes oſtendunt; Benedicite enim, dicebant, fulgura & nubes. et nubes illæ ſunt quæ pariunt, fulgura quæ parientium dolo-
Psal. 134. res præmonſtrant; Fulgura propheta inquit in pluuiam fecit. His commemoratis quæ & in cælo degunt, & in aere fiunt, iuſſiſque ſingulis Deum celebrare, ad communem matrem orationem conuertentes, eam quoque ad celebrandum inuitant, & aiunt.

Benedicat terra Dominum, laudet, & ſuperexaltet eum in ſæcula.

Deinde ſigillatim partes illius.

Benedicite montes & colles Domino.

Tum eiuſdem partus.

Benedicite

Benedicite uniuerſa germinantia in terra Domino.

Et quia partis inferioris maria ſunt & flumina, neceſſario etiam horum mentionem fecerunt: meminerunt item eorum, quæ in aquis nutriuntur.

Benedicite enim, aiunt, cete & omnia quæ mouentur in aquis Domino.

Tum uolucres uocant, & beſtias, & pecora, & omnium ultimum humanam naturam ſeruato mundi creationis ordine. etenim beatus Moyſes primum natas diuino uerbo arbores conſcripſit, deinde producta natantium genera, & præter hæc, atque adeo cum his in aere uolantium auium naturam. poſtea beſtias, & pecora, poſtremo hominem. inuitato autem humano genere ad hymnum concinendum, rurſus ſigillatim homines rerum omnium effectorem celebrare præcipiunt, & principes aliorum omnium filios Iſrael ad id faciendum hortantur, quos etiam multifariã diuidunt, ac primo loco ponunt ſacerdotes, quippe quibus diuinum commiſſum fuerit miniſterium. deinde ne exiſtimarentur ſolis ſacerdotibus hoc celebrandi hymni munus præſcribere, ſubiiciunt,

Benedicite ſerui Domini Domino, laudate & ſuperexaltate eum in omnia ſæcula.

Tantum non adiicientes poſſe etiam beneuolo animo Domino ſeruire, quicunque non ſit ſacerdotio decoratus. reſurrectionem quoque ſuo præconio commendant.

Benedicite enim, aiunt, ſpiritus & animæ iuſtorum Domino.

Id eſt ſpirituales animæ iuſtorum, humanis perturbationibus ſuperiores effectæ, quæ ſpiritus gratiam accepere: tum eos quoque, qui uirtutis quodam genere præditi ſunt.

Benedicite, inquiunt, ſancti & humiles corde domino.

Poſſunt enim iniuſtitiæ expertes, aiunt, & de ſe humiliter ſentientes, & placere Deo, & conuenientem illi hymnum afferre. atque hæc omnia non nugatoria oratione commemorarunt, ſed primum erga Dominum amorem inflammantes, ac ſeipſos eorum beneficiorum, quæ uerbis exprimi nequeunt, & illius opificii, quod hominum cauſa ab initio molitus eſt Deus, admonentes. his enim uerbis hæc uidentur innuere: idcirco laudamus, & ſuperextollimus te, quòd per angelos nobis confers beneficia, quòd cælum propter nos condidiſti, & ſole diem illuſtras, & luna noctis mitigas obſcuritatem, & temporis nos edoces menſuram, celebramus te, quia auctor fuiſti, ut cælum nobis ueluti pratum ſtellas produceret, & floribus, qui nunquam marceſcunt, oculos noſtros depaſcis, quorum etiam curſu cognoſcendam nobis præbes noctis menſuram, & quis unquam te digne celebrarit? cum uideat tempeſtatum mutationes, conuerſionum uiciſſitudines, æſtum opportune æſtatis tempore adhibitum? tum uentorum refrigerantes auras, frigus hyeme, & pluuiam procreari, & unumquodque decore & ordine procedens, fulgura pluuiam indicantia, nubes pluuias parientes, montium & plana loca ſegetibus ornata ac nemoribus & ſiluis, fontes ſcatentes, &

plantas irrigantes, fluuios indefinenter fluentes, neque ſui curſus ullam quietem admittentes. mare in medio poſitum amicitiæ auctorem atque concordiæ, communemque locum & horum & illorum commercia capientem. et ne ſingula proſequar, primum horum omnium meminere beati, ut ſuam præ ſe ferrent animi æquitatem, idque ſtudentes, ut flagrantius ob beneficiorum memoriam hymnum perficerent, deinde uero quòd etiam chaldæos foris audientes docere conabantur, quæ ab ipſis colerentur elementa, ea auctoris omnium rerum Dei eſſe opificia, idcirco ignis & aquarum, ſoliſque & lunæ, cæli & terræ euidenter mentionem faciunt, cum perſuadere uelint ignaris, ut ea quæ ſub oculorũ ſenſum cadunt, deſinant adorare, uerum illorum Dominum agnoſcant, & congruentem ipſi tribuant cultum. par erat enim eos magnum illud miraculum conſpicatos, & ignem profligatum cernentes, ſuumque & regis ſui dedecus, captiuorumque adoleſcentum illorum incolumitatem, & loquendi libertatem, per hunc hymni cantum pietatis percipere doctrinam. cumque illi ita ceciniſſent, poſtremo ſubiiciunt.

Benedicite Anania, Azaria, Miſael Domino, laudate, & ſuperexaltate eum in ſæcula.

Ita ſeipſos ultimos eorum omnium, quæ creata ſunt, exiſtimabant, & omnium
ad Eph.3. hominum abiectiſſimos. Talis etiam beatus Paulus fuit, Qui mihi enim, inquit,
1. ad Tim. omnium ſanctorum minimo data eſt gratia hæc. et alio loco, Chriſtus, inquit,
1. uenit in mundum peccatores ſaluos facere, quorum primus ego ſum. et peccatorum quidem primum ſeipſum nominat, ſanctorum uero ultimum uocat. ſic etiam beati hi adoleſcentes ſe ipſos ultimos hortantur ad celebrandum Dominum, & laudibus extollendum in ſæcula. tum miraculum narrant.

Quia eruit nos de inferno, & ſaluos fecit de manu mortis.

Humanis enim ſuffragiis omnis ſpes nobis interdicta fuit.

Et liberauit nos de medio ardentis flammæ, & de medio ignis eruit nos, confitemini itaque Domino, quoniam bonus, quoniam in ſæculum miſericordia eius.

Quid enim probius? quid benignius eo, qui in rebus noſtris tantã adhibuit miſericordiam? cumque talem præ ſe tulerint uirtutem, miſericordia ſe ſalutem conſecutos fatentur. deinde quia filios Iſrael tantum ſupra memorauerant, eos quoque qui inter gentes pie uiuerent, diuini cultus ſtudioſos uocant.

Benedicite omnes qui colitis Dominum, Deo deorum, laudate & confitemini, quia in omnia ſæcula miſericordia eius, & in ſæculum ſæculorum.

Vulg. La. Benedicite omnes religioſi Domino Deo deorum, laudate & confitemini ei, quia in omnia ſæcula miſericordia eius.

Et infinitam illius bonitatem oſtendere ſumme contendentes, & in ea re uicti, ſæpe ſæculorum nomen repetunt. Talis hic fuit ſanctorum hymnus, qui cum agreſtem

agrestem & immitem perculisset regem, obstupefactus e throno regio surrexit, atque ultro currere festinauit, & pro tribus quattuor in fornace tripudiantes con spexit.

Et ait optimatibus suis. nonne uiros tres iniecimus in medium ignis compeditos, & ecce ego conspicio uiros quattuor solutos, & deambulantes in medio ignis, & corruptio non est in ipsis, & uisio quarti, similitudo filio Dei.

Et ait optimatibus suis. nonne tres uiros misimus in medium ignis compeditos? qui respondentes regi dixerunt, uere rex. respondit rex & ait, ecce ego uideo quattuor uiros solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis est, & species quarti similis filio Dei. Vulg. La.

O ineffabilem animi lenitatem. Iure exclamabant sancti adolescentes, quia in omnia sæcula misericordia eius & in sæculum, sæculorum. Ecce enim istum quoque qui tanto fastu elatus tantam adhibuerat crudelitatem, quique diuinum cultum sibi usurpare summa ope nixus fuerat, & Dei cultores crudeliter atque atrociter punire conatus, ad pietatem perducit, eique uirtutem suam, qua mirabilia efficit, ostendit, & missum auxilio sanctis angelum illi conspicuum facit. ac numero primum ipsum obstupefacit, pro tribus quattuor ostensis, deinde solutis uinculis, solutos enim pro uinctis inspiciebat, tum incolumi tate, corruptio enim inquit nõ est in ipsis, ex quo perculsus fastu sedato accedit,

Et ait, Sydrach, Misach, & Abdenago, serui Dei altissimi, exite, & accedite, & egressi sunt Sydrach, Misach, & Abdenago de medio ignis.

Et ait Sidrach, Misach, & Abdenago, serui Dei excelsi egredimini, & uenite, statimque egressi sunt Sidrach, Misach, & Abdenago de medio ignis. Vulg. La.

Didicit miser, qui dixerat, quis est Deus, qui eruat uos de manibus meis? esse Deum ineffabilis potestatis, igni imperantem, ut contrariam sanctis ostenderet qualitatem. quem Deum ille appellabat, Deum esse cognouit & celsissimum Deum. Egressis autem sanctis admirantur omnes, satrapæ, & toparchæ, & præfecti, sanctorum corpora incorrupta & illæsa conseruata contemplantes, ipsosque capillos, qui nihil ex illa flamma sensissent, neque capillos tantum, sed ipsam etiam uestem, & calciamenta, quæ permanserant inuiolata, atque adeo ut ipsius quoque ignis carerent odore. deinde his conspectis Nabuchodonosor Deum laudat.

Et ait, Benedictus Dominus Deus Sidrach, Misach, & Abdenago, qui misit angelum suum, & liberauit seruos suos, qui confisi sunt in eo, & uerbum regis mutauerunt, & tradiderunt corpora sua, ut ne seruirent, neque adorarent omnem deum alium, sed Deum ipsorum.

Vulg. La. Et erumpens Nabuchodonoſor ait, Benedictus Deus eorũ, Sidrach uidelicet, Miſach, & Abdenago, qui miſit angelum ſuum, & eruit ſeruos ſuos qui crediderunt in eum, & uerbum regis immutauerunt, & tradiderunt corpora ſua, ne ſeruirent, & ne adorarent omnem deum excepto Deo ſuo.

Semper experientia miſer Dei percipiens uirtutem obliuioni tradit miracula. Hoc erga ſanctiſſimum Danielē item fecit. ſurgens enim illum adorauit, eique thus & odorata ſacrificia offerri præcepit. et nunc ſimiliter facit, conſpecta horum ſanctorum ſalute, Deum laudat, & uiros admiratur, quòd regis uerbum mutarint, & iniquæ uitæ piam mortem antepoſuerint.

Et nunc, inquit, ecce ego pono decretum, ut omnis populus, tribus, lingua, quæ dixerit blaſphemiam contra Deum Sidrach, Miſach, & Abdenago, pereat, & domus ipſorum diripiantur, quia non eſt Deus alius, qui poſſit liberare ſic.

Vulg. La. A me ergo poſitum eſt hoc decretum, ut omnis populus, tribus, & lingua, quæcunque locuta fuerit blaſphemiá contra Deum Sidrach, Miſach, & Abdenago, diſpereat, & domus eius uaſtetur, neque enim eſt alius Deus, qui poſſit ita ſaluare.

Et hoc nomen experientia didicit, cũ enim multorum qui dii uocabantur, templa euertiſſet, & penetralia prædatus eſſet, araſque demolitus, eos quoque qui ipſorum ſacris initiati fuerant, occidiſſet, nullius diuinæ efficaciæ accepit experientiam: cum uero furore inſaniiſſet contra eos, qui ſe Deo dicarant, ſenſit & infinitam Dei uirtutem, & ineffabilem illius longanimitatem, qui ſuos famulos integros & illæſos conſeruauit, & ab ipſo interim nullas inſaniæ pœnas exegit, ſed in impietate degere perſeuerantem, paulo poſt mediocriter puniuit, tum pœnitentem ſua clementia dignatus eſt.

Tunc tamen rex inquit rerum moderationem commiſit Sidrach, Miſach, & Abdenago in regione Babylonis, & auxit ipſos honoribus, uoluitque præeſſe omnibus Iudæis, qui erant in regno eius.

Vulg. La. Tunc rex promouit Sidrach, Miſach, & Abdenago in prouincia Babylonis.

Tanta ſui colendi ſtudioſos prouidentia Dominus gubernat; & merito exclamabant hi ſancti adoleſcentes, quia nõ eſt confuſio iis, qui in te confiſi ſunt. etiam nos itaque tantam adepti ſpem, omni creaturæ ſimul opificem & gubernatorem præferamus. ſintque nobis beati hi adoleſcentes utilitatis exemplum, pietatis exemplar, duces ad Deum & ad ea, quæ a Deo, iis qui digni ſunt, ſuppeditantur, quæ utinam omnes nos conſequamur gratia & clementia Domini noſtri Ieſu Chriſti, cum quo patri gloria cum ſancto ſpiritu, nunc & ſemper & in ſæcula ſæculorum Amen.

Oratio

ORATIO QVARTA.

Nabuchodonosor rex omnibus populis, tribubus, linguis habitantibus in uniuersa terra, pax uobis multiplicetur.

Nabuchodonosor rex omnibus populis, gentibus, & linguis, qui habitant in uniuersa terra, pax uobis multiplicetur. Vulg. La.

Operæ pretium existimo prius huiusce epistolæ argumentum & causam percurrere, deinde eam interpretari. Nabuchodonosor qui tota Asia potitus Aegyptum quoque in suam ditionem redegerat, & Aethiopas ad Aegyptum incolentes sibi subegerat, crudelem admodum se, & sæuum subiectis sibi populis præbuit, atque eo superbiæ processit, ut existimaret se non solum iis, qui dii uocarentur, sed etiam eo, qui uere Deus est, maiorem, atque potentiorem. et istum ipsius maxime inexplebilem fastum nō solum docet admirabilis Daniel, sed etiam sanctissimus Esaias propheta, immo uero ipse omnium rerum auctor Deus per prophetam ita loquens. Væ Assyriis, uirga furoris mei, & iræ meæ est Esa. 10. in manibus eorum, iram meam in gentem iniquam mittam, & in meo populo constituam, ut faciat spolia & prædam, & conculcet ciuitates, & ponat eas in puluerem: quod autem dicit, id significat. luctuosis calamitatibus digni sunt Assyrii, cum sint infinitorum molitores malorum, attamen iis utar ad peccatores puniendos ministris, ac ueluti uirgam quandam ad pœnas infligendas idoneam, eos delinquentibus adhibebo, neque aliis tantum hominibus, sed etiam populo, qui meus appellatur: adhibebo autem propter magnam ipsius impietatem, & iniqua facinora. & urbes ipsorum per eosdem euertendas curabo, & efficiam, ut ea quæ fuerint in urbibus spolia, ipsi potiantur. ego igitur ueluti quodam carnifice Assyrio utens, per ipsum a peccantibus exigam supplicia. Ipse Esa. 10. autem inquit non sic cogitauit, & animo non sic ratiocinatus est, sed discedet mens eius, & ut disperdat gentes nō paucas, & si dixerint ei tu solus es princeps, & dices, non cepi regionem quæ est supra Babylonem, & chalanem, ubi turris ædificata est: et cepi Arabiam & Damascum, & Samariā, quemadmodum has, etiam omnes regiones capiam: per hæc igitur ipsius arrogantiā declarauit. deinde prædicit ea mala, quæ Hierusalem inuasura sint, & ostendit etiā pœnarum causas. ululate enim, inquit, sculptilia in Hierusalem & in Samaria, quemadmodum enim feci Samariæ & manufactis eius, sic faciam & Hierusalem, & simulachris eius. didicimus autem Hierusalem haud fuisse superatam a Sennacherim Assyriorum rege, sed Nabuchodonosor translata in Babylonem regia, regiaque illa urbe declarata, post excidium Niniue in Iudæam cum exercitu profectū euersa Hierusalem plurimos incolarum interfecisse, reliquos in seruitutem redactos captiuos abduxisse. ita ut hinc quoque perspicuum sit, diuinam scripturā unum nouisse Babyloniorum & Assyriorum regnum, quod ex iis etiā, quæ subiiciuntur, facile est intelligere. Erit enim inquit cum consumauerit Dominus faciens omnia in monte sion & Hierusalem, inducet Dominus super mentem magnam principem Assyriorum, & super altitudinem gloriæ oculorū eius. Vltus est Hierusalem Deus non per Sennacherim, qui Assyriorum regno potitus est, sed per Nabuchodonosor. ille enim non modo non expugnauit urbem, sed omni exercitu amisso solus fugit, & domi a filiis interfectus est, Nabuchodonosor autem & urbem diruit, & Dei templum cōbussit, & populum bello captum abduxit.

docet

docet itaque nos diuina ſcriptura, ut, poſtquam impleuerit Dominus omnia faciens in monte ſion, & in Hieruſalem, quæ comminatus eſt dicens, ululate ſculptilia in Hieruſalem, quemadmodum enim feci Samariæ, & ſimulachris eius, ita faciam Hieruſalem & manufactis eius, inducet ſuper mentem magnam principem Aſsyriorum. neque dicit Babyloniorum, ſed Aſsyriorum, unum eſt enim horum, atque illorum regnum; & mentem magnam uocat, propter ſuperba & arrogantia conſilia, quare etiam merito adiicit, & ſuper altitudinem gloriæ oculorum eius: neque temere dixit gloriæ oculorum eius, hoc eſt, quia homo cum ſit, celſiſſimum & maximum eſſe ſe cogitat: dixit enim, in fortitudine faciam, & ſapientia intellectus, auferam montes gentium, & fortitudinem ipſorum prædabor, & concutiam urbes habitatas, & orbem terrarum totum comprehendam manu mea, ſicut nidum, & ſicut oua derelicta tollam, & non erit qui effugiat me, aut contradicat mihi. ita patefacta cogitatione Aſsyriorum, ſuperbiam & uana conſilia reprehendit, ac docet, nihil eorum quæ facta ſunt, ab ipſis fieri potuiſſe, niſi Deus conceſſiſſet, qui uoluit pœnas impietatis exigi ab iis, quibus hæc accidere. quare iure ſubiicit, nunquid gloriabitur ſecuris ſine incidente cum ea, aut exaltabitur ſerra ſine trahente eam? ſimiliter ſi quis extulerit uirgam uel lignum. Quemadmodum inquit fieri non poteſt, ut ſponte ſecuris, uel ſerra, aut uirga moueatur, tunc enim unumquodque horum operatur, cum aliquis admota manu ea uoluerit commouere, ſic etiam tu mea prouidentia feciſti, quæcunque feciſti, propter eorum ſcelera, qui hæc paſſi ſunt: ne itaque exiſtimes propria ſapientia, & uirtute hæc tibi proſpere ſucceſſiſſe. quòd ſi hæc nolis modeſte intelligere, & arrogans ſupercilium comprimere, experientia diſces hæc ita ſe habere, mittet enim Dominus ſabaoth in tuum honorē ignominiam, & in tuam gloriam ignem ardentem incendet. et alio loco rurſus, hæc dicit Deus Eſa. 14. prophetæ. et ſumes planctum hunc ſuper regem Babylonis, & dices in die illa, quo modo ceſſauit exactor? ceſſauit feſtinator? contriuit Deus iugum peccatorum, iugum principum, percutiens gentem furore, plaga inſanabili: deinde oſtendit orbis terrarum inſipientiam, omnis terra inquit cum lætitia, & ligna libani lætabuntur ſuper te, & cedrus libani, ex quo dormiſti, non aſcendit qui excidat nos. hæc per translationem loquitur, & cedros libani appellat uel Iſrael illuſtrem & glorioſum, uel dignitate claros, quibus regnum commiſſum eſt: ac paulo poſt increpans ipſius faſtum, admonensque ut arrogantiam comprimat, Quo modo, inquit, cecidit de cælo lucifer mane exoriens cōtritus eſt in terram, qui mittebat ad omnes gentes, tu autē dixiſti in cogitatione tua in cælum aſcendam, & ſuper aſtra ponam thronum meum, ſedebo in monte ſublimi, ſuper montes excelſos ad aquilonem, aſcendam ſuper nubes, & ero ſimilis altiſſimo; tum humanæ tranquillitatis fragilitatem oſtendit. tu autem, inquit, qui hæc cogitare auſus es, in infernum deſcendes, & in fundamenta terræ, qui uiderint te admirabuntur ſuper te, & dicent: iſte homo, qui concitabat terram, qui concutiebat reges, qui poſuit totam terram deſertam, & urbes ipſius deſtruxit, eos qui in captiuitate erant non eſt miſeratus, omnes reges gentium dormierunt in honore, homo in domo ſua, tu autem proiicieris in montibus, ſicut mortuus abominabilis, cum multis mortuis percuſſis gladio deſcendentibus in infernum. et ne omnibus de ipſo prædictionibus adductis moleſtia afficiam, & eos, qui nunc audiunt, & eos qui in poſterum hæc lecturi ſunt, ad illa relegatis, quicunque uelint eius ſuperbiam crudelitatemque cognoſcere, ad propoſitum reuertar. Hunc

itaque

itaque auctor omnium rerum Deus ad pietatem ducere uolens, multa ei ſæpe ſalutaria adhibuit remedia: & primum anno ſecundo regni in ſomnis ei ſtatuam illam oſtendit, deinde obliuione ſomnii effecit, ut propheta indigeret, tum per interpretationem regum ſucceſſiones accurate docuit, humanæ felicitatis oſtendens breuitatem & fragilitatem, ac ſtatim ille utilitatem percepit, & immenſum cultum obtulit Danieli, cui quaſi Deo, thus & libamina præcepit offerri. ſed rurſus haud multo interiecto tempore imaginem illam erexit, quam omnes ſibi ſubiectos coegit adorare, atque eos qui pietatem antepoſuerant, in pyram inexplebiliter enutritam coniecit. ſed rurſus bonus Dominus adhibita longanimitate pœnas ab ipſo ſuperbiæ & crudelitatis non exegit, uerum diuinam ſuam uirtutem oſtendit, amicis ſuis famulis ab illa flamma liberatis. ac denuo parua inde percepta utilitate laudat auctorem omnium rerum Deum, extremumque ſupplicium minatur iis, qui maledictū aliquod in ipſum coniiciant. ſed ſtatim, atque adeo ipſo anno rurſus, obliuioni tradito hoc maximo edito miraculo, cum exercitu ad Hieroſolyma proficiſcitur, & urbis mœnia demolitur, inceditque ſanctum templum, audetq; in eius adyta penetrare. prædatusq; omnia munera, in Babylonē ea cum captiuis abduxit. hoc autē de quo loquimur tempore profectū illum eſſe cum exercitu, beatus etiā nos edocet Hieremias, cum ita dicit. Verbum Hier. 32.
quod factum eſt ad Hieremiam a Domino in anno decimo Sedeciæ regis Iuda, hic annus octauus & decimus Nabuchodonoſor regi Babylonis, & exercitus regis Babylonis obſedit Hieruſalē. et ſtatuæ hiſtoriam ſcribens beatus Daniel hoc tempus aſcripſit. Anno octauo decimo Nabuchodonoſor rex fecit ſtatuam aureā, ita ut perſpicuum ſit anni initio illum poſtulaſſe, ut ſtatua coleretur, deinde præmiſſo exercitu ipſum etiā ſecutum eſſe, atque Hieruſalem expugnaſſe undecimo anno Sedeciæ regni, decimo autem nono, quo ipſe regnabat. quando itaque nullam omnino miſer percepit utilitatem, indignatus auctor omnium rerum Deus, deterret ipſum ſomnio prius, deinde per Danielem, quæ ſomnium ſignificabat, ei patefecit. et ne ſic quidem ſtatim infert ſupplicium, ſed conſilium ei affert, admonetque per Danielem, annumque totum longanimitate tolerat, expectans eius pænitentiam. ubi uero nullum remedium ex illius lenitate ac longa patientia decerpere uoluit, quæ minatus fuerat infert, ac punit ipſum non ſimplici pœnarum genere, ſed ſuperbam mentem illam, quæ ea ſomniauerat, quæ ſunt ſupra naturam, dementia percutit, & inſania, deinde ferinum effectum curat expellendum, ita ut deſerta diuturno tempore loca incoleret. tum illud quoque molitur, ut malorum, quibus premebatur, ſenſum acciperet, neque enim fieri poterat, ut is documentum, quod ſibi uſui eſſet, perciperet, ſi ita affectus fuiſſet, ut omnino omnis doloris ſenſu careret. ita ſublatis oculis ille ceterrimas uitæ mutationes agnoſcit, lamentatur autem & luget propriam ſtultitiam, confiteturquē Dei regnum ſucceſſione carens in omnia ſæcula permanere. Hæc experientia doctus rurſus propter ineffabilem Dei clementiam in ſuum regnum rediit, ſeque omnibus hominibus iniuriam facere ratus, ſi diuinam prouidentiam occultaret, per epiſtolam omnibus ſibi in orbe terrarum ſubiectis & priſtinam felicitatem narrat, & calamitatem, quæ ſibi acciderat, tum reſipiſcentiam, qua Dominum placauit. Hoc eſt igitur epiſtolæ argumentum, quod idcirco pluribus expoſui, quòd & huius ſuperbiam ſcripturæ teſtimoniis oſtendere, & Dei omnium rerum auctoris erga omnes curā indicare uolui: Age itaque, ad ſigillatim hæc interpretanda aggrediamur.

Nabuchodonoſor

Nabuchodonosor rex omnibus populis, tribubus, linguis habitantibus in uniuersa terra, pax uobis multiplicetur.

Vulg. La. Nabuchodonosor rex omnibus populis, gentibus, & linguis, qui habitant in uniuersa terra, pax uobis multiplicetur.

Psal. 118. Decet his uerbis accommodare illud prophetæ dictum, Bonum mihi quia humiliasti me, ut discam iustificationes tuas. iste quoque experientia doctus resipiscere, pietatis magister euasit, & mala quæ sibi acciderunt, omnibus hominibus, ut remedia, proponit, neque sibi tantum subiectis, sed iis etiam, qui extra suum regnum degebant. recte autem & congruenter hac salutatione usus est, pax uobis multiplicetur, hoc est, sitis eorum expertes malorum, quæ ego expertus sum, & pace perpetua fruentes degite. tum subiicit.

Signa & prodigia quæ fecit mecum Deus altissimus, placuit in conspectu meo annuntiare uobis.

Vulg. La. Signa & mirabilia fecit apud me Deus excelsus, placuit ergo mihi prædicare signa eius.

Diuinorum, inquit, miraculorum spectator ipse factus, æquum censui uos omnes participes & socios mihi ipsorum contemplationis asciscendos, neque enim uulgaria sunt, sed,

Magna & fortia, & quàm magna & fortia regnum eius, regnum æternum, & potestas eius in generationem & generationem.

Vulg. La. Quia magna sunt, & mirabilia eius, quia fortia, & regnum eius, quia regnum sempiternum, & potestas eius in generatione, & generationem.

Humana enim, qualiacunque fuerint, finem habent, & celerem finem, solum autem perpetuum, & quod commoueri nequit, est regnum dei. cumque ita rerum causam prius edocuerit, ipsius epistolæ facit initium ita narrans.

Ego Nabuchodonosor abundans eram in domo mea, & florens in throno meo, & pinguis in populo meo.

Vulg. La. Ego Nabuchodonosor quietus eram in domo mea, & florens in palatio meo.

Non sine causa suum nomen posuit, sed ut nomen ipsum uerbis quasi testimonium auctoritatem faceret. cum enim illustrissimus esset, quippe omnium, qui in Asia erant, & Aegypto, & Aethiopia, imperium adeptus, nomen suum præposuit, quod idoneum eorum quæ dicerentur, esset testimonium, dixit autem; in summa felicitate degens infinitis bonis circumfluebam, quibus fruens

Somnium, inquit, uidi, & perterruit me, & admiratus sum super

omnibus

omnibus his, & turbatus sum in cubili meo, & uisiones capitis mei conturbauerunt me.

Somnium uidi quod perterruit me, & cogitationes meæ in stratu meo, & uisiones capitis mei conturbauerunt me. Vulg. La.

In tanta enim felicitate somnium uidi mihi molestum, ac uehementer perterritus sum ea specie, quæ mihi in somnis oblata est, sed multo magis perturbabar, quòd quæ per somnium significarentur non possum intelligere, quare hæc interpretandi peritos accersiui.

Et ingrediebantur incantatores, magi, gazareni, chaldæi, & somnium dixi ego in conspectu eorum, & coniecturam eius non indicarunt mihi donec alius ingressus est in conspectu meo Daniel, cui nomen Baltasar, secundum nomen Dei mei, qui spiritum Dei sanctum habet in seipso.

Tunc ingrediebantur arioli, magi, chaldæi, & aruspices, & somnium narraui in conspectu eorum, & solutionem eius nō indicarunt mihi, donec collega ingressus est in conspectu meo Daniel, cui nomen Baltasar secundum nomen Dei mei, qui habet spiritum deorum sanctorum in semetipso. Vulg. La.

Non simpliciter hæc posuit, sed comparate, ut ipsa comparatione omnibus prophetæ sapientiam declararet, quare gentes quoque sapientum Babylonis connumerat, ut ostendat illos quidem nihil omnino scire, hunc uero diuino spiritu illuminatum; ipsumque uocat non eo tantum nomine, quod illi imposuerat, sed addit etiā nomen Hebræum: Daniel, inquit, cui nomen Baltasar secundum nomen Dei mei, ita enim a principio, inquit, admiratus sum, ut eum nomine illius Dei, qui a me pridem colebatur, appellarim, & causam ostendens, qui spiritum, inquit, Dei sanctum habet in seipso. & hoc quoque ex prophetæ doctrina didicimus. unde enim alia ex re cognoscere potuisset sanctissimi spiritus appellationem, qui adulterinis adeo addictus erat simulachris?

Et somnium, inquit, coram eo dixi.

Et somnium coram ipso locutus sum. Vulg. La.

Atque ita exorsus dixi.

Baltasar princeps incantatorum, quem ego cognoui, quia spiritus sanctus in te, & omne mysterium non est impossibile tibi, audi uisionem somnii, quod uidi, & coniecturam eius dic mihi, & uisiones capitis mei in cubili meo.

Baltasar princeps ariolorum, quoniam ego scio, quòd spiritum sanctorum deorum habeas in te, & omne sacramentum non est impossi- Vulg. La.

bile

bile tibi, uisiones somniorum meorum, quas uidi, & solutionem eorum narra: uisio capitis mei in cubili meo.

Plerosque hominum prosperi successus faciunt eorũ, qui de se bene meriti sunt, obliuisci, necessitates uero quibus premuntur, eos illis in memoriam reuocant, qui beneficia contulerunt, & cum aliquis prospera corporis utitur ualetudine, medicæ artis minime recordatur, cum uero in morbum inciderit, memoria repetit, se cum prius etiam eodẽ morbo laboraret, alicuius medici ope refectum, esse se salutis potitum. ita etiam Nabuchodonosor, quando sanctos illos in pyram coniiciebat, beneficii, quod a Daniele acceperat, non meminit, sed ubi somnium uidit, & animo perturbatus est, Danielis sapientiam in memoriam reuocauit, simulque pristini somnii narrationem, atque interpretationem, quamobrem etiam spiritum Dei habere illum asserit, & ad omne mysterium interpretandum idoneum, eumque hortatur, ut hoc quoque somnium sibi incognitum & obscurum declaret, tum somnium ita recenset.

Contemplabar arborem in medio terræ, & altitudo eius perueniet usque ad cælum, & latitudo eius ad fines terræ.

Vulg. La. Videbam & ecce arbor in medio terræ, & altitudo eius nimia, magna arbor & fortis, & proceritas eius contingens cælum, aspectus illius erat usque ad terminos uniuersæ terræ.

Per arborem, ipsum significari dixit beatus Daniel, altitudinem uero ait usque ad cælum peruenisse, non arboris naturam significans, sed cogitationes, & quæ ille sibi animo fingebat. quare etiam Esaias dicebat, Inducet Deus super mentem magnã regem Assyriorum, & super altitudinem gloriæ oculorum eius. mentem autem magnam ipsum appellauit, ut eum, qui sibi magna cogitatione finxisset, ac somniasset. quæ paulo post enarrauit, tu enim dixisti, supra astra ponam thronum meum, & ero similis altissimo, idcirco proceritatem arboris uidet usque ad cælum peruenisse, quia uero etiam toto terrarum orbe, ut ita dixerim, potitus est, uidet arboris cumulum, idest latitudinis molem hinc usque ad ipsos fines terræ propagari.

Folia eius pulchra, inquit, & fructus eius multus.

Vulg. La. Folia eius pulcherrima & fructus eius nimius.

Folia autem uocat decus illud, quod conspiciebatur, in ueste & throno, & regiis, & scutatis, hastatis, satellitibus ac stipatoribus corporis. fructum uero, tributum, quod undique ei afferebatur, idcirco multum fructum, non autem pulchrum dixit. neque enim iuste impositum erat.

Et cibus omnium in eo.

Vulg. La. Et esca uniuersorum in ea.

Si quidem & agricolæ ipsius procuratione pace fruentes e terra fructus percipiebant, & milites ab ipso commeatus accipientes in armis uitam degebant.

Subter

Subter eam, inquit, habitabant beſtiæ agreſtes, & in ramis eius habitabant uolucres cæli, ex ipſa nutriebatur omnis caro.

Subter eam habitabant animalia & beſtiæ, & in ramis eius conuerſabantur uolucres cæli, & ex ea ueſcebatur omnis caro. Vulg. La.

Nam & ferino more uiuentes barbari, & ratione magis utentes, ac mitiores, & & acuto ingenio homines, & alta mente præditi, ſub ipſius imperio ac poteſtate uitam traducebant.

Videbam itaque, inquit, in uiſione noctis in cubili meo, & ecce Ir, & ſanctus, de cælo deſcendit.

Videbam in uiſione capitis mei ſuper ſtratum meum, & ecce uigil, & ſanctus de cælo deſcendit. Vulg. La.

Ir uocat uigilantem, ſic enim græca lingua interpretatur, & uigilantem uocat angelum, ut ſignificet corporis expertem, qui enim corpore indutus eſt, ſomno obnoxius eſt, qui uero ſomno præſtantior eſt, is eſt liber a corpore. uidi itaque angelum, cuius natura corporis expers erat, inquit, qui de cælo deſcendit.

Et clamauit in fortitudine, & ita dixit: excidite arborem, & euellite ramos eius, & excutite folia eius, & diſpergite fructum eius.

Clamauit fortiter, & ſic ait: ſuccidite arborem, & præcidite ramos eius, & excutite folia eius, & diſpergite fructus eius. Vulg. La.

Et uidet angelum qui de cælo deſcendit, ut diſcat omnium rerum auctorem dominum, ipſum eſſe qui contra ſe ſententiam tulit; docetur autem, quis ei regnum tradiderit, amittens regnum. uidet enim arborem exciſam, & ramos ſeparatos, hoc eſt, principes, & præfectos, & ſatrapas, & eos, quibus aliquis alius magiſtratus mandatus fuerat, folia autem excuſſa, quam ſibi gloriam comparauerat, foliorum inſtar fluentem, & tabeſcentem, fructum uero diſperſum, quia cum rex in illam calamitatem incidiſſet, miniſtri, qui tributum exigebant, ad ſeipſos in reliquum ſine ullo metu lucrum conuertebant.

Commoueantur, inquit, beſtiæ ſubter eam, & aues de ramis eius.

Fugiant beſtiæ, quæ ſubter eam ſunt, & uolucres de ramis eius. Vulg. La.

Qui enim præter uoluntatem ei ſeruire coacti fuerant, inuenta occaſione regis mutatione, ab eius imperio deſciuerunt.

Et in uinculo, inquit, ferreo, & æreo, & in herba quæ foris eſt, & in rore cæli pernoctabit,

Et alligetur uinculo ferreo, & æreo, in herbis quæ foris ſunt, & rore cæli tingatur. Vulg. La.

Vt is enim qui dementiæ, & insaniæ, ac phrenetico morbo correptus erat, & corybantum more furore agitatus, contra omnes rabie insaniebat, necessariis uinculis constrictus fuerat, quæ tamen haud idonea erant ut ipsum intus detinerent, sed uagabundus desertis in locis morabatur, sub diuo infelix iumentorum instar depascens herbam. hoc enim significat, cum dixit,

Et cum bestiis pars eius, in herba terræ cor eius, ab hominibus commutabitur, & cor bestiæ dabitur ei, & septem tempora mutabuntur super ipsum.

Vulg. La. Et cum feris pars eius in herba terræ, cor eius ab humano commutetur, & cor feræ detur ei, & septem tempora mutentur super eum.

Hoc itidem Dei longanimitatem declarat, breui enim tempore supplicium definit, expectans eam pænitentiam, quam sit paritura disciplina. deinde ostendit, quæ dicta sunt sine controuersia futura.

Per decretum, inquit, uigilis sermo, & uerbum sanctorum interrogatio.

Vulg. La. In sententia uigilum decretum est, & sermo sanctorum, & petitio.

Mendacio, inquit, uerbum caret, angelus enim sanctus est, qui illud dixit, uigilans, corpore carens, dicta autem sunt hæc, inquit, & fiunt non temere, sed

Vt cognoscant uiuentes, quia Dominus est altissimus regni hominum, & cuicunque uisum fuerit, dabit ipsum, & contemptum hominum exurgere faciet super ipsum.

Vulg. La. Donec cognoscant uiuentes, quoniam dominatur excelsus in regno hominum, & cuicunque uoluerit, dabit illud, & humillimum hominem constituerit super eum.

Hæc inquit angelus dixit, idcirco euentura ea, quæ ad arborem pertinent, ut hinc discant omnes, unum esse Deum, Dominum, ac regem, qui in terris reges constituit, & regnum cui uoluerit, committit. ostendens enim suam potestatem, etiam tenuissimum interdum, & qui nullius pretii censetur, regem declarat, & eos, qui maximis utantur honoribus eò redigit, ut illi dicto sint obedientes. ita absoluta somnii narratione, Danielem sic alloquitur.

Hoc somnium uidi ego Nabuchodonosor rex, & tu Baltasar coniecturam dic aperte, uere, & accurate, quia omnes sapientes regni mei non possunt coniecturam ipsius declarare mihi, tu autem potes.

Vulg. La. Hoc somnium uidi ego Nabuchodonosor rex, tu ergo Baltasar interpretationem narra festinus, quia omnes sapientes regni mei non queunt solutionem edicere mihi, tu autem potes.

Causamque

Causamque ostendens,

Quia spiritus, inquit, sanctus Dei in te.

Quia spiritus deorum sanctorum in te est. Vulg. La.

Illi enim humanis rationibus innituntur, tu autē a Deo occulta & arcana discis.

Tunc Daniel, cuius nomen Baltasar, obstupefactus est, quasi horam unam, & cogitationes ipsius conturbabant eum.

Tunc Daniel, cuius nomen Baltasar, cœpit intra semetipsum tacitus Vulg. La. cogitare, quasi hora una, & cogitationes eius conturbabant eum.

Ostendenda enim erat humana imbecillitas, & tunc gratia inspirans aperienda.

Respondit itaque rex, & dixit, Baltasar, somnium hoc, & coniectura eius, ne conturbet te.

Respondens autem rex ait, Baltasar, somnium & interpretatio eius Vulg. La. non conturbent te.

Vidit enim ipsum perturbatum, & necessario consolans demulcet, cupiens id, quod ignorat, cognoscere, atque ita cum eo loquitur: ne ualde festines, sed paulatim inuentis iis, quæ per somnium significantur, ea mihi perspicua facito.

Respondit itaque Baltasar, & dixit, Domine mi rex, somnium hoc iis, qui te oderunt, & coniectura eius inimicis tuis.

Respondit Baltasar & dixit, Domine mi, somnium his, qui te ode Vulg. La. runt, & interpretatio eius hostibus tuis sit.

Sapientissime ac prudentissime ei molesta deprecatur, hoc procemium exorsus, ueritatem tamen declarat.

Arbor inquit, magnificata, & corroborata, cuius altitudo peruenit in cælum, & latitudo eius in omnem terram, & folia eius florentia, & fructus ipsius multus, & cibus omnibus in ea, subter eam habitabant bestiæ agrestes, & in ramis eius habitabant aues cæli, tu es rex.

Arborem quam uidisti sublimem, atque robustam, cuius altitudo Vulg. La. pertingit ad cælum, & aspectus illius in omnem terram, & rami eius pulcherrimi, & fructus eius nimius, & esca omnium in ea, subter eam habitantes bestiæ agri, & in ramis eius cōmorantes aues cæli, tu es rex.

Operæ pretium est Danielis admirari sapientiam; neque enim simpliciter dixit, arbor magna, sed magnificata & corroborata, hoc est non ab initio fuisti magnus, sed paulatim factus es, & potentiam non ab ortu adeptus es, sed sensim eam tibi comparasti; quare rursus subiicit.

Quia magnificatus es, & inualuiſti, & magnitudo tua magnificata eſt, & peruenit ad cælum, & dominatio tua in fines terræ.

Vulg La. Qui magnificatus es, & inualuiſti, & magnitudo tua creuit, & peruenit usque ad cælum, & poteſtas tua in terminos uniuerſæ terræ.

Et hæc apte admodum & opportune cælo & terræ accommodauit: dominationem enim dixit perueniſſe ad fines terræ, hoc eſt, poteſtatem, ad cælum uero non item dominationem, ſed magnitudinem, hoc eſt cogitationis phantaſiam.

Et quia uidit, inquit, rex uigilem, & ſanctum deſcendentem de cælo, & dixit, euellite arborem & corrumpite ipſam, uerumtamen germen radicum eius in terra ſinite, et in uinculo ferreo, & æreo, & in herba quæ foris eſt, & in rore cæli pernoctabit, & cum beſtiis agreſtibus pars eius, donec ſeptem tempora immutentur ſuper eam, & hoc coniectura eius rex.

Vulg. La. Quod autem uidit rex uigilem, & ſanctum deſcendere de cælo, & dicere, ſuccidite arborem, & diſſipate illam, attamen germen radicum eius in terra dimittite, & uinciatur ferro, & ære, in herbis foris, & rore cæli conſpergatur, & cum feris ſit pabulum eius, donec ſeptem tempora mutentur ſuper eum, hæc eſt interpretatio altiſſimi, quæ peruenit ſuper dominum meum regem.

Et fidem orationi faciens, neceſſario ſubiecit, & decretum altiſſimi eſt, quod peruenit ſuper dominum meum regem. Hinc plane diſcere licet Apoſtolicæ doctrinæ utilitatem, Omnis enim anima, inquit, poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit, etenim beatus quoque Daniel dominum ipſum impium regem uocat, & legi poteſtatis obediens congruis uſus eſt appellationibus, ac moleſtam eſſe ſomnii ueritatem oſtendit.

ad Ro. 13

Expellent enim te, inquit, ab hominibus, & cum beſtiis agreſtibus erit habitatio tua, & feno ut bouem cibabunt te, & a rore cæli corpus tuum inficietur, & ſeptem tempora mutabuntur ſuper te.

Vulg. La. Eiicient te ab hominibus, & cum beſtiis, feriſque erit habitatio tua, & fœnum ut bos comedes, & rore cæli infunderis, ſeptem quoque tempora mutabuntur ſuper te.

Septem autem tempora alii ſeptem annos dixerunt, alii tres cū dimidio, neque enim in quattuor conuerſiones diuina ſcriptura annum diuidit, ſed in duas maxime generales partes, hyemem, & æſtatem. ſeptem igitur huiuſcemodi partes tres annos cum dimidio perficiunt, ac tantum temporis, inquit, in calamitate deges.

Donec cognoſcas, quia dominetur altiſſimus regno hominum, & cui uiſum fuerit dabit ipſum.

Donec

Donec scias, quòd dominetur excelsus super regnum hominum, & cuicunque uoluerit, det illud. Vulg. La.

Quando enim somnias, inquit, te Deum esse, immo uero etiam superiorẽ Deo, adimet tibi Deus etiam humanam cogitationem, efficietque ut similis euadas bestiis feris, ut experientia percipias, quid homo, quid Deus, & quid humana felicitas, & quid regnum diuinum: & fieri non posse, ut quis illud consequatur inuito Deo.

Et quia dixit, inquit, sinite plantam radicum arboris, regnum tuum tibi manet, ex quo cognoueris regnum cæleste.

Quod autem præcepit ut relinqueretur germen radicum eius, id est, arboris, regnum tuum tibi manebit, postquam cognoueris potestatem esse cælestem. Vulg. La.

Cum enim regno spoliatus, fueris illa omnia perpessus, agnosces regni largitorem, quo agnito pristinam potestatem recuperabis, ut & ademptione, & redditione plane percipias, quis omniũ sit rerum gubernator, quis sapienter omnia regat, & moderetur. ita prædictis futuris admonitionem & consilium optimum affert, remediumque adhibet uulneri consentaneum.

Idcirco rex, inquit, consilium meum placeat tibi, & peccata tua in eleemosinis redime, & iniustitias tuas in miserationibus pauperum.

Quamobrem rex consilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum. Vulg. La.

His autem inexplebilem illius crudelitatem declarat, quam in sibi subiectis exercuerat: Vis inquit clementiæ fructum percipere? hanc eandem erga eos ostendito, qui unam tecum sortiti sunt naturam, ita enim iudici persuadere poteris, ut minas extinguat, neque sinat eas ad exitum perduci.

Forsitan enim, inquit, erit longanimitas delictis tuis.

Forsitan ignoscet Deus delictis tuis. Vulg. La.

Propheta igitur hanc sententiam exposuit, ille uero cum se durum & inexorabilem præbuisset, scelerum præmia tulit, & quæ audiuerat tristia, hæc oculis conspicatus est. deinde tempus etiam indicat diuinæ longanimitatis, nam cum duodecim menses effluxissent, prædictæ minæ certo rerum comprobatæ sunt euentu, & cum tantum temporis ei ad resipiscendum datum fuisset, male, definitum pænitentiæ tempus consumpsit, ad quem beatus Paulus merito dixerit, An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis, ignorans, quoniam benignitas Dei ad pænitentiã te adducit, secundum autẽ duritiam tuam, & impænitens cor, thesaurizas tibi iram, in die iræ & reuelationis iusti iudicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera eius, iis quidem, qui secundum patientiam boni operis gloriam & honorem & incorruptionem quærunt uitã æternam, iis uero qui sunt ex contentione, & qui non acquiescunt ueritati, credunt ad Rom. 2

autem iniquitati, ira & indignatio, tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum. hæc enim etiã Nabuchodonosor euenere, qui Dei longanimitate non opportune usus est. cuius rei testis est ipse, qui ita narrat.

Et post duodecim menses in templo regni eius in Babylone deambulabat, & super mœnia ciuitatis cum omni gloria sua, & super turres eius incedebat, & respondit rex & dixit, Nonne hæc est Babylon magna, quam ego ædificaui in domum regni, in potentia fortitudinis meæ, in honorem gloriæ meæ?

Vulg. La. Post finem mensium duodecim in aula Babylonis deambulabat, 1
respónditque rex & ait, Nonne hæc est Babylon ciuitas magna, quam ego ædificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei?

Intuere mentis fastum, inspice arrogantiæ exuperantiam, ego enim ipsam, inquit, regiam urbem feci, regia in ipsa constituta in honorem gloriæ meæ, & hæc feci potentia maxima præditus, omniumque potitus: uerum hæc glorians & fremens locutus est, at Dominus Deus statim supplicium intulit.

Cum enim sermo, inquit, adhuc esset in ore regis, uox de cælo facta est. 2

Vulg. La. Cumque sermo adhuc esset in ore regis, uox de cælo ruit.

Nam, quia in cælum ascendere se somniauit, illinc sententiam de se latam, sentit, & quia non satis ei fuere ædes regiæ in terris deorsum, sed simul etiam supériores dementer appetiit, iis etiam priuatur, quas deorsum obtinebat, & qui cælum rapere uoluerat, e terra quoque expellitur. uox itaque de cælo uenit.

Tibi, tibi dicitur Nabuchodonosor rex.

Vulg. La. Tibi dicitur Nabuchodonosor rex. 3

Pronominis duplicatio non temere apponitur, sed ad euidentiorem illius reprehensionem, cui hæc dicuntur, ipsumque adhuc regem uocat, & præsentem adhuc gloriam, & haud multo post futuram ignominiam ostendens.

Regnum tuum, inquit, transiit a te, & ab hominibus te expellent, & cum bestiis agrestibus habitatio tua, & feno quasi bouem, cibabunt te, & septem tempora mutabuntur super te, donec cognoscas quia dominatur altissimus regno hominum, & cui uisum fuerit, dabit ipsum. 4

Vulg. La. Regnum tuum transibit a te, & ab hominibus eiicient te & cum bestiis & feris erit habitatio tua, fenũ quasi bos comedes, & septem tempora mutabuntur super te, donec scias quòd dominetur excelsus in regno hominum, & cuicunque uoluerit, det illud.

Deinde

Deinde ostendens supplicii celeritatem, & orationē illico consecutam rem esse,

Eadem, inquit, hora sermo completus est super Nabuchodonosor, & ab hominibus expulsus est.

Eadem hora sermo completus est super Nabuchodonosor, & ex hominibus abiectus est. Vulg. La.

Expulsus primum est propter ipsum morbum, furore enim, & rabie correptus infinita mala perpetrasset, si modo ei facultas data fuisset. deinde etiam propter odium, quod in illum omnes habentes, cum ualebat, occultare conabantur. cum uero in calamitatem incidisset, omnes ei insultabant, ob crudelitatem ipsum abominati.

Et fenum, inquit, ut bos comedit.

Proprium est enim desipientium, non solum dicere ac facere ea, quæ ratione & ordine careant, sed omnia etiam, in quæcunque inciderint, comedere. quod cerni etiam nunc potest in iis, qui a dæmonibus uexantur, talia enim & faciunt & patiuntur. neque solum ut bos comedit fenum, uerum

Etiam a rore cæli corpus eius infectum est,

Et rore cæli corpus eius infectum est, Vulg. La.

Sub diuo enim defatigatus, nudoque corpore cum gelu & æstu confligans, necessario alium colorem accepit.

Donec capilli eius quasi leonum magnificati sunt, & ungues eius, quasi auium.

Donec capilli eius in similitudinem aquilarum crescerent, & ungues eius, quasi ungues auium. Vulg. La.

Non detonsus enim usitato more, neque resectis unguium excrementis, necessario tamdiu eiuscemodi hábuit & capillos & ungues. his autem omnibus significabat neglectum ipsum, & nullæ curæ alicui fuisse, diuina enim prouidentia destitutus, ne propinquorum quidem cura potitus est, cum præsertim ipsi adessent uxor, liberi, & cognati, sed instar feræ inculta loca peragrabat, bestiarum cibum uentri indulgens, nam quia homo cum esset, & in honore maximo, non intellexit, sed comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis, & Psal. 48. in sibi subiectos ferina mente & animo fuerat, merito etiam ferina & agresti uita iustissime damnatus fuit. uerum clemens Dominus remisso supplicio, ut benignus, quique experientia docuerat, se esse omnium Dominum, rursus ipsum reduxit, ac pristinum ei regnum commisit.

Post finem enim dierum, inquit, ego Nabuchodonosor oculos meos in cælum sustuli.

Igitur post finem dierum ego Nabuchodonosor oculos meos ad cælum leuaui. Vulg. La.

Non

Non sine causa adiecit, ego, sed ut omnes homines doceret, quasi ita dicat, ille ego, qui tanta olim arrogantia dixeram, quis est Deus, qui eruat uos de manibus meis? qui somniaueram fore, ut in cælum ascenderem, & super astra ponerem thronum meum, experientia doctus didici, quid deceat, meo supplicio sapere didici, meam seruitutem agnoui, idcirco etiam in cælum oculos meos sustuli. quod simul ac feci,

Et mens mea ad me reuersa est.

Vulg. La. Et sensus meus redditus est mihi.

Id est, ab insania liberatus fui, statimque ratione conualui, & mentem recepi.

Et altissimo benedixi, & uiuentem in sæcula laudaui, & glorificaui, quia potestas eius potestas æterna, & regnum eius in generationem, & generationem.

Vulg. La. Et altissimo benedixi, & uiuentem in sempiternum laudaui, & glorificaui, quia potestas eius potestas sempiterna, & regnum eius in generatione, & generationem.

Cum enim experientia didicerit, quid homo, quid Deus, altissimum & uiuentem appellat, & regem sempiternum uocat, propriamque tenuitatem agnoscit, quare

Et omnes, inquit, habitantes terram, in nihilum reputati sunt.

Vulg. La. Et omnes habitatores terræ apud eum in nihilum reputati sunt.

Nam usque ad præsens tempus existimaueram meipsum maximum & altissimum esse, nunc autem aperte cognoui omnem hominum naturam, si Deo comparetur, nihil esse. eumque quæsisset tenuitatis nomen, ac nullum dignum inuenisset, illud, nihil, posuit. quod lubricæ & fluxæ naturæ idoneam habet declarationem. et Deum quidem, & altissimum, & Dominum, & uiuentem, & regem sempiternũ uócauit, omnes uero homines nihil appellauit. ita etiã beatus Esaias diuinam simulacris comparans naturam, humanum genus in medium protulit.

Esa. 40. Si enim omnes gentes, inquit, sicut stilla a situla, & sicut momentum stateræ reputatæ sunt, & quasi saliua reputabuntur, libanus autem non idoneus ad comburendum, & omnia quadrupedia non sufficiunt ad holocaustum, & omnes gentes in nihil sunt, & in nihilum reputatæ sunt ei; cui assimilabitis Dominum, & cui imagini assimilabitis eum?

Vulg. La. Ecce gentes, quasi stilla situlæ, & quasi momentum stateræ reputatæ sunt, ecce insulæ quasi puluis exiguus, & libanus non sufficiet ad succendendum, & animalia eius nõ sufficient ad holocaustum, omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo, & quasi nihilum & inane reputatæ

putatæ sunt ei. cui ergo similem fecistis Deum? aut quam imaginem ponetis ei?

Tantum utilitatis ex calamitatibus percepit Nabuchodonosor, ut prophetæ instar de Deo & sentiat, & loquatur.

Omnes inquit habitantes terram quasi nihil reputati sunt,& secundum uoluntatem suam facit, in uirtute cæli, & in habitatione terræ.

Et omnes habitatores terræ apud eum in nihilum reputati sunt,iuxta enim uoluntatem suam facit, tam in uirtutibus cæli, quàm in habitatoribus terræ. Vulg. La.

Atque hæc etiam alius prophetæ doctrina est, etenim beatus Dauid, omnia,inquit, quæcunque uoluit Dominus,fecit, in cælo, & in terra, hoc etiam iste prædicat, quæ enim uult, inquit, & in uirtute cæli, & in habitatione terræ moderatur, ac dominatur non modo terræ,sed etiam cælis ipsis. deinde ostendens potestatem eius inexpugnabilem, Psal. 134.

Et non est, inquit, qui resistat manui eius, & dicat ei, quid fecisti?

Et non est qui resistat manui eius, & dicat ei quare fecisti? Vulg. La.

Necesse est enim quæ ab eo fiunt, siue iucunda sint, siue molesta, iis esse contentum,cum temerarium sit aduersari, & ea culpare, quæ ab ipso sapienter administrantur. hæc, inquit, cum cognouissem, & confessus essem, & gloriam altissimo tribuissem, ad meipsum redii, & pristinum recepi cum pietate regnum.

Eo enim tempore mens mea reuersa est ad me, & ad honorem regni mei ueni, & forma mei rediit ad me.

In ipso tempore sensus meus reuersus est ad me, & ad honorem regni mei, decoremque perueni, & figura mea reuersa est ad me. Vulg. La.

Squalens enim situ, ut par erat, & sordescens, detonsus, abiectisque unguium excrementis, sordibusque ablutis,diuinæ gratiæ compos factus,agnouit se illum esse hominem, qui prius maximum administrabat regnum.

Et tyranni mei, inquit, & optimates, quærebant me.

Et optimates mei, & magistratus mei requisierunt me. Vulg. La.

Etenim illi abiecto odio, beneuolo animo erga me affecti sunt, mihique reconciliati.

Et in regnum meum confortatus sum, & magnitudo amplior addita est mihi.

Et in regno meo restitutus sum, & magnificentia mea amplior addita est mihi. Vulg. La.

Et hoc item pietatis plenum est uerbum. neque enim dixit magnitudinem ampliorem

pliorem adeptus ſum, ſed addita eſt mihi, & largitorem ſignificans, & bonorum commendans auctorem.

Nunc igitur, inquit, ego Nabuchodonoſor, laudo & extollo & glorifico regem cæli, quia omnia opera eius uera, & uiæ eius iudicia, & omnes incedentes in ſuperbia, poteſt humiles facere.

Vulg. La. Nunc igitur ego Nabuchodonoſor laudo, & magnifico, & glorifico regem cæli, quia omnia opera eius uera, & omnes uiæ eius iudicia, & gradientes in ſuperbia poteſt humiliare.

Expertus enim moleſta, deinde ab ipſis liberatus, laudo & celebro eum, qui hæc & illa mihi utiliter intulit, & ſapientiſſime; ac noui ipſum cæli regem, & omnium Dominum, ueritate & iuſtitia omnia moderãtem, quique ſuperbia elatos poteſt ad humilitatem redigere. Cum itaque didicerimus, quantum ſuperbia & faſtus hominibus afferat detrimenti, eosque qui his uitiis gaudeant, haud bonos fructus colligere, parentē bonorum humilitatem adipiſcamur. hanc enim Dominus quoque poſſeſſionem beatam cenſet, quaſi eam quæ prouentum habeat regnum cælorum. (Mat. 5.) Beati enim pauperes ſpiritu, inquit, quoniā ipſorum eſt regnum cælorum, & ſeipſum exemplar iis, qui iuuari uoluerint proponens, diſcite a me, inquit, quia mitis ſum & humilis corde. et oſtendens qualis & quantus horum (Mat. 11.) ſit fructus, ſtatim ſubiecit, & inuenietis requiem animabus ueſtris; quòd ſi omnium effector & Dominus humilem ſeipſum uocat, ac rebus ipſis oſtendit, quo alio conſilio indiget homo, puluis, lutum, uel gleba, uel cinis, uel uanitas, flos, fenum, hæc enim omnia a diuina ſcriptura appellatur: erubeſcamus itaque Domini modeſtiam, qui cum diues eſſet, propter nos mendicus factus, eſt, ut nos illius egeſtate diuites eſſemus. et mortalem naturam agnoſcamus, & præſentis tranquillitatis breuitatem cõtemplantes, nihil arrogans, aut ſuperbum propter præſentem rerum ſtatum cogitemus, quin potius ipſarum caducam breuitatem & inconſtantiam rideamus, & bona illa conſequi expetamus, quæ ita comparata natura ſunt, ut perpetua ſint atque ſtabilia, quibus frui nobis omnibus liceat, gratia & clementia Domini noſtri Ieſu Chriſti, cum quo patri gloria cum ſancto ſpiritu nunc & ſemper & in ſæcula ſæculorum Amen.

ORATIO QVINTA.

Nabuchodonoſor, Euilad Marodach, Baltaſar.

Baltaſar rex fecit cænam magnam optimatibus ſuis.

Vulg. La. Baltaſar rex fecit grande conuiuium optimatibus ſuis mille.

Hic filius eſt quidem Nabuchodonoſor, non ſtatim autem ipſi ſucceſſit, Euilad Marodach enim frater ipſius maior natu regnauit, idque nos docet regum hiſtoria, & beatus Hieremias propheta, qui ita narrat.

4. reg. 25. Hier. 52. Et factum eſt in trigeſimo & ſeptimo anno tranſmigrati Ioacim regis Iuda, in duodecimo menſe, in quarta & uigeſima menſis, accepit Euilad Marodach rex Babylonis in anno quo regnauit, caput Ioacim regis Iuda, & eduxit ipſum de domo, ubi cuſtodiebatur, & locutus

eſt ei

eſt ei bona, & dedit ei thronum regum, qui cum eo erant in Babylone, & mutauit ueſtem carceris eius, & comedebat ſemper panem ante faciem illius omnes dies, quos uixit.

Et factum eſt in triceſimo ſeptimo anno tranſmigrationis Ioacim regis duodecimo menſe uiceſima quinta menſis, eleuauit Euil Merodach, rex Babylonis ipſo anno regni ſui, caput Ioacim regis Iudæ, & eduxit eum de domo carceris, & locutus eſt cum eo bona, & poſuit thronum eius ſuper thronos regum, qui erant poſt ſe in Babylone, & mutauit ueſtimenta carceris eius, & comedebat panem coram eo ſemper cunctis diebus uitæ ſuæ. **Vulg. La.**

Hic autem Ioacim ille eſt, qui item Iechonias dictus fuit, nam Ioacim huius patrem, qui & Eliacim nominatus eſt, cuius tempeſtate beatus Daniel in ſeruitutem redactus eſt, in Hieruſalem interfectum proiecit extra murum, ut diuina docet ſcriptura. poſt Nabuchodonoſor itaque Euilad Marodach regnat, poſt quem Baltaſar. huius autem memoriam reliquit ſanctiſſimus Daniel, quandoquidem non ſimpliciter hiſtoriam, ſed prophetiam conſcribit: quamobrem ne omnia quidem quæ a Nabuchodonoſor geſta ſunt, conſcripſit, ſed illa dumtaxat, quorum neceſſaria utilitatis ergò erat memoria, quando itaque maximum etiam in Baltaſar oſtendit Deus miraculum, quodque idoneum eſſet ad ingenerandum timorem cum pietate non ſolum iis, qui tunc uiuebant, ſed etiam poſteris, ducendumque ad ueram pietatem, non exiſtimauit æquum eſſe tantũ beneficium ſilentio occultare, ſed opinatus eſt ſe religioſe facturum, ſi litteris ipſum proderet, & omnibus doctrinæ monimentum relinqueret. quare

Baltaſar, inquit, rex fecit cænam magnam optimatibus ſuis mille, & coram mille uinum.

Baltaſar rex fecit grande conuiuiũ optimatibus ſuis mille, & unusquiſque ſecundum ſuam bibebat ætatem. **Vulg. La.**

Hoc eſt, uinum mille ſufficiens, ad tantum numerum paratum.

Bibens autem, inquit, Baltaſar dixit in guſtu uini, ut afferrentur uaſa aurea, & argentea, quæ aſportauit pater eius Nabuchodonoſor de templo, quod eſt in Hieruſalem, & bibebant in eis, rex, & optimates eius, & concubinæ eius, & pellices eius.

Præcepit ergo iam temulentus, ut afferrentur uaſa aurea, & argentea, quæ aſportauerat Nabuchodonoſor pater eius de templo, quod fuerat in Hieruſalem, ut biberent in eis rex, & optimates eius, uxores, & concubinæ illius. **Vulg. La.**

His autem docet nos propheta non ſolum impietatis exuperantiam, ſed etiam damnum ab intemperantia uini profectum: Bibens enim rex, inquit, dixit in

guſtu

guſtu uini ut afferrentur uaſa aurea & argentea, obruit enim rationẽ ebrietas, & incontinentia peperit inſaniam : & dedicata diuino cultui uaſa Nabuchodonoſor pater ipſius a Deo tradita ſibi, cepit, ſed in honore habuit, ut conſueuit, & ab humanis uſibus ea uindicauit. His iſte ut communibus & profanis auſus eſt uti, neque ſolum dixit, ſed etiam re uerba executus eſt.

Allata enim ſunt uaſa, inquit, aurea & argentea, quæ aſportauit Nabuchodonoſor de templo Dei, quod eſt in Hieruſalem.

Vulg. La. Tunc allata ſunt uaſa aurea, quæ aſportauerat de templo, quod fuerat in Hieruſalem.

Recte autem inſolentiæ oſtendit exuperantiam, cum præter templum, Dei quoque meminerit; templique oſtendens nobilitatem, ipſius Hieruſalem nomen appoſuit; hæc enim uaſa, inquit, non aliquibus ex iis, qui ſolum uidentur, & ſolum nomen habent deorum, ſed ipſi, qui præeſt omnibus, Deo, dicata erant, qui Hieruſalem elegit, & templum quod in ipſa eſt, ſua gloria compleuit, uerum hæc, quæ nefas erat attingere, & auctori omnium rerum Deo conſecrata, non tanquam indigenti, ſed tanquam eorum qui dedicarent, gratum animum approbanti, impius rex in medium afferri iuſſit, & in ipſis bibebat, neque ſolum ipſe, ſed etiam optimates illius, & pellices bibebant uinum.

Vulg. La. Et biberunt in eis rex, & optimates eius, uxores & concubinæ illius bibebant uinum.

Hoc eſt ebrietatis inſtrumenta fecit diuini miniſterii inſtrumenta, præcepitque ut quæ ſuam explebant laſciuiam, per hæc uino fruerentur. deinde extremam oſtendens impietatem propheta ſubiecit.

Et laudarunt deos aureos, & argenteos, & æreos, & ferreos, & ligneos, & lapideos.

Vulg. La. Et laudabant deos ſuos aureos, & argenteos, æreos, ferreos, ligneosque, & lapideos.

Crapulans enim improbiſſimus, & diuinis uaſis deliciarum & uoluptatis cauſa utens, omnium rerum Dominum obliuiſcebatur, laudibus uero eos, qui non eſſent, dii, celebrabat, ex inanima materia confectos, quique ab arte non eã uim acceperant, qua efficere aliquid poſſent, ſed ſolam formam efficacitatis expertem. uerum non tulit omnium rerum moderator, ſua longanimitate, & eos homines, qui tunc uiuebant, & poſteros ea re lædi, ſed ſtatim ſuam potentiam oſtendit.

In ipſa enim hora, inquit, exiit articulus manuum hominis & ſcripſit contra lampadem, in tectorio parietis domus regis, & rex contemplabatur articulos manus ſcribentis.

Vulg. La. In eadem hora apparuerunt digiti, quaſi manus hominis ſcribentis

contra

contra candelabrum, in superficie parietis aulæ regiæ, & rex aspiciebat articulos manus scribentis.

Quando enim ab omni efficacitate uacua laudauit simulacra, & omnium Deum contempsit, docet ipsum omnium rerum opifex, suam naturam eiusmodi esse, quæ cerni nequeat, & corpore carentē, solos enim digitos ipsi scribentes ostendebat, erudiens item ne sic quidem hos ab illo conspici potuisse, nisi ipse huius rei præbuisset occasionem. maximam item conuiuæ hinc percipiebant utilitatem, qui docebantur Dei potestatem, præterquam quòd intelligebant eum corporis expertem, & oculis cerni minime posse, deorum uero, quos ipsi laudauerant, imbecillitatem, & eiusmodi naturam, quæ nihil omnino posset, cum ex sola inanima materia constarent. hoc autem miraculo ingentem metum omnibus incussum fuisse, testatus est propheta, qui ita dixit.

Tunc regis forma immutata est, & cogitationes eius conturbabant ipsum, & compages lumborum illius dissoluebantur, & genua eius collidebantur.

Tunc facies regis cōmutata est, & cogitationes eius conturbabant eum, & compages renum eius soluebantur, et genua eius ad se inuicem collidebantur. Vulg. La.

Quòd si digitorum scribentium species ita perterruit eum, qui maximum administrabat regnum, ut etiam articulorum compages præ metu dissoluerentur, & artus tremore occupati concuterentur: quid non sustinuisset Deo infestus, si presteras, id est fulminis genus, aut fulmina conspexisset, aut angelos torue intuentes, & nouo figuræ habitu deterrentes, quorum conspectum ne magnus quidem Daniel absque metu ferre potuit? superbit terra & cinis. tanto itaque terrore perculsus, Eccl. 10.

Exclamauit uoce magna, ut introducerentur magi, chaldæi, gazareni.

Exclamauit itaque rex fortiter, ut introducerent magos, chaldæos, & aruspices. Vulg. La.

Metus enim uocem excutiebat, & animi perturbatio stimulabat, ut sententiam intelligeret, tum præmium scripturam legenti, eiusque interpretationem afferenti proponit, uestem regiam, & auream torquem, & ut tertium locum post regem obtineret.

Et proloquens rex ait sapientibus Babylonis, quicunque legerit scripturam hanc, & interpretationem eius manifestam mihi fecerit, purpura uestietur, & torquem auream habebit in collo, & tertius in regno meo erit. Vulg. La.

Sed magorum & chaldæorum conuincebatur impietas, qui rationem inuenire

non poterant, qua diuinas litteras legerent, præſertim tanto propoſito præmio, quod ipſos ualde incitabat.

Rex autem Baltaſar perturbatus eſt, & forma eius immutata eſt ſuper eum, & optimates ipſius conturbabantur.

Vulg. La. Vnde rex Baltaſar ſatis conturbatus eſt, & uultus illius immutatus eſt, ſed & optimates eius turbabantur.

Hinc perſpicuum eſt, Dominum, cui curæ erat aliorum utilitas, non ſtatim regi uitam ademiſſe, qui primum ſcribentis digitos oſtendit: qua te cum ipſum regem perculiſſet, terroremque ei inieciſſet, effecit, ut chaldæorum ſapientes accerſerentur, quorum mendacium coarguit, & imbecillitatem, eòque redegit, ut ſapientia Danielis opus haberet, cuius lingua & ipſum reprehenderet, & aliis benefaceret, & his ita geſtis tunc impio regi ſupplicium inferret. perturbato itaque & rege, & conuiuis,

Regina contra ſermones regis, & optimatum eius, in domum conuiuii ingreſſa eſt.

Vulg. La. Regina autem pro re, quæ acciderat regi, & optimatibus eius, domum conuiuii ingreſſa eſt.

Hoc eſt, conſultantibus ipſis, quidnam facto opus eſſet, & aliis alia afferentibus, quæ metus cogebat, regina ingreſſa eſt: uidetur autem hæc mihi mater ipſius eſſe; uxores enim cum pellicibus conuiuii participes erant, bibebant enim in uaſis aureis, & argenteis ipſe, & optimates eius, & concubinæ ipſius: hoc eſt uxores eius, & pellices eius, quæ non legitime, ſed laſciuiæ cauſa cum illo conſueuerant; ipſa autem poſt perturbationem ingreſſa eſt, & uerifimile erat eam, ut ſenio confectam neque ebrietati, neque luſibus, aut ſaltationibus cum aliis tunc indulſiſſe.

Et reſpondit, inquit, regina & dixit, rex in ſæcula uiue.

Vulg. La. Et proloquens ait, rex in æternum uiue.

Hæc autem erat præfatio, qua ſubiecti regibus eos tunc ſalutabant, & ad hoc usque tempus hic mos inualuit: quidā enim imperiti, reges eos, qui nunc ſunt, æternos uocare conſueuerunt, in ſyngraphis quoque commerciorum hoc quidam aſcribunt, ſtultitiæ magis quàm impietatis damnandi. ait itaque regina.

Ne conturbent te cogitationes tuæ, & forma tua non immutetur.

Vulg. La. Non te conturbent cogitationes tuæ, neque facies tua immutetur.

Deinde cauſam affert, cur metum abiiciat.

Eſt adhuc uir inquit in regno tuo, in quo ſpiritus Dei ſanctus eſt, & in diebus patris tui uigilantia & intelligentia inuenta eſt in eo.

Vulg. La. Eſt uir in regno tuo, qui ſpiritum deorum ſanctorum habet in ſe,

&in

& in diebus patris tui scientia & sapientia inuentæ sunt in eo.

Hinc etiam percipere licet, matrem illius hanc esse, idcirco & ea, quæ pridem gesta fuerant, ut ignarum, docet, & beatum ei Danielem indicat, quem diuino spiritu plenum esse confitetur, & eisdem uerbis, quibus olim Nabuchodonosor, usa est: hæc eadem enim ille quoque de Daniele dixit: addiditque, & in diebus patris tui, uigilantia & intelligentia inuentæ sunt in eo, & uigilantiam uocauit animi sobrietatem, intelligentiam uero occultorum cognitionem, & eorum, quæ multos laterent, contemplationem.

Et rex inquit pater tuus Nabuchodonosor, principem incantatorum, magorum, chaldæorum, gazarenorum constituit ipsum.

Et rex Nabuchodonosor pater tuus, principem magorum, incantatorum, chaldæorum, & aruspicum constituit eum, pater, inquam, tuus o rex. Vulg. La.

Tum etiam causam adiicit.

Quia spiritus excellens in ipso.

Quia spiritus amplior. Vulg. La.

Hoc est excellentem habet spiritus gratiam, tum spiritualis uirtutis species connumerat.

Et prudentia, inquit, & intelligentia coniiciens somnia, & annuntians, occulta, & soluens coniunctiones Daniel.

Et prudentia, intelligentiaque, & interpretatio somniorum, & ostensio secretorum, ac solutio ligatorum inuentæ sunt in eo, hoc est in Daniele. Vulg. La.

Hic enim diuini spiritus uas effectus, sapienter omnia consulit, & prudenter omnia loquitur, & somniorum ænigmata declarat, & ea quæ obscuritate aliqua occulta sunt, ab oscuritate uindicat, & ueluti subligacula quædam & sigilla, & quasi ea quæ in penu custodiuntur, a uinculis liberans soluit, & aperit, & ad ipsa, quicunque uelint, introducit. hoc enim significat, annuntians occulta, & soluens coniunctiones Daniel, & hac de causa

Rex inquit imposuit ei nomen Baltasar.

Cui rex posuit nomen Baltasar. Vulg. La.

Vbi enim uidit ipsum diuina uirtute illuminatum, Dei sui nomine appellandum censuit.

Nunc igitur uocetur Daniel, & coniecturam eius annuntiabit tibi.

Nunc itaque Daniel uocetur, & interpretationem narrabit. Vulg. La.

Neque dicit uocetur Baltasar: cum enim experientia docti cognouissent prophetæ uirtutem, anteponunt chaldææ hebrææam appellationem. quare, in reliquum ipsum Danielem nominant,

Tunc, inquit, Daniel ingressus est in conspectu regis, & dixit rex Danieli, tu es Daniel de filiis captiuitatis Iudææ?

Vulg. La. Igitur introductus est Daniel coram rege, ad quem præfatus rex ait, tu es Daniel de filiis captiuitatis Iudæ, quem adduxerat pater meus rex de Iudæa?

Videtur iste præ multa impietate post patris obitum Danielis consuetudinem fugisse, quare statim terrore perculsus magos quidem & chaldæos uocat, sed prophetæ memoriam etiam ab animo abiecerat: uerum ubi ipsius mater ea commemorauit miracula, quæ patris illius memoria facta fuerant, & accersitus Daniel ingressus est, statim ipsum agnouit, neque enim, si non agnouisset, generis illius mentionem fecisset, & Iudææ captiuitatem in medium protulisset, attamen percontatur, & ait: tu es Daniel de filiis captiuitatis Iudææ? cumque ille nondum respondisset,

Audiui, inquit, de te, quia spiritus Dei sanctus in te, & uigilantia, & intelligentia, & sapientia excellentior inuenta est in te.

Vulg. La. Audiui de te, quoniam spiritum deorum habeas, & scientia, intelligentiaque, ac sapientia ampliores inuentæ sunt in te.

Illud de hoc quoque dici congruenter potest, quod de Israel dicebat propheta,
Psal. 77. cum occideret eos, tunc quærebant eum: ecce enim istum quoque diuinæ sententiæ metus coegit, Deum qui uere est, pro iis, qui non sunt dii, Deum appellare, & sancti spiritus gratiam celebrare, & Babylonis quidem sapientes accusare, qui diuinam scripturam cognoscere nequiuerint, hortari uero Dei prophetam, ut ea, quæ ignorabat, indicaret. et ipsi item pollicetur, purpuream se uestem largiturum, & torquem, & tertium in regno locum: sed beatus Daniel irrisis impii regis pollicitationibus, dixit ei,

Dona tua tibi sint, & munus domus tuæ alteri da, ego autem scripturam legam regi, & coniecturam indicabo tibi rex.

Vulg. La. Munera tua sint tibi, & dona domus tuæ alteri da, scripturam autem legam tibi rex, & interpretationem eius ostendam tibi, o rex.

Apostolica re uera prophetarũ uox est: etenim illos dominus præcones mittens
Matth. 10. omnibus hominibus ita hortatus est, gratis accepistis, gratis date, & beatus hic propheta regi dixit, dona tua tibi sint, & munus domus tuæ alteri da, ego autem scripturam legam regi, & coniecturam indicabo tibi rex: neque enim diuina uendere didici, neque humanam mercedem pro diuinis mysteriis accipere. gratis itaque accipe eorum, quæ tu ignoras, cognitionem.

Deus, inquit, altissimus regnum, & magnificentiam, & honorem, & gloriam

& gloriam, dedit Nabuchodonosor patri tuo, & propter magnificentiam, quam dedit ei, omnes populi, & tribus, & linguæ tremebant eum, & metuebant a facie eius.

Ne existimaueris, inquit, propriis uiribus parentem tuum omnem terrarum orbem subegisse, & infinita nationum genera diuersis linguis utentia sub unum redegisse imperium: nam omnium rerum Dominus, qui omnia fecit sapienter omnia mòderans, hoc ei regnum dedit, & propterea quòd ita a Deo definitum & decretum erat, parentis tui metus subiectos illi populos occupabat.

Et quos uolebat ipse extollebat, & quos uolebat ipse humiles faciebat.

Quos uolebat interficiebat, & quos uolebat percutiebat, & quos uolebat exaltabat, & quos uolebat humiliabat. Vulg. La.

Tantam, inquit, a Deo potestatem accepit, ut posset & eos, qui in altissimo gradu positi erant, humiles reddere, & eos, qui admodum obscuri essent & uiles, illustres efficere.

Et quando elatum est cor eius, & spiritus eius corroboratus est ut superbiret, deiectus est a throno regni sui.

Quando autem eleuatum est cor eius, & spiritus illius obfirmatus est ad superbiam, depositus est de solo regni sui. Vulg. La.

Quemadmodum enim, quos uolebat, inquit, ipse extollebat, & quos uolebat, humiles reddebat, non iusto omnium id suffragio faciens, ita omnium rex & Dominus dedit, ut uoluit, patri tuo regnum, sed cum uidisset ipsum animo immodice elatum, superbiaque inflatum, arroganter & insolenter regnum administrare, et ipsius superbiæ morbo laborare, & regiis thronis eum spoliauit, & honorem, qui ab omnibus ei habebatur, ademit; neque solo regno spoliauit, sed etiam a communibus hominum cætibus expulit, & dementia, ac rabie correptum cum onagris ac bestiis degere coegit: quorum enim feritatem imitatus fuerat, eorum uitam excepit. commemoratque ipsum herbam more boum comedisse, nudumque uagatum esse, ac sub diuo miserum degentem, pristinum corporis colorem amisisse, aliumque induisse, qualem gelu & æstus attulerat, & hoc inquit sustinuit,

Donec cognouit, quia Dominus est altissimus regni hominum, & cui uisum fuerit, tradit illud.

Donec cognosceret, quòd potestatem haberet altissimus in regno hominum, & quemcunque uoluerit, suscitabit super illud. Vulg. La.

Verum ille experientia, quid opus facto esset, didicit, & ipsis rebus instructus est, humanis in rebus stabile nihil esse, omnium uero Deum sempiterna potentia perinde ac uelit humana gubernare, & quibuscunque uoluerit regni munus elargiri.

Tu autem, inquit, filius eius Baltaſar, non ſubmiſiſti cor tuum in conſpectu Dei, nonne hæc omnia noſti?

Vulg. La. Tu quoque filius eius Baltaſar, non humiliaſti cor tuum, cum ſcires hæc omnia.

Parentis enim tui malis haud quaquam reſipuiſti, neque ex iis, quæ ille perpeſſus eſt, diſcere uoluiſti diuinam potentiam.

Contra Dominum cæli exaltatus es.

Vulg. La. Sed aduerſum dominatorem cæli eleuatus es.

Recte docet præſentes, ne ea, quæ uidentur, ſed ipſorum opificem, ac Dominum adorent, & ſimul etiam regis reprehendit faſtum, docetque maximum cælum opificem habere Deum, qui oculis cerni nequeat, tu autem, inquit, celſius oſtendiſti cor tuum, non cælo, ſed Deo cæli, omnis creaturæ Domino, neque enim uaſa domus eius, niſi tanto faſtu elatus eſſes, tibi afferri præcepiſſes.

Et tu, & optimates tui, & uxores tuæ, & concubinæ tuæ bibiſtis uinum in ipſis.

Hoc eſt quia ad uinolentiam & ebrietatem Deo dicatis uaſis uſus es. deinde impietatis exuperantiam oſtendens,

Et deos, inquit, aureos, & argenteos, & æreos, & ferreos, ligneosque & lapideos laudaſti,

Et commorans in reprehenſione, ait,

Qui non uident, & non audiunt, & non cognoſcunt.

Vulg. La. Qui non uident, neque audiunt, neque ſentiunt.

Atqui potuiſti illorum imbecillitatem, tum ex materia, tum ex arte, quæ ad illam fingendam incubuit, cognoſcere; & præterea ex partibus omni ſenſu carentibus, ſiquidem cognitione, uiſu, & auditu orbatæ ſunt, & ſenſuum nullam omnino efficaciam habent, uerum nuda tantum ſunt ſimulacra. tu uero ne ita quidem adduci potuiſti, ut quid deceret, intelligeres, immo deos, qui nihil prodeſſe queunt, laudare non deſinis.

Deum uero, in cuius manu ſpiritus tuus, & omnes uiæ tuæ, ipſum non glorificaſti.

Vulg. La. Porro Deum, qui habet flatum tuum in manu ſua, & omnes uias tuas, non glorificaſti.

Recte autem & ſapientiſſime, cum comparaſſet Idola cum omniū auctore Deo, propter audientium utilitatem, oſtendiſſetque illa neque uidere neque audire, non adiecit de ipſo omnium rerum auctore Deo, loquens, illum & uidere, & audire, & cognoſcere, ſed, quod omnium maximum eſt, addidit, quia uita tua,

& uiæ

& uiæ tuæ in manu eius. id enim uita maius eſt, aliis etiam uitam præbere, & rurſus ipſam, quando uelit, adimere. oſtendit igitur ſimulacra & uita & omni ſenſu carere; ſed omnium rerum Dominum illum eſſe, qui omnibus uitam ſubminiſtret, eamque & largiatur, & adimat, perinde ac uelit gubernantem. attamen hunc inquit talem, ac tantum, cui uitæ necisque poteſtas eſt, reges eligentem, eoſdemque regno abdicantem, hunc inquam non ſolum celebrare omittis, ſed potius ludibrio habere perſeueras, dedicatis ipſi uaſis inſultans.

Idcirco a facie eius miſſus eſt articulus manus, & ſcripturam hanc ordinauit.

Idcirco ab eo miſſus eſt articulus manus, qui ſcripſit hoc, quod exaratum eſt. Vulg. La.

Neque dixit, ipſe ſcripſit, ſed miſſus eſt a facie eius articulus manus: hoc eſt, ſcribi iuſſit: neque eum totum qui ſcripſit oſtendit tibi, uerum cum tuum redarguere faſtum uellet, ſolis te digitis perculſit, ac tanto metu compleuit: & diſce, inquit, & ipſam ſcripturam, & ſcripturæ interpretationem.

Scriptura igitur hæc eſt.

Hæc eſt autem ſcriptura, quæ digeſta eſt. Vulg. La.

Mane, Thecel, Phares. et coniectura uerbi hæc.

Mane, Thecel, Phares. & hæc eſt interpretatio ſermonis. Vulg. La.

Coniecturam, interpretationem uocat.

Mane, menſus eſt Deus regnum tuum, & impleuit illud.

Mane, numerauit Deus regnum tuum, & compleuit illud. Vulg. La.

Hoc eſt nouit te regno indignum, & ipſo te ſpoliandum cenſuit.

Thecel, appenſum eſt in ſtatera, & inuentum eſt poſterius.

Appenſus es in ſtatera, & inuentus es minus habens. Vulg. La.

Docuit autem per hæc non illum ſolum, ſed nos ipſos etiam prophetã, nihil eſſe, quod apud eum non ponderetur, quin etiam miſericordiam ac diutinam lenitatem menſura quadam & pondere hominibus adhiberi. quando itaque tranſgreſſus es, inquit, clementiæ fines, accipe diuinam ſententiam.

Phares, diuiſum eſt regnum tuum, & datum eſt Medis & Perſis.

Illud inquirendum eſt, cur nam auctor omnium rerum Deus eruditum Nabuchodonoſor rurſus in regnum reduxerit, iſtum uero ſtatim & regno priuarit & uita? conſiderantes itaque comperimus, primum, quia Nabuchodonoſor alterum impietatis pœnas luiſſe non conſpexerat, idcirco dignum uenia iuſto Dei iudicio exiſtimatum; ſed iſte ſummum patris ſupplicium conſpicatus, nihil inde percepit utilitatis: iure itaque iuſtus iudex illi definito tempore ſupplicium præſcripſit, iſtum autem nulla uenia dignum cenſuit; alioqui & omnia futura prouidens

uidens Deus, & perinde aperte ea cognoscens, atque iam præterita, præcognita illius pænitentia, ita quæ ad eum pertinebant, moderatus est. istius autem præcognoscens perpetuam impietatem, morte sedat impietatis incrementum. statimque auditis Baltasar iis, quæ Daniel interpretatus fuerat, iussit illum propositum præmium accipere, purpuream uestem, & torquem auream, deinde, cum illum ita ornasset, subiectos sibi populos præconis uoce curauit edocendos, ipsum tertium regni principem a se declaratum.

Vulg. La. Tunc iubente rege indutus est Daniel purpura, & circundata est torques aurea collo eius, & prædicatum est de eo, quòd haberet potestatem tertius in regno suo.

Verum nihil horum diuinam sententiam mutauit.

Eadem enim nocte, inquit, interfectus est Baltasar rex chaldæus.

Chaldæum ipsum hoc loco appellauit, ut ostenderet chaldaici regni reliquum finem. re uera horrendum est incidere in manus Dei uiuentis secundum diuum Apostolum, horrendum diuitias bonitatis illius, & patientiæ, & longanimitatis contemnere, & non adorare, & colere pro uiribus. quis enim durus effectus, ut ait propheta, coram Domino stetit? idcirco beatus quoque Dauid præcipit, hodie si uocem eius audieritis, nolite obdurare corda uestra sicut in exacerbatione: quod interpretans beatus Paulus hortatur, Videte fratres ne forte sit in aliquo uestrum cor malum incredulitatis discedendi a Deo uiuo, sed adhortamini uosmetipsos per singulos dies, donec hodie cognominatur, ut non obduretur quis ex uobis fallacia peccati. consueuit enim sæpe peccatum uoluptatibus nos demulcens, quemadmodum stultum illum regem per ebrietatem, ita cor nostrum durum reddere, & aduersarium efficere, ut etiam impietatis morbum facile excipiat. fugiamus itaque diaboli dolos, stabilemque uirtutem peccato breui cum uoluptate coniuncto anteponamus, ut a societate Baltasar alieni declarati, Danielis commercio fruamur, in Christo Iesu Domino nostro, cum quo patri gloria cum sancto spiritu in sæcula sæculorum, Amen.

(Margin: ad Heb.10; ad Rom.2; Psal.94.; ad Heb.3)

ORATIO SEXTA.

Nabuchodonosor, Euilad Marodach filius eius, Baltasar ipsius frater, Darius Medus, secundum Iosephum, filius Astyagis, & Cyri auunculus. alii uero; Cyrus Perses, Cyaxarem illum græci uocant.

Et Darius Medus accepit regnum sexaginta duos natus annos.

Vulg. La. Et Darius Medus successit in regnum annos natus sexaginta duos.

Chaldæorum regnum secundum diuinam prædictionem ad exitum peruenit, & ad Medos translatum est orbis terrarum imperium, sic etiam Daniel prædixit, & illud Phares, interpretatus est, diuisum est enim regnum tuum, inquit, & datum est Medis, & Persis, sed cum breue tempus Darius Medus regnasset, Cyrus exceptum imperium ad Persas transtulit. Iosephus autem historicus Darium Astyagis filium asserit, & Cyri auunculum, uerum græcos scriptores aliter ipsum appellasse, qui Cyaxarem illum uocauerint, narratque, cum eodem tempore exercitum ad Babylonem adduxissent, Darius, & Cyrus, eius ex sorore nepos

nepos, per obsidionem urbis potitos esse, & Baltasar ab ipsis illa nocte interfectum, qua scriptas illas syllabas in pariete conspexerat. uerum non ita credendum est: quæ enim a beato Daniele conscripta sunt, ea nos docent in postrema parte eorum, quæ de Dario commemorantur, Danielem prospere permansisse in regno Darii, & in regno Cyri Persæ: ostenditque aliud Darii regnum esse, aliud Cyri. quòd si una eorum fuisset contra Babylonem cum exercitu profectio, unum omnino regnum fuisset, nunc autem aliud hoc, aliud illud esse confirmat. et in fine prophetiæ ita Daniel ait: & rex Astyages appositus Dan. 13. est ad patres suos, & accepit Cyrus Perses regnum eius. non igitur eodem tempore Darius & Cyrus regnum obtinentes Baltasar interfecerunt, uerum Darius Assuero prior, Cyrus posterior regnauit. neque etiam quæ a Iosepho dicuntur, cum græcis historiis consentanea sunt: neque enim in illis facile licet inuenire, Cyaxarem Astyagis filium, eundem esse Darium, quem iste inquit ûna cum Cyro contra Babylonem cum exercitu profectum, ita ut omnino Iosephi oratio a fide adhorreat. ego autem diuina sciptura adductus, hunc ipsius Nabuchodonosor inuenio ex filia nepotē. cum enim præcepisset Deus Hieremiæ, ut sibi uincula circundaret, eaque mitteret finitimis regibus Idumæorum Hiere. 27. & Moabitarum, & Amanitarum, Tyriorumque & Sidoniorum, hæc ipsis, ut dicerent imperauit, Si sic dixit Dominus Deus Israel, sic dicetis ad dominos uestros, ego feci terram in fortitudine mea magna, & brachio meo excelso, & dabo eam cui placuerit in oculis meis, dedi omnem terram regi Nabuchodonosor regi Babylonis, ut seruiat ei, & seruient ipsi omnes gentes, & filio eius, & filio filii eius, donec ueniat tempus terræ ipsorum. Baltasar itaque a Daniele filio appellato, inquirendus est nepos: quòd si quis contradicat, Darium asserens Medum appellari, discat ille nostræ sententiæ id nihil obesse. etenim Cyrus ex filia nepos Astyagis, qui Medus fuit, & Medorum regno potitus est, etiam Persa nuncupatur. ex patria enim cognatione consueuere homines gentilia imponere cognomenta. uerisimile est itaque & Darium a Medo patre esse, & a chaldæa matre, & paterno cognomine uocari. quòd si hæc non ita se habent, ostendant, qui uelint, Nabuchodonosor nepotem auitum regnum hæreditate obtinuisse, et nihil de hac re repugnabimus. uerissimam enim esse magni Hieremiæ prædictionem, quicunque recte sentit, confitebitur. quòd si alicui magis probetur non esse ex filia nepotem ipsius Nabuchodonosor Darium, sed pronepotē, propterea quod propheta dixerit, seruient ipsi & filio eius, & filio filii illius, discat diuinæ scripturæ idioma, quæ cum consueuerit genealogiam a maribus tradere, nolueritque nepotem dicere, filium filii appellauit, uerum filii non esse filium testis est beatus Daniel, qui ita loquitur, Darius Medus accepit regnum. usque ad nepotes autem transmissurum regnum fuisse Nabuchodonosor, diuus Hieremias prædixit. ex utraque igitur prophetia percipi rei ueritas potest: ex ea Hieremiæ nepotem ipsius Nabuchodonosor regnum obtenturum, ex ea uero beati Danielis Baltasar filio Nabuchodonosor diuina sententia mortuo, Darium Medum regnum excepisse. Hinc considerantes & prophetas minime mentiri pro comperto habentes, reperimus hunc paterno genere Medum, materno chaldæum esse, & ipsius Nabuchodonosor nepotem. Hæc igitur nos ex utraque prophetia inuestigata rei ueritate inuenimus, qua de re, quilibet, quod ei libet, sentiat, nihil enim ex ambiguitate generis potest afferri detrimenti. age itaque reliqua sigillatim interpretemur.

Regno

Regno potitus, inquit, Darius conſtituit ſuper regnum ſuum ſatrapas centum uiginti, ut eſſent ipſi in toto regno ſuo, & ſuper eos ordinarios tres, & erat Daniel unus ex eis, ut redderent illis ſatrapæ rationem, ut nulla moleſtia rex afficeretur.

Vulg. La. Placuit Dario, & conſtituit ſuper regnum ſatrapas centum uiginti, ut eſſent in toto regno ſuo, & ſuper eos principes tres, ex quibus Daniel unus erat, ut ſatrapæ illis redderent rationem, & rex non ſuſtineret moleſtiam.

Nihil re uera poteſt obſcurare pietatem, quæ ubicunque ſit, proprios emittit radios, ſiue illa in ſeruo, ſiue in captiuo reperiatur, neque quidquam eſt, quod ipſius ſplendori tenebras queat offundere, immo illa proprium fulgur iaculatur. quod cum multis aliis ex locis perſpici poteſt, tum uero ex iis, que beato Danieli uſui uenerunt, qui cum ſeruus eſſet bello captus, & in externa regione incoleret, interque barbaros uerſaretur, regnante Nabuchodonoſor ſplenduit, & a maxime horribili rege adoratus eſt: regnante item Baltaſar floruit, nec minus illuſtris fuit Dario tenente ſceptra, regumque ſucceſſiones nihil de eius honore immutarunt, ſed illi morte extincti ſunt, at Daniel æqualem illis omnibus regnantibus ſemper ſplendorem obtinuit: atqui conſueuere reges, uel quibus aliquis alius magiſtratus mandetur, minime confidere iis, qui priorum regum intimi fuerint: hic autem apud omnes eandem nactus eſt loquendi libertatem, æquale honoris præmium conſecutus, idemque ei committebatur imperium. ſicuti denique regnante Dario unus fuit ex illis tribus ordinariis, ordinarios arbitror appellari eos qui nunc uocantur hyparchi, id eſt præfecti, ſatrapas autem nationum principes. uerum cum unus eſſet beatus Daniel ex ordinariis,

Superabat, inquit, & ordinarios & ſatrapas.

Vulg. La. Igitur Daniel ſuperabat omnes principes & ſatrapas.

Nationum principes, contra, id eſt per comparationem cum illis compoſitus, iudicatus, & examinatus. deinde cauſam affert, cur eos uinceret,

Quia ſpiritus inquit abundans erat in eo.

Vulg. La. Quia ſpiritus Dei amplior erat in illo.

Hoc eſt multo maiorem & copioſiorem a Deo gratiam accipiebat: diſcimus autem ex hoc loco, iis quibus ad uitam ciuium inſtituendam magiſtratus mandantur, etiam ſi pietatis expertes fuerint, quoddam tamen ſapientiæ munus ad ſubiectum ſibi populum gubernandũ diuinitus concedi, idque innuit beatus Daniel, cum dixit, quia ſpiritus amplior erat in illo, hoc eſt gratiã pietati proportione reſpondentem acceperat. quod cum conſpexiſſet

Rex, conſtituit ipſum, inquit, ſuper omni regno ſuo.

Vulg. La. Porro rex cogitabat conſtituere eum ſuper omne regnum.

Intelligens enim illum eſſe uirum Deo gratum, quique ſuperna ui niteretur,

omne

omne ipſi regnum adminiſtrandum commiſit, ſed honoris magnitudo inuidiam excitauit.

Ordinarii enim & ſatrapæ quærebant, inquit, occaſionem inuenire contra Danielem, ex regno, uel ut quædam exemplaria habent, ex lateribus regni.

Vnde principes, & ſatrapæ quærebant occaſionem ut inuenirent Danieli ex latere regni. Vulg. La.

Hoc eſt omnia moliebantur cupientes eum inuenire aliquid in regni leges deliquiſſe, ſed a propoſito conſilio aberrarunt.

Omnem enim occaſionem, inquit, & omne delictum, & peccatum non inuenerunt in eo, quia fidelis erat.

Nullamque cauſam, & ſuſpitionem reperire potuerunt, eo quòd fidelis eſſet, & omnis culpa, & ſuſpitio non inueniretur in eo. Vulg. La.

Et hoc teſtimonium datum eſt beato Danieli non ab iis tantum, qui eum diligebant, ſed etiam ab iis, qui eius uitæ inſidiabantur. pietatem enim obſeruans erga Deum, multam quoque ſibi regum beneuolentiam conciliarat: uerum ubi illi infinitas uias perſecuti non inuenerunt ipſum quidpiam in regni leges commiſiſſe,

Dixerunt, inquit, ordinarii, non inueniemus contra Danielem occaſionem niſi in legitimis Dei ſui.

Dixerunt ergo uiri illi non inueniemus Danieli huic aliquam occaſionem niſi forte in lege Dei ſui. Vulg. La.

Cum enim exploratam haberent perfectam illius pietatem, ibi improbitatis retia ipſi ponunt.

Et adeuntes ad regem ordinarii & ſatrapæ ita eum alloquuntur: Dari rex in ſæcula uiue, conſilium inierunt omnes in tuo regno præfecti, & toparchæ, conſules, & ſatrapæ, ut conſtituerent ſtatuto regio, & confirmarent decretum, ut quicunque petierit petitionem ab omni Deo, uel homine, usque ad dies triginta, præterquam a te, coniiciatur in lacum leonum. nunc igitur rex confirma decretum, & expone ſcripturam, ut ne immutetur decretum Medorum & Perſarum, ut nihil contra ipſum immutetur. tunc rex Darius præcepit exponi ſcripturam, & decretum.

Tunc principes & ſatrapæ ſurripuerunt regi, & ſic locuti ſunt ei, Dari rex in æternum uiue, conſilium inierunt omnes principes regni tui, magiſtratus, & ſatrapæ, ſenatores & iudices, ut decretum imperatorium Vulg. La.

torium exeat, & edictum, ut omnis qui petierit aliquam petitionem a quocunque Deo & homine usque ad triginta dies, niſi a te rex, mittatur in lacum leonum: nunc itaque rex confirma ſententiam, & ſcribe decretum, ut non immutetur quod ſtatutum eſt a Medis & Perſis, nec præuaricari cuiquam liceat. porro rex Darius propoſuit edictum & ſtatuit.

Nihil eſt inuidia ſceleratius, quæ & iſtos impios coegit eſſe, & impium fecit edictum proponi, quo iis interdicebatur, qui Deo preces & uota afferre uellent: neque enim ſolum ſeipſos hoc facere prohibent, uerum etiam alios omnes qui ſub eius regno degebant: & ne malitioſum ſcelus conſpicuum fieret, adiiciunt, neque ab homine aliquid petendum aut accipiendum intra triginta dies, & a ſolo rege omnibus his diebus ut petatur, denunciandū. neque intellexerunt ipſi, quorum mentis aciem præſtrinxerat inuidia, non poſſe omnia regem præbere petentibus, neque bonam ualetudinem, neque uitam, neque ut ſint filiorum parentes, neque pluuiarum uim, neque alia omnia, quæ a ſolo Deo petentes accipimus. uerum amiſſa mentis ſanitate ea regi attribuunt, quæ Deo dumtaxat conueniunt, perſuadentque inſano regi, ut ſanciat & rata faciat, quæ impie petierant. uerum beatus Daniel ne parum quidem impias iſtas leges curans,

Statim in domum ſuam, inquit, ingreſſus feneſtris apertis in cœnaculis ſuis, contra Hieruſalem tribus temporibus diei flectebat ſe ſuper genua ſua, & orabat & confitebatur coram Deo, ſicut ante faciebat.

Vulg. La. Quod cum Daniel comperiſſet, id eſt conſtitutam legem, ingreſſus eſt domum ſuam, & feneſtris apertis in cœnaculo ſuo, contra Hieruſalem tribus temporibus in die flectebat genua ſua & adorabat confitebaturque coram Deo ſuo, ſicut & ante facere conſueuerat.

Vide autem quot ſimul hæc oratio innuit, quæ beati Danielis pietatem, ac fortitudinem declarent: primum enim Daniel, inquit, ubi cognouit ſtatutum decretum, ingreſſus eſt in domum ſuam, hoc eſt, cum didiciſſet poſitam legem uehementer eam contemnens, aperte cōtraria facere perſeuerabat, deinde etiam aliud addidit, quod aperte illius animi magnitudinem indicat, feneſtræ enim, inquit, apertæ: neque enim clam, inquit, precabatur, ſed palam, omnibusq; inſpectantibus, non ambitionis ſtudio, ſed impiam legem contemnens. aliud etiam appoſitum eſt, quod hanc ipſius fortitudinem non minus oſtendit, in cænaculis ſuis, non enim in plano, ſed tanquam in quadam ſpecula preces Deo afferebat: omnibus conſpicuus, & quòd in edito & exceſſo loco ſtaret, & quòd feneſtras apertas haberet. orabat autem, inquit, contra Hieruſalem, quod non ſolum accuſatores prouocans faciebat, ſed etiam antiquam legem obſeruans. Salomon enim, cum templum illud ædificaſſet, & encæniorū perageret publicum conuentum, ſupplicauit diuinam gratiam implorans, ut ea templum compleretur, ac præter alia plurima hoc quoque adiecit: & erit, inquit, ſi tradideris populum tuum corā inimicis ſuis, & captiuum duxerint ipſum captiuantes in terram longinquam, uel prope, & conuerterint corda ſua in terra tranſmigrationis ipſorum

3. Reg. 8. 2. Paral. 6

ipsorum, dicentes. peccauimus, inique egimus, impie gessimus, & reuersi fuerint ad te in toto corde suo, & in tota anima sua, in terra inimicorum suorum, quo traduxisti eos, & orauerint ad te uiam terræ suæ, quam dedisti patribus eorum, & ciuitatis quam elegisti, & domus quam ædificaui nomini tuo, & exaudies de cælo, de parato habitaculo tuo, & propitius eris peccatis eorum, quæ peccauerunt tibi, & secundum omnes iniquitates eorum, quibus præuaricati sunt in te, & dabis eos in miserationes coram eis, qui eos captiuos habuerint. His instructus beatus Daniel contra Hierusalem conuersus precabatur, neque semel die, sed ter id facere perseuerabat; & figura situs mentis illius ostendit contritionem, suis enim genibus innixus non desistebat Deo confiteri. Cum hæc ita fierent, illi qui effecti erant inuidiæ uasa iniquitatis Danielem accusant, & constitutam recitant legem, & Danielem deferunt, eumque arguunt illam uiolasse. at rex doluit audita accusatione, & aduocatus pro iudice effectus insontem Danielem ostendere conabatur. hoc enim scriptura innuit, cum dixit,

Tunc rex, ut uerbum audiuit, multum contristatus est super eo, & pro Daniele contendit, ut liberaret eum.

Quod uerbum cum audisset rex, satis contristatus est, & pro Daniele posuit cor, ut liberaret eum. Vulg. La.

Sed malitiosi homines illi, & sceleribus innutriti consilium regis agnouerunt, hoc enim significat illud, anteuerterunt precibus uiri illi regem, hoc est intellexerunt eum Danieli opitulari, deinde

Dicunt regi, scito rex, quia decretum Medis & Persis est, omnem decretum & constitutionem, quam rex constituerit, non oportere immutari.

Viri autem illi intelligentes regem dixerunt ei, scito rex, quia lex Medorum atque Persarum est, ut omne decretum, quod constituerit rex, non liceat immutari. Vulg. La.

Non es, inquiunt, dominus ea, quæ lege sanxisti, ut possis euertere. Medorum enim & Persarum leges iubent, ut latæ leges a principe rege obseruentur. ui coactus rex uidelicet & oratione, & multitudine accusatorum beatum Danielem leonibus tradit, & pro eo ita precatur.

Deus cui seruis continue, ipse liberabit te.

Deus tuus, quem colis semper ipse liberabit te. Vulg. La.

Pium uerbum, & pristinis minime consentaneum, si enim tantam attestaris esse Dei uirtutem, quomodo lege sanxisti, ne quis ipsi triginta dierum spatio supplicaret? sed uidetur Darius probus quidem fuisse, & moribus æquus, potiusque pietatis studiosus, meticulosus tamen & admodum facilis deceptu, neque enim regnum administrans, quibus dux esse deberet subiectis sibi, ab iis duceretur, uideturque Danielem ualde admirari. Deus enim, inquit, cui seruis continue, propter quem etiam meas, inquit, leges aspernatus es, & quem assiduo cultu

ueneraris, tuam pietatem remunerabitur, & a malis te opprimentibus liberandum curabit. deinde etiam diuina uirtute fretus, ac suspectas habens accusatorum insidias, lapide obsepit ostium lacus, & annuli effigie imponit sigilla, ne quem illi contra Danielem dolum machinarentur, confidebat enim fore, ut Deus non permitteret sacrosanctum Danielis corpus a leonibus lædi. Hæc itaque cum fecisset,

Abiit rex in domum suam, & dormiuit incœnatus, & cibos non attulerunt ei, & somnus recessit ab eo.

Vulg. La. Et abiit rex in domum suam, & dormiuit incœnatus, cibique non sunt allati coram eo, insuper et somnus recessit ab eo.

Vnum quodque horum & humanitatem illius testatur, & metum. quòd enim cibis uesci noluerit, neque somnum oculis capere, sed uigil permanserit iniusto Danielis supplicio dolens, id est humanitatis; quòd uero ita affectus non restiterit accusatoribus regio imperio ac potestate usus, & eum qui iniuria puniebatur, non seruarit, id metui est ascribendum. ita autem transacta nocte

Darius rex surrexit mane in luce.

Vulg. La. Tunc rex primo diluculo consurgens.

Hoc est; cum adhuc tenebræ essent circiter diluculum, ita ut opus haberet lampadibus: illud enim in luce hoc significat.

Et celeritate uenit ad lacum leonum, & cum appropinquaret ipse lacui,

Vulg. La. Festinus ad lacum leonum perrexit, appropinquauitque lacui.

Hoc est, cum nondum ad ipsum peruenisset,

Danielem uoce magna exclamauit, respondit que rex, & dixit Danieli.

Vulg. La. Danielem uoce lacrymabili inclamauit, & affatus est eum.

Cum enim ad ipsum lacum nondum peruenisset, præ ardenti animi affectione exclamare cogebatur, & Danielem uocare, ac de eo percontari an diuinã opem sensisset, & leonum crudelitatem superasset.

Daniel, enim, inquit, serue Dei uiuentis, Deus cui tu seruis continue an potuit liberare te ab ore leonum?

Vulg. La. Daniel serue Dei uiuentis, Deus cui tu seruis semper putasne ualuit te liberare a leonibus?

Vnumquodque eorum quæ dicta sunt, religiosum ostendit regem, qui propter pietatem ex Daniele gaudium perciperet, primum enim ipsum non suum, sed Dei seruum appellat, deinde Danielis Deum, uiuentem nominat, tum pieta-

tem

tem commendans, cui tu, inquit, seruis continue, hoc est, qui ne propter eam quidem uim, qua cogebaris a lege, impeditus es ab hoc cultu; illud uero; an potuit liberare te ab ore leonum, significat, an uoluit superiorem te leonibus ostendere? neque enim impotentem Deum uocasset, quem uiuentem Deum nuncupauit. His auditis

Daniel respondit dicens, rex in sæcula uiue.

Et Daniel regi respondens ait, rex in æternum uiue. Vulg. La.

Vsitatam præfationem suis sermonibus præponit, uidelicet, liceat tibi rex diutissime uiuere, etenim in præsenti etiam, ut iam ante diximus, sempiternos reges in commerciorum scripturis, quidam appellare consueuerunt.

Deus meus, inquit, misit angelum suum, & obturauit ora leonum, & non læserunt me, quia & coram ipso rectitudo & iustitia inuenta est in me, & in conspectu autem tuo rex delictum non est inuentum in me.

Deus meus misit angelum suum, & conclusit ora leonum, & non Vulg. La. nocuerunt mihi, quia coram eo iustitia inuenta est in me, sed & coram te rex delictum non feci.

Iustus enim cum sit Deus, & iuste, inquit, omnia moderetur, quia uidit impiis legibus illius a me cultum antelatum fuisse, atque in tuũ regnum nihil unquam me admisisse, præstantiorem me ostendit, quàm cui possent leones nocere, potiusque leonum imagines, quàm leones mihi obtulit.

Tunc rex, inquit, uehementer gauisus est super eo, & Danielem præcepit educi de lacu.

Gauisus enim supra modum, & lætitiæ plenus, quippe cum & Dei uirtutem cognouisset, & illius, quem diligebat, salutem didicisset, statim ipsum e lacu educi iussit. deinde conspicatus ipsum saluum, ac recte ualentem, nihilque detrimenti passum ex impetu leonum, Danielis accusatores imperauit leonibus cum filiis & uxoribus proiici.

Et non peruenerunt, inquit, usque ad pauimentum lacus, donec potiti sunt ipsorum leones, & omnia ossa eorum comminuerunt.

Et non peruenerunt usque ad pauimentum laci, donec arriperent Vulg. La. eos leones, & omnia ossa eorum comminuerunt.

Hoc quoque diuinæ iustitiæ opus est, & sapientiæ, ne dicerent enim propter expletionem ac satietatem leones a Daniele abstinuisse, & inuidia extenuarent factum miraculum, iniecti eo testimonium perhibuere leonum crudelitati, corripuerunt enim ipsos leones dum deorsum ferrentur, & cum demissi ad terrã nondum peruenissent, ex ipso aere rapientes, alimenta sibi fecerunt. quòd igitur

dignas pœnas persoluerint, iustitiam Dei commendant. quòd autem ita facilli me consumpti fuerint a feris, Dei sapientiam indicant, omnesque docent non leonum saturitate, sed Danielis erga Deum studio illum præstantiorẽ effectum esse, quàm cui possent leones nocere. Hæc contemplatus

Darius rex scripsit omnibus populis, tribubus, linguis habitantibus in omni terra.

Vulg. La. Tunc Darius rex scripsit uniuersis populis tribubus & linguis habitantibus in uniuersa terra.

Impium ratus tantum occultare miraculum, & non omnes homines socios & participes pietatis accipere. scribit itaque in hanc sententiam.

Pax uobis multiplicetur.

Hoc est, liceat uobis perpetua pace frui: & similis hæc est nostræ salutationi, qui cum epistolas alicui mittimus, initio scribere consueuimus, in Domino gaudere: deinde narrat id, quod & utilitatis & lucri plurimum possit afferre.

A facie mea positum est decretum in omni imperio regni mei, ut sint omnes trementes, & timentes a facie Dei Danielis.

Vulg. La. A me constitutum est decretum, ut in uniuerso imperio, & regno meo, tremiscant & paueant Deum Danielis.

Volo, inquit, omnes homines, qui sub mea potestate degunt, Deum Danielis adorare, neque temere ac fortuito, sed cum metu, & horrore ei adorationis cultum impendere. causamque subiiciens ait,

Quia ipse est Deus uiuens, & manens in sæcula.

Vulg. La. Ipse enim est Deus uiuens, & æternus in sæcula.

Eiusmodi est enim, qui perpetuus, ac nulli mutationi obnoxius, & semper eodem modo se habet, & in sæcula permanet. his subiicit.

Et regnum eius non corrumpetur, & dominatio eius usque in finem defendit, & liberat.

Vulg. La. Et regnum eius non dissipabitur, & potestas eius usque in æternum, ipse liberator est, atque saluator.

In perpetuum, inquit, permanet, & regnum eiusmodi obtinet, quod corrumpi nequit, ac dominium fine carens, quod quidem liberat, ac redimit omnes, qui in eum crediderunt.

Et signa autem facit in cælo.

Vulg. La. Faciens signa & mirabilia in cælo, & in terra.

Licetque contemplari ipsius miracula, & quæ in cælo, & quæ in terra fiunt, qui-
bus

bus suam ille potentiam ostendit, quam in præsenti quoque nobis declarauit.

Liberauit enim, inquit, Danielem ex ore leonum.

Qui liberauit Danielem de lacu leonum. Vulg. La.

Et fame atque iracundia concitatis feris superiorem effecit. epistola igitur hæc orbem terrarum edocuit, finis autem narrationis id continet, ut

Prospere successere Danieli res in regno Darii, & in regno Cyri Persæ.

Porro Daniel perseuerauit, usque ad regnum Darii, regnumque Cyri Persæ. Vulg. La.

Hoc est, in utroque regno floruit, & omnibus conspicuus & illustris fuit honoribus. nos autem decet percepta pietatis ui, hanc eligere, & omnibus rebus ipsam anteponere, ac nullis periculis territos, nulloque discrimine ab ea desciscere. immo etiam si omnes homines simul propter ipsam contra nos pugnent, alacriter eorum impetum excipere huiusce ui fretos, ita enim beatorum quoque apostolorum chorus, a cuncto, ut ita dixerim, orbe terrarum obsessus, inexpugnabilis permansit, atque hostes sibi dicto obedientes fecit: pari ratione beatus Daniel, cui tot satrapæ, & ordinarii moliebantur insidias, sibi aduersantes, ac ueluti bello pugnantes uicit, & cum inimici iam se uictoriam adeptos existimarent, tunc funditus interiere. Talia itaque habentes exempla, syncerã erga Deum beneuolentiam conseruemus, ut eius auxilio continenter perfruamur, quod utinam nos omnes consequamur, gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi, cum quo patri gloria cum sancto spiritu in sæcula sæculorum. Amen.

ORATIO SEPTIMA.

In primo anno Baltasar regis chaldæorum Daniel somnium uidit, & uisio capitis eius, in cubili suo, & somnium scripsit.

Anno primo Baltasar regis Babylonis Daniel somnium uidit, uisio Vulg. La.
autem capitis eius in cubili suo, & somnium scribens breui sermone comprehendit, summatimque perstringens ait.

Ad hæc usque uerba beatus Daniel magis historico more prophetiam conscripsit, primum enim exorsus, ab initio statim quæ ipsis bello captis accidere, commemorauit, adiecitque, quantæ auctori omnium rerum Deo curæ fuerint, deinde narrauit, quantas Nabuchodonosor & crudelitatis & superbiæ pœnas persoluerit, tum quale supplicium Baltasar ob sacra uasa ludibrio habita luerit, quo diuina plaga interfecto, & ad Medos imperio translato, quæ sibi, & Dario accidere conscripsit, docuitque quemadmodum ille erga se affectus fuerit, qualesq; ipse sustinuerit insidias a præfectis & satrapis, a quibus diuino sit auxilio uindicatus. quibus ueluti historice percursis, deinceps exponere incipit eas prædictiones, quas per reuelationes doctus est, ac primum quattuor bestiarum reuelationem ponit: Nabuchodonosor somnio admodum similem, etenim ille in una imagine quadruplicem uidit materiam, & hic ab uno mari quattuor bestias

 ascendentes

ascendentes. uerum ne bis eadem repetere cogamur, ad singula interpretanda aggrediamur, unde hoc apertius ostendetur. In primo anno Baltasar regis chaldæorum, Daniel somnium uidit, & uisiones capitis eius in cubili suo, hoc est dormiens hanc reuelationem conspexit: cum sit enim illa etiam, quæ interdiu uidit, conscripturus, merito nos docet & quæ in somnis, & quæ uigilans uidit, & somnium, inquit, scripsit, neque enim sustinuit sibi diuinitus ostensa occultare, sed ad omnium utilitatem ea conscripsit.

Et principium uerborum ipsius & respondens dixit.

Hoc est, exorsus est, inquit, narrationem hoc modo.

Ego Daniel uidebam in uisione mea nocte, & ecce quattuor uenti cæli impellebant in mare magnum, & quattuor bestiæ magnæ ascendebant de mari differentes inter se.

Vulg. La. Videbam in uisione mea nocte, & ecce quattuor uenti cæli pugnabant in mari magno, & quattuor bestiæ grandes ascendebant de mari diuersæ inter se.

Nabuchodonosor igitur imaginem uidet, qua docetur rerum præsentium uanitatem, & has figuras potius esse, sicut asserit diuus Apostolus, quàm res: nihil enim in ipsis est, quod permaneat aut stabile sit, uerum omnia fluunt, & corrumpuntur, & tabescunt: beatus autem Daniel mare cernit, quo præsentis uitæ fluctus edocetur: cum enim externam regionem uidere cogeretur bello captus, necessario discit uitæ procellas ac tempestates, & rex quidem, ut qui propter aurum & argentum, & æs, ac ferrum superbus esset, per eadem accipit regum ænigmata, & regum successiones percipit, admoneturque ne propter regnum celeri ac subitæ mutationi obnoxium extollatur. propheta autem, ut pote qui multiplicem illam materiam contemneret, quattuor bestias uidet, quibus comprehendit quattuor illa terribilia regna, quæ omnibus hominibus metũ incuterent finem tandem habitura, unum autem solum sine fine regnum perpetuo permansurum, quod sanctis parauit sanctorum Deus. mare itaque uitam uocat, ut pote quæ infinitas habeat maximas procellas: uentos autẽ ipsius impellentes, rerum mutationes. sicut enim austro flante ad arcticam partem fluctus accurrunt, & borea mare concitante rursus unda ad australem partem impellitur: ita quando Assyrii orbis terrarum gubernacula obtinebant, omnes subiectos populos ad se trahebant, translato autem ad Persas regno, translatus est etiam statim subiectorum ad illos concursus. cumque Macedones sceptra rursus obtinuissent, omnes, omissis illis, quibus prius obediebant, his usitatum afferebant tributum. at uero ubi Romani omnium gentium imperio potiti sunt, ad occidentẽ omnes nulla habita Macedonum ratione concurrunt, siquidem & illi inter subiectos populos recensentur: merito itaque rerum mutationes uentis comparauit, qui modo huc, modo illuc maritimos fluctus propellunt: quamobrem quattuor etiã uentorum mentionem fecit, cum quattuor item fuerint regnorum successiones. docet nos quoque quo discrimine bestiæ illæ inter se differrent.

Prima enim, inquit, quasi leæna, & alæ ipsi ut aquilæ, contempla-

bar

bar donec euulsæ sunt alæ ipsius, & sublata est a terra, & in pedibus hominis stetit, & cor hominis datum est ei.

Prima quasi leæna, & alas habebat aquilæ, aspiciebam donec euulsæ sunt alæ eius, & sublata est de terra, & super pedes quasi homo stetit, & cor hominis datum est ei. Vulg. La.

Asyriorum, siue chaldæorum regnum, hoc enim primum maximam obtinuit partem orbis terrarum, per leænam significauit, hoc enim animal regium est, & alas aquilæ similes fuisse ait, quia hoc item animal uolucribus omnibus imperat. quemadmodum itaque imaginis quoque illius Nabuchodonosor dixit, aureũ se caput conspexisse: quod interpretans sanctissimus Daniel dixit, caput aureum tu es o rex, ita & hoc in loco bestiarum fortissimam in primo regno locauit; non maiorem illi uim inesse testatus, sed tanquam primam digniorem ostendens. ueruntamen illius alas euulsas uidit, hoc est, ab omni sibi subiecto populo destitutam, & pristina potestate priuatam. & sublata est, inquit de terra, hoc est, regnare desiit, & in pedibus, inquit, hominis stetit, æqualis, ait, sibi subiectis euasit. et cor hominis datũ est ei. experientia didicit humana cogitare, neque mentis cogitatione naturæ terminos transgredi. nam quia illi, cum regni gubernacula tenerent, superbiæ & immensæ arrogantiæ morbo laborabant: & idcirco beatus Esaias, inducet, inquit, Deus super mentem magnam principem Assyriorum, iure etiam experientia cognita rerum mutatione, & lubrica ac fluxa felicitate, humana cogitant, & se ipsos agnoscentes humanum cor adepti sunt. sic igitur, quæ ad primam bestiam pertinent enarrauit. subiicit autem

Et ecce bestia alia similis urso, & in partem unam stetit, & tria latera in ore eius, inter dentes ipsius, & sic dicebant ei, surge comede carnes multas.

Et ecce bestia alia similis urso in parte stetit, & tres ordines erant in ore eius, & in dentibus eius, & sic dicebant ei, surge comede carnes plurimas. Vulg. La.

Persicum hic innuit regnum, quod urso simile fuisse asserit, propter suppliciorum crudelitatem, immanitatemque, nam barbarorum omnium crudelissimi Persæ in puniendo, uel ipsa coria hominibus detrahentes, & singulorum artuum sectione longas pœnas machinati, amara eos, qui punirentur, morte multabant. Idcirco dicebant ipsi, inquit, surge, comede carnes multas, non, ut id faceret concedentes, sed futura prædicentes, & crudelitatem feritatemque attestantes: Tria autem latera, inquit, in ore eius, nam tribus orbis terrarum partibus imperauit, orienti, aquilonali, & australi. Cyrus enim, qui primus Persarum regnum obtinuit, omnem orientem usque ad Hellespontum in suam ditionem redegit, Cambyses autẽ illius filius subacto Aegypto Aethiopas quoque sibi subiecit, Darius uero hystaspis scytharum nomadum potitus est, quibus ad incolendum forte obtigit pars aquilonalis, & Xerxes Darii conatus est Europam cum ea parte, quæ sibi subiecta erat, coniungere, sed nauali pugna uictus ab Atheniensibus, turpiter domumrediit, sensitque cladem ab inexplebili cupiditate profectam:

profectam: idcirco tres alæ, inquit, in ore eius, quædam autem exemplaria habent latera. nihil uero refert, ſiue enim hoc, ſiue illud ponatur, docet, quemadmodum ex tribus orbis terrarum partibus fructus percipit, & undique accipit tributum. et recte appoſuit, in ore ipſius, ut oſtenderet tributum, quod ab omnibus ei perſoluebatur. et quia non omnino regnum illud deletum fuit, ſed partem quandam prioris imperii obtinuit, non dixit illud ea ſuſtinuiſſe, quæ regnum ipſo prius perpeſſum fuerat, quod & alis priuatum fuit, & in pedes hominis ſtetit, & cor humanum accepit: ſed in unam partem ipſam ſtetiſſe dixit. in unam autem inquit partem ſtetit, hoc eſt, cum trium orbis terrarum partium potitum eſſet, maxima parte ſpoliatum eſt, uniuſque tantum partis imperium obtinuit, Aſiæ enim ac Libyæ pridem imperans Aegyptum amiſit & Aethiopiam, neque item palæſtinorum, & phœnicum, ſyrorumque potitur, ademptumque ei eſt Aſiæ imperium itidem, & Pontus Euxinus ab illius ſceptris deſciuit, & ſolam Perſidem, & Mediam & Aſsyriam obtinet, & paucas quaſdam finitimas nationes. propterea in unam, inquit, partem ſtetit. His item de ſecunda beſtia enarratis,

Poſt ipſam, inquit, aſpiciebam, & ecce alia beſtia quaſi pardalis, & ipſi alæ quattuor uolucris ſuper eam, & quattuor capita beſtiæ, & poteſtas data eſt illi.

Vulg. La. Poſt hæc aſpiciebam, & ecce alia quaſi pardus, & alas habebat quaſi auis, quattuor ſuper ſe, & quattuor capita erant in beſtia, & poteſtas data eſt ei.

Macedonicum regnum per hæc deſignat, & admodum cōgruenter Alexandrum pardali comparauit propter celeritatem, & acumen ingenii, & uarietatem: quattuor autem alas uolucris beſtiæ fuiſſe dixit, quia uolucris inſtar Alexander, cum percucurriſſet quattuor orbis terrarū partes, omnes in ſuam poteſtatem redegit, & per quattuor capita eam ſignificauit, quæ poſt Alexandrum facta eſt imperii diuiſio; quattuor enim pro uno conſtituti ſunt reges, & Ptolemæo Lagi Aegypti commiſſa ſunt gubernacula, Seleuco orientis imperium adminiſtrandum creditum eſt, Antigonus potitus eſt Aſiæ, Antipater Macedoniæ, ut quidam auctores ſunt, ut alii uero Philippus, qui & Aridæus dictus eſt, ipſius Alexandri frater. quattuor igitur capita quattuor poſt Alexandrum innuunt imperia, & quattuor alæ ipſum Alexandri principatum, qui quattuor orbis terrarum partes ſuperauit: poteſtatem autem datam dixit fuiſſe beſtiæ, quando ea etiam, quæ ſuperiores reges non obtinuerant, obtinuit ipſe. ueruntamen illud quoque regnum, quod omnibus ſuperius fuit, finem habuit.

Poſt hanc enim aſpiciebam, inquit, in uiſione noctis, & ecce beſtia quarta, terribilis & ualde ſtupenda, & dentes eius ferrei, & magni, & ungues eius ærei, comedebant & comminuebant, & reliqua pedibus ſuis conculcabat, & ipſa ualde differebat, ultra omnes beſtias, quæ erant ante ipſam.

Vulg. La. Poſt hæc aſpiciebam in uiſione noctis, & ecce beſtia quarta, terribilis

bilis, atque mirabilis, & fortis nimis, dentes ferreos habebat magnos comedens atque comminuens, & reliqua pedibus suis conculcans, dissimilis autem erat ceteris bestiis, quas uideram ante eam.

Quartam bestiam Romanorum regnum uocat, neque ipsi nomen ponit, quia ex plurimis nationibus Romanorum ciuitas conflata, orbis terrarum potita est, a regibus primum, deinde modo populari statu, modo ab optimatibus administrata, demum ad pristinum regnandi genus rediit. terribilemque ipsam bestiam asserit, & ualde stupendam, quia aliorum omnium regnorum potentissimum hoc fuit regnum. et in imagine item, quartam materiam ferrum posuit, & subiecit. quemadmodum itaque ferrum comminuit, & domat omnia, ita omnia comminuet & domabit. et hic similiter, bestiæ, inquit, dentes ferrei, ut perspicuum sit & hic, & illic idem regnum significari. comedebant, inquit, & bibebant, etenim re uera maiora a Romanis subiectis populis imposita sunt tributa. et reliqua, inquit, pedibus suis conculcabat. pedes autem regni exercitum & milites innuunt, a quibus haud mediocres clades incolis & urbium, & regionum inferuntur; & ipsa ualde differebat ultra omnes bestias, quæ erant ante ipsam, potentius enim atque illustrius Romanorum regnum superioribus omnibus regnis fuit.

Et cornua ipsi decem, inquit,

Et habebat cornua decem. Vulg. La.

Significat hoc loco fore ut circiter regni finem decem simul exurgant reges, quorum alii potentes erunt, alii admodum imbecilles. hoc enim in imaginis quoque somnio docuit, namque illic digiti pedum decẽ erant, quorum pars ferrea, pars erat fictilis. quod beatus Daniel interpretans dixit, partem quidem regni robustam fore, partem uero imbecillem. ita ut aperte constet eadem utroque somnio significari. et cornua ipsi decem ait.

Considerabam, inquit, cornua eius, & ecce cornu aliud paruum conspicuum, ascendebat in medio ipsorum, & tria ante ipsum eradicata sunt a facie eius, & ecce oculi, quasi oculi hominis cornui isti; et os loquens magna, & bellum faciebat cum sanctis.

Considerabam cornua, & ecce cornu aliud paruulum ortum est Vulg. La.
de medio eorum, & tria de cornibus primis euulsa sunt a facie eius, & ecce oculi, quasi oculi hominis erant in cornu isto, & os loquens ingentia.

Hic Antichristum innuit, qui inter decem cornua exoritur, atque ipsum tria cornua radicitus asserit euulsisse, quo significat illum ex decem qui eodem tempore regnabunt, tres reges euersum ire. et paruum ipsum cornu uocat, ut a parua Iudæorum tribu natum. conspicuum autem, ut qui deinde futurus sit illustris. per oculos uero prudentiam, astutiamque designauit, qua ille plures decipiet. quin etiam os, inquit, loquens magna, hoc est, arrogantia atque superba. idque

aperte

2.ad Thes. 2. aperte beatus Paulus nos docet, cum ait. ne quis uos seducat ullo modo, quoniam nisi uenerit discessio primum, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui aduersatur & extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat ostendens se tanquam sit Deus. Hoc innuens item beatus Daniel dixit, & os loquens ingentia, & faciebat bellum cum sanctis. omnia enim molitur, inquit, omnes homines cupiens improbitatis & pœnarum socios, & participes accipere. uerum hæc faciens haud diutius perseuerabit, sed quàm celerrime destruetur.

Contemplabar enim, inquit, donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedit, & uestimentum eius quasi nix album, & capillus capitis eius quasi lana munda, thronus eius flamma ignis, rotæ eius ignis ardens, fluuius igneus trahebat egrediens ante eum, mille millia ministrabant ei, iudicium sedit, & libri aperti sunt.

Vulg. La. Aspiciebam, donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedit, uestimentum eius candidum quasi nix, & capilli capitis eius quasi lana munda, thronus eius flammæ ignis, rotæ eius ignis accensus, fluuius igneus rapidusque egrediebatur a facie eius, millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei, iudicium sedit & libri aperti sunt.

Illa, inquit, omnia audebat cornu illud magna loquens, & superba, atque arrogantia, & cum sanctis pugnans donec sedit iudicium. illud autem nos scire par est, Deum corporis expertē, simplicemque ac nulla forma præditum, quique nullam admittit circumscriptionem, cum ipsius natura ea sit, quæ circumscribi nequeat, persæpe utilitatis nostræ causa, perinde ac uult, uisiones figurare; licetq; nobis intueri illum alia se forma uidendum Abraam obtulisse, alia Moysi & alia Esaiæ. et Ezechieli similiter aliam ostendit speciem. quando itaque uideris reuelationum uarietatem, ne multiforme numen opineris. et ipsum audi per
Ose. 12. Oseam prophetam dicentem, Ego uisiones multiplicaui, & in manibus prophetarum assimulatus sum: assimulatus sum dixit, non uisus sum: quemadmodum enim uult uisiones figurat. sicut denique beatus etiam Ezechiel contemplatus ex electro & igne compositum illum, quem uiderat, narrataque uisione subie-
Ezech.1.2 cit, hæc similitudo gloriæ domini. ac neque ipsum Dominum a se conspectum dixit, neque ipsam Domini gloriam. Hic itaque beatus Daniel item per antiquum dierum docetur æternum numen, quod cum quidam interpretes etiam sic intellexissent, pro antiquo dierum, posuerunt antiquans dies. contemplare item capillos puros, & uestimentorum splendorem, inde undique inculpatam & sanctam diuinam naturam, neque ipsam solum eiusmodi, sed etiam ea quæ de ipsa percipi possunt, edoctus. iustitiam uidelicet, prouidentiam, curam, iudicium. quod enim uidit cornu superbis utens uerbis, & Dei cultoribus infinitas moliens insidias, ex undique coruscante puritate edocetur nō negligente Deo, sed ob ineffabilem dispensationem permittente, hæc illud audere. et ne quis rursus opinaretur uelle quidem Deum ut pote bonum, sanctis opem ferre, non posse autem. uidet etiam thronum ex igne constructum, & rotas itidem ignea præ-

ditas

ditas natura, & fluuium ignis thronum trahentes, & mille millia ministrantes, & decies centena millia assistentes. et per hæc quidem diuina potestas declaratur, per illa uero incorrupta, nullique reprehensioni obnoxia natura. per antiquitatem autem æternitas, sapientia, & mansuetudo. his adiicit. iudicium sedit, & libri aperti sunt. hoc est, iudicii reliquum tempus probauit esse, & explicauit rerum ab unoquoque gestarum memoriam, libros enim appellat uniuscuiusque memoriam. quòd si quis etiam Domini pollicitationem existimat his indicari, quam apostolis pollicitus est, Ponentur, inquiens, duodecim sedes, & sedentes iudicabitis duodecim tribus Israel, nihil à ratione abhorret, mendacii siquidem expers est ueritatis pollicitatio, Matt. 19.

Aspiciebam, inquit, tunc à uoce sermonum magnorum, quos cornu illud loquebatur, aspiciebam donec interfecta est bestia illa, & periit, & corpus eius datum est in combustionem ignis.

Aspiciebam propter uocem sermonum grandium, quos cornu illud loquebatur, & uidi quoniam interfecta esset bestia, & periisset corpus eius, & traditum esset ad comburendum igni. Vulg. La.

Nam propter cornu illius insaniam, facto, inquit, iudicio quartum etiã regnum deletum est. et corpus bestiæ datum est in combustionem ignis, illud nos decet annotare, non simpliciter dixisse tradita est bestia, sed corpus bestiæ traditum est igni ad comburendum. cum enim per bestiam omne regnum significet, & in tegno alii sint pietatis alumni, alii improbitatis ministri, & hos quidem spirituales, illos uero carnales appellare consueuerimus diuinæ scripturæ suasu adducti, iure dixit, non bestiam traditam esse igni ad comburendum, sed bestiæ corpus, hoc est, crassiores, & carnales, & nihil spiritale cogitantes.

Et reliquarum bestiarum translatus est principatus, & beatitudo uitæ data est eis, usque ad tempus & tempus.

Aliarum quoque bestiarum ablata esset potestas, & tempora uitæ constituta essent eis usque ad tempus & tempus. Vulg. La.

Aliarum enim bestiarum inquit iam desierat principatus, quamuis multorum annorum circuitum regnando consumpsissent. certum enim unicuique regnandi tempus definitum fuit. his autẽ ita gestis, inquit, cum & alia regna iam prius deleta essent, & ii, qui in quarto regno erant supplicio digni, igni traditi essent.

Aspiciebam inquit in uisione noctis, & ecce cũ nubibus cæli quasi filius hominis ueniebat, & usque ad antiquum dierum peruenit, & in conspectu eius allatus est, & ipsi datus est principatus, & honor, & regnum, & omnes populi, tribus, linguæ ipsi seruient, potestas eius potestas æterna, quæ non transibit, & regnum eius nõ corrumpetur.

Aspiciebam ergo in uisione noctis, & ecce cum nubibus cæli, quasi filius hominis ueniebat, & usque ad antiquum dierum peruenit, &

in conspectu

in conſpectu eius obtulerunt eum, & dedit ei poteſtatem & honorem & regnum, & omnes populi, tribus, & linguæ ipſi ſeruient, poteſtas eius poteſtas æterna, quæ non auferetur. & regnum eius, quod non corrumpetur.

Vere in Iudæos opportune ea dici poſſunt, quæ olim propheta in ipſos dicebat.
Hiere. 3. Facies meretricis facta eſt tibi, ſine pudore facta es ad omnia. quid enim his uerbis apertius? euangelice enim re uera potius & apoſtolice, quàm prophetice & ænigmatice propheta hæc quaſi præco diuulgauit. quòd enim in euangeliis Dominus ait,
Matth. 24 Videbitis filiũ hominis uenientem in nubibus cæli cum angelis ſuis.
26. ad Theſ. 4 & beatus Paulus, Quoniam ipſe Dominus in iuſſu, & in uoce Archangeli, & in tuba Dei deſcendet de cælo, & mortui reſurgent incorrupti, & nos qui uiuimus, qui relinquimur, rapiemur in nubibus obuiam Domino in aera, & ſic ſemper cum Domino erimus. hoc aperte nos docuit beatus Daniel, ſecundum ſaluatoris uaticinans aduentum. filium quidem hominis uocans aperte propter eam, quam ſibi aſciuit naturam, uenientem autem in nubibus, ſecundum id, quod ipſe pollicitus eſt, ut oſtendat illum poteſtatem accipientẽ, & honorem & principatum & regnum ab antiquo dierum, tanquam hominem. hoc enim etiam in ſecundo Pſalmo ex ipſius Domini perſona beatus Dauid ait. Dominus dixit ad me filius meus es tu, ego hodie genui te, poſtula a me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. hoc item beatus Daniel aſſerit, omnes enim populi, inquit, tribus & linguæ ipſi ſeruient, oſtendensque regnum ſine caritur um, poteſtas eius inquit poteſtas æterna, quæ non pertranſibit, & regnum eius non corrumpetur. ſic igitur ſcripta reuelatione adiecit.

Horruit ſpiritus meus, ego Daniel in habitu meo & uiſiones capitis mei conturbabant me,

Vulg. La. Horruit ſpiritus meus, ego Daniel territus ſum in his, & uiſiones capitis mei conturbauerunt me.

Et uiſio enim horribilis erat, inquit, & ignoratio eorum, quæ innuebantur, mentem meam confundens perturbationis implebat.

Acceſſi itaque ad unum de aſſiſtentibus, & ueritatem quærebam ab eo, de omnibus his,

Aſſiſtentes ait mille millia, & decies centena millia, per quæ non numerum definitum dixit, ſed maiorem quàm ut numerari poſſit, multitudinem miniſtrorum & eorum qui præſto aderant, declarauit. digniores enim non ſteterant, qui miniſtrare etiam iubebantur, reliqui uero, quòd non ſine metu ſtarent, ſeruitutẽ indicabant. et ſicut in humanis iudiciis ex ſubiectis populis alii aſtant horribilius iudicium præ ſe ferentes, alii egrediuntur & ingrediuntur iudicii reſponſa afferentes, ita in maxime horribili iudicio uidit Daniel decies centena millia aſtantes, & mille millia eorum, quibus miniſtrandi munus erat impoſitum. cum acceſſiſſet itaque interrogans, quæ nam eſſet reuelationis interpretatio, didicit a quodam eorum, qui aſtabant, ueritatem.

Dixit

Dixit enim mihi, hæ bestiæ magnæ quattuor, quattuor regna surgent in terra, quæ auferentur, & accipient regnum sancti altissimi, et obtinebunt illud usque in sæculum sæculorum.

Qui dixit mihi interpretationem sermonum, & docuit me. Hæ quattuor bestiæ magnæ quattuor sunt regna, quæ consurgent de terra. suscipient autem regnum sancti Dei altissimi, et obtinebunt regnum usque in sæculum, & in sæculum sæculorum. Vulg. La.

Animaduertendum est diligenter, dixisse ipsum hic quoque regna quattuor, sicut in imagine quattuor item dixerat, ut ne existimemus fictile regnum a ferreo aliud esse. etenim ibi finem regni ferrei imbecilliorem fore dixit, & hic similiter tria cornua radicitus ex decem euulsa, ut imbecillius affecta. hæc itaque regna inquit delebuntur, et uerum ac sempiternum regnum sanctis altissimi tradetur. illud itaque expetens inquit pro nihilo existimato hominum regna in præsenti uita, quæ haud multo post habitura sint finem.

Deinde quærebam, inquit, accurate de quarta bestia, quia erat differens ultra omnem bestiam, & terribilis ualde, dentes eius ferrei, & ungues ipsius ærei, comedebat & comminuebat, et reliqua pedibus suis conculcabat.

Post hoc uolui diligenter discere de quarta bestia quæ erat dissimilis ualde ab omnibus, & terribilis nimis, dentes & ungues eius ferrei, comedebat, & comminuebat, & reliqua pedibus suis conculcabat. Vulg. La.

Notandum est dentes ferreos dici, & ungues æreos. Romanorum enim regnum ab omnibus accipit tributum, ideo dentes dixit ferreos. et quia etiam ex Macedonico regno profecti in militiam ascribuntur, & quod sunt ungues bestiis, id regi milites, iure ungues æreos appellauit, quandoquidem tertium quoque regnum æreum uocauit.

Percontabar enim, inquit, & de cornibus eius decem, quæ erant in capite illius, & de quarto, quod ascenderat, & excusserat priorum tria: cornu illud cui erant oculi, & os loquens magna, & uisio eius maior reliquis.

Et de cornibus decem, quæ habebat in capite, & de alio quod ortum fuerat, ante quod ceciderant tria cornua, & de cornu illo, quod habebat oculos, & os loquens grandia, & maius erat ceteris. Vulg. La.

Non est mirandum si supra paruum dixit cornu, hic uero uisionem ipsius maiorem reliquis, sed oportet diligenter iis, quæ dicuntur, animum adhibere, namque, quia nascens cornu uidit, paruum ipsum appellauit, tanquam etiam a parua Iudæorum natione profectum, & interim obscurum obtinens regnum, postquam uero radicitus euulsit tria superiora cornua, merito uisionem ipsius reliquis maiorem uocat. addit itaque adhuc interrogans,

Curnam cornu illud bellum faciebat cum sanctis, & præualuit aduersus eos?

Vulg. La. Aspiciebam, & ecce cornu illud faciebat bellum aduersus sanctos, & præualebat eis.

Id est depressit, & humiles fecit eos.

Donec uenit antiquus dierum, & iudicium dedit sanctis altissimi, & tempus aduenit, & regnum obtinuerunt sancti.

Vulg. La. Donec uenit antiquus dierum, & iudicium dedit sanctis excelsi, & tempus aduenit, & regnum obtinuerunt sancti.

Supplicaui, inquit, ut discerem, quidnam significet cornu illud fastu elatum, & arrogantia uerba proferens, sanctorumque deprimens cætum, quoad antiquus dierum iustam sententiam ferat, reddatque sanctis regnum, et cornu illius infringat potentiam.

Et dixit mihi, inquit, sic. bestia quarta regnum quartum erit in terra, quod superabit omnia regna, & deuorabit omnem terram, et conculcabit, & concidet eam.

Vulg. La. Et sic ait. bestia quarta regnum quartum erit in terra, quod maius erit omnibus regnis, & deuorabit uniuersam terram, & conculcabit, & comminuet eam.

Hæc autem illi per ænigmata discebant, nos uero ipsa experientia didicimus, qui uidemus prædictionis euentum, exactionem tributorum, paupertatem com plures opprimentem. et alia cotidie fieri conspicimus.

Et decem cornua ipsius, inquit, decem reges surgent.

Vulg. La. Porro cornua decem ipsius regni decem reges erunt.

Notandum est non dixisse fore, ut singuli exurgant alius alii deinceps succedentes, sed eodem tempore omnes exurrecturos, atque hæc ita se habere, sequentia testantur.

Et post eos enim surget, inquit, rex alius, qui superabit malis omnes superiores, & tres reges humiliabit.

Vulg. La. Et alius consurget post eos, & ipse potentior erit prioribus, & tres reges humiliabit.

Quòd si non eodem tempore regnarunt, uerum singuli superioribus succedentes alius alii, quo modo iste tres superiores eodem tempore humiliabit? perspicuum igitur ita prædicere, fore, ut decem circa finem simul exurgant. et postremus Antichristus exoriatur, regnumque obtinere contendat. quem cum ipsis bellaturum,

bellaturum, ac tres ex ipsis euersurum asserit. qui quidem non contentus ea ui ctoria, quam de hominibus reportauerit,

Etiam sermones, inquit, contra altissimum loquetur, & sanctos al tissimi debellabit, &, ut quædam habent exemplaria, humiliabit, & cogitabit mutare tempora, & legem.

Et sermones contra excelsum loquetur, et sanctos altissimi conte- Vulg. La.
ret, & putabit, quòd possit mutare tempora & leges.

Tanta enim rabie, inquit, & insania concitabitur, ut superba uerba & maledi cta contra Deum altissimum coniiciat, omneque supplicii genus inferat iis, qui ipsi Deo grato & beneuolo animo inseruientes sanctitatis participes fuerint. opi nabiturque posse se pietatem, quæ tunc uigebit, funditus euertere, optimamque ipsius rempub. commutare. hoc enim innuit, cum dixit, cogitabit mutare tempora & legem, hoc est eam rempubl. quæ tunc res administrabit. deinde subiicit.

Et tradetur in manu eius

Hoc est permittet diuina prouidentia. ostendensque deformitatis malorum illo Psal. 9.
rum tempus, neque enim in finem obliuio erit pauperis, patientia pauperum non peribit in finem, cum dixisset, tradetur in manu eius, adiecit,

Vsque ad tempus & tempora, & dimidium temporis.

Idque apertius in fine prophetiæ nos edocuit. a tempore enim mutationis continuitatis inquit, & ut data fuerit abominatio desolationis, dies mille ducenti nonaginta. tempus igitur & tempora, & dimidium temporis, tres annos eum dimidio dicit, quibus cornu illud magna loquens imperabit.

Sed iudicium sedit, & principatum eius transmutabunt, ut deleat & perdat usque in finem.

Et iudicium sedebit, ut auferatur potentia, & conteratur, & dispe Vulg. La.
reat usque in finem.

Hoc item aperte beatus Paulus nos docuit. eum enim dixisset ea, quæ paulo an te memorauimus, hæc etiam subiecit. tantum, ut qui tenet nunc teneat, donec
de medio fiat, & tunc reuelabitur ille iniquus, quem Dominus Iesus interficiet 2.ad Thess.
spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui, eum, cuius est aduentus 2.
secundum operationem satanæ, in omni uirtute, & signis, & prodigiis menda cibus, & in omni seductione iniquitatis iis, qui pereunt. quod autem dicit, tale est, oportet id quod modo detinet e medio tolli, extinguetur enim error, qui
detinet, & finis idolorum dolis imponetur, & tunc reuelabitur ille iniquus. hoc Matt. 24.
Dominus quoque in sacris euangeliis asseruit. prædicabitur enim hoc euangelium, inquit, in omnes fines terræ in testimonium ipsis. et tunc ueniet finis. hoc inde edoctus beatus Paulus Thessalonicenses ipse docet, ac per illos omnes pietatis amatores, quasi dicat, ne existimetis fore, ut nunc ille ueritatis hostis.

 apparear,

appareat. oportet enim prius idolorum errorem, qui homines detinet, extingui, et corroborari euangelii prædicationem, deinde ſic iniquum illum reuelari. tum ipſius quoque perniciem oſtendit, quem Dominus, inquit, Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet illuſtratione aduentus ſui. tum etiam quo pacto apparebit, declarat. cuius eſt, inquit, aduentus ſecundum operationem ſatanæ. imitabitur enim diabolus Dei & ſaluatoris noſtri humanitatem; et ſicut Dominus per humanam naturam apparens noſtræ ſalutis auctor fuit, ita etiam diabolus ſumpto ſuæ improbitatis idoneo inſtrumento, per ipſum propriam uirtutem oſtendet, mendacibus ſignis, & prodigiis, & falſa miraculorum ſpecie otioſos homines ſeducens ac docens, curnam hæc fieri permittat auctor omnium rerum Deus, adiecit, eo quòd caritatem ueritatis non receperunt, ut ſalui fierent, ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut iudicentur omnes, qui non crediderunt ueritati, ſed conſenſerunt iniquitati. Hoc idem
Ioan. 5. Dominus quoque Iudæis dixit. Ego ueni in nomine patris mei, & non accepiſtis me, ueniet alius in nomine ſuo, & illum accipietis. hæc autem docens angelus Danielem, ſermones, ait, contra altiſſimum loquetur, & ſanctos altiſſimi debellabit, & cogitabit mutare tempora & legem, & dabitur in manu eius usque ad tēpus & tempora & dimidium tēporis. & iudicium ſedit, & principatum eius transmutabunt, ut deleat & perdat usque in finem. uidete quemadmodum ea, quæ angelus ænigmatice interpretatus eſt, aperte beatus Paulus edocuerit. et
Matt. 24. Dominus item præſignificans futuras in ſanctos impiorum inuaſiones, Erit, dicebat, tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet, et niſi breuiati fuiſſent dies illi, non fieret ſalua omnis caro, ſed propter electos breuiabuntur dies illi. deinde cum ſanctis ſuis diſcipulis conſuluiſſet, & per illos omnibus hominibus, cauerent ne ſeducerentur ab iis, qui dicerent hic uel illic Chriſtum eſſe. non enim amplius clam & occulte, ſed palam cum gloria apparebit. adiecit: tunc uidebunt filium hominis uenientem in nubibus cæli, cum uirtute multa, & maieſtate, & mittet angelos ſuos cum tuba & uoce magna, & congregabunt electos eius a quattuor uentis a ſummis cælorum usque ad terminos eorum. hæc itidem Danieli prædicens angelus, iis, quæ iam dixerat, adiecit.

Et regnum, & poteſtas, & magnitudo regum, qui ſunt ſubter omne cælum, data ſunt ſanctis altiſſimi, & regnum eius regnum æternum, & omnes principatus ipſi ſeruient, & obedient. hucusque finis uerbi.

Vulg. La. Regnum autem, & poteſtas & magnitudo regni, quæ eſt ſubter omne cælum, detur populo ſanctorum altiſſimi, cuius regnum, regnum ſempiternum eſt, & omnes reges ſeruient ei, & obedient. huſque finis uerbi.

Hoc eſt, omnium rerū huiuſce uitæ hic eſt finis, ut deficiant omnia terræ regna, tradaturque ſanctis altiſſimi regnum æternum, ac regnantes ei obediant & amice ſeruiant. eſt enim perenne regnū eius ac fine carens. His auditis inquit, ego Daniel terrore multo completus ſum, ut ne cogitationes quidem meæ in me quieſcerent,

quiescerent, sed confunderentur,& continenter conturbarentur: et forma mea multum hac de causa immutaretur. ueruntamen

Ostensa mihi mysteria haud passim diuulgaui, sed in corde meo ea conseruabam.

Ego Daniel multum cogitationibus meis conturbabar, & facies mea mutata est in me, uerbum autem in corde meo conseruaui. Vulg. La.

Beatus igitur Daniel hæc nos docuit, ego autem in præsenti omissa Iudæorum accusatione, uehementer admiror, quosdam pietatis magistros quartam bestiam uocasse regnum Macedonicum. oportuit enim ipsos primum considerare tertiam bestiam quattuor habuisse capita, quod aperte indicabat post Alexandri obitum quadripartitam regni diuisionem. deinde animaduertendum erat & quartam bestiam eodem tempore decem habuisse cornua. et paruum cornu tria priora cornua radicitus euulsisse. et quattuor, at nō decem reges Alexandri regnum excepisse. et ut aliis omissis, ad finem perueniam, illud etiam simul inspiciendum erat, dixisse prophetā post quartæ bestiæ interitum sanctis altissimi regnum traditum iri. quare etiam iudicium sedit, sancti autem altissimi nō post Antiochum illustrem, id est Epiphanem regnū exceperunt. quòd si potentiam quandam adepti sunt beati Maccabæi, nō tamen diutius regnarunt, Iudas enim tres annos præfectus fuit, Ionathan undeuiginti, Simon octo, alii uero, ut ne singula percurrens prolixiore utar oratione, cum parumper regnassent, uel morte extincti sunt, uel calamitatibus affecti & in discrimen adducti imperio priuati fuere. alioqui, ne omnes quidem isti sancti, cum quidam in illis improbi extiterint, & ut omnes etiam ponamus sanctos esse, his omnibus deletis Herodes totius Iudææ rex declaratus est. quomodo itaque uerum erit, quod ab Angelo dictum est, post deletum cornu illud, regnum & potestatem, & magnitudinem regum, qui sunt subter omne cælum, data esse sanctis altissimi, & regnum eius regnum æternum? nihil enim horum Maccabæis conuenit. neque enim illis regnum creditum fuit, sed cum ductores exercitus essent, uincebant. et celerem finem sortiti sunt. relinquitur itaque, ut quartam bestiam Romanorum regnum intelligamus, circiter finem cuius decē eodem tempore consurgent reges, atque omnis improbitatis opifex & magister nouissimus apparebit ea faciens ac patiens, quæ docti sumus, post cuius interitum Dei & saluatoris nostri apparebit aduentus; et de omnibus hominibus iudicium fiet; et aperientur libri, id est, eorum quæ ab unoquoque in uita gesta fuerint, recordationes. & igni tradetur bestiæ corpus, hoc est, illi qui adempta animæ potestate corpori licentiam concesserint, & carnis sensui in uita addicti fuerint. reddet autē iustus iudex sanctis regnum clamans: Venite benedicti patris mei, possidete paratum uobis regnum a constitutione mundi, quod utinam nos omnes consequamur gratia, & benignitate Domini nostri Iesu Christi, cum quo patri gloria cum sancto spiritu in sæcula sæculorum, Amen.

ORATIO OCTAVA.

In anno tertio regni Baltasar, uisio apparuit mihi, ego Daniel, post conspectum mihi principium.

Vulg. La. Anno tertio regni Baltasar regis, uisio apparuit mihi, ego Daniel, post id, quod uideram in principio.

Cum adhuc, inquit, Chaldæorum, siue Assyriorum uigeret imperium, aliam reuelationẽ uidi post illam priorem,& hanc recentiorem tempus declarat, priorem enim uidit anno primo Baltasar regis chaldæorum,hanc uero anno eiusdem tertio. neque temere tempus notat, sed docens multo ante tempore quàm hæc fierent, a rerum omnium auctore Deo se consecutum esse, ut præcognosceret.

Et uidi inquit in uisione, & factum est, cum uiderem ego, & eram in Susis, castro, quod est in regione Elam.

Vulg. La. Vidi in uisione mea, cum essem in Susan castro, quod est in Elam ciuitate.

Susa olim metropolis erat Persarum. quando itaque Persici regni discit euersionem, necessario in illa urbe sibi uidetur inspicere reuelationem, & uidi, inquit, in uisione, hoc est non uigilans, neque interdiu hæc conspexi, sed in somnis mihi auctor rerum omnium Deus ostendit.

Et eram, inquit, super Vbal.

Vulg. La. Vidi autem in uisione esse me super portam Vlai.

Iuxta portam inquit mihi uidebar stare,ita enim quidam posuerunt interpretes.

Et sustuli oculos meos, & ecce aries unus stans super Vbal, & ipsi cornua excelsa, & unum excelsius altero, & excelsius ascendebat in extremo.

Vulg. La. Et leuaui oculos meos & uidi, & ecce aries unus stabat ante paludem habens cornua excelsa, & unum excelsius altero, atque succrescens.

Persicum regnum arieti simile intuetur, tanquam diuitiis suis laborans, multarumque facultatum obtinens abundantiam. duo cornua in ariete contemplatur. quia primus ipsorum regno potitus est Cyrus, & usque ad filios tantum regnum ipsum transmisit, Cambyse enim illius filio uita functo paucos menses magi regnum obtinuerunt, quod paulo post excepit Darius hystaspis,usque ad filios & nepotes * regnum usque ad Darium transmittit, quo interfecto Alexander Macedo, regno potitus est. Duo itaque genera regum per duo cornua significantur. et ambo quidem intuetur excelsa, excelsius autem priore posterius, sicut enim iam ante diximus, amplius Dario & Xerxe sceptra tenentibus regnum fuit. nam Cyrus pontum Euxinum & Asiam sibi subegit. Darius etiam Scythas nomadas cum reliquis sibi subiectis coniunxit. Xerxes Europæ quoque regni iugum imponere conatus est. Idcirco duo cornua in Ariete contemplatur,sed alterum prius,alrerum posterius,& posterius excelsius priore.

Et uidi inquit arietem cornu petentem contra mare, & boream, & austrum.

C Postea

Postea uidi arietem cornibus uentilantem, contra occidentem, & contra aquilonem, & contra meridiem. Vulg. La.

Omnia enim & ad aquilonem,& ad austrum sita sibi subiecta habebat. et itidem ea, quæ ad occidentem usque ad ipsum mare, & plurimas item insulas in seruitutem redegit. statim itaque cũ Xerxe bellum græciæ inferente & Cyprii,& Rhodii, Samii, & Lesbii, & Chii,& Cyclades omnes inita societate pugnabant,hac de causa uidit arietem cornu petentem contra mare, & aquilonem, & austrum.

Et omnes, inquit, bestiæ non stabunt in conspectu eius, & non erat liberans de manu eius, & fecit secundum uoluntatem suam, & magnificatus est.

Et omnes bestiæ non poterant resistere ei, neque liberare de manu eius, fecitque secundum uoluntatem suam, & magnificatus est. Vulg. La.

Bestias autem rursus alia regna singularia uocat, Syrorum, Cilicum, Arabum, Aegyptiorum, & bestias ipsa appellat eo, quòd subiectis populis terribilia forent. nullum itaque regnum, inquit, resistere poterat regno illi,quod cornu petebat contra austrum, & aquilonem, & mare, & nemo hominum poterat ab illo imperio liberum quempiam demonstrare, sed quodcunque ei uidebatur, illud ad exitum perducebat.

Et ego, inquit, intelligebam.

Hæc, inquit, contemplans mecum ipse reputabam, quæ per hæc significarentur, ea cupiens inuenire, meque hæc cogitante,

Ecce hircus caprarum ueniebat a libyco super faciem totius terræ, & hirco illi cornu erat conspicuum inter oculos eius.

Ecce autem hircus caprarum ueniebat ab occidente super faciem totius terræ, & non tangebat terram, porro hircus habebat cornu insigne inter oculos suos. Vulg. La.

Macedonicum regnũ hoc in loco a somnii ænigmate significatum est,quod propter celeritatem, agilitatemque hircum appellauit, ariete enim uelocior est hircus, & a libyco ipsum uenisse dixit, quia cum Aegyptum prius subegisset, deinde in Persarum regionẽ concessit. uicit enim Darium in Cilicia, & inde percursa Assyria, Phænice, & Palæstina, & urbibus partim deditione, partim ui captis in Aegyptum profectus est. deinde illo quoque regno potitus, Perside occupata maximum ipsorum euertit regnum. unum autem cornu conspicuum, hoc est, insigne & illustre ipsum uocat Alexandrum,& inter hirci oculos natum asserit illud cornu propter ingenium, & prudentiam, & sagacitatem mentis ipsius Alexandri.

Et uenit, inquit,hircus usque ad arietem habentem cornua,quem uidi stantem super Vbal. et cucurrit ad eum in impetu roboris sui,

& uidi

& uidi ipſum perueniſſe usque ad arietem, & efferatus eſt contra eum, & percuſſit arietem, & contriuit utraque cornua eius, & non erat robur arieti, ut ſtaret coram ipſo. et proiecit ipſum in terram, & conculcauit ipſum, & non erat eripiens arietem de manu eius.

Vulg. La. Et uenit usque ad arietem illum cornutum, quem uideram ſtantem ante portam, & cucurrit ad eum in impetu fortitudinis ſuæ, cumque appropinquaſſet prope arietem efferatus eſt in eum, & percuſſit arietem, & comminuit duo cornua eius, & non poterat aries reſiſtere ei, cumque eum miſiſſet in terram, conculcauit, & nemo quibat liberare arietem de manu eius.

Primum enim cum illius ducibus congreſſus in Aſiæ regionibus, omne ipſis imperium ademit, deinde cum Darius in Cilicia ingenti cum exercitu occurriſſet, alterum prœlium committitur, & Darius in fugã uertitur, multisque militibus interfectis captiuas Darii filias Alexander accepit. tum rurſus poſt reuerſionem ex Aegypto ad Babylonem inſtructa acie & ipſum Darium occidit, & Perſicum euertit regnum. et contrita ait utraque ipſius fuiſſe cornua, eo quòd Medi etiam Perſæ ſimul nominantur, cum Cyrus, qui primus regnauit, a patre Medo, & a matre Perſa duceret originem. et quia primus ipſorum rex utrisque his nominibus appellatus eſt, neceſſario illi quoque, qui ſub eius regno erant, Medos & Perſas ipſos nominabant, in unum enim principatum utraque regnã conuenere. externi quoque ſcriptores & Perſas & Medos eoſdem nuncupant. ita autem inquit contritis arietis cornibus,

Hircus caprarum magnificatus eſt, usque ualde.

Vulg. La. Hircus autem caprarum magnus factus eſt nimis.

Perſico enim ſiue Medo euerſo regno Alexander in omnes imperium adeptus eſt, ſed iſte quoque cum breue tempus ſuperuixiſſet, ſortitus eſt uitæ finem, & hoc uidit beatus Daniel, idcirco ait.

Et cum roboraretur ipſe, contritum eſt cornu illud magnum.

Vulg. La. Cumque creuiſſet fractum eſt cornu magnum.

Poſt uictoriam illam maximam, inquit, communem hominum Alexander ſortitus eſt finem.

Et aſcenderunt, inquit, quattuor cornua ſubter illud ad quattuor uentos cæli.

Vulg. La. Et orta ſunt quattuor cornua ſubter illud per quattuor uentos cæli.

Quattuor autem cornua, quattuor illos reges innuunt, qui eodem tempore ſimul Alexandro ſucceſſere. Ptolemæus enim Lagi Aegypti accepit imperium, Seleucus Nicanor Babylonẽ obtinuit, & reliquas partes usque ad Syriam pertinentes, Antigonus Aſia potitus eſt, Macedonia Antipater, aut, ut quibuſdam ſcriptoribus

scriptoribus uidetur, Philippus, qui etiam Aridæus dictus est, Alexandri frater. et illud notandum est, conspexisse prophetam tertiam bestiam quattuor habentem capita, & hircum post unum cornu contritum quattuor cornua produxisse, ut perspicuum sit, eadem & per hircum & per tertiam bestiam significari.

Et ex uno, inquit, cornuum egressum est cornu unum robustum.

De uno autem ex eis egressum est cornu unum modicum. Vulg. La.

Antiochum dicit illustrem, id est Epiphanem, qui Antiochi illius, qui magnus uocabatur, filius fuit.

Et magnificatum est inquit ad austrum, & ad orientem, & ad libycum, & ad uirtutem.

Et factum est grande contra meridiem, & contra orientem, & contra fortitudinem.

Potens, inquit, effectus superauit Aegypti regem, & nationes ad orientem sitas in suam redegit potestatem. et cum exercitu profectus Iudæis quoque, inquit, bellum intulit, & sanctam Metropolim subegit. uirtutem enim ipsam appellauit, propter diuinam gratiam, quæ id temporis in templo florebat. idque planius faciens subiecit.

Et magnificatum est usque ad uirtutem cæli, et cecidit in terram de uirtute, & de stellis, & conculcauit eas.

Et magnificatum est usque ad fortitudinem cæli, & deiecit de fortitudine, & de stellis, & conculcauit eas.

Hæc nos apertius edocent primus & secundus Maccabæorum libri, & Iosephus historiographus hæc accurate conscripsit, & nos itē breuiter, quæ ad ipsum pertinent, enarrabimus. Cum Iudæi illi, qui ex eo genere nati erant, cuius erat maximus pontificatus, contra principem sacerdotum eo tempore seditionem concitassent, qui hunc principatū appetebant, ad Antiochum profecti ei persuadent, ut Iudæorum rempub. ad græca transferat instituta, & gymnasium in urbe ædificandum curet. quibus rebus gestis pii homines in luctu erant, & mærebant, quòd apertam cernerent legum uiolationem, at reliqua turba libere absque ullo metu diuinam legem conculcabat, et in circumcisionis præceptum contumeliose illudebat. uehementiore autem conflata seditione cum eò peruenisset Antiochus, plurimos pios homines occidit, & ausus est in sacri templi adyta ingredi, quò ingressus omnia quæ templi erant prædatus est, sibique thesauris uendicatis, & usurpatis omnibus muneribus, & poculis & phialis & crateribus, aureaque mensa, & aureo thuribulo, & candelabris ex auro confectis, & omnibus omnino diuini ministerii uasis, aram insuper in Dei templo Ioui cōstruxit, omnemque urbem idolis compleuit, & omnes sacrificare cogebat, & ipse etiam suem in diuina ara mactauit, ac Iouis Olympii templum nuncupauit. hæc omnia beatus Daniel multo ante docet, uidet enim per cornu, ipsum Antiochum, qui magnus factus est, usque ad uirtutem cæli, id est, insania contra ipsum rerum omnium

omnium auctorem Deum concitatus eſt, cui & populus, & templum dedicatum erat,& cecidit in terram de uirtute, & de ſtellis, & conculcauit eas. plurimi enim ex populo uiolata Dei lege ex ordine cæleſtium exciderunt, & ab iſtius tyrannide conculcati ſunt, qui ſeipſos perdiderunt. ac ſtellas ipſos propter nobilitatē, ſplendoremque pietatis appellauit. innuitque quod olim Abraæ promiſſum fuit: faciam enim ſemen tuum, inquit, ſicut ſtellas cæli. neque enim contentus fuit, inquit, conculcaſſe plures eorum, qui ſtellæ uocabantur, ſed etiam

Vſque ad principem uirtutis magnificatum eſt.

Vulg. La. Et magnificatum eſt uſque ad fortitudinem cæli.

Rabie enim & inſania contra ipſum Deum & regem huius exercitus, ideſt, populi ſancti, exarſit, & hæc facere inquit perſeuerabat, quoad princeps exercitus liberaret eos e captiuitate, id eſt, quoad opem diuinam conſequerentur. et nos per archangelum illum, cui munus hoc impoſitum eſt, ut noſter ſit præſes & cuſtos, adipiſceremur ſalutem. deinde apertius quæ auſurus foret Antiochus præſignificat.

Et per ipſum, inquit, ſacrificium turbatum eſt peccato.

Neque enim permittebat ſecundum legem offerri ſacrificia, ſed græco ritu ea perfici cogebat. tum ſubiicit.

Quia etiam factum eſt, & proſpere ei ſucceſſit.

Tunc enim impedimentum nullum fuit, quod eius rabiem coerceret.

Et ſanctum, inquit deſolabitur, & datum eſt ſuper ſacrificium peccatum,& proiecta eſt in terram iuſtitia, & fecit, & proſpere ſucceſſit.

Vulg. La. Et ab eo tulit iuge ſacrificium, & deiecit locum ſanctificationis eius, robur autem datum eſt ei contra iuge ſacrificium propter peccata, & proſternetur ueritas in terra, & faciet, & proſperabitur.

Furore enim percitus, & tyrannide utens polluere auſus eſt altare peracto non legitimo ſacrificio, uacuum autem ab ornatu diuinum templum fecit, iuſtitiæq; leges conculcauit iniuſta piis hominibus illata nece, & interim dum hæc faceret, proſpere ei ſuccedebat. deinde

Audiui quendam ſanctum loquentem, & dixit unus ſanctus phelmoni loquenti. uſque quo uiſio ſtabit, & ſacrificium ablatum,& peccatum deſolationis datum, ſanctum, & fortitudo conculcabitur?

Vulg. La. Et audiui unum de ſanctis loquentem, & dixit unus ſanctus alteri neſcio cui loquenti. uſque quo uiſio & iuge ſacrificium, & peccatum deſolationis, quæ facta eſt, & ſanctuariū & fortitudo conculcabitur?

Phelmoni hebraica lingua græca uoce quendam ſignificat, idque teſtatur Syrorum lingua hebrææ affinis. ait itaque beatus Daniel, audiui quendam ſanctum

de alio

de alio ſancto quærentem. et perſpicuum eſt illum uidiſſe angelos inter ſe colloquentes, ac diſcere cupientes, quantum futurum ſit temerariæ impietatis, iniquitatisque, & deſolationis templi, & minime legitimi, deteſtabilisque ſacrificii tempus, ac tyrannidis illius, qua populus opprimetur.

Et dixit ei, inquit, usque ad ueſperam & mane dies duo mille & trecenti, & purgabitur ſanctum.

Et dixit ei, usque ad ueſperam & mane dies duo millia trecenti, & mundabitur ſanctuarium. Vulg. La.

Veſperam uocauit calamitatum initium, & mane calamitatum finem. quia quæ dolorem afferunt, ea nocti ac tenebris comparantur. a præſenti, inquit, initio calamitatum usque ad finem malorum tantum temporis intercedit, & computati dies hi ſecundum hebræorum rationem ſex annorum & ſex menſium numerum perficiunt. tamdiu enim graſſata eſt Iudæorum calamitas.

Et factum eſt, inquit, cum uiderem ego Daniel uiſionem, quærebam intelligentiam.

Factum eſt autem, cum uiderem ego Daniel uiſionem & quærerem intelligentiam. Vulg. La.

His inquit conſpectis, intelligere, & accurate percipere cupiebam, quæ per hæc ſignificarentur ænigmata.

Et ecce ſtetit in conſpectu meo quaſi uiſio uiri.

Ecce ſtetit in conſpectu meo quaſi ſpecies uiri. Vulg. La.

Videbar, inquit, mihi uidere uirum,

Et audiui uocem uiri inter Vbal, & uocauit, & dixit, Gabriel fac intelligere illum uiſionem.

Et audiui uocem uiri inter Vlai, & clamauit, & ait, Gabriel fac intelligere iſtum uiſionem. Vulg. La.

Audiui etiam alium quendam humana uoce utentem, & imperantem ei, qui aſſiſtebat mihi, quem Gabrielem quoque nominauit, ut interpretaretur mihi reuelationis ænigmata. ex iis, quæ dicta ſunt coniici poteſt, eum, qui iubebat, Dominum fuiſſe.

Et uenit, inquit, & ſtetit iuxta ſtationem meam.

Et uenit, & ſtetit iuxta ubi ego ſtabam. Vulg. La.

Statim, inquit, iuſſus uenit, & prope me ſtetit.

Et cum ueniret ipſe obſtupui, & cado in faciem meam.

Cumque

Vulg. La. Cumque ueniſſet, pauens corrui in faciem meam.

Idonea hæc ſunt ad conuincendum Eunomii faſtum, qui ipſam ſe cognoſcere Dei eſſentiam arroganter iactitat. ſi enim angelorum contemplationem, eamdemque contemplantis uiribus dimenſam tantus propheta non tulit, quid magis impium aut deteſtabilius iis qui gloriantur diuinam ſe nouiſſe ſubſtantiam? ſed ad propoſitum reuertamur.

Et dixit ad me, intellige fili hominis, adhuc enim in temporis finem.

Vulg. La. Et ait, ad me intellige fili hominis, quoniam in tempore finis complebitur uiſio.

Ne exiſtimes, inquit, in præſenti his rebus finem impoſitum iri, ſiquidem poſt multos annos fient, expleto enim definito tempore, horum unumquodque ad exitum perducetur.

Et cum loqueretur ipſe mecum, cado in faciem meam ſuper terram & tetigit me, & ſtatuit me ſuper pedes meos. et dixit, ecce ego indico tibi futura in nouiſſimis iræ filiis populi tui. adhuc enim in temporis finem manent.

Vulg. La. Cumque loqueretur ad me collapſus ſum pronus in terram, & tetigit me, & ſtatuit me in gradu meo, dixitque mihi, ego oſtendam tibi, quæ futura ſunt in nouiſſimo maledictionis, quoniam habet tempus finem ſuum.

Cum uidiſſet me, inquit, præ metu collapſum, primum erexit me, deinde conſolatur indicans ea ſe gratia ueniſſe, ut mihi futura cupienti præmonſtraret, & qualia propter diuinam iram rurſus eſſent inuaſura populum meũ, deinde metum, quo afficiebar, mihi ademptum cupiens, hæc longo poſt tempore futura indicauit. et quæ uideram ea mihi ſingula interpretatus eſt, ita locutus.

Iſte aries, quem uidiſti habens cornua, rex Medorum eſt, & Perſarum.

Vulg. La. Aries quem uidiſti habere cornua rex Medorum eſt, atque Perſarum.

Nam quia ſimulatque chaldaicũ ſiue Aſsyrium Darius Medus excepit regnum, etiam Cyrus Perſa tunc ad Perſas tranſtulit imperium, qui & Medus erat & Perſa, propter generis coniunctionem, neceſſario Perſis Medos præpoſuit, & ait, arietem eſſe regem Medorum & Perſarum, ambo enim, & poſtremus Darius qui Arſamenis appellatus fuit, quem Alexander Macedo confecit, utraque regna adminiſtrauit.

Et hircus, inquit, caprarum rex græcorum, & cornu illud magnum, quod erat inter oculos eius, ipſe eſt rex primus.

Porro

Porro hircus caprarum rex græcorum eſt, & cornu grande, quod erat inter oculos eius, ipſe eſt rex primus. Vulg. La.

De Alexandro loquitur.

Quod autem contritum eſt, & ſteterunt quattuor cornua ſubter illud, quattuor reges conſurgent de gente eius, & non in robore illius.

Quòd autem fracto illo ſurrexerunt quattuor pro eo, quattuor reges de gente eius conſurgent, ſed non in fortitudine eius. Vulg. La.

Nam poſt illius, inquit, obitum regnum illius in quattuor regna diuidetur, quin etiam & ſi quattuor fuerint qui regnent, non poterunt tamen egregia illa facinora, quæ ille faciebat, perficere, uerum multo ſe eius uirtute inferiores præſtabunt,

Et in extremo, inquit, regni ipſorum, completis peccatis eorum,

Et poſt regnum eorum, cum creuerint iniquitates, Vulg. La.

Quando, inquit, ad ſummam impietatem peruenerint, & ultra meæ diutinæ lenitatis terminos deliquerint,

Conſurget rex impudens facie, & intelligens propoſitiones, & forte robur eius, & non in robore ſuo.

Conſurget rex impudens facie, & intelligens propoſitiones, & roborabitur fortitudo eius, ſed non in uiribus ſuis. Vulg. La.

Antiochi uerſutam malitiam per hæc innuit, & præter malitiam, potentiam, quam ille ſibi comparauerat, deinde docens eum hæc facturum, Deo uidelicet permittente, neceſſario ſubiecit, & non in robore eius, & Aſsyrio ait Deus per Eſaiam prophetam, nunquid gloriabitur ſecuris ſine incidente in ea? aut exaltabitur ſerra ſine trahente eam? ita & hic, audebit hæc, inquit, Antiochus non ut potens, ſed Deo permittente.

Et mirabilia, inquit, corrumpet, & diriget, & faciet, & interficiet fortes, & populum ſanctum & iugum uinculi eius diriget,

Et ſupra quàm credi poteſt, uniuerſa uaſtabit, & proſperabitur, & faciet, & interficiet robuſtos, & populum ſanctorum ſecundum uoluntatem ſuam. Vulg. La.

Id eſt, nihil ipſi erit impedimento, quin omnia faciat quæcunque uoluerit. de talibus beatus Dauid præcipit, cum ait. noli æmulari in eo, qui proſperatur in uia ſua, in homine faciente iniuſtitias, perſæpe enim accidit ut impietati & iniquitati addictis hominibus, quique audeant admodum iniuſta, res proſpere ſuccedant. Iugum igitur inquit, uinculi eius diriget, hoc eſt, quæcunque ſubiectis populis imperabit, ea coget illos perficere. deinde uerſutam illius malitiam, doloſamque ſimulationem prædicens, Pſal. 36.

Dolus inquit in manu eius, & in corde ſuo magnificabitur, & dolo interficiet multos.

Vulg. La. Et dirigetur dolus in manu eius, & cor ſuum magnificabit, & in copia rerum omnium occidet plurimos.

A principio enim Gymnaſium in Hieroſolymis ædificari præcepit, deinde ſuillis ueſci carnibus, tum etiam coegit ſacrificare, ac uerbis fallacibus uſus pios homines in fraudem impellere conabatur, ac regia munera pollicitus omnes in legem delinquentes cernere cupiebat. idcirco dolus, inquit, in manu eius, & in corde ſuo magnificabitur. maximum enim ſeipſum omnium hominum exiſtimauit eſſe. et dolo interficiet multos, quoſcunque ſcilicet in fraudem inducere potuerit.

Et in perditione multorum, inquit, ſtabit.

Hoc eſt, quæſtione adhibita, exquiſitis tormentis utetur, donec plures uiderit propriam ſalutem amiſiſſe. neque contentus ea contra homines inſania,

Etiam in principem, inquit, principum ſtabit.

Vulg. La. Et contra principem principum conſurget.

Hoc eſt contra ipſum regem regum, qui dominantibus dominatur, inſaniens, dedicatum illi templum polluere aggreſſus, & permiſſam ſibi contra Iudæos licentiam oſtendens.

Et quaſi oua, inquit, manu ipſos conteret.

Vulg. La. Et ſine manu conteretur.

Ita facillime omnia hæc, inquit, perficiet, perinde atque ſi quis oua manu uellet conterere. atque hic ipſorum Iudæorum ſegnitiem notat, qui neglectis rebus diuinis, ab ipſo Deo deſerti, & ſuperna fuere prouidentia deſtituti. his adiicit.

Et uiſio ueſpere & mane, quæ dicta eſt, uera eſt.

Hoc eſt, & tempus calamitatibus definitum ſine ulla dubitatione uerum eſt. quia uero multum temporis intercedit,

Et tu ſigna, inquit, uiſionem, quia in dies multos erit.

Vulg. La. Tu ergo uiſionem ſigna, quia poſt multos dies erit.

Hoc eſt, obſcuram adhuc ipſam multis relinque, tibi enim ut cupienti hæc ante res ipſas declaranda curaui.

Et ego, inquit, Daniel dormiui, & obtorpui dies, & ſurrexi, & faciebam opera regis, & admirabar uiſionem, & non erat intelligens.

Vulg. La. Et ego Daniel langui, & ægrotaui per dies, cumque ſurrexiſſem, faciebam opera regis, & ſtupebam ad uiſionem, & non erat qui interpretaretur.

Cum

Cum enim didiciſſem ea mala, quæ rurſus populum meum eſſent oppreſſura, tanto mærore affectus fui, ut etiam ob eam rem in ægritudinem inciderim; uerumtamen ita affectus, quæ a rege mihi commiſſa fuerant, adminiſtrabam, nemine infirmitatis cauſam cognoſcente. Hic nouerat etiam cum beato Paulo dicere. Quis infirmatur,& ego non infirmor? quis ſcandalizatur & ego non uror? 2.ad cor. 11.
& flere cum flentibus, & gaudere cum gaudentibus. et ſi patitur unum membrum,compatiuntur omnia membra. ita affectus & hac erga conſeruos beneuolentia præditus perceptis iis calamitatibus,quæ multis poſt ſæculis in ipſos conſeruos eſſent inuaſuræ, lamentari ac lugere perſeuerabat; præſertim cum exploratum haberet eorum ſe malorum omnino expertem fore,qui e præſenti uita haud multo poſt eſſet deceſſurus. hanc eandem caritatem decet nos item cognatis & conſeruis præſtare, idemque mutuo ſentire, & membrorum mutuam, qua ſibi compatiuntur, cognationem imitari: ſiquidem membra alter alterius uocati ſumus, ac digni effecti,qui Chriſti corpus appellemur. ipſi gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

ORATIO NONA.

In primo anno Darii filii Aſſueri de ſemine Medorum, qui regnauit ſuper regno chaldæorum in anno uno regni eius, ego Daniel intellexi in libris numerorũ annorum, qui factus eſt ſermo domini ad Hieremiam prophetam, ut compleretur deſolatio Hieruſalem, ſeptuaginta anni.

In anno primo Darii filii Aſſueri de ſemine Medorum, qui imperauit ſuper regnum chaldæornm, anno uno regni eius, ego Daniel intellexi in libris numerum annorum, de quo factus eſt ſermo domini ad Hieremiam prophetam, ut complerentur deſolationis Hieruſalem ſeptuaginta anni. Vulg. La.

Hinc quoque perſpicuũ eſt aliud fuiſſe Darii Aſſueri,aliud Cyri Perſæ regnum, & cum iis, quæ paulo ante dicta ſunt, modo recitata conſentiunt, neque enim Darium ſimpliciter Medum appellauit, ſed de ſemine Medorum, ut planum fieret non utrinque materno ſcilicet & paterno genere Medum illum fuiſſe. regnauit tamen ſuper regnum chaldæorum,Baltaſar poſt languorem diuina plaga nocte interfecto, & breue admodum tempus Darius iſte regnaſſe mihi uidetur. beatus enim Daniel,cum iam reliquum expletum uidiſſet captiuitatis terminum,ratiocinatus ſeptuaginta annorum numerum, quem per prophetam Hieremiam prædixit auctor omnium rerum Deus, pro populo cœpit domino ſupplicare. tempus autem expletum eſt regnante Cyro Perſarum rege, ut beatus Eſdras ait, qui ſtatim initio ſui uoluminis poſt prooemia facta breuiter mentione de Hieroſolymorum expugnatione, & de ſeruitute, in quam patria redacta fuit,& de captiuis in Babylonem abductis, ſubiecit.

Et fuerunt pueri ei, & filiis eius, quoad regnarent Perſæ, ut expleretur ſermo Domini per os Hieremiæ, quouſque ſuſciperet terra ſab- 2.Para.36 1.Eſa. 1.

bata sua, omne tempus desolationis suæ sabbata celebrabit, ut expleantur anni septuaginta, regnante Cyro Persarum rege, anno primo, ut perficiatur uerbum domini per os Hieremiæ.

Vulg. La. Si quis euaserat gladium ductus in Babylonem seruiuit regi, & filiis eius, donec imperaret rex Persarum, & compleretur sermo domini ex ore Hieremiæ, & celebraret terra sabbata sua: cunctis enim diebus desolationis egit sabbatum usque dum complerentur septuaginta anni: anno autem primo Cyri regis Persarum, ad explendum sermonem Domini, quem locutus fuerat per os Hieremiæ.

Et sanctissimus Hieremias ita ait.

Hiere. 25. Ecce ego mitto, & assumam gentem aquilonis, Nabuchodonosor regem Babylonis, seruum meum: et adducam eum super terrã hanc, & super incolentes eam, & super omnes nationes quæ sunt in circuitu ipsorum, & desolabo eos, & dabo eos in desolationem, & in sibilum, & in opprobrium sempiternum, et auferam ab ipsis uocem gaudii, & uocem lætitiæ, & uocem sponsi, & uocem sponsæ, odorem unguenti, & lumen lucernæ, & erit omnis ipsius terra in desolationem, & seruient in gentibus septuaginta annos. & cum expleti fuerint septuaginta anni, uindicabo super regem Babylonis, & super gentem illam dicit Dominus iniquitates ipsorum, & super terrã chaldæorum & ponam eos in desolationem sempiternam.

Vulg. La. Ecce ego mittam & assumam uniuersas cognationes aquilonis, ait dominus, & Nabuchodonosor regem Babylonis seruum meum, & adducam eos super terram istam, & super habitatores eius, & super omnes nationes, quæ in circuitu illius sunt, & interficiam eos, & ponam eos in stuporem & in sibilum, & in solitudines sempiternas, perdamque ex eis uocem gaudii, & uocem lætitiæ, uocem sponsi, & uocem sponsæ, nocem molæ, & lumen lucernæ. et erit uniuersa terra hæc in solitudinem & in stuporem, & seruient omnes gentes istæ regi Babylonis septuaginta annis. cumque impleti fuerint septuaginta anni, uisitabo super regem Babylonis, & super gentem illam, dicit Dominus, iniquitatem eorum, & super terram chaldæorum, & ponam illam in solitudines sempiternas.

Beatus igitur Hieremias tunc expletum iri captiuitatis tempus innuit, cum chaldaicum regnum euerteretur, quod Esdras facta Cyri mentione apertius declarauit. Comperimus etiam beatissimum Zachariam aliter hoc numerasse tempus, nam post Cyri obitum, & Cambysis eius filii Dario hystaspis Persarum imperium.

rium adepto, tempus commemorans propheta, quarta, inquit, & uigesima undecimi mensis, hic est mensis sabath, factum est uerbum Domini ad Zachariam Barachiæ filii Addo prophetam. & paulo post subiecit, & respondit angelus domini & dixit, Domine omnipotens, usquequo non misereberis Hierusalem, & urbium Iuda quas spreuisti? iste septuagesimus est annus. & quidā ex iis qui incredulitatis morbo laborant, sanctos inter se prophetas dissentire opinantur, qui uero sacris in sermonibus educati sunt, diuina gratia illustrati sanctorū prophetarum inueniunt consensum. Age itaque illo splendore precibus exorato, ignaris eum perspicuum faciamus. Tempus igitur captiuitatis omnes idem nihil discrepantes posuere: & diuus Hieremias, & diuinus Zacharias, & beatus Esdras, in septuagesimo numero omnes consensere, sed non ab eisdem temporibus omnes numerare exorsi hoc tempus. alii in Cyrum, alii in Darium hunc ipsum numerum desinere dixerunt. beatus enim Hieremias, & Esdras a primæ captiuitatis initio numerantes, iure usque ad Cyrum Persarum regem septuaginta definiunt annos, sed sanctissimus Zacharias a nouissima obsidione, qua sunditus interiere, numerans, septuaginta annorum numerum Dario regnante Persarum rege, expleri asseruit, etenim re uera ipso regnante sanctum rursus ædificatum est templum: nam quia ter populus captiuus fuit, primo tempore Ioacim filii Iosiæ regis Iuda, iterum Iechoniæ filii Ioacim, tertio Sedeciæ fratris Ioacim patrui Iechoniæ: necessario ter etiam in patriam reditum consequuntur. primo enim dimisit ipsos Cyrus Persa, deinde Darius hystaspis filius, tum Artaxerxes Xerxis, quo tempore prius Esdram, postea Neemā misit, ut muros Hierusalem iterum construendos curarent. Eorum igitur, qui primo capti fuere, septuaginta annorum numerus Cyro Persa regnante expletur, & templi desolatio hoc eodem tempore finitur, anno secundo Darii hystaspis. ita ut utraque prophetia & Hieremiæ, & Zachariæ, & itidem Esdræ scriptura mendacio careat, & uera sit. hoc tempus beatus Daniel intelligens, cum numerasset, & iam appropinquare comperisset, Zach. 1.

Dedi, inquit, faciem meam ad dominum Deum, ut quærerem orationem, & deprecationem in ieiuniis, & sacco, & cinere.

Et posui faciem meam ad dominum Deum meum rogare, & deprecari in ieiuniis, sacco, & cinere. Vulg. La.

Non enim, inquit, simpliciter expectabam ut a seruitute uindicaremur, sed domino cognatorum meorum libertatem petens supplicabam. nam & si millies bona polliceatur, & nosmetipsos tali munere præbeamus indignos, diuinæ munificentiæ impedimento sumus. quod etiam per Ezechielem prophetā ait Deus, finem loquar super gentem & regnum ut ædificem & plantem, & erit, si auersa gens illa fecerit mala, non inducam super eam omnia bona, quæ locutus sum. hæc edoctus beatus Daniel, ieiunio & sacco & cinere quasi alis instructas preces Deo offerebat.

Et deprecatus sum, inquit, ad dominum Deum meum, & confessus sum, & dixi, domine Deus magne & terribilis, qui custodis testamentum, & misericordiam diligentibus te, & custodientibus mandata tua.

Vulg. La. Et oraui dominum Deum meum, & confessus sum & dixi, obsecro domine Deus magne & terribilis custodiens pactum & misericordiam diligentibus te, & custodientibus mandata tua.

Et magnum atque admirabilem uocat, ut qui magna, & mirabilia possit efficere. ab actionibus enim & efficacia diuini uiri diuina imponere nomina consueuere; & custodire ipsum dixit testamentū, & misericordiam diligentibus eum, admonens eorū quæ Abraam, Isaach & Iacob olim promissa sunt. omnique studio orans docet haud simpliciter illum custodire, sed diligentibus eum, & custodientibus mandata eius: si quis enim tua, inquit, mandata uiolet, seipsum indignum tuis pollicitationibus reddit, hoc item nobis usu uenit.

Peccauimus enim, iniquitatem fecimus, inquit, impie egimus, & declinauimus a mandatis tuis, & a iudiciis tuis.

Peccauimus, iniquitatem fecimus, impie egimus, & recessimus, & declinauimus a mandatis tuis, ac iudiciis.

Cum admodum cōuenienter gloriosa & admirabilia illa nomina Deo imposuisset, contraria & penitus aduersa sibi ipsis imposuit. neque contentus dixisse peccauimus, adiecit insuper iniquitatem fecimus, impie gessimus, ingrati erga tua beneficia fuimus. impie gessimus autem aliis diis animo, sensuque carentibus ac nulla ui præditis tibi prælatis. deinde ostendens eam curam, qua se Deus continenter tuebatur, & ingentem populi stultitiam, subiecit.

Neque audiuimus seruos tuos prophetas, qui loquebantur nomine tuo ad reges nostros, & patres, & ad omnem populum terræ.

Vulg. La. Non obediuimus seruis tuis prophetis, qui locuti sunt in nomine tuo regibus nostris, principibus nostris, patribus nostris, omnique populo terræ.

Neque enim destitit tua nos gratia tueri, & per prophetas colloqui modo cum regibus, & principibus, modo cum sacerdotibus & doctoribus, hos enim patres uocauit, & sæpe etiam cum omni populo. sed quamuis hæc ita fierent, nos tamen contradicere perseuerauimus. ideo iure addidit.

Tibi domine iustitia, & nobis confusio faciei, sicut dies hæc uiro Iuda, & habitantibus Hierusalem, & omni Israel, iis, qui prope, & iis qui longe, in omni terra, ubi disseminasti eos illic in præuaricatione eorum, qua præuaricati sunt in te domine.

Vulg. La. Tibi domine iustitia, nobis autem confusio faciei, sicut est hodie uiro Iuda, & habitatoribus Hierusalem, & omni Israël, his qui prope sunt, & his qui procul in uniuersis terris ad quas eiecisti eos propter iniquitates eorum, in quibus peccauerunt in te domine.

Ea enim, quæ a te facta sunt, inquit, domine, tuam quasi præconio iustitiam commendant,

commendant, nos uero propter ingentia noſtra ſcelera, pudore perfuſi ingrati animi noſtri crimen accuſamus. tibi enim ex noſtra impietate damni accidit nihil, nos autem ſeminum fructus tulimus, & miſerabiliter, quia cognatos accuſans ſe ipſum quoque cum iis, qui legem uiolarant, coniungit.

Nobis inquit confuſio faciei, & regibus noſtris, & principibus noſtris, & patribus noſtris, qui peccauimus tibi.

Nobis confuſio faciei, regibus noſtris, principibus noſtris, & patribus noſtris, qui peccauerunt. Vulg. La.

Vnum quodque horũ ſatis eſt ad flectendum & inducendum uel crudeliſſimum ad miſericordiam, nedum mitiſſimum & humaniſſimum. his enim uerbis oſtendit, non tenues homines e plebe, neque ignobiles tantum, ignominia affectos, ſed etiam reges ipſos & principes, &, quos patres nuncupauit, ſacerdotes. iuſtasque pœnas oſtendens, addidit, qui peccauimus tibi. uerum nos quidem dignos iniquitate noſtra tulimus fructus.

Domini autem Dei noſtri miſerationes & propitiationes.

Tibi autem domino Deo noſtro miſericordia & propitiatio. Vulg. La.

Decet enim te mitem & clementem miſericordia & miſeratione erga nos commoueri, & commorans in accuſandis peccatis, audiuit quippe Deum per alium prophetam dicentem, Dic tu iniquitates tuas primum ut iuſtificeris. aſciſcens Eſa.43.
ſibi populi ſcelera, ea accuſat, diuinam prouocans miſericordiam.

Quia receſſimus, inquit, & non audiuimus uocem domini Dei noſtri, ut ambularemus in legibus eius, quas dedit ante faciem noſtram in manu ſeruorum ſuorum prophetarum.

Quia receſſimus a te, & non audiuimus uocem domini Dei noſtri, ut ambularemus in lege eius, quam poſuit nobis per ſeruos ſuos prophetas. Vulg. La.

Illuminati enim a prophetis, inquit, & ducti iis, quæ facienda erant, aduerſari ſemper perſeuerauimus.

Et omnis Iſrael uiolarunt legem tuam, & declinauerunt ne audirent uocem tuam.

Et omnis Iſrael præuaricati ſunt legem tuam, & declinauerunt, ne audirent uocem tuam. Vulg. La.

Si enim alii uiolaſſent, alii perfecti fuiſſent legum tuarum obſeruatores, non utique hanc ſuſtinuiſſent calamitatem, cum uero communis omnium iniquitas hæc auſa fuerit, merito inquit,

Venit ſuper nos maledictio, & iuſiurandum ſcriptum in lege Moyſis ſerui Dei, quia peccauimus ei.

Et ſtillauit

Vulg. La. Et stillauit super nos maledictio, & detestatio, quæ scripta est in libro Moysi serui Dei, quia peccauimus ei.

Deut. 32. Iusiurandum autem uocat, quod Deus iurauit in deuteronomio scriptum. leuabo enim in cælum, inquit, manum meam, & iurabo dextera mea, & dicam, uiuo ego in æternum, quia acuam ut fulgur gladium meũ, & arripiet iudicium manus mea, & uindicabo, & reddam ultionem hostibus meis, & odientibus me retribuam, inebriabo sagittas meas a sanguine, & gladius meus deuorabit carnes a cruore uulneratorum, & captiuitate, a capite principum gentium. et pauloante ait, dixi dispergam eos, cessare faciam ex hominibus memoriam eorum. execrationem uero eam dicit, quæ a sex tribubus facta est in monte Gebal:
Deut. 27. illud itaque iusiurandum, inquit, & execratio, quæ facta est in lege Moysis, in nobis exitum sortita est.

Et statuit sermones suos, quos locutus est super nos, & super iudices nostros, & quicunque iudicarunt nos ut superinduceret super nos mala magna.

Vulg. La. Et statuit sermones suos, quos locutus est super nos, & super principes nostros, qui iudicauerunt nos, ut superinduceret in nos malum magnum.

Et malorum ostendens exuperantiam,

Qualia, inquit, non fuere sub omni cælo, secundum ea, quæ facta sunt in Hierusalem.

Vulg. La. Quale nunquam fuit sub omni cælo, secundum quod factum est in Hierusalem.

Neque enim inuenio, inquit, nostrorum malorum exemplum. deinde docens diuinæ prædictionis ueritatem,

Sicut scriptum est, inquit, in lege Moysis.

Et supplicia iusta declarans,

Omnia inquit mala hæc uenerunt super nos, nec deprecati sumus faciem domini Dei nostri, ut recederemus ab iniquitatibus nostris, & intelligeremus in omni ueritate tua domine.

Vulg. La. Omne malum hoc uenit super nos, & non rogauimus faciem tuam domine Deus noster, ut reuerteremur ab iniquitatibus nostris, & cogitaremus ueritatem tuam.

Neque enim tot ac talibus nobis illatis calamitatibus resipiscere uoluimus, & a pristina iniquitate desciscere, legumque obseruatione malis remedium adhibere. Idcirco

Vigilauit, inquit, dominus Deus noster super malitiam nostram, & adduxit eam super nos.

Quasi

Quasi enim excusso quodam suæ diutinæ lenitatis somno dignas nobis pœnas iis, quæ administrauimus, inflixit, quia

Sanctus, inquit, dominus Deus noster, super omnem facturam suam, quam fecit, quia non audiuimus uocem eius.

Iustus dominus Deus noster in omnibus operibus suis, quæ fecit, non enim audiuimus uocem eius. Vulg. La.

Ipse enim innocens est, inquit, & nulla ob ea, quæ fecit, reprehensione dignus, nos autem impietate & improbitate obstricti supplicium in nos attraximus. ita peracta scelerum accusatione, de reliquo supplicat, & clementiam implorat.

Et nunc domine Deus noster, qui eduxisti populum tuum de terra Aegypti, in manu forti, et fecisti tibi ipsi nomen, sicut est dies hæc, peccauimus, inique egimus domine in omni misericordia tua, auertatur quæso furor tuus a ciuitate tua Hierusalem, monte sancto tuo.

Et nunc domine Deus noster, qui eduxisti populum tuum de terra Aegypti in manu forti, & fecisti tibi nomen secundum diem hanc, peccauimus, iniquitatem fecimus, Domine, in omnem iustitiam tuam, auertatur obsecro ira tua, & furor tuus a ciuitate tua Hierusalem, & a monte sancto tuo. Vulg. La.

Pristina commemorat beneficia, ut grati animi significatione, dum ea se memoria tenere asserit, misericordiam sibi conciliet, et ait; facile est tibi domine libertatem nobis gratificari, etenim infinitis iam editis miraculis, & pœnis Aegyptiis illatis ab amara illa seruitute in libertatem populum tuũ uindicasti: ita, ut ad omnes homines eorum mirabilium, quæ effecisti, fama percucurrerit, & potentia tua omnibus declarata sit. et quia nos peccauimus, atque indignos nos ipsos tua clementia præstitimus, supplices petimus ut ciuitatem tuam tua uenia dignam censeas, ac montem illum, quem sanctum eo, quòd ibi apparueris, ostendisti. & commorans in precibus pro ipsa ciuitate,

Quia in peccatis nostris, inquit, & iniquitatibus nostris, & patrum nostrorum, Hierusalem, & populus tuus in opprobrium facti sunt in omnibus, qui sunt in circuitu nostro.

Propter peccata enim nostra, & iniquitates patrum nostrorum, Hierusalem & populus tuus in opprobrium sunt omnibus per circumitum nostrum. Vulg. La.

Nam propter scelera nostra, & peccata parentum nostrorum & nos tales euasimus, quibus finitimæ gentes illudant, & celeberrima atque illustris ciuitas deserta est.

Et nunc exaudi domine Deus noster deprecationem serui tui, & preces eius, & ostende faciem tuam super sanctuarium tuum desertum.

Nunc

Vulg. La. Nunc ergo exaudi Deus noster orationem serui tui, & preces eius, & ostende faciem tuam super sanctuarium, quod desertum est.

Accipe, inquit, serui tui preces domine, & inspice quàm desertus sit locus ille, quem tu sanctum fecisti, ipsumque rursus tua gratia comple. et quia indignus erat populus, qui hæc obtineret, ualde opportune subiecit.

Propter te domine.

Vulg. La. Propter temetipsum.

Ea quæ te decent fac, inquit, domine, & ne scelera nostra tecum reputaueris, sed perennes tuæ clementiæ fontes. & in deprecatione commorans,

Inclina, inquit, Deus meus aurem tuam, & audi, aperi oculos tuos, & uide desolationem nostram, & ciuitatis tuæ,

Et amplius ipsum adhuc ciuitati concilians.

In qua inuocatum est nomen tuum, inquit.

Vulg. La. Et ciuitatem, super quam inuocatum est nomen tuum.

Illud autem, inclina aurem tuam, & aperi oculos tuos, idem est, ac si diceret, ne auerseris preces meas, sed amice & beneuole audi deprecationem meam. nouit enim ipse quoque numen corporis expers esse, aliter tamen, cum homo esset, cum Deo colloqui nesciuit, sed quando quilibet homo oculis uidet, auribus audit, hæc eadem corpore carenti Deo attribuit, ita ea uocans, quæ ab illo efficiuntur. his subiicit.

Quia non in iustitiis nostris nos proiicimus miserationem nostram in conspectu tuo, sed in miserationes tuas multas domine.

Vulg. La. Neque enim in iustificationibus nostris prosternimus preces ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis.

Neque enim nos iis freti, quæ iuste egerimus, inquit, tuam imploramus benignitatem, sed tua misericordia confisi audemus tibi supplicare.

Exaudi igitur domine, propitius esto domine, attende domine, ne moratus fueris propter te Deus meus.

Vulg. La. Exaudi domine, placare domine, atten de & fac, ne moreris propter temetipsum Deus meus.

Admirari operæ pretium est eorum, quæ dicta sunt, ordinem. supplicat enim Deo primum ut audiat deprecationem, & ne preces auersetur, deinde ut, cum audierit, propitius fiat, & propitius factus benigne attendat, tum ostensa sua beneuolentia, id perfici concedat, quod obsecratione petitur. ad hæc addidit, ne moratus fueris; hoc est, ne, quod precamur in aliud tempus dilatum uelis, sed mox dignos nos censeas, quibus teipsum ostendas. et finis deprecationis dignus

gnus est Danielis humilitate. propter te, inquit, Deus meus. neque enim ego, inquit, dignus sum, qui hanc a te gratiam exorem, sed

Quia nomen tuum inuocatum est super ciuitatem tuam, & super populum tuum.

Cum ita petiisset, ac tanto studio pro cognatis suis supplicasset, precatusque esset, ne Deus moraretur, statim diuinum accipit responsum.

Adhuc enim me loquente, inquit, & deprecante, & confitente iniquitates meas, & peccata populi Israel, & proiiciente misericordiam meam coram domino meo, & adhuc me loquente in oratione, ecce uir Gabriel, quem uidi in uisione mea, in principio uolans.

Cumque adhuc loquerer, & orarem, & confiterer peccata mea, & Vulg. La.
peccata populi mei Israel, & prosternerem preces meas in conspectu Dei mei pro monte sancto Dei mei, adhuc me loquente in oratione mea, ecce uir Gabriel, quem uiderã in uisione a principio cito uolans.

Hac inquit oratione utens, & communem nostram iniquitatem accusans, nondum imposito precibus fine, uideo Gabrielem uolantem & ad me accurrentem, cognoui autem quis esset, quòd iam prius in somnis illum conspexeram, & nomen ipsius tunc didici, cum audiui dominum, qui illi ad se accersito ita imperauit: Gabriel fac intelligere illum uisionem, & uirum ipsum uocauit, ab eo Dan. 8.
quod uiderat imposito illi nomine. etenim in illo somnio, ecce, inquit, stetit in cõspectu meo, quasi uisio uiri, quam ob rem hic quoque ecce ait, uir Gabriel, quem uidi in uisione mea in principio uolans, & uolare ipsum dixit, aera celeriter secantem & ad se accurrentem conspicatus.

Et tetigit me quasi horam sacrificii uespertini.

Tetigit me in tempore sacrificii uespertini. Vulg. La.

Hoc est, circiter tempus uespertini cultus, uel tantum temporis spatium, quantum uespertinus occupat cultus.

Et locutus est mecum & dixit, Daniel nunc egressus sum, ut præberem tibi intelligentiam, in principio orationis tuæ egressus est sermo, & ego ueni ut renuntiarem tibi, quia uir desideriorum tu es, & animaduerte in uerbo, & intellige in uisione.

Et docuit me, & locutus est mihi, dixitque, Daniel nunc egressus Vulg. La.
sum, ut docerẽ te & intelligeres, ab exordio precum tuarum egressus est sermo, ego autem ueni, ut indicarem tibi, quia uir desideriorum es, tu autem animaduerte sermonem & intellige uisionem.

Statim inquit, simulatque deprecari cœpisti, communis dominus admissa obsecratione, conspectaque tua laudabili cupiditate, misit me, qui futura te edocerem.

cerem. tu autem diligenter attende, quæ dicuntur. quæ enim dicentur, reconditiora sunt, quàm ut ab homine percipi queant. hoc enim significat, intellige in uisione, id est per ænigmata hæc dicentur, & accurata tibi opus est intelligentia, ut hæc ipsa comprehendas. per ænigmata uero interdum diuina & dicuntur & scribuntur, ne omnibus perspicua fiant quæ sanctis reuelantur. sic enim facile cõtemptui haberentur, si æque ab omnibus cognoscerentur. Virum autem desideriorum ipsum uocat, uel ut eum, qui ieiunio & afflictioni deditus contra corporis cupiditates uiriliter decertet, uel ut expetentem cognoscere, & quæ templo sint euentura percipere cupientem: uel quia iucundus est & admodum amabilis tales uirtutis splendores emittens. cum ita sanctus Archangelus ad ea intelligenda, quæ dicenda erant, prophetam excitasset, doctrinam affert.

Septuaginta hebdomades concisæ sunt super populum tuum & super urbem sanctam tuam, quoad antiquetur præuaricatio, & consumetur peccatum, & ad signandum peccata, & ad delendum iniquitates, et ad propitiandum propter iniustitias, & ad ducendum iustitiam æternam, & ad signandum uisionem, & prophetam, & ungendum sanctum sanctorum.

Vulg. La. Septuaginta hebdomades abbreuiatæ sunt super populum tuum, & super urbem sanctam tuam, ut consumetur præuaricatio & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, & impleatur uisio & prophetia, & ungatur sanctus sanctorum.

Ante alia omnia illud est animaduersione dignum, propheta in deprecatione sua loquente de populo & de Hierusalem ita ut diceret, populus tuus, & ciuitas tua, & sanctuarium tuū, respondere Deum ac dicere Danieli, septuaginta hebdomades concisæ sunt super populum tuum, & super ciuitatem sanctam tuam, quasi nolentem populum suum uocare eum, qui antiquitus eius populus nuncupatus fuit, neque item ciuitatem, quæ ipsius olim appellata est. Hoc erga magnum Moysem quoque fecit. quando enim constructo uitulo, diuino illum cultu uenerati sunt, dixit ad prophetam Deus. festina descende celeriter hinc, peccauit enim populus tuus, quos eduxisti de Aegypto. ait itaque Deus ad ipsum per Archangelum, tua admissa deprecatione concedam ut Hierusalem ædificetur, & populum tuum iubebo reditum in patriam consequi. sed post ipsius Hierusalem ædificationem ad quadringentos nonaginta annos rempub. secundum legem administrantes permanebunt, tantum enim temporis conficiunt septuaginta hebdomades, si singuli dies in singulos annos computentur. et quia septuagenario annorum numero captiuitatem eorum definiuit, septies in se hoc tempore multiplicato, reipub. secundum legem administrationem definit. septuaginta hebdomades concisæ sunt, hoc est, probatæ sunt, & decretæ sunt, ita enim quidam interpretes ediderunt, super populum tuum, & super urbem sanctam tuam, quoad antiquetur præuaricatio, & consumetur peccatum, id est, quoad augeatur impius ipsorum conatus & peccatum ad exitum perducatur, peccatum autem consumatum, & præuaricationem antiquatam, siue auctam, & ad summum perductam crucem uocat, quam ausi illi sunt contra dominum parare. nam ante hoc tempus infinita ausi facinora pœnas dederunt, & luerunt supplicia

(Exo. 32.)

cia pro iis, quæ patrarant, sed rursus impetrata uenia clementia dignati sunt, post insaniã uero qua contra dominum concitati crucis facinus ausi fuere, nunquam assecuti sunt ut in pristinum statum reuocarentur, sicut ipsæ res clamant. uerum cum amplius quadringenti quadraginta effluxerint anni, dispersi per orbem terrarum, ex aliis in alia loca migrantes, & exules uagantur. Idcirco sanctus Archangelus beato Danieli ait; septuaginta hebdomades concisæ sunt super populum tuum, & super urbem sanctam tuam, quoad antiquetur præuaricatio & consumetur peccatum. et quia dominus Christus erat in se credentibus peccata remissurus atque condonaturus, ut etiam beatus Ioannes exclamabat, cum diceret, Ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi; merito subiecit, & ad signandum peccata, & ad delendum iniquitates, & ad propitiandum propter Ioan. 1. iniustitias; deleuit enim iniquitates eorum qui in se crediderunt, deleto quod contra nos erat chirographo, sicuti beatus Paulus asserit. obsignauit autem pec 1. ad Col. 2. cata, cum reipub. secundum legem administrationi finem imposuit. et spiritus gratiam elargitus est, qua adiuti, qui spiritaliter in ipsius repub. degunt, superant affectiones. ad hæc addidit, & ad ducendum iustitiam sempiternam. Iustitia autem sempiterna proprie ipse dominus Christus est. de quo beatus Paulus ait, Qui factus est nobis sapientia a Deo, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio. & de euangelio Romanis in epistola scribens dixit, quia iustitia Dei in eo 1. ad cor. 1 reuelatur. siquidem liberalitate usus æternæ uitæ conciliatricem iustitiam iis, ad Ro. 1. qui in se crediderunt, gratificatus est, quam etiam ut peterent orantes hortatus fuerat, quærite, inquiens regnum Dei, & iustitiam eius. et idcirco sanctus Gabriel necessario dixit, & ad ducendum iustitiam sempiternam. Matth. 6. adiecitque, ad signandum uisionem & prophetam, hoc est, ad imponendum finem omnibus prophetiis, finis enim legis Christus ad iustitiam omni credenti. et ad hoc effi- ad Ro. 10. ciendum, ut a Iudæorum natione in reliquum tempus propheticum munus deficiat. nisi enim apparuisset dominus Christus, & ea fecisset ac passus esset, quæ prophetæ prædixerunt, non ostensa fuisset ueritas prophetarum. perficit itaque, obsignat, & confirmat a prophetis prædicta, omnia faciens ac patiens quæ illi uaticinati fuerant. his rursus adiecit. & ad ungendum sanctum sanctorum. quis autem est iste sanctus sanctorum? dicant Iudæi: quòd si ignorant, discant a nobis ipsum esse dominum Christum, per Esaiam prædicentem. spiritus domini Esa. 61. super me, propter quod unxit me dominus. Luc. 4. cui item Dauid testimonium perbibet. quia dilexit iustitiam, & odit iniquitatem, & propterea unxit eum Deus Psal. 44. oleo lætitiæ præ participibus eius. et beatus quoque Petrus apostolorũ princeps testis est, cũ dicit, Iesum a Nazareth, quo modo unxit eum Deus spiritu sancto, & uirtute, qui pertransiit benefaciendo & sanando omnes oppressos a diabolo, Act. 10. quoniam Deus erat cum illo. docetur itaque beatus Daniel propheta uisum esse Deo quadringentorum & nonaginta annorum tempus ipsi Hierusalem concedendum, quò illa usitato more diuinis potiatur muneribus, donec nefarium illud, & maxime horribile facinus ausa sit, crucem inquam contra saluatorem. qui sanctus sanctorum nuncupatus ut pote sanctitatis fons, ungitur quidem secundum humanitatem spiritu sancto, obsignat autem & confirmat antiquas prophetias, omnia, quæ ab illis prædicta sunt, perficiens, remissionemque peccatorum iis, qui in se credidere, gratificans. deinde docet diuus Archangelus unde exordiri oporteat septuaginta hebdomadum numerum.

Et cognoſces, inquit, & intelliges ab exitu ſermonis, ut reſpondea tur, & ædificetur Hieruſalem usque ad Chriſtum ducem hebdomades ſeptem, & hebdomades ſexaginta duæ.

Vulg. La. Scito ergo & animaduerte ab exitu ſermonis ut iterum ædificetur Hieruſalem usque ad Chriſtum ducem hebdomades ſeptem, & hebdomades ſexaginta duæ erunt.

Quidam opinantur initium ædificationis, quod factum eſt regnante Cyro, principium eſſe numeri hebdomadum, quidam autem a ſexto anno regni Darii Hyſtaſpis numerare incipiunt, tũc enim ædificatio templi decenti fine abſoluta eſt, cui finitimi propter odium erga Iudæos tempore quod interceſſit, impedimento fuere, & Cambyſes Cyri filius ab ipſis deceptus ædificari prohibuit, ſed nihil horum uerum eſt. primum enim plurium annorum numerus, ſi quis hinc numerare uelit, reperietur. deinde non licet nobis inuenire ab alio peccata deleta, remiſſa ſcelera, condonatam iuſtitiam ſempiternam, impleta prophetarum oracũla, neque unctum fuiſſe ſanctum ſanctorum, niſi de ſolo Chriſto hæc intelligantur. quòd ſi hæc ita ſe habent & conſentiunt qui ita hebdomadas numerari iubent, ſurſum uerſus quadringentos & nonaginta numerent annos. ſi enim ab eo tempore, quo ad Iordanem apparuit, quando prædicare, docere, & miracula facere ſaluator & dominus noſter cœpit, nos numerare exorſi retro pergamus non ſolum usque ad Cyrum, ſed nec usque ad Darium quidem hunc numerum peruenire deprehendemus, uerum anno uigeſimo Artaxerxis Xerxis filii regni expletum, quo tempore Neemias huius regis pincerna æmulatione ductus, cum Deo ſupplicaſſet impetrata ope diuina petit a rege ſupplex, ut muros Hieruſalem ſibi ædificandos permittat, nactusque ſibi beneuolum regem in patriam reuerſus omni animi alacritate, quæ ſacro Dei templo deerant, addenda curat, & urbis mœnia inſtaurat. qua turribus undique communita, ei portas imponit, hortatusque ſacerdotes uacuam ab habitatoribus urbem incolis complet. hoc etiam diuus archangelus innuens dixit. et cognoſces & intelliges ab exitu ſermonis ut reſpondeatur, & ædificetur Hieruſalem, usque ad Chriſtum ducem hebdomades ſeptem, & hebdomades ſexaginta duæ.

Et reuertetur, & ædificabitur platea & murus, & tempora innouabuntur.

Vulg. La. Et rurſum ædificabitur platea & muri in anguſtia temporum.

Exorſus enim ab urbis ædificatione numerare, cum ipſa ſua recepit mœnia, & habitatorũ frequentiam excepit, ita ut præ incolentium multitudine dilatari cogeretur, inuenies usque ad Chriſtum ducem hebdomadas ſeptem, & hebdomadas ſexaginta duas, Chriſtum autem ducem ipſum rurſus nominauit, quem ſanctum ſanctorum uocauit, ſicut beatus Petrus ad Iudæos concionem habens

Act. 3. dixit, auctorem uero uitæ interfeciſtis, quem Deus ſuſcitauit a mortuis, ſolu-

ad Col. 1. tis mortis doloribus. dux uero noſter eſt ſecundum humanitatem, ut primoge-

2.ad cor.5 nitus omnis creaturæ, nouæ uidelicet, ſi qua enim, inquit, in Chriſto noua crea

ad Col. 1. tura, atque ut primogenitus ex mortuis, ut ſit, ſecundum quod ait Paulus, in omnibus ipſe primatum tenens. Hac de cauſa ipſum ſanctus quoque Gabriel Chriſtum

Christum ducẽ appellauit. usque ad ipsum itaque ab ædificatione Hierusalẽ hebdomades septem, & hebdomades sexaginta duæ. & ne frustra hæc nos nugari aliqui opinentur, age etiã ipsorum annorum numerum apponamus. igitur a uigesimo anno regni Artaxerxis filii Xerxis cũ Neemias ad Hierusalem profectus extruere cœpit muros urbis, usque ad Darium Arsamis, quo interfecto Alexander Macedo Persarum euertit regnũ, anni intersunt quattuordecim amplius centum, & a sexto Alexandri anno, quo Darius interemptus est, usque ad Caium Iulium Cæsarem primum Imperatorem Romanorum anni omnes regni Macedonum ducenti octoginta duo, & ab imperio Iulii Cæsaris usque ad quintũ decimum Tiberii Cæsaris, quando Ioannes Baptista uenit ad Iordanem prædicans baptismum pænitentiæ, & exclamans Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi, anni intercedunt septuaginta tres. qui simul collecti quadringentorum sexaginta nouem numerum conficiunt, & hi hebraicos annos faciunt quadringentos octoginta tres, totidemque conficiunt septem & sexaginta duæ hebdomades. sciendum est enim, quemadmodum Hebræi secundum lunæ cursum numerantes annum, undecim dies superesse demonstrant, quos etiam nos intercalares uocamus, nanque lunæ cursus uiginti nouem diebus ac sex horis conficitur, & ita numerantes trecentorum quinquaginta quattuor dierum efficiunt annum. cum itaque sanctus Archangelus cum beato Daniele uiro hebræo colloquens, ipsumque docens annorum numerum, usitatum omnino dixerit numerum, necessario addendi sunt anni illi, qui ex intercalaribus colliguntur, quibus additis tres & octoginta supra quadringentos reperientur anni. totidemq; colligunt septem & sexaginta duæ hebdomades. quas non sine causa diuisit, sed ut quarundam rerum præsignificaret mutationes. nam ab ædificatione ipsius Hierusalem, quæ Neemiæ & Esdræ memoria facta est, usque ad Hircanum ultimum ex Asamonibus principem sacerdotum, quem occidit Herodes, duarum & sexaginta hebdomadum numerus expletur, & ab illius interitu usque ad tempus illud, quo saluator noster ad Iordanem accedens apparuit, reliquæ septẽ perficiuntur hebdomades. atque hoc ipso tempore, post Hircani cædem, inquam, usque ad tempus illud, quo saluator noster apparuit. contra legem in reliquum sacerdotum principes creabantur. cum enim lex iuberet ut principes sacerdotum in omnem uitam sacerdotio fungerentur, & post obitum successores acciperent: Herodes, & post illum Romani facto pontificatu maximo uenali, auctores erant ut crebræ successiones fierent, & quosdam etiam, qui e sacerdotali genere minime erant oriundi, sacerdotum principes deligebant. Idque docens Iosephus scriptor hebræus ita ait, Herodes autem a Romanis accepto regno, non amplius Ioseph. 20 eos qui ab Asamone genus ducerent, ii autem erant, qui Maccabæi uocabantur, 8. sacerdotum principes constituit, sed quosdam ignobili loco natos, qui tantum ex sacerdotibus erant. & paulo post rursus ita ait, & imitatus est Herodem in creandis Iudæorum principibus sacerdotũ Archelaus eius filius, & post hunc, occupato imperio Romani. et alio loco. Valerius autem Gratus Romanorum Ioseph. 18 præfectus cum sacerdotio abdicasset Ananon, Ismaelem principem sacerdotum 3. creandum curat Fabi filium, quo itẽ haud multo post sacerdotio abdicato Eleazarum Anani principis sacerdotum filium, sacerdotum principem declarat, elapsoque anno, cum eum itidem abdicasset, Simoni Camithæ filio pontificatum maximum committit. cui non amplius annum eo honore potito Iosippus, qui etiam Caiaphas dictus est, successit. hæc docens etiam beatus Lucas ait. Anno Luc. 3.

 quintodecimo

quintodecimo imperii Tiberii Cæſaris ſub principibus ſacerdotũ Anna & Caipha. duoſque eodem tempore principes ſacerdotum ſecundum legem creatos fuiſſe nunquam accepimus. hæc ſanctus Gabriel prædicens,

Et poſt hebdomadas, inquit, ſexaginta duas exterminabitur unctio, & iudicium non eſt in eo.

Vulg. La. Et poſt hebdomades ſexaginta duas occidetur Chriſtus, & non erit eius populus, qui eum negaturus eſt.

Vt perſpicuũ ſit ſexaginta duas hebdomadas priores poſuiſſe, & poſtea ſeptem, in quibus exterminatum iri unctionem dixit, id eſt, florentem in principibus ſacerdotum gratiam, & cum illi etiam qui contra legem creabantur, ſacerdotum principes appellarentur, merito iudicium, inquit, non eſt in ipſo. et ſi enim unguntur, inquit, at non ſecundum legem unguntur, uerum præter legem hoc facere audent, & hoc ſuperius quoque planum fecit, ſeptem ſe hebdomadas ultimo loco poſuiſſe cum dixit, usque ad Chriſtum enim ducem hebdomades ſeptem, & hebdomades ſexaginta duæ: quas in ſeptem multiplicatas in ſua mente repoſuit, ut intelligamus ſi a Chriſto ſurſum uerſus numerare uelimus, ſeptem nos prius hebdomadas comperturos, deinde ſexaginta duas. quod apertius exponens, reuertetur inquit, & ædificabitur platea, & murus, & innouabuntur tempora, hoc eſt, tempus ante ædificationem, & poſt hebdomadas inquit ſexaginta duas exterminabitur unctio, & non dixit poſt ſeptem, ſed poſt ſexaginta duas, quas illæ ſeptem ſequuntur, in quibus exterminabitur unctio, & iudicium non eſt in eo, Herode alienigena regnante, qui paterno genere Aſcalonites, materno Idumæus erat, & iis qui principes ſacerdotum uocabantur non ſecundum legem unctis, ſed ab alienigenis principibus Herode, Archelao, & Romanis ducibus electis, deinde commemorat excidium, quo & ciuitas opprimenda erat, & hoc ipſum alienigenarum regnum euertendum, & pontificatus maximus non legitimus auferendus, & ait.

Et urbem, & ſanctum diſſipabit cum duce ueniente.

Vulg. La. Et ciuitatem, & ſanctuariũ diſſipabit populus cum duce uenturo.

Hoc eſt cum principibus uenientibus, qui non erunt legitimi, etenim urbs, inquit, euertetur, & templum ſanctum penitus diſſoluetur. atque hæc patietur ciuitas cum duce ueniente, hoc eſt, ducibus uenientibus non legitimis, ducem enim uenientem externum alienigenarum regnum, & non legitimum pontificatum maximum appellauit. deinde docens fore, ut multo peiora prioribus mala ſuſtineant, ſubiecit.

Et excidentur ſicut in diluuio.

Hoc eſt, perniciem funditus ſuſtinebunt, qualem olim ſuſtinuerunt homines, cum omnem terrã diluuium contexit. et admonens item futurum ut nunquam reuocentur, aut inſtaurationem ullam conſequantur,

Et usque ad finem, inquit, belli conciſi deſolationibus.

Vulg. La. Et finis eius uaſtitas, & poſt finem belli ſtatuta deſolatio.

Funditus enim delebuntur, inquit, bello illo, ueluti quodam diluuio oppressi, & in perpetuum his malis succumbent, neque ullam unquam, ut ab ipsis uindicentur, ueniam consequentur. His de Iudæorum pernicie ita prædictis, reuertitur rursus ad septuaginta hebdomadum numerum, atque eam, quæ sexaginta nouem deerat, addens ait.

Et confirmabit testamentum multis hebdomas una, & in dimidio hebdomadis auferetur sacrificium & libamen, & super templum abominatio desolationis, & usque ad consumationem temporis consumatio dabitur super desolationem.

Confirmabit autem pactum multis hebdomada una, & in dimidio hebdomadis deficiet hostia, & sacrificium, & erit in templo abominatio desolationis, & usque ad consumationem & finem perseuerabit desolatio. Vulg. La.

Igitur quæ nam futura sint post sexaginta duas hebdomadas, septem hebdomadibus prædixi, inquit, decet autem percipere, quæ alia fient hebdomade. in hac enim nouum testamentum dabitur credentibus, atque omni eos uirtute imbuet, & in dimidio huius hebdomadis auferetur sacrificium & libamen, hoc est sacrificium secundum legem deficiet, oblato immaculari agni, qui tollit peccatum mundi, uero sacrificio, quo quidem in reliquum oblato illa terminabuntur. quamobrem statim peracto sacrificio, cum spiritum saluator noster emisisset, uelum templi scissum est a summo usque deorsum, ea, quæ pridem cerni non poterant, omnibus conspicua faciens, & quæ contingi, aut ad quæ adiri non licebat, ad ea aditum aperiens. cum enim uelum separaret a sanctuario sancta sanctorum, in quibus erant propitiatorium & cherubim & arca, fractum totum uelum, rebus ipsis ostendit quemadmodum ab interioribus partibus, quæ ibi custos assidebat, gratia recesserit, & communia illa facta sint, ad quæ pridem soli principi sacerdotum aditus patebat. quòd si quis etiam tempus percipere cupiat, ex euangelio Ioannis cognoscetur. cum enim annos circiter tres cum dimidio prædicasset dominus, sanctosque suos discipulos doctrina & miraculis confirmasset, tunc passus est, ac post crucem, & mortem, & resurrectionem, & ad cælos ascensum, & sanctissimi spiritus aduentũ, reliquum hebdomadis tempus sancti Apostoli Hierosolymis prædicantes, & miracula edentes multis hominum millibus ad euangelicam doctrinam ductis, noui testamenti munus impertiti, ut sanctissimi quoque baptismatis gratiam consequerentur, auctores fuere. deinde cum Iudæi in sanctum Stephanum impia illa facinora ausi fuissent, per oppida Iudææ populis dissipatis, diui apostoli breue tempus Hierosolymis commorati, Samariam, Lyddam, & Ioppem obeuntes omnibus hominibus afferre salutaria decreta festinabant. Quamobrem diuus Archangelus beato Danieli, confirmabit, inquit, testamentum multis hebdomas una; tempore ante crucem domini, & quo sancti apostoli post saluatoris resurrectionem Hierosolymis docuerunt, simul collecto. tum bifariam diuidit hebdomadem, & ait. et in dimidio hebdomadis auferetur sacrificium & libamen; oblato enim uero sacrificio, finem habebit umbra legis. ad hæc ait, super templum abominatio desolationis. propter hoc enim sacrificium, inquit, non solum illud sacrificium deficiet, sed

Matth. 27

etiam abominatio desolationis super templum dabitur, hoc est, illud olim uenerandum, & horribile templum omnino deseretur; signum autem desolationis erunt imagines quædam legibus interdictæ in ipsum illatæ. quod Pilatus fecit, qui noctu in sacrum Dei templum, imperatorum contra diuinam legem intulit imagines. hoc item dominus in sacris euangeliis sanctis suis discipulis prædixit. Matth. 24 Cum uideritis abominationem desolationis, quæ dicta est a Daniele propheta, Luc. 21. cognoscite quia appropinquauit desolatio eius, tunc qui in Iudæa sunt fugiant ad montes, qui in tecto non descendat tollere aliquid de domo sua. hæc autem dicebat ut significaret quamcelerrime appropinquare ipsorum excidium, quo funditus essent perituri. et paulo ante ait Matth. 23 Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt, quoties uolui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti? ideo dico uobis, quia relinquetur domus uestra deserta. hæc prædicens sanctus Gabriel, postquam uaticinatus fuerat fore, ut cultui illi qui secundum legem adhibebatur finis imponeretur, adiecit, & super templum abominatio desolationis. & ne existimarent Iudæi sacrum templum pristinum decorem & gloriam rursus recuperaturum, necessario subiecit, & usque ad consumationem temporis consumatio dabitur super desolationem, usque ad finem enim sæculi, inquit, consumatio desolationis manebit, nulla facta mutatione. quod item beatus Dauid Psal 58. dixit, in ira consumationis & non erunt, & scient quia Deus dominatur Iacob, & finium terræ, cognoscent autem quando uiderint signũ filii hominis in cælo, Zac. 12. tunc enim plangent omnes tribus, tunc uidebunt in quem transfixerunt. quòd Ioan. 19. si hæc non ita se habent, quia quadringentorum & nonaginta annorum numerus transiit, & insuper anni amplius quadringenti quadraginta, ostendant quibus regnantibus Archangeli oraculum sit euentu comprobatum. Maccabæis? at quadringenti nonaginta anni non intercedunt a Dario usque ad ipsos, neque item a Cyro, qui primus Persarum regnum obtinuit, a Cyro enim usque ad Antiochum illustrem, id est Epiphanem, quo regnante Maccabæi iusta indignatione adducti remp. administrandam suscepere, circiter quadringenti & septuaginta duo intersunt anni. præterea quis horum sanctus sanctorũ uocatus est, Iudas, an Ionathan, an Simon, an aliquis posterior his? atqui ne Abraam quidem patriarcha, neque Moyses legislator, neque Helias maximus prophetarum, sanctus sanctorum appellatus unquã fuit. Igitur & tempus, & nomina nobis aduentum domini nostri Iesu Christi aperte præsignificarunt, in quem cum crediderimus alterum ipsius aduentum expectantes supplicabimus ut in die iudicii ipsius clementiam consequamur, cuius utinam nos omnes compotes fiamus gratia & benignitate eiusdem domini nostri Iesu Christi, cum quo patri gloria, cum sancto spiritu in sæcula sæculorum, Amen.

ORATIO DECIMA.

In anno tertio Cyri regis Persarum uerbum reuelatum est Danieli, cuius nomen uocatum est Baltasar.

Vulg. La. Anno tertio regni Cyri regis Persarum uerbum reuelatum est Danieli cognomento Baltasar.

Quibusdam uidetur hic in tempore erratum esse, & pro anno primo, qui ab

initio

initio librum ſcripſit, tertium poſuiſſe, idque ex eo coniiciunt, quòd beatus Daniel dixerit ſtatim poſt initium prophetiæ, & fuit Daniel usque ad annum unum Cyri regis, ſi enim uſque ad annũ dumtaxat primum Cyri regni permanſit, aiunt, propheta, quomodo tertio anno reuelationem uidet? ego autem arbitror, neque eo quod dictum eſt prius certum ac definitũ ſignificari tempus, neque primo anno Cyri regni beati Danielis uitam definiri. neque enim dixit, usque ad primum annum Cyri regis, ſed usque ad annum unum. uult autem, ut mihi uidetur, eos qui propheticam ſcripturam legerint, docere, ut ipſe usque ad Cyrum Perſarum regem permanſit, qui ex bello captis Iudæis in libertatem uindicatis, iuſſit uolentes in patriam redire, ſacrumque Dei templum inſtaurare. hoc etiam aperte nos docet ſanctus angelus, qui cum Daniele paulo poſt colloquens, & fuit, inquit, in anno primo Cyri ſteti in fortitudinem & robur, id eſt, (Dan. 11.) ſimulatque Cyrus regno potitus eſt, omnia moliri perſeuerabam, ut populum captiuum a ſeruitute liberarem, & in fine item libri, accepit, inquit, Cyrus Perſa regnum, & erat Daniel conuiua regis, & glorioſus ſuper omnes amicos eius. (Dan. 14.) ita ut ubique tertii anni numerus oſtendatur: anno itaque tertio Cyri regni uerbum reuelatum eſt Danieli, cuius nomen uocatum eſt Baltaſar.

Et uerum uerbum, & potentia magna, & intelligentia data eſt ei in uiſione.

Vulg. La. Et uerbum uerum & fortitudo magna, intellexitque ſermonem, intelligentia enim eſt opus in uiſione.

Iure uerbum & uiſionem uocauit, conſpexit enim ſanctos angelos, & audiuit eos colloquentes, & futura accurate didicit, aſſeritque uerum eſſe uerbum, ut ſine ambiguitate, quæ dicenda ſint, omnes accipiant.

In diebus illis ego Daniel eram lugens tres hebdomadas dierum, panem deſideriorum non comedi, & caro & uinum non introiit in os meum, & unguento non unctus ſum usque ad trium hebdomadum dies.

Vulg. La. In diebus illis ego Daniel lugebam trium hebdomadarum diebus, panem deſiderabilem non comedi, & caro & uinum non introierunt in os meum, ſed neque unguento unctus ſum, donec complerentur trium hebdomadarum dies.

Neceſſe eſt luctus cauſam, quam prophetia obſcure docet, inquirere. primum enim nulla triſtitiæ ſuberat cauſa. et rex enim manſuetus & humanus ac diuina in honore habens Danielis amicitiam plurimi faciebat, & cunctus populus ob regis manſuetudinem pace haud mediocri fruebatur, ac potius, ſi quis uelit ad beati Hieremiæ prophetiam, ad Paralipomenon hiſtoriam, & ad Eſdræ ſcripturam animum attendere, inueniet Cyrum primo anno regni Iudæis omnibus quicunque uellent præcepiſſe, ut in patriam reuerſi ſanctũ Dei templum rurſus ædificarent, ita ut propheta undique animi lætitiæ cauſas habuerit. uerum enim uero ſi quis hæc ſingula diligenter examinarit, hæc eadem comperiet Danieli doloris

loris causas fuisse. cum enim rex omnibus, quicunque cuperent libertatem ac reditum in patriam concessisset, cõplures, qui sibi in Babylone domos construxerant, earum quasi uinculo deuincti, neglecto in patriam reditu, externam patriæ regionem prætulerant. soli ueræ pietatis amatores, patriarumque legum custodes, postpositis, quas Babylone possidebant, facultatibus, patriam solitudinem uel ipsi regno anteponendam duxere. hoc itaque beato Danieli maximum attulit luctum. uidens enim diuinæ pollicitationis ueritatem, & regis mansuetudinem, atque clementiam, populique ingenium contumax & effrænatum, animo uehementer angebatur, neque lugere ac lamentari desistebat. et iure aliquis quæsierit, curnam, cum aliorum causa, qui se segnitiei tradiderant, & reditum in patriam aspernati fuerant, lugeret, ac lamentaretur, ipse in patriam non est reuersus? sed hanc quæstionem facile dissolui posse comperiet, si captiuitatis causam consideret. quemadmodum enim non propter propria peccata permisit illum Deus bello capi, sed populi prospiciens utilitati, & ueluti quendam curatorem & magistrum simul cum ipsis mittens, ita etiam reditus tempore cum plures in Babylone incolere, ea habitatione contenti, decreuissent, rursus diuinus propheta cum illis degere compellitur, ut ne spirituali cura prorsus destituti, in impietatem penitus labantur. hac de causa cum rex, qui tunc imperium obtinebat, in honore illum habens, omnique obseruantia colens aliis omnibus anteferret, nullam beatus Daniel inuenit consolationem, sed ipsum ualde angit & excruciat populi contumacia, & sanctæ ciuitatis obliuio, quare tres quoque dierum hebdomadas ieiunus permansit. nam, panem desideriorum inquit non comedi, & caro & uinum nõ introierunt in os meum, neque unguento unctus sum usque ad trium hebdomadarum dies. nullam enim diligentiam, inquit, omnibus his diebus adhibui curando corpori, non unguentum extrinsecus, non intrinsecus alimentum, recte autem & admodum congruenter non carnibus sed pani uerbum illud desideriorũ apposuit. panis enim necessarius est, & communis omnium cibus, cum carnibus ditiores uescantur, pane autem præter ditiores, etiam pauperiores alantur. idcirco panem desideriorum appellauit, ut cibum communem, & omnium alimentorum amabilissimum.

Et in die uigesima & quarta mensis primi in anno tertio ego eram iuxta fluuium magnum, ipse est Tigris.

Vulg. La. Die autem uicesima, & quarta mensis primi eram iuxta fluuium magnum, qui est Tigris.

Et mensem & ieiunii dies annotare opus est ad Iudæorum iniquitatẽ coarguendam. Exo. 12. diuina enim lege iubente quartadecima primi mensis ad uesperam pascha celebrari, beatus Daniel usque ad uigesimã quartã ieiunus permanebat. quòd si dicant Iudæi panẽ illum desideriorũ non comedisse, quòd panes azymos comederet, primum quidem suã per hæc quoque ostendent inscitiam, panis enim & fermentatus & non fermentatus uocatur. deinde quæ subiiciuntur, ea aperte os eorum impudens obturant. caro enim & uinum, inquit, non introierunt in os meum. quod si carnes non attigit, quomodo celebrauit pascha? pascha enim Exo. 12. nihil aliud est quàm agnus, masculus, anniculus, absque macula, ad uesperam sacrificatus, & assus igni. qui itaque carnes non comedit, quomodo pascha celebrabat?

brabat? non igitur pascha celebrauit, ut obediret legi aperte iubenti, tres peragi celebritates in loco quem elegerit dominus Deus. euidenter itaque legem uiolant Iudæi, cum has audent in externa regione celebrare. uerum nos ad propositum reuertamur. quarta inquit & uigesima primi mensis in anno tertio ego erã iuxta fluuium magnum, ipse est Tigris. Hinc rursus edocemur non esse erratum in tempore, etenim hic anno tertio, non primo dixit se uisionem uidisse.

Et sustuli oculos meos & uidi, & ecce uir unus indutus baddim, & lumbi eius præcincti auro Ophaz, & corpus eius quasi Tharsis.

Et leuaui oculos meos & uidi, & ecce uir unus uestitus lineis, & renes eius accincti auro obrizo, & corpus eius quasi Chrisolithus. Vulg. La.

Baddim, græca lingua significantur Byssina, ait itaque illius, qui uisus est, indumentum se byssinum conspexisse. Zonam uero Ophaz, hoc est auro nitidissimo, & maxime puro, corpus autem, quasi Tharsis, id est, simile erat auro pro batissimo e Tharsis allato, etenim illinc Salomoni rude afferebatur aurum.

Et facies eius uelut species fulgoris.

Splendor, inquit, illuminans a facie eius fluebat,

Et oculi eius quasi lampades ignis, et brachia eius & crura, quasi uisio æris splendentis, & uox sermonum eius quasi uox turbæ.

Et oculi eius ut lampas ardens, & brachia eius, & quæ deorsum sunt usque ad pedes, quasi species æris candentis, & uox sermonum eius, ut uox multitudinis. Vulg. La.

Habebat, inquit, oculos ignem emittentes, & brachia pulcherrimo æri similia, uisus tibi esses illum audiens multam turbam colloquentem audire.

Et uidi ego Daniel uisionem solus, & uiri illi, qui mecum erant, non uiderunt uisionem, sed ecstasis magna incidit super eos, & fugerunt metu.

Vidi autem ego Daniel solus uisionem, porro uiri, qui erant mecum non uiderunt, sed terror nimius irruit super eos & fugerunt in absconditis. Vulg. La.

Sed aliquis fortasse dixerit, cur nam fugerunt ii, qui uisionem non uiderunt? at uerisimile est hoc ipso maiorem illis metum incussum, nullum enim conspicati, & maximam uocẽ audientes, merito terrore perculsi aufugerunt, ecstasin autem hic uocat non timiditatem solam, sed cæcitatem illam, quæ græce dicitur, aorasia. et similia sunt hæc iis quæ beato Paulo in itinere acciderunt, cum Damasco appropinquaret. etenim ibi uidit ipse lumen, quod eum circumfulsit, & qui cum eo erant nulla re uisa solam uocẽ audierunt. igitur hic quoque qui cum diuino propheta erant similiter, sola audita uoce ac nemine uiso fugiunt, ipse solus manet. Act. 9.

Ego

Ego enim relictus sum, inquit, solus & uidi uisionem hanc magnam, & non est relictum in me robur, & gloria mea conuersa est in corruptionem, & non obtinui uires.

Vulg. La. Ego autem relictus uidi uisionem grandem hanc, & non remansit in me fortitudo, sed & species mea immutata est in me, & emarcui, nec habui quicquam uirium.

Tantus enim mihi metus incidit ex ea uisione, ut membrorum harmonia dissolueretur, & color ille, qui erat in corporis superficie mutaretur, atque omnibus uiribus destituerer.

Et audiui, inquit, uocem sermonum eius, & cum audirem ego eram compunctus super faciem meam, & facies super terram.

Vulg. La. Et audiui uocem sermonum eius, & audiens iacebam consternatus super faciem meam, & uultus meus hærebat terræ.

Statim enim audita, inquit, maxima illa uoce pronus cecidi, & cum aspicere nequirem horribilem uisionem, os meum in terram demisi.

Et ecce manus attingens me, & erexit me super genua mea, & super uestigia pedum meorum statuit me.

Vulg. La. Et ecce manus tetigit, & erexit me super genua mea & super articulos manuum mearum.

Ita, inquit, affectus sentio ueluti quandam manum me tangentem, & erigentem, & ego genibus, manibusque innixus, dissoluerat enim me metus, resurgere conabar,

Ille autem dixit ad me, Daniel uir desideriorum intellige in sermonibus his, quos ego loquor ad te, & sta in statione tua, quia nunc missus sum ad te.

Vulg. La. Et dixit ad me, Daniel uir desideriorum intellige uerba, quæ ego loquor ad te, & sta in gradu tuo, nunc enim sum missus ad te.

Attende, inquit, diligenter quæ a me dicuntur, & abiecto metu ita audi, quæ dicenda sunt, ut intelligas; siquidem ut ea ad te docerem missus ipse sum, quandō corporis cupiditates uicisti, ac diuinarum rerum amator effectus, & beneuolentia quadam naturali erga populum affectus, quæ ei euentura sunt percipere concupisti. uocatque ipsum non Baltasar, sed Danielem. illud enim chaldæorum, hoc hebræorum nomen erat. et hoc a piis impositum, illud ab impiis additum. significat autem Daniel Græcis iudicium Dei, ita ut ipse uerum nomen secum ferens rebus ipsis prædicaret eum se esse, quem Deus iusto ac recto iudicio prophetica gratia sit dignatus, cuiq; multis post sæculis futura declarauerit.

Cumque loqueretur ipse ad me sermonem, surrexi tremens.

Cumque

Cumque dixisset mihi sermonem istum surrexi tremens. Vulg. La.

Sermo quidem idoneus fuit ad hoc efficiendum ut surgerem, uerum metum ipsum non omnino abieceram.

Et dixit ad me, ne timeas Daniel, quia a prima die, qua dedisti cor tuum, ut intelligeres, & affligeres te coram domino Deo tuo, auditi sunt sermones tui, & ego ueni in sermonibus tuis.

Et ait ad me, noli metuere Daniel, quia ex die primo quo posuisti cor tuum ad intelligendum ut te affligeres in conspectu Dei tui, exaudita sunt uerba tua, & ego ueni propter sermones tuos. Vulg. La.

Hinc docemur, quantum nobis uoluntaria prosit afflictio, etenim beatus Daniel, cum uoluntario seipsum ieiunio afflixisset, & dominum quæsiisset, statim exorauit, & uoti sui compos factus est. quod is quoque, qui se ei in uisione obtulerat, declarat. a prima enim die, inquit, qua dedisti cor tuum ut intelligeres, & ut affligeres te coram domino Deo tuo, auditi sunt sermones tui, cuius rei maximum hoc habes indicium aduentum meum, ego enim ueni, inquit, in sermonibus tuis, idest propter sermones tuos, & propter illas, quas adhibuisti preces.

Et princeps, inquit, regni Persarum stetit exaduerso mei, unum & uiginti dies.

Princeps autem regni Persarum restitit mihi uiginti & uno diebus. Vulg. La.

Prima ipse die, inquit, deprecationis tuæ admissis tuis precibus ad te missus fui. sed omnibus his diebus prohibuit me, ne ad te uenirem, Persarum regni princeps.

Et ecce Michael unus de principibus primis uenit ad opitulandum mihi, & ipsum reliqui ibi cum principe regni Persarum.

Et ecce Michael unus de principibus primis uenit in adiutorium meum, & ego remansi ibi iuxta regem Persarum. Vulg. La.

Hæc apertius nos docet beatus Moyses, cum ait,

Quando diuisit altissimus gentes, quando disseminauit filios Adam, constituit terminos gentium iuxta numerum angelorum Dei.

Quando diuidebat altissimus gentes, quando separabat filios Adam constituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Israel. Vulg. La.

Et dominus in sacris euangeliis apostolis, uidete, inquit, ne contemnatis unum ex his pusillis, quia angeli eorũ quotidie uident faciem patris mei, qui in cælis est. & alia item multa huiuscemodi in diuina scriptura. ex his itaque docemur singulis angelis uniuscuiusque nostrum creditã esse curam, ut custodiant, tueantur, & a praui dæmonis nos liberent insidiis. archangelis uero illud munus im- Matth. 18.

positum

positum, ut gentium sint præfecti. sicuti beatus Moyses docuit, cuius dictis beatus item Daniel consentit, cum dicit ipse regni Persarum principem, & rursus paulo post principem græcorum, Michaelem quoque principē Israel uocat. His itaque tum ex hoc, tum ex illo loco perspicuis factis, illud quærendum, quanam de causa persici regni princeps resistere uidebatur ei qui pro populo patrociniū susceperat? nam perturbationibus angelorum naturā non esse obnoxiam, quippe sanctitatis plenam, cuiuis perspicuum est. et diuinis eos nutibus obtemperare sine ulla controuersia usquequaque licet intelligere. Quomodo itaque Israelitarum tutelæ aduersari uidebatur Persarum regni princeps? uerum enimuero si quis diligenter considerare uelit, comperiet eorum, quæ dicta sunt, sensum. nam Persarum princeps, & princeps græcorum, hoc est ii, quibus eorum custodia, & cura commissa est, necessario, ut pote erga eos beneuolentia affecti, quorum tutelam habebant, cum cernerent ipsius Israelis iniquitatem, ægreferebant, siquidem uidebant ipsos maioris prouidentiæ fructus ferre. neque enim nouerant in Deo, qui omnia creauit, occultum mysterium. nanque postquam saluator noster homo factus est, innotuit, sicut dixit beatus Paulus, principibus & potestatibus per ecclesiam, multiformis sapientia Dei. Hoc itaque mysterium

ad Eph. 3. ignorantes, & multam Dei erga Israel prouidentiam cernentes ii, quibus aliarum nationum credita cura fuerat, indignabantur, quòd aspicerent eos maxime post legem & prophetas tantamque doctrinam & curam, peius affectos iis, qui a se regerentur, uel pluribus malis oppressos; hoc etiam beato Danieli angelus, qui se ei uidendum obtulit, dicebat, & princeps regni Persarum stetit ex aduerso mei unum & uiginti dies. hoc est his omnibus diebus ei persuadere studebam, iure eos hac prouidentia dignos censeri, opitulante mihi Michaele, qui unus erat e primis principibus, & ipsum, inquit, reliqui ibi cum principe regni Persarum.

Et ueni ut docerem te quæcunque occurrent populo tuo in nouissimis diebus, quia ecce uisio in dies.

Vulg. La. Veni autem, ut docerem te, quæ uentura sunt populo tuo in nouissimis diebus, quoniam adhuc uisio in dies.

Cumque ego inquit uenissem ad te, ut quæ haud multo post tempore euentura sunt populo tuo, ante te edocerem, remansit Michael disputans cum principe regni Persarum, neque simpliciter dixit cum principe Persarum, sed cum principe regni Persarum, hoc est cui etiam in ipsum Persarum regem commissum est imperium.

Cumque loqueretur ipse mecum secundum uerba hæc, dedi faciem meam in terram, & compunctus sum.

Vulg. La. Cumque loqueretur mihi huiuscemodi uerbis deieci uultū meum ad terram, & tacui.

Cum enim audissem angelorum quoque principes ægreferre eam curam, quæ haberetur erga populum, tristitiæ rursus plenus deiecto in terram uultu stabam, nec sursum aspicere poteram.

Et ecce

Et ecce quasi similitudo filii hominis tetigit labia mea, & locutus sum, & dixi ad stantē coram me, domine in uisione tua conuersa sunt interiora mea in me, & ecce non habeo robur, & quo modo poterit domine seruus tuus loqui cum domino meo hoc? & ego imbecillis factus sum, & ex hoc tempore non stabit in me robur, & spiritus non est relictus mihi.

Et ecce quasi similitudo filii hominis tetigit labia mea, & aperiens Vulg. La. os meū locutus sum, & dixi ad eum, qui stabat contra me, domine mi, in uisione tua dissolutæ sunt compages meæ, & nihil in me remansit uirium, & quo modo poterit seruus domini mei, loqui cum domino meo, nihil enim in me remansit uirium, sed & habitus meus intercluditur.

Cum uidisset, inquit, me denuo animi anxietate cruciari, ac ueluti humana quadam manu labia mea attigisset, dedit mihi colloquendi facultatem, et dixi ei. tuus solus conspectus ipse omnes mihi uires ademit, animumque confusionis ac perturbationis impleuit; et pristino decore cogitationem nudauit, adeoque imbecillis præ metu effectus sum, ut ne usitato quidem more possim spiritum ducere: quo modo igitur potero, quæ a te dicantur intelligere, aut congruens reddere responsum? nemo autē existimet, qui ab eo uisus est, illum esse dominum, propterea quòd Daniel ipsum dominum appellet. sic enim ipse in fine uisionis, sublatis, inquit, manibus suis in cælum, per uiuentem dominum iurauit, æquo animo suam confitens seruitutem: dominum itaque illum uocat, non ut Deum, sed honorem illi debitum tribuens. etenim nos cum illustrioribus uiris colloquentes hac appellatione uti cōsueuimus, quemadmodum etiam beatus Abraam angelos ut homines conspicatus, & cum ipsis, ut cum hominibus colloquens, obsecro dixit domine si utique inueni gratiam corā te, ne tran Gen. 18. seas seruum tuum. & beata Rebecca beati Abraam seruo, bibe, inquit, domi- Gen. 24. ne, & camelis tuis hauriam aquam. igitur hoc etiam loco dominus non rerum omnium auctorem significat Deum, quod apertius ex fine cognoscemus, interim autem institutum persequamur.

Et addidit, inquit, & tetigit me, quasi uisio hominis, & corroborauit me, & dixit mihi, ne timeas uir desieriorum, pax tibi, uiriliter age, & esto robustus.

Rursum ergo tetigit me, quasi uisio hominis, & confortauit me, & Vulg. La. dixit, noli timere uir desideriorum, pax tibi, confortare & esto robustus.

Hoc est nihil solicitus sis, neque enim ut detrimenti aliquid tibi afferrem istuc concessi, sed ut ea tibi indicarem, quæ discere concupisti. abiecto itaque metu, uirum te, & fortem præbeas. & uerbum res est consecuta.

Et cum loqueretur ipse, inquit, mecum corroboratus sum & dixi,

loquatur dominus meus, quia corroboraſti me, & dixit, an noſti cur ueni ad te? & nunc reuertor, ut prœlier cum principe Perſarum. & ego egrediebar, & princeps græcorum ueniebat, ueruntamen annuntiabo tibi, quod conſtitutum eſt in ſcriptura ueritatis, & non eſt qui reſiſtat mecum de his, niſi Michael princeps ueſter.

Vulg. La. Cumque loqueretur mecum conualui & dixi, loquere domine mi quia confortaſti me, & ait, nunquid ſcis quare uenerim ad te? & nunc reuertar ut prœlier aduerſus principem Perſarum. cum ergo egrederer apparuit princeps græcorum ueniens, ueruntamen annuntiabo tibi, quod expreſſum eſt in ſcriptura ueritatis, & nemo eſt adiutor meus in omnibus his, niſi Michael princeps ueſter.

Curnam, inquit, unum aut duo dicam, Perſarum principem & Græcorū? cum nulla earum uirtutum, quæ ſuper cælos ſunt, uelit populum ueſtrum boni alicuius compotem fieri, propter multa uidelicet ſcelera, niſi ſolus Michael, cui ueſtra tutela credita eſt. prœliari uero pro diſſerere ac perſuadere poſuit, cū oſtendere uellet illius iuſtam contra populum indignationem, & ſuam erga eundem populum beneuolentiam. eſt autem ueriſimile eum qui diſſerebat, ſanctum eſſe Gabrielem, qui iam alias etiam reuelationes ipſi interpretatus eſt.

Cap. xi. Et factum eſt, inquit, in anno primo Cyri ſteti in fortitudinem & robur.

Vulg. La. Ego autem ab anno primo Darii Medi ſtabam ut confortaretur & roboraretur.

Statim, inquit, cum Cyrus regno potitus eſſet, & terminus captiuitatis expletus, inſtiti, quoad effeci ut populus dimiſſus in libertatem uindicaretur.

Et nunc renuntio tibi ueritatem.

Vulg. La. Et nunc ueritatem annuntiabo tibi.

Vere tibi dico, quæ futura ſunt.

Ecce adhuc tres reges ſurgent in Perſide.

Vulg. La. Ecce adhuc tres reges ſtabunt in Perſide.

Poſt Cyrum Cambyſes regnauit, cuius ſucceſſores Magi decem menſes regno potiti ſunt, poſt illos Darius Hyſtaſpis.

Et quartus, inquit, diteſcet diuitiis magnis ſuper omnes.

Vulg. La. Et quartus ditabitur opibus nimiis ſuper omnes.

Xerxes hic eſt, de quo loquitur, Darii filius.

Et poſtquam ipſe obtinuerit diuitias, inuadet in omnia regna Græcorum.

Et cum

Et cum inualuerit diuitiis suis concitabit omnes aduersum regnum Graeciae. Vulg. La.

Huius etiam, qui nobis sunt externi, historici, scriptores, sophistae, & oratores meminerunt, qui narrant & illius superbam cum exercitu profectionem, & ridiculum discessum. nā usque ad ipsum summatim traditis Persicis rebus & iis, qui post ipsum regnarunt, ut qui imbecilliores effecti fuerint, omissis, ad Macedonem transtulit orationem.

Et consurget, inquit, rex potens, & dominus erit dominii multi, & faciet secundum uoluntatem suam, & cum steterit regnum eius, conteretur, & diuidetur in quattuor uentos caeli.

Surget uero rex fortis & dominabitur potestate multa, & faciet, quod placuerit ei, & cum steterit, conteretur regnum eius, & diuidetur in quattuor uentos caeli. Vulg. La.

Alexandro enim, ut iam etiam diximus, omnem, ut ita dixerim, orbem terrarum adepto, deinde communem hominum finem sortito, quadrifariam diuisum est regnum, ut saepius iam memorauimus, & hic rursus diuus Archangelus ita ait,

Et diuidetur in quattuor uentos caeli, & non in nouissima eius, neque secundum dominationem eius qua dominatus est.

Et diuidetur in quattuor uentos caeli, sed non in posteros eius, neque secundum potentiam illius, qua dominatus est. Vulg. La.

Quod autem dicit, ita se habet, Alexander cum duodecim annos integros regnasset, sex ultimis annis & Persarum & Aegyptiorum demolitus est regnum, omnesque interiectas nationes sub suam ditionem subiunxit. ait itaque, reges, qui post ipsum regnarint, nulla in re similes futuros Alexandro, neque uirtute, neque potestate illa, quam nouissimis annis sibi fuerat adeptus, hoc enim significat, in nouissima eius, neque secundum dominationem ipsius, qua dominatus est.

Quia euelletur regnum eius, & dabitur aliis, praeter hos.

Lacerabitur enim regnum eius etiam in externos, exceptis his. Vulg. La.

Non solum enim in hos quattuor, inquit, diuidetur, sed etiam aliis, praeter hos tradetur. His enim regnantibus Arsaces Persa bello uictor adeptus est regnum, & partē quandam persici imperii recuperauit, ex quo ad hoc usque tempus Persarum reges Arsacidae uocantur; cum superiores non Arsacidae, sed Chamaenides appellarentur: & Romanis item Macedonico diuiso regno maior fuit potentia, qui denique ab his eisdem regibus tributum exegerunt. ita praesignificata diuisione, duorum regum mentionem praetermittit, neque enim rex Asiae, neque rex Macedoniae diutius permansit. praetereaque nihil ab his calamitatis accidit Iudaeis. duorum igitur dumtaxat meminit, per quos difficiles calamitates ex-

perti fuere Iudæi. & hi ſunt, Aegypti rex, & is cui nationum ad orientem incolentium commiſſum fuit imperium, qui in Antiochia, & Babylone obtinuerunt regias. decet autem nos prius eorum, quæ dicenda ſunt, argumentum declarare, deinde ea ſigillatim interpretari. Hircus ille, quem beatus Daniel uidit, poſt unum cornu confractum, quattuor cornua produxit, hos ipſos reges, ex uno ipſorum alterum cornu natum eſt, quod & Aegyptum maxime debellauit, & in infinitas Iudæorum natione calamitates coniecit. et per hoc cornu ſignificatur Antiochus illuſtris, id eſt Epiphanes. et quartam beſtiam beatus Daniel uidit decem cornibus prœditam, inter cuius cornua aſcendebat paruum cornu, quod oculos habebat, & os loquens magna, & prœlium committebat cum ſanctis. rurſus autem ex his intelligimus in fine Romani regni decem eodem tempore exorituros reges, qui multa ſibi ultro, citroque damna inferent, alter alterius regna mutuo debellantes, quemadmodum Macedones faciebant. cumque hæc acciderint, oſtenſurum ſe uirum peccati, filium perditionis, id eſt Antichriſtum. Quando itaque ſimiles ſunt regni Romanorum fines diuiſioni regni Macedonici, quæ tum ab his, tum ab illis facienda ſunt, ſimul edocet beatus Daniel. alia enim ex iis, quæ dicenda ſunt, Macedonibus conueniunt, alia futuris decem cornibus, atque illi, quod inter ipſa productum fuerit. et hæc ita ſe habere, ex ipſa prophetia diſcemus. decet itaque nos omni ſtudio animum adhibere, ut congruenter diuidamus, quæ his, quæue illis conueniant. cuius rei exemplum habemus euangelicam doctrinam. etenim cum dominus de templo quod
Matth. 24 erat in Hieroſolymis apoſtolis dixiſſet, Amen, amen dico uobis non relinquetur hic lapis, ſuper lapidem, qui non deſtruatur. deinde illis interrogantibus, quando hæc erunt, & quod ſignum aduentus tui? & duplici allata interrogatione, dominus promiſcuum reddit reſponſum, ſimul ea dicens, & quæ Hieroſolymis eſſent euentura, & quæ in conſumatione ſæculi futura. qui uero ſunt diuinis initiati myſteriis, hi & his & illis congruentia temporibus facile diſcernunt. hoc itaque nos etiam hoc in loco adhibita, quam par eſt, demonſtratione, facturi ſumus. Cum docuiſſet igitur beatum Danielem is, qui cum eo colloquebatur, quadrifariam regnum diuiſum iri, duobus omiſſis Macedoniæ, inquam, & Aſiæ, ſiue Helleſponti regibus, ut qui breue tempus regnaſſent, ac Iudæos minime offendiſſent, ſubiicit,

Et corroboratus eſt rex Auſtri, & de principibus eius unus corroborabirur ſuper ipſum, & dominabitur dominatione multa extra poteſtatem ſuam.

Vulg. La. Et confortabitur rex Auſtri, & de principibus eius præualebit ſuper eum, & dominabitur ditione, multa enim dominatio eius.

Ptolemæum Philopatorem dicit, qui non contentus Aegypti regno etiam Phœnicem, & Samariam, Iudæamque ſibi aſciuit. unum autem de principibus eius corroboratum Scopam intelligit, cuius etiam Ioſephus ſcriptor hebræus meminit. qui cum optimum ſe ducem præbuiſſet, multa eorum, quæ extra Ptolemæi regnum erant, in Ptolemæi ditionem redegit. hoc innuens, & dominabitur, inquit, dominatione multa extra poteſtatem ſuam. hoc eſt, potietur multarum nationum, quæ fuerint extra ſibi definitam poteſtatem.

Et poſt

Et poſt annos eius commiſcebuntur, & filia regis Auſtri ingredietur ad regem Aquilonis, ut faciat fœdera cum eo.

Et poſt finem annorum fœderabuntur, filiaque regis Auſtri ueniet ad regem Aquilonis facere amicitiam. Vulg. La.

Poſt Ptolemæi Philopatoris obitum, regnauit Ptolemæus filius eius Epiphanes appellatus. hoc ſignificat, cum dicit, poſt annos eius commiſcebuntur, & docens quo modo cõmiſcebuntur, filia inquit regis Auſtri ingredietur ad regem Aquilonis, ut percutiat fœdera cum ipſo: regem uero Aquilonis appellat Antiochum, non Epiphanem, ſed illum qui uocatus eſt magnus, Antiochi Epiphanis patrem, hic enim fuit illis Ptolemæis æqualis.

Et non obtinebit robur brachii, neque ſtabit ſemen eius, & tradetur ipſi, & ferentes eã, & puella, & corroborans ipſam in temporibus.

Et non obtinebit fortitudinem brachii, nec ſtabit ſemen eius, & tradetur ipſa, & qui adduxerunt eam, adoleſcẽtes eius, & qui confortabant eam iñ temporibus. Vulg. La.

Verum nuptiæ quidem fient, inquit, non tamen diutius connubium manebit, ſed reddetur ei, qui miſerit ipſam, per eos, qui ipſam adduxere, una cum iis, quæ cum ea fuerint allata; hoc enim ſignificat, & corroborans ipſam in temporibus, id eſt diuitiæ, quæ matrimonium potens, optatumque efficiunt.

Et ſurget, inquit, de flore ex radice eius in præparatione ipſius.

Et ſtabit de germine radicum eius plantatio. Vulg. La.

Hoc eſt, reddetur quidem parenti, ſed pariet regem, qui regno illius, qui dederit, aduerſabitur.

Et ueniet, inquit, ad uirtutem,

Et ueniet cum exercitu. Vulg. La.

Virtutem ipſam Hieruſalem uocat, ut quæ diuina gratia fruens diuinam uirtutem per ea miracula, quæ pro tempore fiebant, oſtenderet. quod nos item tertius Maccabæorum liber edocuit. Ptolemæus enim præter omnem ſpem deuicto Antiocho magno, ad Hieroſolyma peruenit, Deoque ſumptuoſa obtulit ſacrificia, conatusque ingredi in adyta templi, ſacerdotibus, qui ſupplicantes eum arcebant, obtemperare cum noluiſſet, flagellis percutitur, quæ minime cernebantur, interminatus autem Iudæis Alexandriam ſe recepit, et illa facere aggreditur, quæ hiſtoria docet. idque etiam prophetia prædicit, ueniet inquit ad uirtutem. Macca. 3.

Et ingredietur in munitiones regis Aquilonis, & faciet in ipſis, et corroborabitur.

Et ingredietur prouinciam regis Aquilonis, & abutetur eis, & obtinebit. Vulg. La.

Munitiones uocat tributum ipsi præbentes ciuitates, quodammodo enim fulciunt, & sustentant regnum quæ afferuntur tributa, quibus militaris alitur exercitus.

Et deos eorum, cum conflatilibus eorum, omne uas desiderabile ipsorum argenti & auri cum captiuitate introducet in Aegyptum, & ipse stabit super regem Aquilonis.

Vulg. La. Insuper & deos eorum, & sculptilia, uasa quoque pretiosa auri & argenti captiua ducet in Aegyptum, ipse præualebit aduersus regem Aquilonis.

Primo enim & altero prœlio Ptolemæi uicerunt, ut docent historiæ. Iosephus quoque ita asserit. Iudæis enim Antiocho magno Asiæ regnum obtinente euenit, ut & ipsi multis laboribus premerentur uexata eorum regione, & illi itidem qui Cælen Syriam incolebant, nam bellum ipso gerente aduersus Ptolemæum Philopatorē & contra filium ipsius Ptolemæum cognomento Epiphanem, usu uenit ut ipsi multa mala sustinerent, & eodem tam uicto, quā uictore cadem paterentur. ac paulopost; cumque uicisset Ptolemæum Antiochus Iudæam sibi asciscit: uita functo Philopatore filius eius magnum misit exercitum duce Scopa, contra eos qui erant in Cæle Syria, qui & multas eorum cepit urbes, & nostram gentem, quæ debellata adiuncta est ei. nec multo post Antiochus Scopam uicit ad fontes Iordanis cum eo congressus, ac magnam illius exercitus partem occidit. postea uero cum Antiochus urbes in Cæle Syria subegisset, quas Scopas occuparat, & Samariam, sponte ad eum se adiunxere Iudæi, receptoque in ciuitate omni eius exercitu, & militibus, & elephantis, abunde commeatum præbuere, & præsidia a Scopa in arce Hierosolymorū relicta obsidenti alacriter opem tulere. et ne alia prosequens ultra modum prorogans uolumen progrediar, ad illa uolentem relego.

Et ingredietur, inquit, in regnum regis Austri, & reuertetur ad terram suam, & filii eius cogent turbam exercituum multorum.

Vulg. La. Et intrabit in regnum rex Austri, & reuertetur ad terram suam, filii autem eius prouocabuntur, & congregabunt multitudinem exercituum plurimorum.

Filios autem eius eos uocat, quibus militandi munus impositum fuerat, sicuti filios hominum homines, & filios prophetarum prophetas, quod est Hebræorum linguæ Idioma.

Et ingredietur ueniens, & inundans.

Vulg. La. Et ueniet properans & inundans.

Hoc est, impetu latus, & diluuii instar omnia corrumpens.

Et præteribit, & sedebit, & congredietur usque ad robur eius.

Vulg. La. Et reuertetur, & concitabitur & congredietur cum robore eius.

Hoc est

Hoc est, omnibus uiribus inuadet in Aegyptum,& celeritate adhibita castra ponet translato in eam regionem bello. his subiicit.

Et irritabitur rex Austri, & egredietur, & pugnabit bello cum rege Aquilonis, & statuet turbam multam, & tradetur turba in manu eius, & capient turbam multam, & exaltabitur cor eius, & deiiciet multa millia, neque corroborabitur.

Et prouocatus rex Austri egredietur, & pugnabit aduersus regem Aquilonis, & præparabit multitudinem nimiam, & dabitur multitudo in manu eius, & capiet multitudinem, & exaltabitur cor eius, & deiiciet multa millia, sed non præualebit. Vulg. La.

Cum enim rex Austri instructam turbam multam in acie opposuerit, superabit, inquit, Antiochus, ac multitudinem illam sibi subiiciet, & quasi uictor superbia elatus multa hominum millia conficiet. uerumtamen non potietur Aegypto, neque obtinebit Ptolemæi regnum. qua de causa indignatus rursus

Reuertetur, inquit, rex Aquilonis, & adducet turbam multam supra priorem, & in finem temporum ingredietur ingressus in uirtute magna, & in substantia multa.

Conuertetur enim rex Aquilonis & præparabit multitudinem multo maiorem, quàm prius, & in fine temporum, annorumque ueniet properans cum exercitu magno, & opibus nimiis. Vulg. La.

Rursus enim maiore, inquit, priore exercitu coacto inuadet Aegyptum, quod faciet circiter regni sui finem, id enim significat, in finem temporum, & ingredietur ingressus in uirtute multa. Hic conduplicatio est Hebraica; uoluit enim dixisse, magno comitatu ingredietur, est autem idioma tum Hebræorum tum Syrorum, qui consueuerunt dicere ingrediens ingressus est, & comedens comedebat, & alia omnia huiuscemodi: interpretes itaque multa adhibita diligentia idiomata quoque Hebræa secuti sunt.

Et in temporibus illis, inquit, multi consurgent aduersus regem Austri.

Ita enim ab Antiocho debellatum Ptolemæum ut imbecillem, in reliquum etiam finitimi contemnent.

Et filii pestilentiarum populi tui, extollentur, ut statuant uisionem, & debilitabuntur.

Filii quoque præuaricatorum populi tui extollentur ut impleant uisionem, & corruent. Vulg. La.

Hic rursus pestilentes filios pestilentiarum appellauit, scelesti enim & improbis moribus deprauati, impiamque uitam pietati præferentes per hos reges cultum legitimum

legitimum demoliri conabuntur, neque poterunt. illi enim minus impii Iudæorum nationem coluerunt, & obſeruarunt.

Et accedet, inquit, rex Aquilonis, & effundet aggerem & capiet urbes munitas.

Vulg. La. Et ueniet rex Aquilonis, & comportabit aggerem, & capiet urbes munitiſſimas.

Hoc eſt, obſidens aggeribus adhibitis, machinisque admotis.

Et brachia regis Auſtri non ſtabunt.

Vulg. La. Et brachia Auſtri non ſuſtinebunt.

Hoc eſt, omnibus deſtituetur uiribus.

Et conſurgent electi eius, neque erit robur ad ſtandum.

Vulg. La. Et conſurgent electi eius ad reſiſtendum, & non erit fortitudo.

Et coactis optimatibus ſuis nihil proficiet.

Et faciet adueniens aduerſus eum ſecundum uoluntatem ſuam.

Vulg. La. Et faciet ueniens ſuper eum iuxta placitum ſuum.

Facile enim erit in reliquum, inquit, unicuique eum contemnere, quòd reſiſtere nequeat, & aduerſarios ipſe ſuperare.

Et ſtabit in terra ſabir.

Et ſtabit in terra inclyta.

Vulg. La.

Quædam exemplaria in terra ſabair habent, & quidam eorum, qui Hebræorum uocem in Græcam tranſtulere, uoluntatis terram, terram ſabir uocarunt, ſignificatque promiſſionis terram, quæ uoluntatis erat, & montem Sion quem dilexit, & in quo beneplacitum eſt Deo habitare in eo, & ſabair, uirtutum ſiue exercituum interpretantur, ſiue igitur terra uoluntatis, ſiue terra exercituum Iudæa uocata ſit, etenim ſupra quoque exercituum ipſam appellauit. hic etiam ſabair ſiue ſabir eam nuncupat: accedet, inquit, rex Babylonis ad ipſam quoque.

Pſal. 77.
Pſal. 67.

Et conſumetur in manu eius.

Hoc eſt, proſpere ei ſuccedet. ſic enim nos item Ioſephus docuit in hiſtoria, Iudæos Antiocho ultro accepto, magno in honore ab illo habitos fuiſſe.

Et ponet faciem ſuã, inquit, ut ueniat in robore totius regni eius.

Vulg. La. Et ponet faciem ſuam ut ueniat ad tenendum uniuerſum regnum eius.

Conabitur enim omne regis Auſtri regnum ſibi uindicare.

Et recta

Et recta, inquit, omnia cum eo faciet,

Et recta faciet cum eo, Vulg. La.

Quæcunque enim diripuerit ea, inquit, omnia reddet ipsi.

Et filiam mulierum tradet ei, ut corrumpat ipsam, & non permanebit, neque erit illi.

Et filiam feminarum dabit ei, ut euertat illud, & non stabit, nec illius erit. Vulg. La.

Quod supra obscure dixerat, hic apertius declarat, dabit enim ipsi, inquit, uxorem filiam suam, nec multo post tempore ipsa reddetur ei, qui dederit, soluto matrimonio. cumque ita affecerit Aegyptum,

Conuertet faciem suam ad insulas, & capiet multas, & cessare faciet principē opprobrii sui, uerum opprobrium eius conuertetur in eum.

Multis enim insulis in suam ditionem redactis illarum principes imperio abdicatos eiusmodi reddidit, qui ludibrio haberentur. uerum ne ipse quidem huius erit expers opprobrii. Romani enim illi ad Thermopylas debellato, compressa eius ingenti audacia, mille imposuere talentorum tributum, quod sibi singulis annis eum afferre coegerunt, filiumque eius Antiochum cognomento Epiphanem acceptum obsidem Romæ custodiebant. quod nos docet primus liber Maccabæorum. cum enim scriptor locutus de iis esset, qui Alexandri regnum excepere, subiecit. et exiit ex eis radix peccatrix Antiochus illustris, id est Epiphanes filius Antiochi regis, qui fuerat Romæ obses. hoc præsignificans Danieli, is, qui cum eo colloquitur, uerum inquit, opprobrium eius in eum conuertetur. his adiicit. Macc. 1.

Et conuertet faciem suam ad obtinendam terram suam.

Et conuertet faciem suam ad imperium terræ suæ. Vulg. La.

His in insulis peractis, inquit, in suum regnum reuertetur.

Et infirmabitur, & cadet, & non inuenietur, & surget de radice eius planta regni, & ad præparationem ipsius transferens.

Et impinget, & corruet, & non inuenietur, & stabit in loco eius uilissimus, & indignus decore regio. Vulg. La.

De Antiocho illustri, id est Epiphane loquitur, qui Roma profectus Seleuco fratri suo successit, nam Antiocho magno Seleucus cognomento Philopator successerat filius eius, quo mortuo Antiochus Epiphanes accipit regnum, de quo ait, surget de radice eius planta regni, & ad præparationem ipsius transferens. hoc est, patris imperium imitans, & idoneus ad obtinendum sibi ab illo paratum regnum. hoc declarans adiecit.

Et faciens gloriam regni.

Id est,

Id est, in rebus gerendis se maxime strenuum præbens.

Et in diebus illis conteretur, & non in facie, neque in bellis.

Vulg. La. Et in paucis diebus conteretur, non in furore, nec in prœlio.

Idoneus enim erit, inquit, qui uel solo nomine absque prœlio, ac sine sanguine omnibus terrorem incutiat, eosque sibi subiiciat.

Et stabit in præparationem eius.

Vulg. La. Et stabit in loco eius despectus.

Tanta, inquit, eius erit uirtus, ut etiam sine prœlio regnum ad se a parente translatum obtineat.

Et despectus fuit, & non est data super eum gloria regni.

Vulg. La. Et non tribuetur ei honor regius.

Atqui non erat, inquit, illustris, ut rex, sed uilis quidam uidebatur, qui Romæ custodiretur.

Et reuertetur in abundantia, & obtinebit regnum in lapsibus.

Vulg. La. Et ueniet clam, & obtinebit regnum in fraudulentia.

Verumtamen, inquit, quamuis ualde despectus, cum multa copia ueniet, plurimoque exercitu, & dolo sibi opitulante, ac fraude adhibita regnum obtinebit. Hoc etiam in secunda uisione beatus Daniel conspexit, audiuitque sanctum Ga brielem cum diceret, dolus in manu eius & in corde suo magnificabitur, & occidet multos, & in perditione multorum stabit, & hic similiter, obtinebit enim regnum, inquit in lapsibus.

Et brachia inundantis inundabuntur a facie eius, & conterentur.

Vulg. La. Et brachia pugnantis expugnabuntur a facie eius & conterentur.

Hic denuo Aegyptiorum innuit regnum, quia etiam illi multum potentes, & instar diluuii aduersarios corrumpentes, & ad internitionem delentes ab ipso inundabuntur, & conterentur. neque isti soli, sed etiam

Dux testamenti, & a commistionibus erga ipsum faciet dolum.

Insuper & dux fœderis, & post amicitias cum eo faciet dolum.

Vulg. La. Hic præsignificat seditionem concitatam contra Oniam principem sacerdotum, a Iesu, qui etiam Iason dictus fuit, & Onia filio Menelai, ex quibus Iason cũ prius ad Antiochum contendisset, fratrem suũ pontificatu eiecit, Menelaus uero muneribus & auro Antiocho missis, ad se rursus reuocato pontificatu expulit Iasonem. hinc graues & molestæ calamitates Iudæorum nationes inuasere. Hæc ante beatus Daniel doctus audit. Brachia inundantis ab ipso inundabuntur. et loquitur de Ptolemæo Philometore, qui Ptolemæo Epiphani successit, his subiecit. et

cit. et dux fœderis. principem ſacerdotum intelligi uult pium Iaſonis fratrem, præmonetque fore ut illum etiam abdicet pontificatu maximo. deinde docet, quo modo. et a commiſtionibus erga illum faciet dolum, utetur enim miniſtris, inquit, qui ſe idem habere glorientur genus, adhibitoque dolo, in nationem infinita mala patrabit.

Et aſcendet, & ſuperabit ipſum modica gente.

Et aſcendet & ſuperabit in modico populo. Vulg. La.

Deceptis enim Hieroſolymorum incolis, quaſi pacificus ingreſſurus, primum in ſacri Dei templi adyta ingredi auſus eſt, deinde ablato omni impoſito ornatu, & uaſis diuino cultui dedicatis, egreſſus eſt. rurſusque adducto ad urbem exercitu octuaginta hominum millia occidit. neque his contentus miſſis ducibus ſuis innumerabiles cædes faciendas curauit. hæc præſignificans, & ſuperabit, inquit, ipſos modica gente.

Et in abundantia, & in pinguibus regionibus ueniet.

Et abundantes & uberes urbes ingredietur. Vulg. La.

Neque enim propter inopiam cum paucis, inquit, ueniet, ſed propter ſuæ mentis ſuperbiam: eſt enim ipſi & abundantia, & fructus infinitarum gentium pinguium, ſibi uectigalia multa ſuppeditantium.

Et faciet, quæ non fecerunt patres eius, & patres patrum eius, prædam, & ſubſtantiam, & ſpolia ipſis diſperget.

Rapinas & prædam, & diuitias eorum diſſipabit. Vulg. La.

Nam cum omnes eius patres & maiores Iudæorum nationem in magno honore habuerint, iſte contraria omnia faciet, occidens, & rapiens, atque in ſeruitutem adducens, & militibus eorum bona concedens.

Et ſuper Aegyptum, inquit, cogitabit cogitationes ſuas, & usque ad tempus.

Et contra firmiſſimas cogitationes inibit, & hoc usque ad tempus. Vulg. La.

Hoc eſt neque diutius hoc obtinebit.

Et excitabitur robur eius, & cor eius contra regem Auſtri in uirtute magna.

Et concitabitur fortitudo eius, & cor eius aduerſus regem Auſtri in exercitu magno. Vulg. La.

Hanc ipſius in Aegyptum profectionem prima nos Maccabæorum docet hiſtoria. ingreſſus eſt enim Antiochus, inquit, in Aegyptum, in turba graui, & in curribus, & elephantis, & equitibus, & in claſſe magna, & conſtituit bellum aduerſus Ptolemæum regem Aegypti, & ueritus eſt Ptolemæus a facie eius, & fugit, & 1.Macc.1.

git, & ceciderunt uulnerati multi, & ceperunt urbes munitas in terra Aegypti, & ceperunt spolia Aegypti. & hæc cum ante doceretur beatus Daniel audiuit.

Et rex Austri prœlio cum ipso confliget, in uirtute magna & forti ualde, & non stabit, quia cogitabunt contra ipsum cogitationes.

Vulg. La. Et rex Austri prouocabitur ad bellum multis auxiliis & fortibus nimis, & non stabunt, quia inibunt aduersus eum consilia.

Hoc est, multas & uarias insidias ei molientur.

Et comedent, inquit, necessaria eius.

Vulg. La. Et comedentes panem cum eo.

Hoc est, consument omnem illius prouentum, & uectigal, quod ipsi pendetur, diripientes ad se conuertent.

Et conterent ipsum, & copias eius dissoluent, & cadent uulnerati multi.

Vulg. La. Conterent illum, exercitusque eius opprimetur, & cadent interfecti plurimi.

Neque ipsum solum, sed etiam exercitum eius instar diluuii corrumpet, & ingentem cædem patrabit.

Et utrique, inquit, reges corda eorum in improbitatem, & in mensa una mendacia loquentur, & non dirigetur.

Vulg. La. Duorum quoque regum cor erit, ut male faciant, & ad mensam unam mendacium loquentur, & non proficient.

Romani enim sicut nos Iosephus historicus docet, audita eius cum exercitu profectione, per legatos denuntiarunt, ut recederet ab Aegypto. quare percusso fœdere, inquit, pacem fecit, & societatem cum Ptolemæo iniuit. simulatam uero amicitiam docens is, qui cum Daniele colloquebatur; et utrique inquit reges corda eorũ in improbitatem, & in mensa una mendacia loquentur, & non dirigetur, hoc est, non erit stabilis pax illa.

Quia adhuc finis erit in tempus.

Vulg. La. Quia adhuc finis in aliud tempus.

Hoc est, rursus enim cum hoc tempus effluxerit, congredientur, & prœlio dimicabunt.

Et reuertetur, inquit, in terram suam in substantia multa.

Vulg. La. Et reuertetur in terram suam cum opibus multis.

Veruntamen tunc inquit cum multis diuitiis, multarumque facultatum abundantia in suum regnum redibit.

Et cor

Et cor eius aduersus testamentum sanctum.

Hoc uno in reliquum studio tenebitur, ut legem a Deo Iudæis datam euertat, atque hæc inita consilia ad exitum perducet.

Et faciet enim, & reuertetur, inquit, in terram suam.

Hoc quoque Maccabæorum liber, & Iosephi tradit historia.

Et in tempus suum reuertetur, & ueniet in Austro, & non erit sicut prima etiam nouissima.

Statuto tempore reuertetur, & ueniet ad Austrum, & non erit priori simile nouissimum. Vulg. La.

Hoc est, non similiter uincet, sed uictus reuertetur. illud autem, in tempus suum, idoneum bello tempus significat.

Et ingredientur ad ipsum ingredientes Citiæ, & humiliabuntur.

Et uenient super eum Trieres, & Romani, & percutietur. Vulg. La.

Ascitis enim sibi multis Cypriis, & aliis insulanis, nam Citium ad hoc usque tempus oppidum est Cypri, inuadet quidem Aegyptum, sed uictus & profligatus redibit.

Et reuertetur, inquit, & indignabitur contra testamentũ sanctũ.

Et reuertetur, & indignabitur contra testamentum sanctuarii. Vulg. La.

Omnem enim iracundiam, inquit, qua propter acceptam cladem exarserit, contra sanctum testamentum euomet. factumque ostendens,

Et faciet inquit iracundiam.

Secundo enim aduentu & multam faciet cædem, & eos, qui effugerint, rediget in seruitutem.

Et reuertetur, & intelliget super derelinquentes testamentũ sanctũ.

Reuerteturque, & cogitabit aduersus eos, qui dereliquerunt testamentum sanctuarii. Vulg. La.

Omni inquit cura eos complectetur, qui a lege desciuerint, & repudiato Iudaico ritu, græcorum mores & cultus amplexi fuerint.

Et brachia ex eo surgent, & polluent sanctuarium imperii & transferent continuationẽ, & dabunt in ipsum abominationẽ desolatam.

Et brachia ex eo stabunt & polluent sanctuarium fortitudinis & auferent iuge sacrificium, & dabunt abominationem in desolationem. Vulg. La.

Brachia uocat, ut iam ante diximus, duces ei seruientes, ut, instar brachiorum iussa regis exequentes. mittet itaque aliquos, inquit, qui sanctuarium imperii polluant, hoc est, Deo omnipotenti dedicatum templum, ara, in qua colantur idola, in ipso erecta: hoc enim uocat abominationem desolatam. hoc etiam nos docet secunda Maccabæorum historia, cum sic ait. circa hoc tempus secundam 2.Macc.5. profectionem Antiochus in Aegyptum profectus est, deinde interpositis quibusdam de contentione principum sacerdotum, qui haud legitimi essent, scriptor subiecit. cumque hæc accidissent regi, pro rebus gestis suspicatus est defecturam Iudæam. unde reuersus ex Aegypto efferatus animo, armis urbem cepit, iussitque militibus ut obuios quoscunque nulli parcentes cæderent. tum narrata cæde, quæ in omnem ætatem inuaserat, & quemadmodum octuaginta millia cadauerum numerata essent, rursus paulo post, inimicam, inquit, erga Iudæos

dæos mentem habens Antiochus, misit odiosum principem Apollonium cum exercitu uiginti duorum millium præcipiens, omnes, qui erant in ætate, prorsus interficere. & paulopost item. Sed non post multum tempus misit rex senē Atheniensem, qui cogeret Iudæos migrare a patriis legibus, ut Dei legibus minime gubernarentur: contaminaretque quod erat in Hierusalem templum, & Iouis Olympii nominaret. hæc prædicens is, qui cum beato Daniele colloquebatur, & brachia, inquit ex eo surgent, & polluent sanctuarium imperii, & transferent continuationem; hoc est, cultum qui Deo singulis diebus adhibebatur. et dabunt in ipsum abominationem desolatam; aram, quam Ioui erexit impius rex, in qua etiam porcum immolauit.

2.Macc.6.

Et inique agentes in testamentum inducent in lapsibus.

Vulg. La. Et impii in testamentum simulabunt fraudulenter.

Nam impios & iniquos ita parabunt, ut palam impie agere non uereantur, dolosis uerbis utentes.

Et populus cognoscentes Deum suum, continebunt & facient.

Vulg. La. Populus autem sciens Deum suum continebit & faciet.

Eos hic innuit, qui beatum Matthiam sequebantur, qui cum primus Antiochi decretis restitisset, seque cum filiis in deserta loca recepisset, parua manu illius duces debellauit.

Et intelligentes populi, inquit, intelligent in multa.

Vulg. La. Et docti in populo docebunt plurimos.

Nam qui opportune utentur ea scientia, quam sibi Deus suppeditarit, uehementer illius leges aspernabuntur, & mortē pro lege diuina impiæ uitæ anteponent. idque significans subiecit,

Et infirmabuntur in gladio, & in flamma, & in captiuitate, & in direptione dierum ipsorum.

Vulg. La. Et ruent in gladio, & in flamma & in captiuitate & in rapina dierū.

Diuersis enim & omnis generis tormentis impius ille pios homines deterrere conatur immaturam ipsis inferens necem, & quasi reliquos ipsorum dies diripiens. deinde quæ a beato Matthia & filiis eius sustinenda & facienda erant prædicit.

Et cum infirmati fuerint ipsi adiuuabuntur auxilio paruo.

Vulg. La. Cumque corruerint subleuabuntur auxilio paruulo.

Diuinæ siquidem gratiæ fructum percipient, & tunc hostes superabunt, non tamen pace suis diebus fruentur, aut a malis uindicabuntur, idcirco paruum auxilium, interposita inter bella inducias uocauit.

Et applicabuntur, inquit, ad ipsos multi in lapsibus.

Vulg. La. Et applicabuntur eis plurimi fraudulenter.

Hoc enim strenuum eorum facinus intuentes ex iis, qui lapsi fuerint multi, & pietatem repudiarint, pœnitentia adducti ad ipsos accurrent.

Et de intelligentibus, inquit, infirmabuntur multi.

Vulg. La. Et de eruditis ruent.

Et eorum, qui pii uisi fuerint, in contrariam partem uertentur.

Vt igne conflentur, inquit, ipsi, & eligantur, & dealbentur usque in temporis finem. quia adhuc in tempus.

Vt conflentur

Vt conflentur, & eligantur, & dealbentur usque ad tempus præfinitum, quia adhuc aliud tempus erit. Vulg. La.

Neque hæc, inquit, lædent futuros homines. hinc enim docebuntur non eſſe fidendum priſtinis proſperis ſucceſſibus, ſed ſemper eſſe metuendum, ac tremendum ſecundum beati Pauli admonitionem. qui enim ſe exiſtimat inquit ſtare, uideat ne cadat. 1. ad Cor. 10. nam mutationes temporum, quaſi igne conflant, & probant, & diſcernunt ab eo quod probatum eſt, adulterinum, immo etiam dealbant ue luti lanam, ac probant utrum naturalem an aduentitium habeat colorem, & utrum totus per totum corpus a natura inſitus color ſit, an in ſola cutis ſuperficie impoſitus. hæc quidem in præſenti uita, inquit, ſingulis accidunt hominibus, at in futuro tempore generalis erit hominum examinatio. His dictis de Antiocho illuſtri, id eſt Epiphane, tranſit deinde ab imagine ad exemplar, exemplar autem Antiochi eſt Antichriſtus, & Antichriſti imago Antiochus. quemadmodum enim ille impie agere Iudæos cogebat, & cõtra legem ſuam rempub. adminiſtrare, ita homo peccati, filius perditionis, qui ſuperextollitur, & ſuperexaltatur ſupra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ſicut ait beatus Paulus, ita ut ipſe in templum Dei ingreſſus ſedeat oſtendens ſeipſum, quaſi ſit Deus 2. ad Theſ. 2. in omnibus ſignis & prodigiis mendacibus, ita iſte inquam omnia molietur ut pios in fraudẽ impellat, modo doloſis miraculis decipere ac fallere conatus, modo ui adhibita, & omne ſupplicii genus pietatis inferens alumnis. quod ſi quis prophetiæ ſeriem inquirens, hæc non ita ſe habere credat, is euangelicam doctrinam mente repetat, ubi dominus ſimul & quæ ad communem, & quæ ad ipſius Hieruſalem conſumationem pertinent, prædicit. cum enim dixiſſet, orate ne fiat fuga ueſtra hyeme, neque ſabbato, quod Iudæis ſolis congruit, ſtatim ſubiecit, Matt. 24. erit enim tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi, usque modo, neque fiet, & niſi breuiati fuiſſent dies illi nõ fieret ſalua omnis caro, ſed propter electos breuiabuntur dies illi: oſtendensque ad Iudæos nihil horum pertinere adiecit. tunc ſi quis uobis dixerit, ecce hic eſt Chriſtus, aut illic, nolite credere, paucisque de pſeudochriſtis prædictis, ad illa addidit, ſicut enim fulgur exit ab oriente, & paret uſque in occidentem, ita erit & aduentus filii hominis, & alia omnia ſimiliter, ne ſingula recenſeam. hinc itaque inſtructi etiam prophetiam intelligemus, quæ ab Antiocho ad Antichriſtum, ut ab imagine ad exemplar tranſiens, quæ ad illum pertinent, ea nos ante docet aperte.

Faciet enim ſecundum uoluntatem ſuam inquit rex, & exaltabitur & magnificabitur ſuper omnem Deum deorum, & loquetur faſtuoſa, & dirigetur.

Et faciet iuxta uoluntatem ſuam rex, & eleuabitur, & magnificabitur aduerſus omnem Deum, & aduerſus Deum deorum loquetur magnifica, & dirigetur. Vulg. La.

Id eſt, proſpere ei res ſuccedent, ſed non in perpetuum.

Donec enim perfecta fuerit ira.

Donec compleatur iracundia, perpetrata quippe eſt definitio. Vulg. La.

Quoad, inquit, uehementer diuinã iram inflammarit, ipſamque in ſe prouocatam attraxerit. Iram autẽ ſupplicium uocat, numen enim affectionis eſt expers.

Quia in conſumationem & ſtudium ſit.

Etenim iste inquit suum præcognoscens euentum multam adhibebit curam, ut omnes prouocet ad impietatem, multos pœnarum socios & participes cupiens accipere; sequentia autem apertius coarguunt eorum inscitiam, qui hæc de Antiocho dicta fuisse opinentur, ait enim

Et super omnes deos patrum suorum non intelliget.

Vulg. La. Et Deum patrum suorum non reputabit.

Inuenimus autem Antiochum aris, in quibus idola colerentur, & Hierusalem, & omnẽ Iudæam compleuisse, & in templo Dei Ioui sacrificasse, Iouisque Olympii nuncupasse templum, quod erat in Hierosolymis, Iouis autem Xenii, id est hospitalis, alterum quod erat in Garizim. Quo modo igitur qui ita superstitiosus dæmonibus colendis, & idolorum cultui ita addictus sit, super deos patrum suorum non intelliget? omnia enim contra Antiochus facere perseuerabat, qui patrios deos colens eum, qui a Iudæis adoraretur, inficiabatur esse Deum. nequaquam itaque in Antiochum hæc congruunt, sed in ipsum exemplar Antiochi, cuius imago & typus Antiochus impietate omnes superiores reges uicisse contendit. de Antichristo itaque hoc dicit; super omnes deos patrum suorum non intelliget.

Et super concupiscentiam mulierum, & super omnem Deum non intelliget.

Et erit in concupiscentiis feminarũ, nec quenquã deorum curabit.

Hoc quoque aperte contrarium est Antiochi institutis. hic enim non modo legitimo sibi matrimonio coniunctis uxoribus non erat contentus, ex quibus Antiochum Eupatorem, & Alexandrum liberos procreauit, sed etiam cum lasciuis pellicibus coibat. et unius ex ipsis secunda Maccabæorum mentionem facit historia. ubi sic scriptor ait. contigit autem Tarsenses & Malleotas seditionem mo-
2.Macc.4 uere, quòd Antiochidi regis concubinæ dono essent dati. qui itaque eiuscemodi lasciuiæ inseruiebat, ut urbes tales ac tantas meretrici mulierculæ largiretur, quo modo super concupiscentiam mulierum nõ intelliget? igitur hinc errare iti dem aperte conuincuntur, qui hæc ad Antiochum referre conantur. nos uero ad id, unde digressi sumus, reuertamur. et super concupiscentiam mulierum, inquit, & super omnem Deum non intelliget.

Quia super omnes magnificabitur.

Vulg. La. Quia aduersum uniuersa consurget.

Hoc est, arbitrabitur omnium esse se maximum.

Et Deum Maozim, in loco suo glorificabit, & Deum quem non cognouerunt patres eius glorificabit in argento & auro, & in lapide pretioso, & concupiscentiis.

Vulg. La. Deum autem Maozim in loco suo uenerabitur, & Deum quẽ ignorauerunt patres eius, colet auro & argento & lapide pretioso, rebusque pretiosis.

Cum enim parentes illius agnita propria natura Deum qui omnibus præest, seipsos nominare non ausi fuerint, iste Deum fortem & potentem, hoc enim significat Maozim, seipsum appellat. illud enim, in loco suo, pro, seipsum, posuit.

Et faciet

Et faciet munitionibus refugiorum cum Deo alieno, quem cognouit, & multiplicabit gloriam, & subiiciet ipsis multos, & terram diuidet in donis.

Et faciet ut muniat Maozim cum Deo alieno, quem non cognouit, & multiplicabit gloriam, & dabit eis potestatem in multis, & terram diuidet gratuito. Vulg. La.

Eriget enim sibi ipsi templa, inquit, & argento & auro, & lapidibus pretiosis ipsa exornabit, & subiiciet ipsis multos, deceptos uidelicet donis, uel suppliciis mollitos, sed etiam terram diuidet in donis, subiectis enim sibi populis, qui impietati consenserint, regionem plurimam largietur.

Et in temporis fine confliget cum eo rex Austri, & congregabitur contra eum rex Aquilonis in curribus, & in equitibus, & in nauibus multis, & ingredietur in terram in inundationibus, & conteret.

Et in tempore præfinito prœliabitur aduersus eum rex Austri, & quasi tempestas ueniet contra illum rex Aquilonis in curribus, & in equitibus, & in classe magna, & ingredietur terras & conteret. Vulg. La.

Sæpe diximus quartæ bestiæ decem cornua, quæ eodem tempore apparuerunt, decem reges illos significare, qui circiter finem Romani imperii regnabunt. ex his itaque rursus Austri rex cum ipso dimicabit, qui Aquilonis rex uocatur.

Ab aquilone enim exardescent inquit mala super omnes habitantes terram. Hiere. 1.

Ab aquilone pandetur omne malũ super omnes habitatores terræ. Vulg. La.

Et Antiochus, qui eius typus erat, Aquilonis rex uocabatur. cum itaque rex Austri cum ipso congressus fuerit, iste cum exercitu tum maritimo tum terrestri aduersus eũ prœliabitur, uictoriamque adipiscetur. atque hos ipsos Ptolemæos in sacris euangeliis prædixit dominus. consurget enim gens in gentem, & regnũ in regnum, & erunt pestilentiæ & fames, & terræ motus per loca, hæc autem omnia initia sunt dolorum. habentes itaque domini prædictionem cum hac prophetia consentaneam, proposita intelligemus. Matth. 24

Et pertransibit, inquit, & ingredietur in terram Sabir.

Et pertransiet, & introibit in terram gloriosam. Vulg. La.

Rursus terram Sabir Hierosolyma declarauit.

Et multi infirmabuntur.

Et multi corruent. Vulg. La.

Decepti uidelicet, uel magnitudine suppliciorum molliti.

Et isti saluabuntur de manu eius, Aedom, & Moab & principatus filiorum Ammon.

Hæ autem solæ saluabuntur de manu eius Edom, & Moab, & principes filiorum Ammon. Vulg. La.

Neque hæc Antiocho conueniunt, etenim cum hos subegisset, duces ipsis præfecit, ex quibus unus erat Timotheus dux Ammanitarum. hoc impio duce uerisimile est istos effugisse, quippe ne probe quidem & serio pietatem colentes: omnibus enim probis prorsus impius bellum facit. quod si etiam secundum moralem sententiam hæc intelligenda sunt nomina, Aedom rufum interpretantur, quare etiam Esau Aedom nuncupatus fuit; ut qui coctionem lenticulæ rubram appetiisset: & sanguis item rubram speciem habet, qui itaque Domini sanguine digni censentur, & pro huius muneris dignitate uitam degunt, florentem in se continent gratiam sanguinis domini: & Moab, ex patre natus appellatur. sic enim filia Lot maior natu, cum ex patre concepisset, deinde peperisset, natum Ioan. 1. uocauit. itaque qui filii Dei nuncupantur, qui non ex sanguinibus, neque ex uoluntate carnis, neque ex uoluntate uiri, sed ex Deo nati sunt, merito Moab nominantur. Amman quoque filium generis significat, hoc enim diuina scri- Act. 17. ptura docet. et beatus Paulus ad Athenienses concionem habens, genus ergo inquit cum simus Dei non habemus æstimare auro & argento aut lapidi sculpturæ artis & cogitationis hominis diuinum esse simile. necnon ipse Deus genus suum Esa. 43. sanctos uocauit, ut bibere faciam inquit genus meum electum, ut enarret uirtutes meas. nihil igitur a ratione abhorret, eos qui diuina gratia diuinam cognationem consecuti sunt, Amman nominari. si igitur moraliter hæc nomina uelis intelligere, ita facito. si uero secundum historiam, ita ut paulo ante diximus. hos enim contemnet, quasi maxima eorum parte impietate obstricta, & paucis illis, qui in ipsis pii fuerint, haud flagranti studio erga res diuinas affectis.

Et extendet, inquit, manum suam super terram Aegypti, & terra Aegypti non erit in salutem, & dominabitur in absconditis auri & argenti, & in omnibus desiderabilibus Aegypti, & Libycorũ, & Aethiopum, & in munitionibus ipsorum.

Vulg. La. Et mittet manum suam in terras, & terra Aegypti non effugiet, & dominabitur thesaurorum auri & argenti, & in omnibus pretiosis Aegypti, per Libyam quoque & Aethiopiam transibit.

Et hæc item minime conueniunt Antiocho, qui neque Libya, neque Aethiopia, neque etiam ipsa Aegypto potitus est, iussus enim a Romanis reuersus est inde: ut hinc tria illa cornua significentur, quæ a paruo cornu euersa sunt. nanque tres nationes maximas Aegyptum Aethiopiam & Libyam, quæ a tribus, ut uerisimile est, regibus obtineantur, iste destruet, & in suam rediget potestatem.

Et auditiones & celeritates perturbabunt eũ, ab oriente, & ab Aquilone, & ueniet in furore multo, ut anathematizet & deleat multos.

Vulg. La. Et fama turbabit eum ab oriente, & ab Aquilone, & ueniet in multitudine magna, ut conterat & interficiat plurimos.

Ne hoc quidem in Antiochum conuenit, quem non fama ita perturbauit, ut ab Aegypto recesserit, sed Romanorum decretũ ab occidente non ab oriente missum. de hoc uero ait fore, ut capta Aegypto, Libyaque & Aethiopia, & in suam ditionem redacta reuertatur, & multo furore percitus ueniat, ut deleat & anathematizet multos, & idem dicit utroque uerbo: delere enim est pietate exuere, anathematizare, ab illa alienum declarare.

Et figet

Et figet, inquit, tentorium suum in Apadano, inter maria super montem Sabir sanctum.

Et figet tabernaculum suum Apadno inter duo maria super montem inclytum & sanctum. Vulg. La.

Neque hoc comperimus ab Antiocho factum, alioquin dicant, quisnam locus iste, ubi tentorium suum fixerit Antiochus, inter duo maria situs? uerum non poterunt ostendere. Igitur nihil horum adhuc peruenit ad exitum. sed hæc omnia a communi hominum peste proficiscentur. Sabir autem rursus Deo dicatam terram uocat, & Apadanum locum quendam ita nominatum, nec procul ab Hierosolymis positum, ubi exitio perdetur.

Veniet enim usque ad partẽ ipsius, inquit, & non erit qui liberet eũ.

Et ueniet usque ad summitatem eius, & nemo auxiliabitur ei. Vulg. La.

Ille enim qui talia ac tanta ausus fuerit tanta superbia inflatus, repente pœnas luet, a quibus ipsum nemo poterit uindicare. & hoc aperte beatus quoque Paulus asserit. quem Dominus interficiet, inquit, uerbo oris sui, & spiritu labiorum suorum interficiet impium. 2. ad Thess. 2. Esa. 11.

Et in tempore illo, inquit, consurget Michael princeps magnus, præfectus filiis populi tui. Cap. xii.

In tempore autem illo consurget Michael princeps magnus, qui stat pro filiis populi tui. Vulg. La.

Archangelus enim cui uestra, inquit, commissa est tutela, consurget auxilio iis, qui tum dimicarint, & hoc altera quoque interpretatione ignaris perspicuũ fiet. nam per Malachiam prophetam ad Iudæos Deus ait. Ecce ego mitto uobis Heliam Tesbiten, antequam ueniat dies domini magnus & illustris, qui conuertet cor patris ad filium, & cor hominis ad proximum suum, ne forte ueniens percutiam terram funditus. docet nos, quemadmodum Antichristo illa audente apparebit magnus Helias, Iudæis domini prædicans aduentum, & multos conuertet, id enim significat conuertet cor patris ad filium, id est, Iudæos ad eos, qui crediderint ex gentibus, hos enim patres uocauit, ut cognitione antiquiores. Idcirco non, conuertet cor filii ad patrem, sed cor patris ad filium, dixit, nam Iudæum qui crediderit, cum Ecclesia copulabit: & quia cognitione quidem Iudæus antiquior, una uero & horum & illorum natura est, merito subiecit. et cor hominis ad proximum suum, docens unam utrorumque naturam, sed cognitionem Dei Iudæis prius datam fuisse. uerum quia non credidere, ultimi facti sunt, at qui crediderint propter magni Heliæ prædicationem, cum gentibus missam sibi salutem corripientibus coniuncti in unam censebuntur Ecclesiam. Hoc etiam hic innuit, fore ut hæc faciente Antichristo, sanctus Michael Archangelus omnia moliatur, ut Helias aduenians domini prænuntiet aduentum, quo Iudæi, qui tunc extiterint, salutem consequantur. deinde narrans malorum exuperantiam, quæ impius ille patrabit, Malach. 4.

Et erit, inquit, tempus tribulationis, qualis non fuit ex quo facta est gens super terram, & usque ad tempus illud.

Et ueniet tempus quale non fuit ab eo, ex quo gentes esse cœperunt usque ad tempus illud. Vulg. La.

Hoc

Matth. 24 Hoc item dominus in ſacris euangeliis dixit: Erit enim tribulatio, inquit, qualis non fuit ab initio ſæculi, neque fiet, & niſi breuiati fuiſſent dies illi non fieret ſalua omnis caro, ſed propter electos meos breuiabo dies illos. conſentiunt itaq; prophetica euangelicis oraculis. ad hæc adiicit.

Et in tempore illo ſaluabitur populus tuus omnis, qui inuentus fuerit ſcriptus in libro.

Hoc eſt, ſalute digni, Heliæ prædicationi obtemperaturi, quos Deus iam inde a principio præcognoſcit: Dei quippe cognitionem, librum nuncupauit.

Et multi dormientium in terræ puluere excitabuntur, hi in uitam æternam, & hi in opprobrium & dedecus ſempiternum.

Vulg. La. Et multi de iis, qui dormiunt in terræ puluere euigilabunt, alii in uitam æternam, alii in opprobrium ut uideant ſemper.

Dicant, qui hæc Antiocho aptare conantur, quinam reſurrexerint illo regnante, ex quibus uitam æternã alii conſecuti ſint, alii opprobriũ & dedecus ſempiternum perceperint? quòd ſi per hos Maccabæos declarari dixerint, qui e ſpeluncis exiere, maiore riſu digni cenſebuntur, ſiquidẽ inuenientur iidẽ & pietatis amatores, & impietatis opifices. cũ prophetia dicat multi dormientium in terræ puluere excitabuntur hi in uitam æternã, & hi in opprobriũ & dedecus ſempiternũ. quare ſi de Maccabæis hæc dicta accipiant, eoſdẽ Maccabæos improbos & probos aſſerent, uel aliquos ex ipſis bonos, aliquos malos. ſed ne hoc quidẽ licet inuenire. pius enim fuit omnis ipſorum cætus, neque item uita æterna ſecundum præſentem uitam ipſis conuenit, nam omnes interfecti de uita deceſſere. Igitur anilibus fabulis relictis, communem hinc mortuorum reſurrectionem, & iudicium, quod poſt reſurrectionem fiet, diſcamus. alii enim ex ipſis uitam æternam quaſi hereditate conſequentur, alii uero irriſione digni & opprobrio in perpetuum reddentur. multi autem, pro, omnes dixit. etenim beatus quoque Apo-

Ad Ro. 5. ſtolus multi pro omnes poſuit, cum dixit, ſi enim unius delicto multi mortui ſunt, multo magis gratia Dei, & donum in gratia unius hominis Ieſu Chriſti in multos abundauit.

Et intelligentes, inquit, fulgebunt, quaſi ſplendor firmamenti.

Vulg. La. Qui autem docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti.

Matt. 13. Et dominus in ſacris euangeliis ait; tunc fulgebunt iuſti ſicut ſol.

Et a iuſtis multis quaſi ſtellæ in ſæcula & ultra.

Vulg. La. Et qui ad iuſtitiam erudiunt multos quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates.

Probatiſſimi enim & electi ſplendori firmamenti & ipſi ſolis lumini ſimiles fient, inferiores uero illis, hos enim ſignificauit per multos, ſtellarum lumen imitabuntur, hunc perpetuo emittentes ſplendorem. ita etiam beatus Paulus piorum or-

1. ad Cor. dines diſtinxit. alia enim claritas, inquit, ſolis, alia claritas lunæ, & alia claritas ſtellarum, ſtella enim differt a ſtella in claritate. hæc locutus, qui cum Daniele colloquebatur, ſubiecit.

Et tu Daniel claude ſermones, & obſigna librum, uſque ad tempus cõſumationis, donec doceantur multi, & multiplicetur cognitio.

Tu autem

Tu autem Daniel claude sermones, & signa librum usque ad tempus statutum. plurimi pertransibunt, & multiplex erit scientia.

Impone inquit libro sigilla obscuritatis, neque perspicua omnibus ea facias, donec multiplicetur scientia, & impleatur omnis terra cognitione domini, sicut aqua multa operiet maria secundum prophetiam. Esa. 11. His signis ablatis diuini spiritus gratia post nostri saluatoris aduentum, obscura credentibus perspicua fecit.

Et uidi, inquit, ego Daniel, & ecce duo alii steterant, & unus ex altera parte fluminis, unus ex altera, & dixerunt uiro induto Baddim, qui erat super aquam fluminis, usquequo finis eorum, quæ dixisti mirabilium, et expiatio horum?

Et uidi ego Daniel, & ecce quasi duo alii stabant, unus hinc super Vulg. La. ripam fluminis, & alius inde ex altera ripa fluminis, & dixi uiro qui erat indutus lineis, qui stabat super aquas fluminis, usquequo finis horum mirabilium?

Ego enim tacitus, inquit, stabam neque interrogare audebam, sed duo alii ripis utrinque fluuii assistentes eum qui byssina ueste indutus erat, & in aquæ superficie uehebatur, interrogabant, quamdiu durabunt hæc terribilia & horroris plena? & quando ab his erit liberatio?

Et audiui uirum indutum Baddim, qui erat super aquam fluminis, & sustulit dexteram suam, & sinistram suam in cælum, & iurauit per uiuenté in sæcula, quia in tempus, & tempora & dimidium temporis.

Et audiui uirum, qui indutus erat lineis, qui stabat super aquas flu Vulg. La. minis cum eleuasset dexteram suam, & sinistram suam in cælum, & iurasset per uiuentem in æternum, quia in tempus & tempora & dimidium temporis.

Hinc plane didicimus, qui tunc loquebatur non ipsum fuisse dominum: dominus enim, quoniam neminem habuit alium per quem iuraret maiorem, sicut ait diuus Apostolus, per semetipsum iurauit dicens. uiuo ego dicit dominus. ad Heb. 6. beatus item Moyses ipsum hæc dicentem ostendit. leuabo in cælum manum Deut. 32. meam, & iurabo dextera mea, & dicam uiuo ego in æternum. hic autem unus cum esset ex iis, qui ei subiecti sunt, & beneuolo animo erga illum affecti, extendit in cælum ambas manus, & iurauit per uiuentem in æternum. & manum ipsum habere dicit Daniel, quia ita uiderat. nouit tamen esse expertem corporis angelicam naturam, qui uisiones ad uidentium utilitatem figurant, & sæpe mansuetiores uidentur se se accommodantes, sæpe etiam terribiliores, quo diligentiores eos reddant, quibus ipsi se ostendunt. Iurauit itaque per uiuentem in æternum, quia in tempus, & tempora, & dimidium temporis. significat autem tres annos cum dimidio. Hoc idem de cornu cum sanctis bellum gerente, quod post decem cornua pullulabit circiter Romani regni finem, sanctus Gabriel dixit. cum dixisset enim, tres reges humiliabit, & sermones contra altissimum loquetur, & sanctos altissimi debellabit; adiecit, & dabitur in manu eius, usque Dan. 7. ad tempus & tempora, & dimidium temporis. tres autem hi anni cum dimidio: tempus enim annum appellauit, quod ex iis, quæ sequuntur, discemus

apertius

apertius: quia in tempus, inquit, & tempora, & dimidium temporis.

Cum perfecta fuerit dissipatio populi sanctificati, cognoscent sanctum, & perficientur omnia hæc.

Vulg. La. Et cum completa fuerit dispersio manus populi sancti complebuntur uniuersa hæc.

Deinde cognoscent sanctum. magnum Heliam hic innuit, nam circa finem illius imperii, cum apparuerit magnus Helias, secundum saluatoris nostri prædicans prænuntiabit aduentum. His subiicit beatus Daniel

Et ego audiui, & nõ intellexi, & dixi domine, quid extrema horũ?

Vulg. La. Et ego audiui, & nõ intellexi, & dixi domine mi, quid erit post hæc?

Non intelligens, inquit, id quod dictum fuerat de tempore interrogare coactus fui, apertius discere cupiens, desiderabam enim, quæ deinceps consecutura essent, percipere, ille autem

Dixit mihi, ueni Daniel, quia clausi & signati sermones usque ad temporis finem, quoad eligantur, & dealbentur, & probentur multi, & inique agent iniqui, & non intelligent omnes impii, intelligentes intelligent.

Vulg. La. Et ait, uade Daniel, quia clausi sunt signatique sermones, usque ad præfinitum tempus, eligentur, & dealbabuntur, & quasi ignis probabuntur multi, & impie agent impii, neque intelligent omnes impii, porro docti intelligent.

Non sine causa, inquit, hæc obscurius dixi, & ueluti sigilla uerbis obscuritatem imposui, neque enim temere omnibus diuina sunt proponenda, sed intelligentes propter eam cognitionem, quæ sibi diuinitus subministrabitur, intelligent, iniqui uero & impii nihil eorum, quæ proposita sunt, poterunt intelligere. ubi autem res euenerint, aperte percipient, quæ de his prædicta fuerint. tunc etiam

Psal. 118. 1. ad cor. 3 separabuntur a iustis, qui operantur iniquitatem: omnia enim incendium probabit. hoc beatus quoque Paulus tradidit. uniuscuiusque enim opus, inquit, manifestum erit, dies enim declarabit, quia in igne reuelabitur, & uniuscuiusque opus quale sit ignis probabit. rursus non oportere omnibus temere diuina pro-

Matth. 7. ponere dominus in sacris euangeliis ait. nolite dare sanctũ canibus, neque mittatis margaritas uestras ante porcos. & beatũ Danielem sanctum & bene sentientem de suo domino famulũ sanctus Angelus docet Antichristi tyrannidis tẽpus.

A tempore, inquit, mutationis continuitatis, & ut data fuerit abominatio desolationis, dies mille ducenti nonaginta.

Vulg. La. Et a tempore cum ablatum fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem dies mille ducenti nonaginta.

Cum enim dixisset in tempus & tempora & dimidium temporis, nouissetq; beatum Danielem haud intellexisse, explicato diei tempore, quod ignorabat, ei perspicuum fecit; aliis uero etiam sic orationem obscurã reliquit. Abominationem autem desolationis ipsum uocat Antichristum, mutationem continuitatis ecclesiastici cultus ordinem ab illius insania & rabie dissipatum & abolitum. ad hæc adiicit sanctus Angelus.

Beatus

Beatus qui expectat & peruenit usque ad dies mille trecentos triginta quinque.

Innuit, & declarat fore, ut illo diuina plaga percusso permaneat magnus Helias reliquos quinque & quadraginta prædicans dies. tũ appareat dominus ueniens in nubibus cæli, qui coronabit eos qui incorruptam perseuerantiæ possessionem seruarint. quod item dominus in sacris euangeliis asserit. qui autem perseuera- Matt. 10.
uerit usque in finem, hic saluus erit. Hinc etiam plane discere licet nihil horum in Antiochum conuenire, illo enim regnante duo mille ducentos dies dixit, Antichristo uero mille ducentos nonaginta grassaturam calamitatem. ita ut etiam temporis differentia, personarum ac rerum differentiæ testimonium perhibeat.

Et tu, inquit, huc accede, & quiesce.

Tu autem Daniel uade ad præfinitum, & requiesces. Vulg. La.

Tempus enim est, ut uitæ finem sortiaris.

Nam adhuc dies ad absolutionem consumationis.

Non enim breue tempus adhuc, inquit, reliquum est præsentis uitæ statui. & hoc loco quoque nos aperte docuit consumationem, cum prædicta euenerint.

Et requiesces, & surges in sorte tua in consumationem dierum.

Et requiesces & stabis in sorte tua in finem dierum. Vulg. La.

Nunc enim decet te communi morte obire, resurges autem, neque simpliciter resurges, sed in sorte tua, hoc est cum cætu eorum, qui similibus moribus prædití fuerint. & ostendens quando, adiecit in consumationem dierum. sic aperte nos diuus Archangelus per beatum Danielem docuit resurrectionem. atque ita absoluta reuelatione subiecit propheta.

Et rex Astyages appositus est ad patres suos, & accepit Cyrus Persa Dan. 13.
regnum eius. & erat Daniel conuiua regis & gloriosus super omnes Dan. 14.
amicos suos.

Et rex Astyages appositus est ad patres suos, & suscepit Cyrus Perses Vulg. La.
regnum eius, erat autem Daniel conuiua regis & honoratus super omnes amicos eius.

Astyages autẽ fuit Cyri maternus auunculus, quo uita functo, cũ Cyaxares illius filius regnum administrare non potuisset, Cyrus Assyriorum & chaldeorũ demolitus regnum Medorũ imperium transtulit ad Persas. et erat inquit conuiua regis & contubernalis, omnibusque illius familiaribus prælatus. hac enim præditus loquẽdi libertate, & quæ in ipsum a Deo per Esaiã prophetã prædicta fuerant ostendit, & ei dimittendi populi auctor fuit. nos itaque ex diuina Danielis prophetia hæc didicimus. Iudæos autem iustum est nos lamentari ac lugere, qui extra prophetarum catalogum diuinum hunc prophetã audent constituere, præsertim experientia docti prophetiæ ueritatem. ueruntamen perspicuum est nostræ tempestatis Iudæos ad alia impia scelera hanc quoque blasphemiam addidisse, saluatoris nostri aduentus manifestum testimonium inficiatione prophetiæ obumbrare conantes. uerum nihil amplius ipsis erit hanc negantibus prophetiam: nã & alii prophetæ testantur, & ipsæ res clamant, prædictionibus de ipso se se congruere. Antiquos uero Iudæos beatum Danielem maximum prophetã uocasse testis locuples est Iosephus Hebræus, qui christianam quidem prædicationem non admisit,

misit, ueritatem tamen occultare non sustinuit. hic in decimo Iudaicæ antiquitatis libro, Ioseph.10 10. cum multa alia de beato Daniele dixisset, hæc quoque adiecit. omnia inquit, ipsi incredibiliter, ut uni ex maximis prophetis concessa sunt, omnique uitæ tempore honorẽ & gloriam & apud reges, & apud populum est assecutus. mortuus autem monimentum habet sempiternum. libri enim, quoscunque ille conscriptos reliquit, apud nos etiamnum leguntur, quibus adducti sumus, ut credamus Danielem cum Deo collocutum fuisse. non enim futura solum, quemadmodum alii prophetæ, prædicebat, sed etiam tempus, quo illa euentura essent, definiebat. & paulopost, ab euentu autem prædictionum, ueritatis fidem, & diuinitatis opinionem apud multitudinem consequitur: ac deinceps huiuscemodi infinita de ipso commemorat. atque itidem in duodecimo antiquitatis ita rursus ait. accidit uero ut templi desolatio fieret secundũ id, quod Daniel quadringentis & octo annis ante prædixerat: ostendit enim ipsum a Macedonibus euer- Ioseph.12 sum iri. & hæc quidem Iosephus una cum propheta testatur. Iudæi uero omni impudentia laborantes ne suos quidem erubescunt magistros. uerum nos adhortor ut a propheta Dei percepta futurorum cognitione, nosmetipsos ad horribilem diem illam ita comparemus, ut ne in dedecus sempiternum, sed in uitam resurgamus æternam: quam utinam omnes nos consequamur, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, cum quo patri gloria cum sancto spiritu, nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Deo nostro gloria.

INDEX NOMINVM, ET RERVM memorabilium, quæ in hoc libro reperiuntur.

A

N Antipater

B

C

D

 Dentes

Fine

Ter